

Betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålbygg (institusjonsbygg) i barnevernet

Rapport til Bufdir

Mars 2024

Forord

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har Deloitte, i samarbeid med arkitektkontoret Nordic Office of Architecture, undersøkt betydningen av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg i barnevernet. Oppdraget er gjennomført i perioden august 2021 – mars 2024.

Prosjektet er utført av Kristina Raulo Enger, Anne Baumann, Eirik Bischoff Riis Anfinssen og Kristina Overn Krohn (prosjektleder) fra Deloitte og Eli Iren Undlien og Johannes Eggen fra Nordic Office of Architecture. Kollegaer i begge virksomheter har også bidratt med verdifulle innspill og bidrag i arbeidet.

Vi vil takke Bufdir for muligheten til å jobbe med et spennende oppdrag som gjenspeiler direktoratets ambisjoner om en mer strategisk og aktiv rolle på eiendomsfeltet. Vi håper at arbeidet vil være et nyttig kunnskapsgrunnlag for dette viktige arbeidet fremover. Vi vil særlig takke våre kontaktpersoner i direktoratet for godt samarbeid og gode diskusjoner underveis i prosjektet.

En spesiell takk til alle ungdommer, ansatte og ledere på institusjonene som har bidratt til dette arbeidet, enten ved å ta oss imot på besøk eller ved å svare på spørreundersøkelsen. Uten deres gjestfrihet, åpenhet og deltakelse hadde ikke prosjektet vært mulig å gjennomføre.

Oslo, 08.03.2024

A handwritten signature in blue ink, reading 'Katrine H. Minken'.

Katrine Minken

Ansvarlig Partner

Deloitte AS

Sammendrag

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har Deloitte, i samarbeid med arkitektkontoret Nordic Office of Architecture, undersøkt betydningen av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg i barnevernet. Formålet med oppdraget har vært å bidra til at Bufdir i større grad får en kunnskapsbasert tilnærming til hvordan de barneverninstitusjonene som til enhver tid finnes, bør utformes for å legge til rette for best mulig omsorg og hjelp til barna som bor der. Denne rapporten oppsummerer og sammenstiller funn og vurderinger som er gjort i dette arbeidet siden prosjektets oppstart sommeren 2021.

Arbeidet som ligger til grunn for denne rapporten tar utgangspunkt i at det er en sammenheng mellom utformingen av fysiske omgivelser og velferden til menneskene som befinner seg i disse omgivelsene. I kontekst av institusjonsbarnevernet vil dette si at den fysiske utformingen, lokasjonen og omgivelsene til et institusjonsbygg vil ha en betydning og innvirkning på både beboere og ansatte. For å understreke betydningen som det fysiske omgivelsene har på mennesker, har arbeidet i dette oppdrag tatt faglig utgangspunkt i de to tverrfaglige retningene *helende arkitektur* og *evidensbasert design*, som begge understreker den behandlende og helsefremmende rollen som et bygg kan ha ved, eksempelvis, en barnevernsinstitusjon.

Institusjonsbarnevernet er et viktig og sammensatt tilbud som skal hjelpe noen av de mest sårbare gruppene samfunnet, og skal tilby heldøgns omsorg som strekker seg fra å gi vern og beskyttelse til oppfølging av skole- og opplæringstilbud og legge til rette for god utvikling. Samtidig er institusjonene en arbeidsplass for de ansatte, og må derfor også legge til rette for at de ansatte har et forsvarlig fysisk og psykososialt arbeidsmiljø. Dette prosjektet viser at institusjonenes fysiske og materielle utforming spiller en sentral rolle for å understøtte både kvaliteten på omsorgen og behandlingen som gis, og at utformingen av barnevernsinstitusjoner krever en helhetlig tilnærming som støtter barnas behov for behandling, utdanning, fritidsaktiviteter, og sosial interaksjon, samtidig som de ansattes arbeidsmiljø tilrettelegges for godt samspill og godt miljøarbeid.

Denne rapporten bygger på data samlet inn i tidsrommet 2021 – 2024 gjennom spørreundersøkelser, intervjuer og institusjonsbesøk.

Dagens situasjon

Det er en betydelig variasjon i den fysiske utformingen av dagens institusjonsbarnevern, og dataene viser at denne variasjonen ikke forklares ved faktorer som institusjonstype, målgruppe eller geografi. Rapporten viser at utformingen av dagens institusjonsbygg i hovedsak har vært avhengig av hvilke bygg som til enhver tid har vært tilgjengelige på markedet, fremfor faglige vurderinger av hvordan byggene best skal legge til rette for å styrke og understøtte tjenestene som institusjonsbarnevernet skal gi. Tre fjerdedeler av institusjonsbyggene som er representert i våre undersøkelser¹ ble bygget for et annet formål, og over halvparten av byggene som huser dagens institusjoner ble oppført før 1980.

Ledere vi har snakket med forteller at de i anskaffelsesprosesser forholder seg til de overordnede kravene til lokalisering og materielle krav som er definert i kvalitets- og godkjenningsforskriften, men at kravspesifikasjonene som utarbeides i forbindelse med en anskaffelsesprosess er ellers ikke er bundet opp i faglige føringer. I tilfeller der det gjennomføres tilpasninger og utbygging av de fysiske omgivelsene til institusjoner, så har dette også i hovedsak vært utført på bakgrunn av byggets tilstand og ikke for å imøtekomme spesifikke, innsiktsbaserte brukerbehov.

Til tross for dette forteller de fleste respondenter oss at de opplever at byggene de bor og arbeider i fungerer relativt godt for å ivareta ulike behov i institusjonen. Vår vurdering er at denne opplevelsen ikke nødvendigvis henger sammen

¹ Representert ved ledere som har svart på spørreundersøkelsen. n=112.

med at byggene arkitektonisk sett er særlig godt tilpasset bruken eller formålet, eller ansattes behov, men at det gjenspeiler at brukerne av bygget gjør det beste ut av de fasilitetene de har.

I spørreundersøkelsen som er gjennomført oppgir 97 prosent av lederne og ansatte som har svart at de er helt eller litt enige i at institusjonen i størst mulig grad bør fremstå som et «hjemmekoselig», og vi vurderer at dette kan medføre at respondentene ikke vurderer hvor godt institusjonsbygget fungerer som et *formålsbygg*, men hvor godt institusjonen fungerer som et *hjem*. At et bygg, som et *hjem*, kan fremstå som upraktisk eller mindre hensiktsmessig bidrar til å understøtte en opplevelse av normalitet og redusere opplevelsen av å være på en institusjon. Anbefalingene som ligger i denne rapporten vil forhåpentligvis bidra til at det i fremtiden kan tas gode valg for å sikre at byggene er tilpasset brukernes behov, fremfor at brukerne og bruken må tilpasse seg til bygget.

Selv om respondenter forteller at byggene fungerer relativt godt, så viser våre undersøkelser at det er enkelte utfordringer knyttet til sikkerhetsmessige forhold ved utformingen av institusjonene: 13 prosent ledere og ansatte som deltok i spørreundersøkelsen oppgir at utformingen av deres institusjon i ganske eller svært dårlig grad legger til rette for å ivareta sikkerheten for barna. 15 prosent oppgir at institusjonen i ganske eller svært dårlig grad legger til rette for å ivareta sikkerheten for de ansatte. Særskilte utfordringsområder som trekkes frem av ledere og ansatte er områder som brannsikring, materielle ødeleggelser, plassering av trappeløp, trange ganger og mangel på rømningsveier.

I tillegg fremheves lydforholdene ved institusjonene som et område med et betydelig forbedringspotensial. I våre undersøkelser forteller nesten halvparten av respondentene at dagens lydforhold ikke legger til rette for å utøve god omsorg til barna, da manglende hensiktsmessig lydisolasjon skaper utfordringer ved utagering, vaktskifter, og i flere situasjoner utfordrer muligheten til å gjennomføre fortrolige samtaler uten bekymring for at andre kan høre hva som sies. Dårlig lydisolering var også et gjennomgående tema under våre institusjonsbesøk.

Viktige avveininger i utformingen av institusjonsbygg

Gjennom arbeidet med både datainnsamling analyse har vi identifisert enkelte områder hvor utformingen av institusjonsbygg møter behov og ønsker som kan være motstridende eller som innebærer at ulike hensyn må veies opp mot hverandre. Vi har i rapporten trukket frem og diskutert noen slike avveininger. De fem mest sentrale presenteres kort under:

- **Hjem vs. institusjon**

Undersøkelsene som ligger til grunn for denne rapporten understøtter funn fra annen forskning om at institusjoner bør ha et hjemlig preg for å fremme trygghet og velvære. Til tross for at hele 97 prosent av respondentene ønsker at institusjoner bør være fremstå «hjemmekoselig», så er det utfordringer knyttet til å skape en genuin «hjemlig» følelse i institusjoner. For det første kan det temporale aspektet knyttet til opphold ved barneverninstitusjoner virke mot denne hensikten (institusjonsopphold er ment å være midlertidig). For det andre, så er begrepet *hjem* subjektivt knyttet til identitet, sosiale omgivelser og tidligere erfaringer, og det vil derfor variasjoner i enkeltpersoners oppfatning av hva som faktisk skal til for å gjøre et sted «hjemmekoselig». Rapporten anbefaler et fokus på å skape en god atmosfære og søken etter *normalitet* fremfor et ensidig søkelys på «hjemlighet».

- **Oversikt og sikkerhet vs. privatliv**

Ved barneverninstitusjoner er det viktig at barn og unge sin rett til privatliv blir ivaretatt, samtidig som de ansatte skal klare å sikre dem den hjelpen og omsorgen som de har behov for, og kunne ivareta barnas og egen sikkerhet. Private rom er derfor viktige for å sikre beboernes privatliv, mens fellesarealer krever at de ansatte kan ha en visuell og auditiv oversikt uten at det oppleves som inngripende og overvåkende. Den fysiske utformingen av bygget og fellesområdene, som f.eks. siktlinjer og strategisk plassering av dører og vinduer, har en grunnleggende rolle i å sikre dette. Våre undersøkelser viser at denne balansen kan være utfordrende å treffe, og synliggjør potensialet i å bruke innredning for å gi oversikt.

- **Ulike former for sikkerhet**

Sikkerhetsaspekter knyttet til branntilløp, materielle skader, rømning og utagering har vært et sentralt tema gjennom arbeidet bak denne rapporten. Det skilles i denne sammenheng mellom statisk, dynamisk og organisk sikkerhet, og våre undersøkelser viser at arbeid med den fysiske utformingen av institusjonsbygg krever et helhetlig perspektiv og at det hele tiden må tilstrebes en god balanse mellom disse tre sikkerhetsdimensjonene. Statistiske sikkerhetstiltak innebærer fysiske barrierer og designvalg knyttet til låsesystemer, brannsikre materialer, etc. Mange av dagens institusjoner har begrenset grad av slike fysiske barrierer, og lovverket setter også begrensninger for handlingsrommet når det gjelder fysiske begrensninger. Dette innebærer at mye sikkerhet også ivaretas gjennom *dynamisk sikkerhet*, som fokuserer på metodikk og ungdommens opplevde trygghet, og *organisk sikkerhet*, handler om bemanning, regler og rutiner.

- **Nærhet og spesialisering vs. sentralisering, fleksibilitet og stordrift**

Institusjonsbarnevernet i Norge har tradisjonelt prioritert mindre institusjoner med relativt stor geografisk spredning og høy grad av målgruppespesialisering. Våre undersøkelser viser at de ansatte i sektoren i stor grad støtter en oppfatning av at små enheter og differensiering på målgrupper er viktig for kvaliteten i tilbudet, og at institusjoner bør i så stor grad som mulig reflektere et «normalt hjem» fremfor å ha et tydelig institusjonelt preg. Samtidig som det uttrykkes et behov for institusjoner som er preget å være hjemlig, så uttrykkes det også et ønske for tilgang andre fasiliteter (treningsrom, garderobes, hybel for selvstendighetstrening, skjermingsrom etc.) som kan ha positiv påvirkning på kvaliteten i tjenestene og høy grad av fleksibilitet i bygningsmassen. Dette er etter vårt syn fasiliteter som kan være krevende å ivareta i ordinære bolighus som tilpasses til å fungere som institusjoner. Vi mener at en tunløsning med flere bygg kombinert med gode, fleksible og modulære løsninger² kan ivareta en opplevelse av et trygt og oversiktlig miljø, samtidig som det gir muligheter for å gjøre endringer i tilbudet til den enkelte, eller til målgruppen i stort, dersom det er behov.

- **Tilpasningsmulighet vs. robusthet i innredning**

I utformingen av barnevernsinstitusjoner er det i mange tilfeller nødvendig at behovet for tilpasningsmuligheter må veies opp mot robusthet og bygningens evne til å tåle eksterne påkjenninger. Dette vil i mange tilfeller kunne handle om materialvalg og romløsninger, men kan også lede til konkrete dilemmaer knyttet til designvalg. Eksempelvis kan det handle om plassbygde møbler og inventar som er utarbeidet for å være varige over tid, men som går på bekostning av ungdommenes ønske om å gjøre tilpasninger på eget rom.

Avveiningene som presenteres i rapporten har ingen tydelige fasitsvar, men løfter tematikker og problemstillinger som må tas med inn i vurderingen når man skal gå i gang med utviklingen av nye bygg eller tilpasse eksisterende bygg.

Kvaliteter og prinsipper for utforming av barneverninstitusjoner

Anbefalinger og forslag til virkemidler som presenteres i denne rapporten er basert på et innsiktsarbeid som har foregått over flere år. Med utgangspunkt i uttrykte og erfarte behov hos ansatte, ledere og beboere ved institusjoner har vi utarbeidet to personas (ansatt og ungdom) som institusjonsbyggene skal strebe etter å imøtekomme behovene til. Basert på innsikten og personasene som er utviklet i dette arbeidet, har arbeidet ledet oss frem til et knippe kvaliteter som uttrykker vår forståelse av sentrale formål som institusjonene skal bidra til å understøtte: **Utvikling, omsorg, trygghet, tilhørighet og inkludering, og god helse.** Med utgangspunkt i disse kvalitetene har vi i samarbeid med Nordic Office of Architecture utledet overordnede designprinsipper for utforming av institusjonsbygg. Disse prinsippene er retningsgivende og bør legges til grunn for valgene som tas når man ønsker skape miljøer ved barnevernsinstitusjoner som ikke bare er praktiske, men aktivt understøtter institusjonenes formål og fremmer barnas trivsel og utvikling, samtidig som de ivaretar et godt arbeidsmiljø: **Likeverd, sansestimulerende, motiverende overganger, aktivitet, oversikt, tilpasset mobilitet, tilpasningsdyktighet og robusthet.**

Disse kvalitetene og prinsippene er lagt til grunn for et utvalg mer konkrete virkemidler som vi anbefaler at benyttes ved utforming og tilpasning av barnevernsinstitusjoner. Disse presenteres i kapittel 6.

² Dette er i samsvar med anbefalingene i NOU 24:223: *Med barnet hele vegen*

Basert på arbeidet vil vi trekke frem noen sentrale anbefalinger knyttet til utforming av nye institusjonsbygg, samt ved identifisering eller ombygging av eksisterende bygg som skal egne seg til institusjonsformål:

- Ved **bygging av nye institusjoner** bør det legges særlig vekt på å sikre at bygningsmassen samlet sett kan ivareta en fleksibilitet som gjør det mulig å tilrettelegge for ulike bruksområder og aktiviteter. Vi ser særlig at tilgang til treningshybel, mulighet for å adskille beboere eller gi enkeltbeboere et forsterket tilbud i perioder hvor det er nødvendig, samt gode fasiliteter for kursing og administrativt arbeid for ansatte er særlig viktig for å understøtte god tjenestekvalitet og drift. Videre bør det legges vekt på å tilpasse institusjonens arkitektoniske uttrykk til omgivelsene, for å bidra til en opplevelse av normalitet, likeverd og hjemlighet for beboerne.
- Ved **identifisering eller ombygging av eksisterende bygg** som skal egne seg til institusjonsformål bør det også, så langt det er mulig, etterstrebes en fleksibilitet i bygningsmassen som beskrevet i forrige punkt. Dette kan for eksempel ivaretas gjennom at det er tilgang til flere bygninger i tilknytning til hverandre, eller ved at eksisterende romløsninger gjør det mulig å bygge om eller endre bruksformål uten store inngrep. Ved bruk av eksisterende bygningsmasse er det enkelte sikkerhetsmessige forhold som særlig bør vurderes. For eksempel bør bratte og uoversiktlige trapper, lange og smale korridorer og utganger som personalet ikke har oversikt over, unngås. Videre er muligheten for nødvendig lydisolering viktig.
- Prinsipper for **sansestimulerende omgivelser** kan og bør benyttes uavhengig av om det er nye eller eksisterende bygg. Dette gjelder for eksempel valg av farger, materialer, belysning og tilgang til naturområder, og det bør gjøres gjennomtenkte valg med hensyn til dette

Innhold

Forord	1
1 Om oppdraget	8
2 Faglig utgangspunkt	12
3 Metode	16
4 Betydningen av utforming i dagens institusjonsbarnevern	23
5 Avveininger og dilemmaer i utforming av institusjonsbygg	46
6 Kvaliteter og prinsipper for utforming av barneverninstitusjoner	57
7 Konklusjon	76
Referanseliste	78
Vedlegg 1 : Scenarioer for fremtidens barneverninstitusjoner	81
Vedlegg 2 Oppsummering av spørreundersøkelse	82
Vedlegg 3 Oppsummering av institusjonsbesøk	83
Vedlegg 4 : Oppsummering av relevante perspektiver i NOU 2023:24	84

1 Om oppdraget

1.1 Bakgrunn og formål

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har Deloitte, i samarbeid med arkitektkontoret Nordic Office of Architecture, undersøkt betydningen av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg i barnevernet. Formålet med oppdraget har vært å bidra til at Bufdir i større grad får en kunnskapsbasert tilnærming til hvordan de barneverninstitusjonene som til enhver tid finnes, bør utformes for å legge til rette for best mulig omsorg og hjelp til barna som bor der.

Omgivelsene vi befinner oss i setter fysiske og sosiale rammer for hvordan vi opplever aktivitetene som foregår i området. Brukskvaliteten av en eiendom – være seg bolig, institusjon eller grøntområde – er tett knyttet til hvorvidt og hvordan utformingen av de fysiske omgivelsene effektivt støtter opp om formålet til aktivitetene som finner sted ved eiendommen. I 2020 gjennomførte Deloitte en kunnskapssammenstilling for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) med formål om å samle eksisterende, forskningsbasert kunnskap om betydningen av fysiske omgivelser i utformingen av barneverninstitusjoner.³ Arbeidet viste at det er gjort lite forskning som spesifikt tar for seg hvordan fysiske omgivelser kan understøtte omsorg, behandling og andre tjenester som gis i barnevernsinstitusjoner. Det er imidlertid et økende omfang av forskningslitteratur som retter seg mot samspillet mellom omgivelser og helse. Konseptet *helende arkitektur* bygger på en grunntanke om at den arkitektoniske utformingen og samspillet mellom faktorer som dagslys, rom, stemning, farger, lyd og privatliv kan understøtte behandlingen som skjer i rommet. Det er derfor rimelig å legge til grunn at utformingen av en barneverninstitusjon har betydning for kvaliteten på tjenesten til barna som bor der, og kan bidra til å understøtte formålet med oppholdet.

Bufdir har definert eiendomsforvaltning som en av de grunnleggende innsatsfaktorene for kvaliteten i etatens tjenester til barn og familier.⁴ Direktoratet har derfor ønsket å få bedre og mer systematisert kunnskap og innsikt om betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg. Denne kunnskapen vil være sentral for å vurdere hvordan den fysiske utformingen av barnevernsinstitusjoner best mulig kan understøtte barnevernsinstitusjonenes formål, samt behovet som beboere og andre brukere av institusjonen har.

I vårt arbeid har vi innhentet erfaringsbasert og brukbasert kunnskap om hvordan byggene og eiendommen kan understøtte omsorgen og behandlingen som foregår i barneverninstitusjoner og sett dette i lys av den forskningsbaserte kunnskapen om helende arkitektur og evidensbasert design⁵. Denne rapporten vil således også være et faglig bidrag til helende arkitektur og evidensbasert design innen barnevern. Samtidig har vårt mål vært å fremstille denne kunnskapen på en måte som har høy praktisk nytteverdi for direktoratet og Barne-, ungdoms, og familieetaten (Bufetat) i arbeidet med å forme fremtidens barneverninstitusjoner. Vi har lagt vekt

Evidensbasert design

Evidensbasert design er et grunnleggende tverrfaglig perspektiv hvor arkitekter aktivt innpasser kunnskap fra ulike forskningsfelt inn i deres eget arbeid for å utvikle design som har målbare effekter på menneskene som bruker rommet og for å identifisere designvalg som fungerer og valg som er mindre effektive. Forskningsfeltet tar utgangspunkt i grunnprinsippene i helende arkitektur.

(Ulrich 2012 og 2017)

³ Deloitte (2020): *Sammenstilling av relevante studier og nasjonal og internasjonal forskning på betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg*

⁴ Bufdir (2021): Kravspesifikasjon «Betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg (institusjonsbygg) på barnevernsområdet».

⁵ Ulrich, R., 2012. *Evidensbas för vårdens arkitektur 1.0*, Göteborg: Centrum för vårdens arkitektur.

Ulrich, R. S., 2017. *Evidence-informed design recommendations for SIS youth facilities*, Göteborg: Centrum för vårdens arkitektur, Chalmers University of Technology

på å systematisere data og kunnskap på en tilgjengelig og intuitiv måte, og på å oversette dette til helt konkrete vurderinger og anbefalinger om hvilke forhold som bør vektlegges i utformingen av en barneverninstitusjon gjennom utarbeidelsen av noen anbefalte kvaliteter, prinsipper og virkemidler for utformingen av barneverninstitusjoner.

Kunnskapen som er etablert gjennom vårt arbeid skal være et bidrag i videreutviklingen av Bufdirs eiendomsportefølje og legge grunnlag for den langsiktige utviklingen av eiendomsforvaltningen og -porteføljen i Bufdir med utgangspunkt i helende arkitektur, evidensbasert design og standardiserte funksjonelle løsninger.

1.2 Sentrale tema og problemstillinger

Med utgangspunkt i prosjektets bakgrunn og formål ble det innledningsvis i oppdraget identifisert en rekke tema og problemstillinger som utgangspunkt for arbeidet. De opprinnelige problemstillingene var grovt sett delt inn i tre hovedtema:

- **Fleksibilitet:** Hvordan kan man ivareta en høy tilpasnings- og ombruksevne, samt fleksibilitet når det gjelder bruksområder, målgrupper, endring i etterspørsel og tjenestetilbud, tilpasnings- og ombruksevne?
- **Funksjonalitet:** Hvordan kan man ivareta sikkerhet for beboere, ansatte og andre innenfor faglige og rettslige retningslinjer (tvangsbruk, personvern, privatlivets fred og rettsikkerhet mv)? Hvordan kan man ivareta høy funksjonalitet for oppgavene og samtidig sikre brukermedvirkning? Hva er en hensiktsmessig grad av *hjemlighet* – og hva innebærer det?
- **Lokalisering:** Hvordan kan man ivareta barnas helhetlige behov og mulighet for gode samordnede tjenester, skole, arbeid og andre velferdstjenester? Hva er avveiningene mellom nærhetsprinsipp og sentraliserings- og stordriftsfordeler?

Problemstillingene ble presentert for oppdragets referansegruppe i en workshop vinteren 2021.⁶

Referansegruppen så behov for å tydeliggjøre noen dimensjoner ved utformingen av bygg som i begrenset grad var gjenspeilet i de opprinnelige problemstillingene, herunder spesielt estetiske og symbolske hensyn. Det ble i denne sammenhengen vist til litteratur innen miljøpsykologi, som vektlegger disse dimensjonene som viktige med hensyn til påvirkning på omgivelser og helse⁷. På bakgrunn av dette ble det utarbeidet noen justeringer i tilnærmingen som adresserer både direkte og indirekte sammenhenger mellom bolig og livskvalitet. Tilnærmingen skiller mellom funksjonelle (inkl. sikkerhet, lokalisering og fleksibilitet), estetiske og symbolske hensyn ved utformingen av bygg og hvordan disse kan belyses ut fra ulike interessenters perspektiv. Denne tilnærmingen ble sentral i vårt videre arbeid med å planlegge og utforme datainnsamlingen ute på institusjonene, og har også vært viktig i vårt arbeid med å forstå og analysere de data vi har samlet inn.

Ved oppstarten av arbeidet var det etablert tre konkrete scenarioer som direktoratet særlig ønsket at problemstillingene skulle analyseres i lys av. Scenarioene gjengis i korte trekk under og er gjengitt i sin helhet i vedlegg 1:

- **Scenario 1:** Små institusjoner, større geografisk spredning og høy grad av differensiering på målgruppe
- **Scenario 2:** Større institusjoner, sentral geografisk plassering og statlige tiltak med spesifikke målgrupper, mulighet for å samle tjenester og ha fleksibilitet mellom dem
- **Scenario 3:** Større institusjoner, sentral geografisk plassering, flere målgrupper, men fysisk adskilt, i samme institusjon, mulighet for å samle tjenester og ha fleksibilitet mellom dem

Som følge av dialog med oppdragsgiver underveis i arbeidet knyttet til oppdragsgivers behov og andre pågående prosesser for institusjonsbarnevernet har scenarioene i noe mindre grad enn opprinnelig skissert vært førende

⁶ Se nærmere omtale av referansegruppen i kapittel 3

⁷ Blant annet Shaw (2004) *Housing and public health*. Annual rev. Public Health 2003. 25: 397-418

for arbeidet og analysene i oppdraget. En overordnet analyse av fordeler og ulemper ved disse scenarioene, fremgår av kapittel **Error! Reference source not found.**

1.3 Leserveiledning

I **kapittel 2** oppsummerer vi hovedlinjene i det faglige utgangspunktet for vårt arbeid, med vekt på helende arkitektur og evidensbasert design. Vi omtaler også kort ny forskning på området de siste tre årene.

I **kapittel 3** beskriver vi de metodene som er benyttet for å hente inn og analysere data i oppdraget.

I **kapittel 4** presenterer vi noen sentrale kjennetegn og rammebetingelser for institusjonsbarnevernet, samt sentrale funn fra våre undersøkelser om dagens situasjon i institusjonene når det gjelder forhold som er knyttet til fysisk utforming og betydningen av disse.

I **kapittel 5** presenterer vi noen sentrale innsikter og refleksjoner fra vårt arbeid med å innhente kunnskap om hvordan barneverninstitusjoner best kan utformes for å understøtte målene med oppholdet i en institusjon. Kapittelet gir en innføring i noen avveininger og dilemmaer som er viktige premisser i arbeidet med å konkretisere noen prinsipper og virkemidler for utformingen av institusjonsbygg.

I **kapittel 6** presenterer vi vår tilnærming til å konkretisere noen prinsipper og virkemidler for utformingen av barneverninstitusjoner, samt hovedtrekkene i våre anbefalinger

Rapporten består i tillegg av flere vedlegg.

Vedlegg 1 presenterer scenarioene som opprinnelig lå til grunn for oppdraget.

Vedlegg 2 inneholder en samlet oppsummering av spørreundersøkelsen som ble gjennomført blant ledere og ansatte ved landets barneverninstitusjoner våren 2022. Oppsummeringen ble levert til Bufdir som et statusnotat sommeren 2022.

Vedlegg 3 inneholder en samlet oppsummering av institusjonsbesøkene som ble gjennomført ved 19 ulike institusjonsavdelinger høsten og vinteren 2022/2023. Oppsummeringen ble levert til Bufdir som et statusnotat vinteren 2023.

Vedlegg 4 inneholder en større oppsummering av relevante momenter knyttet til utforming av institusjonsbygg fra NOU 2023:24 *Med barnet hele veien*

1.3.1 Begrepsavklaringer

- **Helende arkitektur** er et faglig begrep som beskriver hvordan fysiske omgivelser påvirker mennesker, og i en helsekontekst kan virke som en integrert del av pasientbehandlingen. Faktorer som daglys, rom, stemning, farger, lyd og privatliv er deler av de fysiske omgivelsene som er med på å fremme helse og velvære. Ved en barnevernsinstitusjon innebærer det at den fysiske innrammingen av institusjonen er ment å bidra positivt til miljøarbeidet og behandlingen som skjer ved institusjonen.⁸
- Med **evidensbasert design** menes en tilnærming til design som bruker vitenskapelige bevis og forskning for å skape et best mulig resultat. Målet er at forskningsbasert kunnskap kan bidra til å skape et design som er mer brukervennlig og funksjonelt.⁹

⁸ Folmer, M. B., 2014. Helende Arkitektur: Rum og interaksjon. Aalberg, Department of Architecture, Design and Media Technology.

⁹ Ulrich, R., 2012. Evidensbas för vårdens arkitektur 1.0, Göteborg: Centrum för vårdens arkitektur

- **Barn og ungdom:** De aller fleste som bor på barneverninstitusjon i Norge er over 13 år. I denne rapporten benytter vi både begrepene «barn» og «ungdom» om de som bor i institusjonene. Barnevernloven benytter gjennomgående begrepet barn, med unntak av der det er snakk om personer over 18 år, og i den generelle omtalen i rapporten benytter også vi i hovedsak dette begrepet. I tilfeller der vi refererer fra beboere vi har snakket med på institusjonene benytter vi i de fleste tilfeller begrepet «ungdom» fordi det bedre reflekterer opplevelsen til de vi har snakket med. I noen få tilfeller hvor det er relevant å omtale situasjoner der institusjon benyttes som tiltak for personer på ettervernstiltak benytter vi betegnelsen «unge voksne» eller «ungdom over 18 år».

I spørreundersøkelsen er følgende definisjoner benyttet:

- Med **funksjonalitet** mener vi hvor egnet bygget er til å ivareta behovene i en barnevernsinstitusjon.
- Med **innredning** mener vi muligheten til å sette et personlig preg på rommet, f.eks. muligheten til å påvirke plassering av møbler, valg av pyntegjenstander, o.l.
- Med **materielle skader** mener vi både påførte skader og slitasjeskader

2 Faglig utgangspunkt

I dette kapittelet oppsummerer vi hovedlinjene i det faglige utgangspunktet for vårt arbeid, med vekt på helende arkitektur og evidensbasert design. Vi omtaler også kort ny forskning på området de siste tre årene.

Arbeidet som ligger til grunn for denne rapporten tar utgangspunkt i at det er en sammenheng mellom utformingen av fysiske omgivelser og velferden til menneskene som befinner seg i disse omgivelsene. Det vitenskapelige belegget for denne tilnærmingen er godt dokumentert, og oppsummeres i en sammenstilling av relevante studier og nasjonal og internasjonal forskning på betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg fra 2020¹⁰. Forskingen og studiene vurdert i denne sammenstillingen viser en sammenheng mellom fysisk miljø, livskvalitet og helse generelt, men samtidig fremkommer det at det er begrenset med forskning på fysiske omgivelser sin betydning for omsorg og behandling ved barnevernsinstitusjoner spesifikt.

Likevel er det verdt å merke seg at eksisterende forskning kan gi gode indikatorer på valg som har en positiv effekt på beboere og andre brukere av institusjonsbygg. Dette underbygger at arkitektur og design faktisk kan spille en behandlende rolle i relevante bygg¹¹. Det er i hovedsak to tverrfaglige retninger som fremheves som særskilt relevante i denne sammenheng; helende arkitektur og evidensbasert design, og som også har vært tonangivende i vårt arbeid.

2.1 Helende arkitektur

Helende arkitektur er et begrep som beskriver en tverrfaglig utvikling, med en grunntanke om at den arkitektoniske utformingen og samspillet mellom faktorer som dagslys, rom, stemning, farger, lyd og privatliv kan understøtte aktivitetene som skjer i et rom. Dette konseptet vektlegger at miljøer kan formes for å fremme helse og velvære gjennom nøye utformede fysiske omgivelser.

I en helsekontekst vil dette eksempelvis si at arkitektur ikke lenger kun er å regne som fysisk struktur, men som en integrert del av pasientbehandlingen. Ved en barnevernsinstitusjon innebærer det at den fysiske innrammingen av institusjonen er ment å bidra positivt til miljøarbeidet og behandlingen som skjer ved institusjonen.

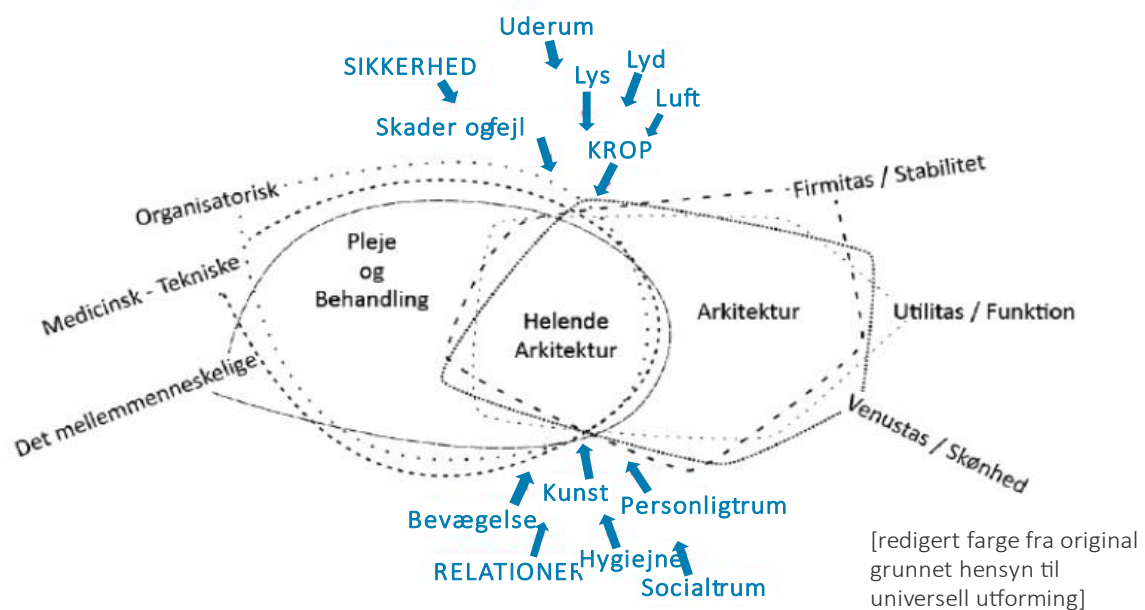
I sin doktoravhandling «*Rum og Interaktion*» illustrerer Mette Blicher Folmer¹² helende arkitektur som et konsept der flere ulike dimensjoner må arbeide sammen for å lykkes. Illustrasjonen under tar utgangspunkt i implementeringen av helende arkitektur i en helse-kontekst, der helende arkitektur utgjør møtepunktet mellom de arkitekturfaglige vurderingene og de valg og kompetanser som følger helsevesenet sine ytelser. Selv om denne modellen ikke tar utgangspunkt i barnevernsinstitusjoner og barnevernfaglige vurderinger, så illustrerer den likevel godt de overordnede prinsippene som gjelder ved helende arkitektur. Begrepene som er uthevet i

¹⁰ Deloitte (2020). Sammenstilling av relevante studier og nasjonal og internasjonal forskning på betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg.

¹¹ Ulrich, R., 2012. Evidensbas för vårdens arkitektur 1.0, Göteborg: Centrum för vårdens arkitektur

¹² Folmer, M. B., 2014. Helende Arkitektur: Rum og interaktion. Aalborg, Department of Architecture, Design and Media Technology.

rød skrift utgjør forhold og designvalg som en tidligere rapport om fagområdet omtaler som «sentrale faktorer» i helende arkitektur¹³.

Figur 1: Tverrsnittet mellom pleie/behandling og arkitektur utgjør feltet «helende arkitektur» (Folmer, 2014, s. 17)

Et grunnleggende aspekt ved denne formen for arkitektur er at det hensyntar menneskelig psykologi og fysiologiske behov. Designprinsippene som benyttes skal søke å skape rom som ikke bare er funksjonelle, men som også bidrar til å dekke andre menneskelige behov, som f.eks. trøst og ro. Formålet med å gjøre utformingsvalg som hviler på prinsipper hentet fra helende arkitektur er å øke den positive sansestimulansen og redusere negative impulser. Dette bidrar til å redusere stressnivå og skape en positiv, trygg stemning som understøtter rommets behandlende formål¹⁴. Forskningslitteraturen understøtter effekten som grep som dette kan ha på pasientbehandling, og viser eksempelvis gevinstene av et tiltak som å sikre god tilgang til dagslys (bl.a. bedret søvnhygiene, stressregulering) vil kunne redusere tiden brukere oppholder seg på et behandlingssenter¹⁵¹⁶¹⁷.

2.1.1 Evidensbasert design

Med utgangspunkt i grunnprinsippene i helende arkitektur har evidensbasert design vokst frem som et tverrfaglig forskningsfelt der arkitekter trekker fra kunnskap fra andre fagområder for å utvikle design som har målbare effekter på menneskene som bruker rommet. Utviklingen av dette tverrfaglige feltet hviler på en erkjennelse av at dersom romlig utforming skal følge utviklingen av behandlingsformer, så må også arkitekter søke ny viten for å kunne utarbeide nye løsninger som understøtter de mellom-menneskelige relasjonene som skal prege stedet¹⁸. I korte trekk speiler utviklingen av helende arkitektur en utvikling hvor sterile, mekaniske og lukkede institusjonsbygg blir erstattet av et mykere, mer åpent og humanistisk uttrykk som tar utgangspunkt i brukerne og beboernes behov.

¹³ Frandsen, A. K. et al., 2011. Helende Arkitektur. 1 red. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Locum, 2015. Konseptprogram - lokaler för god vård, Stockholm: Stockholms länds landsting

¹⁶ Connellan, K., Riggs, D. W., Gaardboe, M. & Due, C., 2013. Stressed Spaces: Mental Health and Architecture. HERD, 6(4), pp. 127-168

¹⁷ Department of Health, 2017. Health Building Note 03-02: Facilities for child and adolescent mental health services, London: UK Government

¹⁸ Folmer, M. B., 2014. Helende Arkitektur: Rum og interaktion. Aalborg, Department of Architecture, Design and Media Technology.

Evidensbasert design har vist seg å være spesielt relevant innen helsesektoren, og særlig innen psykiatri, hvor omgivelsenes påvirkning på pasientenes velvære og behandlingsprosess er av kritisk betydning og der det i større grad er mulig å isolere effektene av designvalg. Innen barnevernsinstitusjoner er bildet dog noe mer komplekst, gitt at disse institusjonene har en brukergruppe som er sammensatt og med svært sprikende behov.

2.1.2 Manglende forskning på barnevernsinstitusjoner

Til tross for at det finnes betydelig forskning på sammenhengen mellom fysisk miljø og generell helse, så er det lite forskning og studier som spesifikt omhandler hvordan slike innsikter kan overføres til barnevernsinstitusjoner (Deloitte 2021). Vi har i forbindelse med dette arbeidet observert at forskning relatert til helende arkitektur og evidensbasert design innen helsesektoren ser ut til å ha fått en økende oppmerksomhet de siste 3-4 årene.¹⁹ Basert på et begrenset utvalg av relevante vitenskapelige publikasjoner²⁰ fra 2020 og frem til i dag, beveger forskningen seg i økende grad rundt problemstillinger knyttet til hvordan fysiske omgivelser kan påvirke pasientopplevelser og behandlingsresultater.

Eksempelvis presenterer en studie²¹ forskning som tilsier at både pasienter og ansatte ved et helsebygg foretrekker behandling i bygg som gir dem muligheten til å selv regulere den fysiske nærheten til andre og dermed større muligheter for å bevare privatlivet. Det samme studiet fremhever at bruk av naturlige elementer som planter og dagslys har en positiv innvirkning på både pasienter og ansatte, noe som også støttes av andre studier knyttet til psykiatrispasienter²² og ortopediske sykehus²³. Disse tre utvalgte studiene underbygger at arkitektoniske valg og detaljer som f.eks. naturlig belysning, grønne områder og annen bruk av naturlige elementer, ikke bare bidro til å forbedre pasienttilfredsheten, men også reduserte stressnivået og gav raskere rehabiliteringstid. Til tross for at studiene nevnt over er alle gjennomført i miljøer der det er et rendyrket fokus på pasientbehandling og -rehabilitering, så understreker de verdien av en bevisst integrasjon av prinsipper hentet fra helende arkitektur for å skape miljøer som ikke bare skal være funksjonelle men også fremme god mental og fysisk helse.

At det foreligger begrenset med forskning som omhandler barnevernsinstitusjoner spesifikt gir både utfordringer og muligheter. På den ene siden understreker det behovet for at det jobbes målrettet med å utvikle innsikt knyttet til behovene til de som bor og arbeider ved barnevernsinstitusjoner. Denne innsikten kan benyttes for å vurdere hvilke grep innen helende arkitektur og evidensbasert design som er hensiktsmessige og meningsfylte å integrere i et institusjonsbygg innenfor barnevernet. På den andre siden gir kunnskapsgapet et mulighetsrom for å utvikle nye, innovative løsninger som på lang sikt vil kunne styrke institusjonsbarnevernet og livene til en svært sårbar brukergruppe.

Til tross for at det fremdeles er begrenset med forskning knyttet til helende arkitektur og evidensbasert design som er direkte relatert til barnevernsinstitusjoner, så er det tydelig at denne tverrfagligheten og oppmerksomheten på brukerbehov i institusjonsbygg har begynt å få en større plass i diskusjonene rundt institusjonsbarnevernet. I NOU 2023:24, *Med barnet hele veien*, vies det eksempelvis betydelig med plass for å diskutere hvilken rolle de fysiske omgivelsene til barnevernsinstitusjon. Rapporten understreker rollen som bygget og den fysiske organiseringen av institusjonene har i arbeidet med å gi et godt, helhetlig institusjonstilbud:

¹⁹ Det er kun gjort en overordnet gjennomgang av nyere forskningslitteratur på feltet i forbindelse med denne rapporten.

²⁰ Prosjektet benyttet kunstig intelligens for å identifisere et utvalg nyere og relevant forskning publisert etter 2021. Se kapittel 3.3 om metoder for ytterligere redegjørelse og forbehold.

²¹ Safeer Ahmad, Tanaya Verma, Mohammad Arif Kamal. Evidence Based Design Guidelines for a Healthcare Environment: A Conceptual Framework. American Journal of Civil Engineering and Architecture. Vol. 11, No. 3, 2023, pp 77-88.

²² Mushadik, M., & Rahayu, R.L., The Application of Healing Architecture Concept in Type B Regional Hospital, Karanganyar Regency, Central Java. Lakar: Jurnal Arsitektur. Vol. 6, No. 2, 2023.

²³ Ekpo, N., Exploring the incorporation of biophilic design features in orthopedic hospitals to accelerate recovery, International Journal of Innovative Environmental Studies Research 11(4):70-74, Oct.-Dec. 2023

«For at institusjonene skal kunne gi et godt og tilpasset tilbud til barn med ulike behov og uttrykk, må institusjonene være bygningsmessig tilpasset formålet» (NOU 2023:24, 2023, s. 218).

Utvalget kommer i denne forbindelse med flere anbefalinger rundt organiseringen av institusjonsbygg som samsvarer med funn og vurderinger som vi gjør i dette arbeidet, og som helt tydelig hviler på ungdom og ansattes *behov* samt et fokus på byggets rolle i tjenestekvaliteten ved institusjonen. Dette perspektivet er grunnleggende også i dette arbeidet, og gir en tydelig innramming der det er *behovet til brukerne* av bygget som bør være ledende for designvalgene som tas. Samtidig erkjenner vi at det vil kunne komme endringer i de politiske føringene på barnevernfeltet, noe som gjør det nødvendig å løfte de bruker- og innsiktsbaserte rådene som gis til et nivå som sikrer en fortsatt relevans hvis eksempelvis brukertypen skulle endre seg pga. nye politiske føringer.

Med dette i bakhodet, har dette oppdraget to primære mål. For det første handler det om å generere ny innsikt og kunnskap om den spesifikke rollen som fysiske omgivelser spiller i barnevernsinstitusjoner. Dette innebærer å identifisere og forstå behovene til de ulike brukergruppene ved institusjonsbyggene, og styrke og utvide den faglige forståelsen for effekten som designvalg knyttet til fysiske omgivelser har for bo- og arbeidssituasjonen ved barnevernsinstitusjoner.

For det andre, er det å operasjonalisere denne innsikten gjennom å utvikle et sett med retningsgivende og overordnede designprinsipper, og en mer konkret oversikt over virkemidler og grep som kan vurderes ved utvikling av nye institusjoner, anskaffelse av nye bygg eller tilpasning av eksisterende eiendommer. Dette har til hensikt å gi beslutningstakere de verktøyene som de trenger for å implementere evidensbasert design på en måte som er både praktisk og i samsvar med de behovene som eksisterer ved institusjonene.

3 Metode

I dette kapittelet beskriver vi de metodene som er benyttet for å hente inn og analysere data i oppdraget.

3.1 Organisering av oppdraget

Oppdraget har i gjennomføringsperioden blitt ledet av Deloitte's interne team, bestående av ansvarlig partner, prosjektleder, kjernetemaet og ekspertressurser. I tillegg har Deloitte's team fått bistand av ekspertkompetanse fra Nordic Office of Architecture. Det har vært regelmessige statusmøter mellom Deloitte og Bufdir i hele gjennomføringsperioden, og veivalg og avklaringer underveis er tatt i samråd mellom oppdragsgiver og Deloitte. Det er utarbeidet to statusrapporter i undersøkelsesperioden som oppsummerer funn fra hhv. spørreundersøkelser og institusjonsbesøk som er gjennomført som del av prosjektet. Statusrapportene ligger som vedlegg til denne rapporten. Funn fra statusrapportene er også oppsummert i kapittel **Error! Reference source not found.**

Innledningsvis i prosjektet ble det etablert en referansegruppe bestående av representanter som har innsikt i ulike relevante perspektiver. Referansegruppen har bestått av representanter som har kjennskap til å bo på institusjoner, ansatte og ledere som arbeider der, eiere av formålsbygg samt representanter fra fagmiljøer innenfor arkitektur, byggetekniske fag og miljøpsykologi.²⁴

Formål med referansegruppen var å sikre sparring med eksterne og fagpersoner som kunne verifisere funn, komme med innspill og være en metodisk og innholdsmessig støtte underveis i prosjektet. Referansegruppen ble blant annet brukt til å pilotere spørreundersøkelse, gi innspill til plan for gjennomføring av institusjonsbesøk, innspill av konseptbeskrivelser og kvalitetssikring av leveransene i hver fase av prosjektet. Det ble avholdt et fysisk møte med referansegruppen ved oppstart høsten 2021. Resterende innspillsrunder og referansegruppemøter er blitt avholdt digitalt.

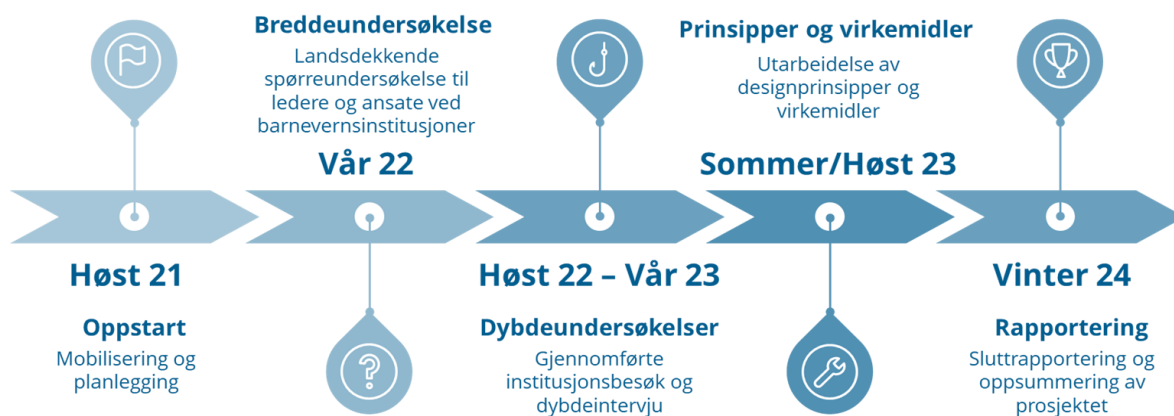
Referansegruppen har bidratt med svært nyttige perspektiver og innspill for å forstå og fortolke de dataene som er samlet inn i prosjektet, og for å supplere og nyansere våre observasjoner. Referansegruppen har bidratt til å kunne se våre funn i lys av både forskningsbasert, erfaringsbasert og brukerbasert kunnskap inn i vårt arbeid.

3.2 Prosjektets gjennomføringsfaser

Prosjektet har hatt en gjennomføringsperiode fra høsten 2021 – januar 2024, og har blitt gjennomført på tvers av fem ulike faser; i) Oppstart, ii) Breddeundersøkelse, iii) Dybdeundersøkelser, iv) Konseptbeskrivelser og v) Rapportering. Fasene i prosjektet fremgår i Figur 2 Tidslinje for oppdraget

²⁴ Referansegruppen var også bestått av representanter fra ulike deler av Norge. Majoriteten har hatt tilhørighet til Østlandet, men det har vært representasjon fra Vestlandet og Nord-Norge.

Figur 2 Tidslinje for oppdraget

3.3 Nærmere om metoder

Under følger en nærmere beskrivelse av de ulike metodene som er blitt benyttet i prosjektet.

3.3.1 Spørreundersøkelse

Fase to av prosjektet (breddeundersøkelsen) besto av en landsdekkende spørreundersøkelse som ble distribuert til alle institusjonsledere og ansatte ved barnevernsinstitusjoner i hele landet. Spørreundersøkelsen handlet blant annet om institusjonens utforming, kvalitet og i hvilken grad bygget påvirket tjenestene som ble levert på institusjonen. Spørreundersøkelsen ble distribuert til ledere og ansatte ved barnevernsinstitusjoner i hele landet. Spørreundersøkelsene ble distribuert ved at Deloitte sendte informasjonsmateriell og lenke til spørreundersøkelsen til regionene i Bufetat, som videreformidlet til institusjonsledere i sin region. Institusjonsledere videresendte spørreundersøkelsen til avdelingsledere og ansatte ved institusjonen har de ansvar for.

Spørreundersøkelsen hadde totalt 319 respondenter. På bakgrunn av distribusjonsmetoden er det ukjent om alle institusjonsledere og ansatte har fått tilsendt spørreundersøkelsen. Som et resultat av dette kan vi ikke fastslå en svarprosent for deltakelse i spørreundersøkelsen, men våre analyser indikerer at om lag 55 prosent av landets barnevernsinstitusjoner er representert med svar i undersøkelsen. Estimater er basert på at det er registrert svar fra 86 ulike barnevernsinstitusjoner, og at det på Bufdir sine hjemmesider var registrert 153 ulike barnevernsinstitusjoner i juni 2022, det vil si på tidspunktet for ferdigstillelse av spørreundersøkelsen.

36 prosent av respondentene har lederstilling, 42 prosent er miljøterapeut i fast stilling og 9 prosent i deltidsstilling eller vikariat, 5 prosent har annen administrativ stilling og 9 prosent oppgir «annet» på dette spørsmålet.

På grunn av distribusjonsmetoden kan vi heller ikke si noe om omfanget av frafall i undersøkelsen, eller om frafallet er systematisk i den forstand at de som har valgt å svare på undersøkelsen svarer annerledes enn de som ikke har svart ville gjort. I en drøfting av frafall i spørreundersøkelser i en rapport fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) blir det imidlertid blant annet vist til at det kan være risiko for at personer som er sterkt involvert i temaet for undersøkelsen blir overrepresenterte blant respondentene i en spørreundersøkelse.²⁵ Dette kan selvsagt også være tilfelle i undersøkelsen vi har gjennomført, og svarene må derfor tolkes med en viss varsomhet.

Spørreundersøkelsen besto av både spørsmål med definerte svarkategorier og fritekstspørsmål. Spørreundersøkelsen besto av totalt 36 spørsmål, hvorav 26 var routet til institusjonsledere eller avdelingsledere. Spørsmålene er i hovedsak knyttet til institusjonslokalenes beliggenhet og utforming.

Definisjoner på begreper benyttet er gjengitt i kapittel 1.3.1.

3.3.2 Institusjonsbesøk

I tidsperioden september – desember 2022 besøkte Deloitte totalt 19 avdelinger fordelt på 10 barnevernsinstitusjoner for å få en bedre forståelse for hvordan institusjonsbyggene som er i bruk i dagens tjenestetilbud fungerer. Ved hvert besøk ble det gjennomført intervjuer med ledelse og ansatte, samt at både ansatte og ungdommer har fått anledning til å gi omvisninger på institusjonen. Formålet med besøkene var å få en bedre forståelse for hva som fungerer godt og hvilke utfordringer som eksisterer i de fysiske omgivelsene til dagens barnevernsinstitusjoner, i tillegg til å innhente rikere og mer detaljert innsikt i temaene som ble undersøkt i spørreundersøkelsen som ble gjennomført vinter/vår 2022.

Utvalget av institusjoner som ble besøkt i tidsperioden ble gjort på bakgrunn av flere forhold og i dialog med Bufdir. I første omgang ble det tatt utgangspunkt i hvilke institusjoner som hadde besvart spørreundersøkelsen

²⁵ Mortensen, Anne Katrine (2010). Undersøkelse om religion 2008. Undersøking koordinert og tilrettelagt av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Rapport nr. 126..

vår/vinter 2022, slik at vi kunne følge opp institusjoner vi allerede hadde noe data for. Videre ble følgende variabler vurdert for å sikre at mangfoldet av barnevernsinstitusjoner ble dekket:

- Geografisk plassering (region, sentralt/desentralt)
- Eierform (statlig, privat ideell og privat kommersiell)
- Målgruppe (omsorg, adferd, akutt).
- Antall godkjente plasser

Etter å ha utarbeidet en oversikt med mulige institusjoner som kunne besøkes, ble det i god tid sendt ut forespørsler til alle på listen med invitasjon til å delta i arbeidet. Tabellen til høyre oppsummerer det endelige utvalget av institusjoner. Totalt har vi, i tillegg til å intervju ansatte og ledere ved samtlige besøkte institusjoner, fått omvisning av og snakket med 14 ungdommer.

Figur 3: Oversikt over fordeling av målgruppe, region og eierform mellom institusjoner besøkt høsten 2022

Institusjon	Avdeling	Målgruppe	Region	Eierform	Informanter	
					Ungdommer	Ansatte
Institusjon 1	Avdeling 1	Akutt	Nord	Statlig	1	12
	Avdeling 2	Omsorg	Nord	Statlig	2	
Institusjon 2	Avdeling 3	Omsorg/Rus/Atferd	Nord	Privat	0	2
	Avdeling 4	Omsorg	Nord	Privat	1	1
Institusjon 3	Avdeling 5	Atferd	Vest	Privat	1	3
	Avdeling 6	Omsorg	Vest	Privat	1	2
	Avdeling 7	Omsorg	Vest	Privat	1	2
	Avdeling 8	Atferd	Vest	Privat	0	2
Institusjon 4	Avdeling 9	Omsorg	Midt	Statlig	2	4
	Avdeling 10	Omsorg	Midt	Statlig	2	
Institusjon 5	Avdeling 11	Atferd	Øst	Statlig	0	4
Institusjon 6	Avdeling 12	Omsorg	Øst	Ideell	0	3
Institusjon 7	Avdeling 13	Omsorg	Sør	Ideell	0	3

Institusjon 8	Avdeling 14	Omsorg	Vest	Statlig	1	2
Institusjon 9	Avdeling 15	Omsorg	Nord	Statlig	1	5
	Avdeling 16	Omsorg	Nord	Statlig	0	
Institusjon 10	Avdeling 17	Omsorg	Sør	Privat	0	3
	Avdeling 18	Omsorg	Sør	Privat	0	
	Avdeling 19	Omsorg	Sør	Privat	1	5

I forbindelse med **gjennomføringen av institusjonsbesøk** ble alle institusjoner tilsendt informasjon om besøket i god tid. Detaljer rundt intervju, omvisninger og om ungdommer kunne tenke seg å snakke med oss ble avklart ca. en uke før besøket. Et typisk besøk ble, av hensyn som beskrives under, gjennomført over to dager, der vi på første dag snakket med og fikk omvisning av ungdom, og på andre dag fikk omvisning av ansatte og gjennomførte intervju med ledelsen. Ved fire institusjoner var det av praktiske årsaker nødvendig å gjennomføre hele prosessen i løpet av en dag.

I forkant av denne prosessen gjorde vi en uformell innhenting av innspill og erfaringer fra organisasjoner og personer som har erfaring med å besøke institusjoner og/eller involvere ungdom i sårbare situasjoner. På bakgrunn av dette la vi opp til å snakke med ungdommene ved institusjonene først, og helst la dem gi oss en omvisning av bygget uten at ansatte var involvert.

Ved institusjonsbesøkene ble det også satt av godt med tid for å gjennomføre intervju med institusjonsledelsen. Avhengig av ønske fra institusjonen så varierte deltakelsen på disse intervjuene noe, men i de fleste samtaler var det også minst én avdelingsleder til stede i intervjuet. Dette gjorde at samtalen fikk belyst utfordringer og mulighetsrom både fra et overordnet nivå gjennom institusjonsleder, men også fra et mer miljønært perspektiv representert av avdelingsleder. Intervjuene ble organisert som semi-strukturerte intervjuer. En fra prosjektteamet ledet samtalen og den andre noterte underveis.

For å sikre god dokumentasjon av både intervjudata, observasjoner og innspill fra omvisning på institusjonene av ansatte og ungdom, ble institusjonsbesøkene organisert slik at prosjektdeltagerne som gjennomførte prosjektet tok notater underveis i besøket og hadde strukturerte arbeidsprosesser umiddelbart etter institusjonsbesøkene. Notater, refleksjoner og innspill som kom frem gjennom besøket ble dokumentert i en strukturert matrise,²⁶ der de innsamlede dataene ble strukturert etter institusjon, avdeling og de ulike rommene og egenskapene som ansatte og ungdom hadde fokus på under omvisningen.

Totalt har vi snakket med 14 ungdommer og 53 ansatte/ledere. Respondensene vil ikke nødvendigvis være representative for andre ansatte eller ungdommer ved institusjoner. Vi benyttet åpne spørsmål, i stedet for utsagn som enten skulle bekreftes eller avkreftes og spurte om samme tema fra flere ulike synsvinkler, for eksempel jobb/skole, tilbereding av måltider, fritidsaktiviteter, o.l. I tillegg stilte vi samme spørsmål med noe ulik formulering for å se etter eventuell konsistens i svarene. Selv om konsistens i datamaterialet kan øke påliteligheten (reliabiliteten) av de slutningene som trekkes var også inkonsistens i svarene hensiktsmessig og nyttige. Dette fordi eventuelle motsetningsfylte uttalelser kunne gi anledning til å reflektere dypere.

²⁶ Det ble benyttet Excel for å systematisere og bearbeide data

3.3.3 Innspillmøter med fag- og ekspertmiljøer

I forbindelse med utarbeidelse av kvaliteter, prinsipper og virkemidler ble det gjennomført samtaler med et utvalg fag- og ekspertmiljøer. Samtalene tok utgangspunkt åpne spørsmål knyttet til utvikling av barnevernfeltet, hvilke betydning den har for utforming av barnevernsinstitusjoner, samt øvre innspill og/eller refleksjoner de hadde gjort seg knyttet til tematikken. I samtalen med Statens institusjonsstyrelse (SiS) i Sverige var formålet å få en bedre forståelse for hvordan de har jobbet med SiS sine egne retningslinjer relatert til utforming av institusjoner, og hvordan den «typiske» barnevernsinstitusjon i Sverige er planlagt.

Samtalene ble gjennomført digitalt og antall deltakere i samtalen har variert fra én person til fire. I alle innspillmøtene har det vært minst to deltakere fra Deloitte til stedet. Det ble gjennomført totalt seks innspillmøter med representanter fra i) Organisasjonen for Barnevernsforeldre, ii) Fagseksjonen for institusjonsområder i Bufdir, iii) godkjenningssenheten v. Bufetat, iv) Statens institusjonsstyrelse (SiS), v) representanter fra Statsbygg og iv) Abelia.

3.3.4 Statistikk

Tall fra SSBs statistikkbank, samt tall fra Bufdirs statistiksider er benyttet for å beskrive kjennetegn og utvikling for institusjonsbarnevernet i kapittel 4. Kilde til den enkelte statistikk er oppgitt løpende i tekst.²⁷ Det er ikke fullt ut samsvar mellom tall på tvers av SSBs statistikker, blant annet når det gjelder antallet barn med institusjonstiltak på tvers av ulike tabeller. Dette innebærer at det kan være noe manglende samsvar mellom tallene på tvers av de grafene som fremgår i kapittelet. Disse avvikene er gjennomgående minimale. Formålet med bruken av disse dataene er å gi et overordnet bilde av faktorer som kjennetegner institusjonsbarnevernet og som har en betydning for hvordan byggene utformes. Ingen av avvikene har betydning for hvordan disse faktorene hensyntas i våre analyser og vurderinger. Avvikene er derfor ikke vurdert å medføre vesentlige konsekvenser for formålet i denne rapporten.

3.3.5 Utarbeidelse av prinsipper og virkemidler

I forbindelse med utarbeidelse av kvaliteter, prinsipper og virkemidler for utforming av institusjonsbygg har vi benyttet oss av tjenstedesignmetodikk. Vi har benyttet innsikten fra arbeidet til å etablere «*personas*» for brukere av institusjonsbyggene (i hovedsak barn og ansatte), og latt disse være utgangspunkt for det videre arbeidet med utarbeidelse av kvaliteter, prinsipper og virkemidler. Arkitektfaglige tilnærminger er benyttet i forbindelse med identifisering og detaljering av virkemidler. Dette arbeidet er nærmere beskrevet i kapittel 6.

3.3.6 Medvirkning

Medvirkning fra barn og unge er et sentralt prinsipp i all utarbeidelse av kunnskap på barnevernområdet. I forbindelse med institusjonsbesøkene har vi snakket med 14 ungdommer i alderen 13 – 16 år som i dag bor i institusjon. På et tidlig tidspunkt ble prosjektet presentert for Bufdirs brukerråd, hvor vi fikk viktige innspill til retning og begrepsbruk i arbeidet. Helt fra oppstart av prosjektet la vi mye arbeid i å få representanter for barn og unge som bor eller har bodd i institusjon inn i referansegruppen, uten å lykkes. Vårt inntrykk er at det er stort press på brukerorganisasjonene om å delta i ulike prosesser, og at kapasiteten er noe begrenset. Siden 2023 har vi hatt en representant fra brukerorganisasjonene for barn og unge inn i referansegruppen, som har bidratt med svært verdifulle innspill til arbeidet og analysene i avslutningsfasen.

²⁷ Det er ikke fullt ut samsvar mellom tall på tvers av SSBs statistikker, blant annet når det gjelder antallet barn med institusjonstiltak på tvers av ulike tabeller. Dette innebærer at det kan være noe manglende samsvar mellom tallene på tvers av de grafene som fremgår i kapittelet. Disse avvikene er gjennomgående minimale. Formålet med bruken av disse dataene er å gi et overordnet bilde av faktorer som kjennetegner institusjonsbarnevernet og som har en betydning for hvordan byggene utformes. Ingen av avvikene har betydning for hvordan disse faktorene hensyntas i våre analyser og vurderinger. Avvikene er derfor ikke vurdert å medføre vesentlige konsekvenser for formålet i denne rapporten.

3.3.7 Bruk av kunstig intelligens for monitorering av forskningslitteratur

Vi har benyttet kunstig intelligens for å identifisere relevant forskningslitteratur etter 2021 innenfor temaet helende arkitektur og kunstig intelligens. Bruk av generativ kunstig intelligens krever en aktiv bevissthet angående både data man skriver inn²⁸ i modellen og svarene man får ut.

Søket er gjennomført med ChatGPT 4, med en GPT («Consensus») bygget for å gjøre søk i akademiske litteraturbaser. For å sikre informasjonssikkerhet og personvern er det ikke benyttet sensitiv data i vår spørresetningen til KI-modellen.

Spørsmålet («prompten») som Consensus ble gitt var «*Kan du gi meg en oversikt over publikasjoner siden 2020 som omhandler helende arkitektur og evidensbasert design innen helse og formålsbygg*». Her spørres det konkret om litteratur innen helse, noe som kan påvirke resultatene i Consensus sitt søk i retning av å bekrefte bildet om at det er innen helse-sektoren at helende litteratur i hovedsak er en voksende tematikk. Det er likevel sentralt at man har et kritisk blikk til svarene man får fra KI-modellen, da slike modeller har hatt utfordringer med manglende etterprøvbarehet og skjevhet i svarene. Ved å benytte GPT tilleggset Consensus har vi i stor grad sikret etterprøvbarehet ved at KI-modellen oppgir kilder og begrenser søk til akademiske litteraturbaser. For å imøtekomme en kjent problemstilling ved bruk av ChatGPT der KI selv finner opp litteraturreferanser, har samtlige av referansene som er oppgitt også manuelt søkt opp og verifisert at det er en faktisk vitenskapelig publikasjon. Vi har også gjort manuelle søk i andre baser (fortrinnsvis Google Scholar og Jstor), og søkeresultatene her tegner det samme bildet av at forskningslitteratur om helende arkitektur i stor grad omhandler helsetjenestene.

Selv om litteraturen som ble foreslått fra Consensus er gjennomgått av Deloitte, tar vi likevel forbehold om at det kan være annen nyere, relevant forskning som ikke er fanget opp av vår metode.

²⁸ Også omtalt som «prompts»

4 Betydningen av utforming i dagens institusjonsbarnevern

I dette kapittelet presenterer vi noen sentrale kjennetegn og rammebetingelser for institusjonsbarnevernet, samt sentrale funn fra våre undersøkelser om dagens situasjon i institusjonene når det gjelder forhold som er knyttet til fysisk utforming og betydningen av disse.

4.1 Kjennetegn ved institusjonsbarnevernet av betydning for utformingen av institusjonsbygg

Det er få andre brukergrupper og formålsbygg som fullt ut kan sammenlignes med barneverninstitusjoner. Institusjonene skal huse et heldøgns omsorgstilbud i regi av det offentlige til noen av samfunnets mest sårbare personer. Institusjonene skal gi forsvarlig omsorg, noe som innebærer blant annet å gi barnet vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av skole- og opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, samt å lære barna respekt og toleranse.²⁹ Samtidig er barneverninstitusjonene en arbeidsplass for de som er ansatt for å gi barna dette tilbudet. Institusjonene må derfor legge til rette for å ivareta de ansattes rett til et forsvarlig fysisk og psykososialt arbeidsmiljø.

Det er en rekke ulike forhold som påvirker hvordan institusjonenes utforming kan bidra til å understøtte tjenestetilbudet. Noen knytter seg til egenskaper ved tjenestetilbudet i seg selv og bruken av det, andre til regulatoriske, politiske eller faglige føringer som er etablert på området. I resten av dette kapittelet beskrives noen sentrale kjennetegn og rammebetingelser for barneverninstitusjonene med betydning for utformingen av institusjonene, samt sentrale funn fra vår datainnsamling knyttet til utformingen av barneverninstitusjoner i dag, og hvilken betydning utformingen oppleves å ha for kvaliteten på tjenestetilbudet i institusjonene.

4.1.1 Bruk av institusjoner som tiltak i barnevernet

Barnevernsinstitusjoner er et tilbud til barn og unge som av ulike årsaker ikke kan bo hjemme eller i et fosterhjem, og som krever systematisk og spesialisert oppfølging.³⁰ Bruken av barneverninstitusjoner som tiltak for barn er relativt lav i Norge sammenlignet med i andre land.³¹

Ved utgangen av 2022 bodde 866 barn i barneverninstitusjon i Norge.³² Bruken av barneverninstitusjoner ble redusert i perioden 2016-2022, med en nedgang på 16 prosent i antall oppholdsdager. I 2022 flatet imidlertid nedgangen ut, og i 2023 har det vært et økt press på etterspørselen etter institusjonsplasser.

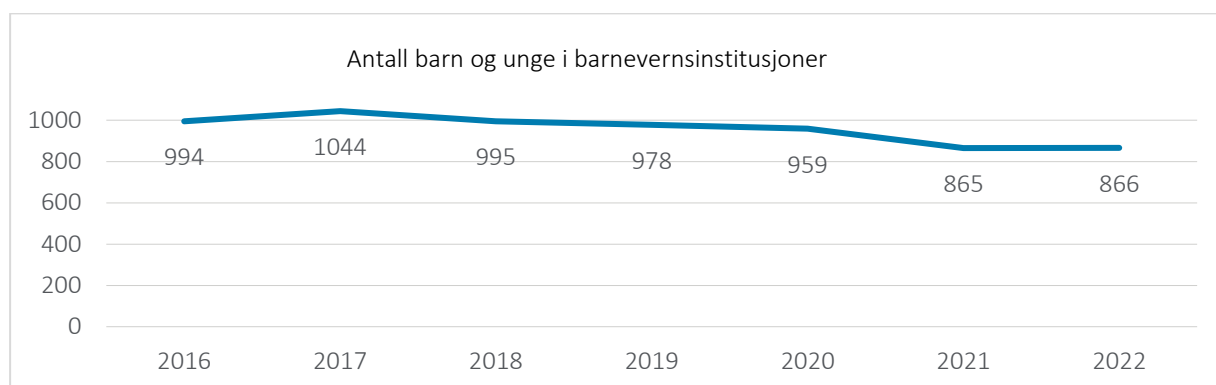
²⁹ Barne- og familiedepartementet (2022): *Forskrift om barns rettigheter i barneverninstitusjon*

³⁰ Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. [Barn i institusjon - Om barnevernsinstitusjoner](#). Uten dato.

³¹ Deloitte (2019) *Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land*

³² SSB. 11363: Barnevernsinstitusjoner. Plasser, barn, oppholdsdager og belegg, etter region, eierskap, institusjonstype, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken (ssb.no)

Figur 4:Utviklingen i antall barn og unge som er plassert i barnevernsinstitusjon i Norge. Tall per 31.12.2022.

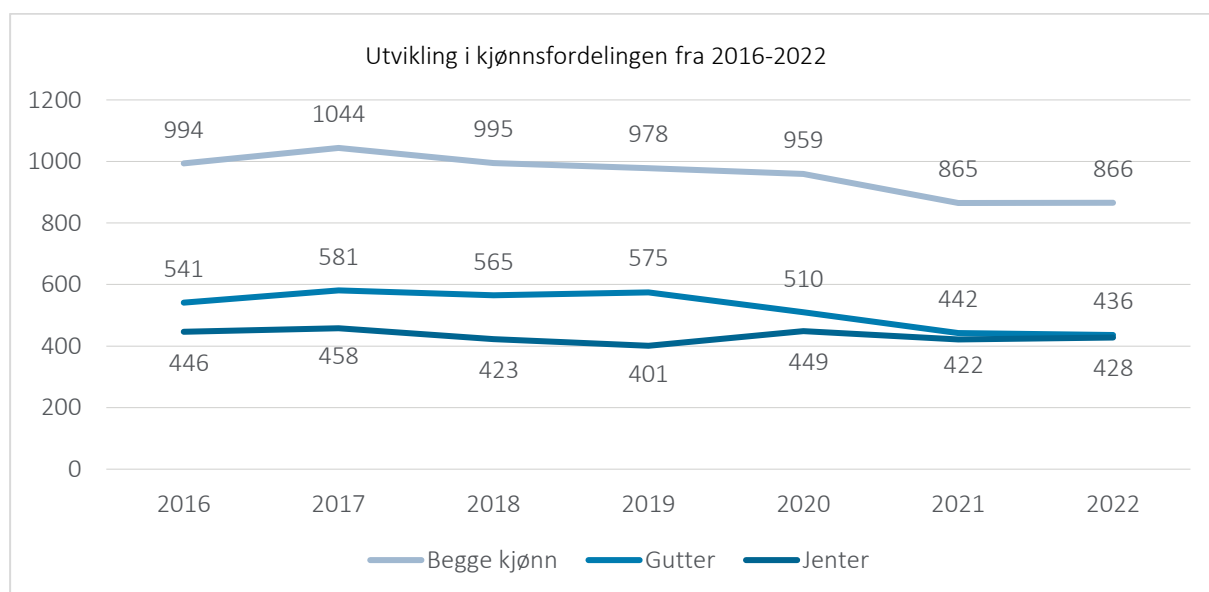

Kilde: 11361: Barn i barnevernsinstitusjoner per 31. desember, etter region, alder, eierskap, institusjonstype, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken (ssb.no)

Det er i all hovedsak ungdom over 13 år som bor i barneverninstitusjoner i Norge. Færre enn 10 prosent er under 13 år. Institusjonsopphold brukes også som ettervernstiltak for voksne i alderen 18-24 år (22 år frem til 2021). Pr. 31.12.2022 utgjorde dette 73 unge voksne.³³

Det har de senere årene vært en noe økende andel jenter som bor i institusjon, og pr. 31.desember 2022 var fordelingen mellom gutter og jenter relativt lik. Det er likevel en stor overrepresentasjon av gutter på behandlingsinstitusjon for ungdom med høy risiko for videre problemutvikling (atferd høy). Her er tre av fire gutter.³⁴

Figur 5: Oversikt over utviklingen av kjønnsfordeling over tid på barnevernsinstitusjoner. Tall per 31.12.2022.

Kilde: 11362: Barn i barnevernsinstitusjoner per 31. desember, etter region, kjønn, eierskap, institusjonstype, statistikkvariabel og år. Statistikkbanken (ssb.no)

Barn kan plasseres i institusjon på bakgrunn av ulike hjemler i barnevernloven. Hjemmelsgrunnlaget kan deles inn i fire hovedgrupper av vedtak: Omsorgsovertakelse, hjelpetiltak, midlertidig akuttvedtak og plasseringer på grunnlag av barnets alvorlige atferdsvansker.

Som følge av dette finnes det grovt sett tre hovedkategorier av barneverninstitusjoner: *omsorgsinstitusjoner*, hvor barn plasseres på bakgrunn av forhold som knytter seg til foreldrenes manglende omsorgsevne; *behandlingsinstitusjoner*, hvor barn plasseres på bakgrunn av alvorlige atferdsvansker som eksempelvis rus og

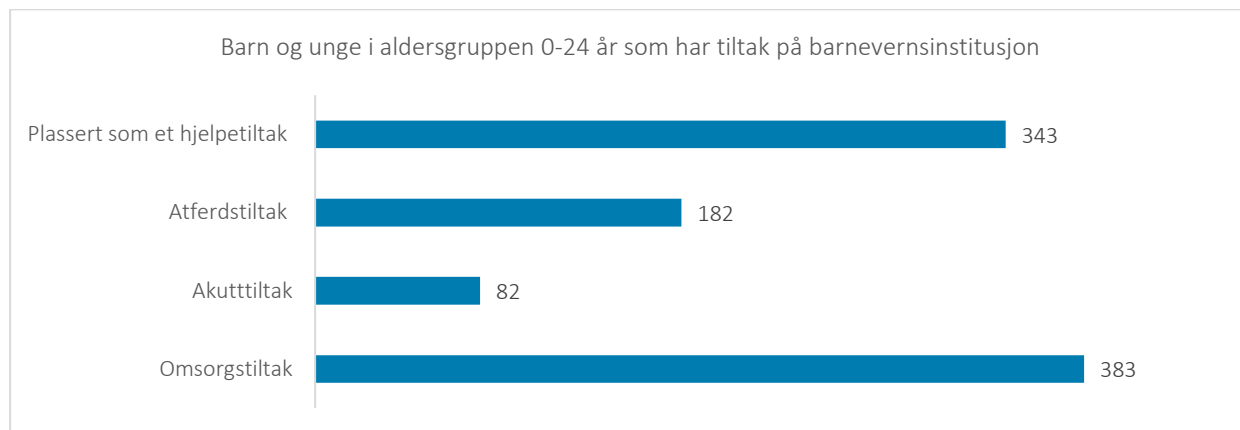
³³ Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. Statistikk og analyse | Bufdir. Barn og unge i institusjon fordelt på aldersgrupper. Uten dato.

³⁴ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s.52

kriminalitet; og *akuttinstitusjoner* hvor barn i alvorlige krisesituasjoner med fare for liv og helse, enten som følge av barnets atferd eller forholdene i hjemmet, plasseres kortvarig for å gi beskyttelse, redusere stress og avklare barnets situasjon.³⁵

Innenfor atferdsplasseringene er det i Norge etablert et prinsipp om *målgruppedifferensiering*, hvor barna (ungdommene), plasseres på bakgrunn av en vurdering av risiko for videre problemutvikling (lav eller høy), eller om de har vedvarende rusmisbruk. Det er et etablert prinsipp at barn ikke skal plasseres sammen på tvers av disse målgruppene, for å unngå at ungdommene påvirker hverandre negativt. Barn som er plassert på omsorgsgrunnlag er som hovedregel heller ikke plassert sammen med barn på atferdsgrunnlag.

Figur 6: Barn og unge i aldersgruppen 0-24 år som har tiltak på barnevernsinstitusjon. Tall fra 2022 per 31.12.

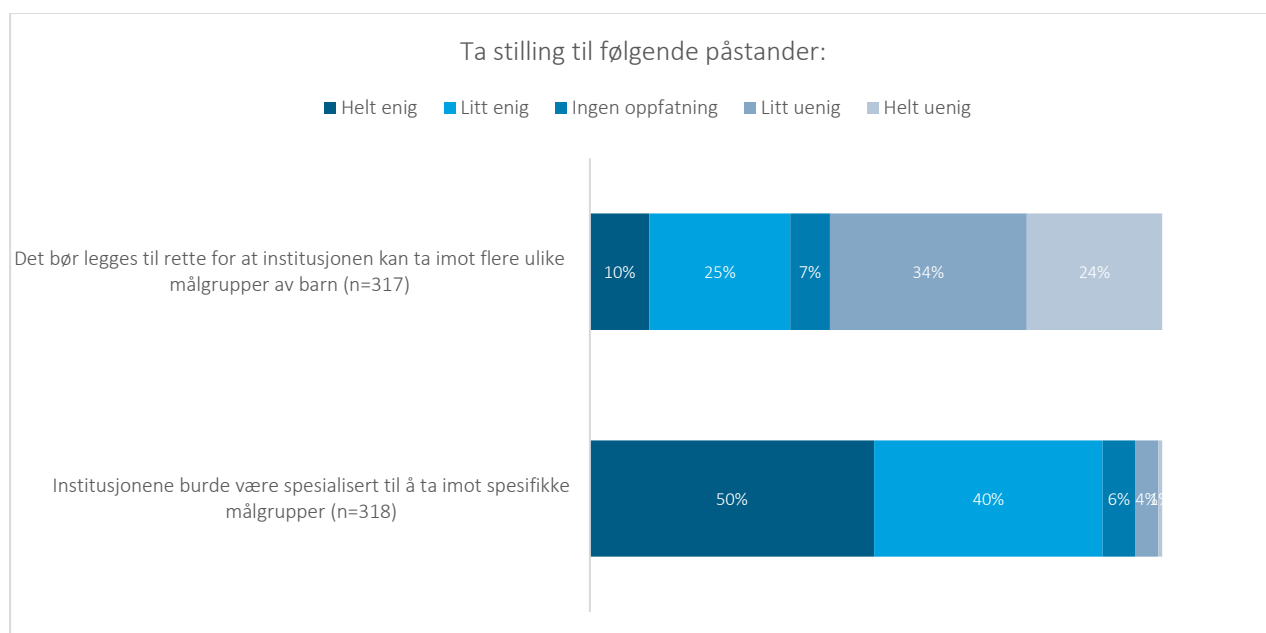

Kilde: 12845: Barn 0-24 år med plasseringstiltak per 31.12., etter type plassering og lovheimel (F) 2015-2022.. Statistikkbanken (ssb.no)

I spørreundersøkelsen som Deloitte gjennomførte i 2022 ble respondentene bedt om å ta stilling til ulike påstander om hvordan institusjonsbarnevernet burde innrettes, herunder også to påstander knyttet til målgrupper. Figur 7 viser fordelingen av svarene.

³⁵ Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, *Barnevernsinstitusjoner*, <https://www.bufdir.no/barnevern/institusjoner/#anchor-21114>. Hentet januar 2024.

Figur 7: Oppfatning om målgruppespesialisering blant ledere og ansatte i barneverninstitusjoner. Deloittes spørreundersøkelse, 2022

Som figuren viser, indikerer svarene at de to relativt likelydende spørsmålene er forstått på litt ulike måter. På den ene siden mener 90 prosent av respondentene at institusjonene bør være spesialisert til å ta imot spesifikke målgrupper («helt enig» eller «litt enig»). Samtidig mener 35 prosent at det bør legges til rette for at institusjonene kan ta imot flere ulike målgrupper av barn («helt enig» eller «litt enig»). Svarene kan tolkes som at lederne mener det er viktig å holde på et visst prinsipp om målgruppedifferensiering, men at det samtidig bør være en fleksibilitet i tilbudet for å tilpasse i samsvar med behov.

4.1.2 Organisering av institusjonstilbudet

Det er den kommunale barneverntjenesten som beslutter om et barn skal plasseres i barneverninstitusjon, og hvilken lovhjemmel barnet skal plasseres etter. Dersom kommunen beslutter at et barn skal plasseres i institusjon har det statlige barnevernet, Bufetat, en ubetinget plikt til å fremskaffe en egnet institusjonsplass uten opphold, gjennom bistandsplikten som følger av barnevernloven §2-3. Samlet sett innebærer dette at Bufetat til enhver tid må ha tilgang til et differensiert tilbud av institusjonsplasser, det vil si tilbud rettet mot ulike målgrupper, som kan ivareta ulike behov knyttet til barnas utfordringer og geografi.

Det siste året har Bufetat i økende grad hatt utfordringer med å ivareta sin bistandsplikt overfor kommunene. Særlig gjelder dette behovet for plassering i akuttinstitusjon. Interne rapporteringer fra Bufdir til Barne- og familiedepartementet viser at det ved utgangen av september 2023 var 111 tilfeller hvor Bufetat selv vurderte at bistandsplikten ikke var oppfylt på institusjonsområdet, hvorav 98 akuttplasseringer.³⁶ Dette innebærer at det statlige barnevernet står i en situasjon hvor de har behov for å dimensjonere opp tilbudet og identifisere nye plasser, og med det også tilstrekkelig egnede bygg for å møte etterspørselen, med svært kort tidshorisont.

Bufetat drifter både egne institusjoner og kjøper institusjonsplasser fra private leverandører, enten som følge av rammeavtaler eller som enkeltkjøp³⁷. Per februar 2024 er det 173 barnevernsinstitusjoner i Norge. Av disse er 105 eid av staten og kommuner, og 68 er private, hvorav 46 er private kommersielle og 22 er eid av ideelle aktører (private ideelle).³⁸ Tall fra SSB viser at institusjonene i 2022 samlet sett hadde 1398 godkjente og

³⁶ Konkurransesgrunnlag ifm utlysning av ekstern gjennomgang av Bufdirs ivaretagelse av bistandsplikten, januar 2023.

³⁷ Det er i noen få kommuner også etablert kommunale institusjonstilbud som er eid og driftet av kommunen. Oslo kommune er underlagt eget regelverk og drifter og styrer barnevernsinstitusjoner i egen regi

³⁸ Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. [Finn barnevernsinstitusjon | Bufdir](#). Februar 2024. Barnevernsinstitusjonene i Oslo kommune er ikke inkludert.

kvalitetssikrede plasser.³⁹ De senere årene har det vært politiske føringer knyttet til at minst 40 prosent av alle kjøp fra private aktører skal være fra ideelle aktører (i motsetning til kommersielle). Bufdir leier institusjonsbygg av Statsbygg eller andre private aktører. Leiekontraktene innebærer binding av kapital over lang tid. Mange av kontraktene ble reforhandlet i 2023.

Siden institusjonene skal ivareta heldøgns omsorg for barna som bor der jobber de ansatte ulike former for turnusordninger. Det er opp til den enkelte institusjon å vurdere hvilken turnus som best ivaretar institusjonens behov. I vår spørreundersøkelsen svarte 30 prosent av institusjonslederne (n=112) at de praktiserer tredelt turnus, det vil si dag-kveld- og nattevakt. De resterende lederne svarte i hovedsak at de praktiserer langturnus eller medlevertturnus, det vil si at de ansatte bor sammen med barna i flere dager i strekk. Som hovedregel har alle institusjonsavdelinger, både statlige og private, en våken nattevakt.

4.1.3 Fysiske og materielle kjennetegn ved dagens barneverninstitusjoner

Barnevernloven og tilhørende forskrifter regulerer kravene til kvalitet og innretning av tjenestetilbudet i barneverninstitusjonene. Per i dag er det i begrenset grad etablert lovkrav eller øvrige faglige føringer som omhandler fysiske og materielle egenskaper ved institusjonene.

Kvalitets- og godkjenningforskriften inneholder imidlertid noen overordnede krav til lokalisering og materielle krav. Disse er gjengitt i tekstboksen til høyre. For øvrig må bygg som skal brukes som institusjonsbygg ivareta mer generelle lovkrav, for eksempel byggtekniske forskriftskrav, krav om universell utforming og krav i arbeidsmiljøloven.⁴⁰ I kunnskapsgrunnlaget for arbeid med trygghet og sikkerhet som er utarbeidet av direktoratet trekkes ulike forhold ved det fysiske miljøet frem som potensielle risikofaktorer som bør hensyntas.⁴¹

Videre følger det av barneverninstitusjonenes ansvar og oppgaver at byggene må legge til rette for en rekke mer administrative oppgaver. Ansatte må kunne utføre kontorarbeid og dokumentasjon knyttet til de tjenestene barna mottar. I eller i tilknytning til institusjonen er det behov for å kunne gjennomføre møter, både i forbindelse med overlapp og interne prosesser, og med eksterne, for eksempel med den kommunale barneverntjenesten og andre hjelpeinstanser. Det er også etablert en rekke krav og føringer for ansattes kompetanse og opplæring, blant annet om opplæring og regelmessig praktisk trening i trygghet og sikkerhet (håndtering av konfliktfylte situasjoner).⁴²

Kvalitets- og godkjenningforskriften

§ 8. Lokalisering og materielle krav

Institusjonen må oppfylle de kravene som følger av barnevernsloven § 10-15, og ellers være fysisk utformet og materielt utstyrt slik at institusjonen kan gi barn innenfor institusjonens målgruppe forsvarlig omsorg og behandling og nå målene for sin virksomhet.

Institusjonen må kunne følge opp barnas behov for skole-, helse- og omsorgstjenester, andre velferdstilbud, samt fritidsmuligheter og offentlig kommunikasjon. Når institusjonen består av flere institusjonsavdelinger med egen godkjenning, skal avdelingene være lokalisert på en måte som hindrer negativ læring mellom målgrupper.

Institusjonen skal ha

- a) tilstrekkelige og oversiktlige fellesarealer,
- b) lokaler som er egnet til fritidsaktiviteter,
- c) lokaler som er egnet til samvær med familie,
- d) egnede utearealer,
- e) tilstrekkelig fritidsmateriell, og
- f) tilfredsstillende vedlikehold og hygienisk standard.

Alle barn og ungdom skal gis tilbud om enkeltrom med mindre institusjonens målgruppe er små barn.

Norske barneverninstitusjoner er, i større grad enn i andre land, kjennetegnet ved at de generelt har hatt lite «institusjonspreg» med hensyn til størrelse og plassering. Flertallet av barneverninstitusjonene har et lavt antall

³⁹ SSB. 11363: Barnevernsinstitusjoner. Plasser, barn, oppholdsdager og belegg, etter eierskap, institusjonstype, statistikkvariabel, år og region. Statistikkbanken (ssb.no). Hentet februar 2024.

⁴⁰ Listen er ikke uttømmende

⁴¹ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2016) *Kunnskapsgrunnlag for arbeid med trygghet og sikkerhet i barneverninstitusjoner*

⁴² Det er ikke krav om at alle disse oppgavene må kunne gjennomføres på samme lokasjon

plasser per lokasjon, og har som regel færre enn ti samtidige beboere.⁴³ Spesielt omsorgs- og behandlingsinstitusjonene er ofte lokalisert i ordinære bolighus. Videre er institusjonstilbudet jevnt fordelt på tvers av Bufetats fem regioner. Som følge av dette er barna som er plassert i norske barneverninstitusjoner spredd på et relativt stort antall lokasjoner, og det er begrensede muligheter for stordriftsfordeler i driften av institusjonene. I en del tilfeller utgjør imidlertid ulike lokasjoner avdelinger under en større institusjon med felles administrative og faglige ressurser, og hvor det for eksempel er etablert felles lokaler for gjennomføring av kurs eller møter.

Nærhetsprinsippet, det vil si betydningen av at barn og unge, så langt det er mulig, bør få sin oppvekst i det miljøet de hører til, og at der miljøskifte er nødvendig bør flyttingen skje kortest mulig vei innenfor kortest mulig tid, er et førende prinsipp i valget av tiltak for det enkelte barn i barnevernet.⁴⁴ Ved behov for institusjonsplassering er det imidlertid vist til at de tilfeller hvor institusjonen som kan gi barnet best tilpasset hjelp ikke ligger nær barnets bosted, kan hensynet til nærhet måtte vike. I andre tilfeller kan flytting være til barnets beste, for eksempel for å bryte med et belastende miljø.⁴⁵ Det politiske flertallet i Stortinget har sluttet seg til en vurdering av at institusjonstilbudet i Norge er et spesialisert tiltak, og det kan ikke kreves at Bufetat skal være dimensjonert for å tilby institusjonsplasser med geografisk spredning slik at alle ungdommer kan plasseres i nærheten av hjemstedet sitt. Samtidig er det vektlagt at Bufetat ved valg av institusjonsplass, alltid må vurdere avstanden mellom hjemstedet og institusjonen, herunder barnets behov for kontakt med familie og nettverk.⁴⁶ Barneverninstitusjonsutvalget, som avga sin rapport i oktober 2023 (NOU 2023:24) vektlegger nærhetsprinsippet i sine anbefalinger.

I vår spørreundersøkelse som ble gjennomført våren 2022, fikk respondentene en rekke spørsmål som knyttet seg til byggets utforming og beliggenhet. Noen hovedtrekk i svarene er gjengitt i Tabell 1.

Svarene viser at det er betydelige variasjoner i institusjonenes utforming og beliggenhet. Den store majoriteten av institusjonene som er representert i undersøkelsen ble bygget for andre formål enn å være institusjonsbygg. Som nevnt over er de aller fleste av disse opprinnelig boliger som i større eller mindre grad er bygget om for å ivareta funksjonen som en barneverninstitusjon. Litt over halvparten av institusjonene består av kun ett bygg. Halvparten av institusjonene i undersøkelsen er plassert i et boligfelt, og tilsvarende andel oppgir at de ligger mindre enn to kilometer fra nærmeste skole. Mange av byggene er også relativt gamle, og mer enn halvparten er oppført før 1950. En femtedel av byggene har ikke hatt vesentlige oppgraderinger siden 2000-tallet.

Samtidig er det de senere årene oppført flere nye barneverninstitusjoner, blant annet i Kvæfjord i Troms og i Larvik. Disse byggene er oppført av Statsbygg som barneverninstitusjoner, og det er i forbindelse med utbyggingene gjennomført større arbeider knyttet til behovsanalyser som er lagt til grunn for utformingen. Deloitte's prosjektteam har også besøkt Kvæfjord som en del av datainnsamlingen i prosjektet, og erfaringer derfra er integrert i utformingen av våre foreslåtte prinsipper og virkemidler.

Tabell 1 Institusjonenes utforming og beliggenhet. Deloitte's spørreundersøkelse til institusjons- og avdelingsledere, 2022 (n=112)

Tema	Hovedfunn
Formål og tidspunkt for utforming av institusjonsbygg	74 prosent av barnevernsinstitusjonene ble bygget til et annet formål, og er i senere tid tatt i bruk som institusjoner. 26 prosent av institusjonene ble bygget for å være en barnevernsinstitusjon. 56 prosent av bygningsmassen som i dag benyttes som barnevernsinstitusjoner ble oppført på 1980-tallet eller tidligere.

⁴³ Spørreundersøkelse, 2022

⁴⁴ Deloitte (2021), med henvisning til blant annet NOU 2000:12 *Barnevernet i Norge*, og Innst. 351 S (2016-2017)

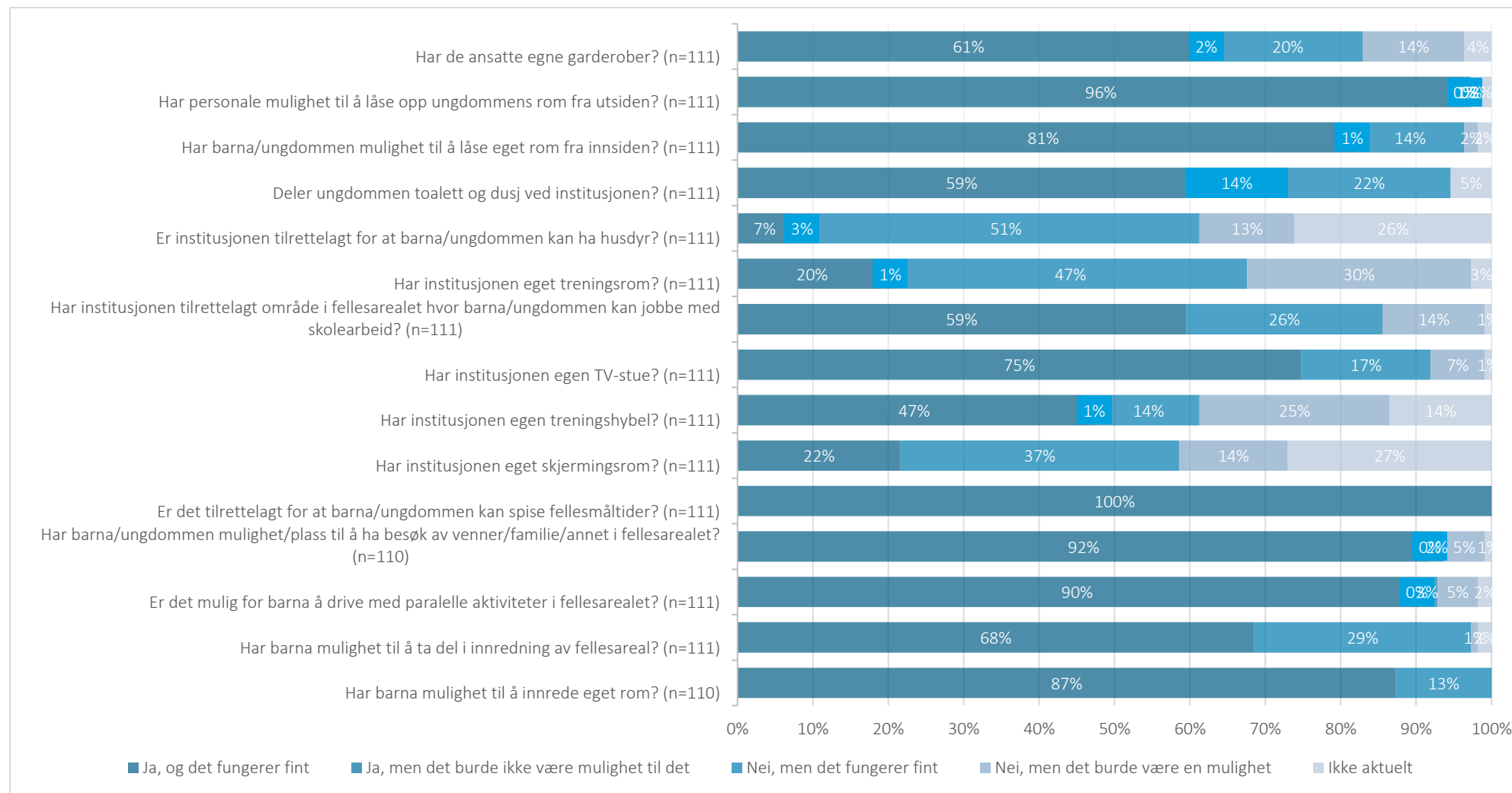
⁴⁵ Innst. 351 S (2016-2017)

⁴⁶ Ibid.

	• Institusjoner hvor byggene er oppført etter 2010 ble i stor grad (63 prosent) bygget for å være barnevernsinstitusjoner.
Antall bygninger ved institusjonene	• 55 prosent av institusjonene består av én bygning. • 19 prosent består av to bygninger. • 13 prosent består av fem eller flere bygninger.
Bruk av bygninger ved institusjonene	• 76 prosent av institusjonene har alle ungdomsrommene lokalisert i én og samme bygning. • 13 prosent av institusjonene har ungdomsrommene fordelt på to bygninger og 12 prosent av institusjonene har ungdomsrommene fordelt tre eller flere bygninger. • 53 prosent har administrasjonen adskilt fra ungdommenes bopel (med egen inngang eller i eget bygg).
Institusjonsbyggenes beliggenhet	• 50 prosent av institusjonene ligger i boligfelt • 44 prosent av institusjonene ligger landlig og skjermet til • 13 prosent opplyser at institusjonen ligger i et byområde • 75 prosent av institusjonene ligger mindre enn 500 meter unna grøntområder • Over 50 prosent av institusjonene ligger mindre enn to kilometer unna nærmeste skole. • Helsetilbud er jevnt over rapportert å ligge lenger unna institusjonene. 35 prosent av respondentene som oppgir å være mer enn 20 km unna nærmeste sykehus og 26 prosent opplyser at de er mer enn 20 km unna nærmeste BUP.

I spørreundersøkelsen undersøkte vi også hvilke fasiliteter institusjonene som deltar i undersøkelsen innehar. Dette er gjengitt i Figur 8. Generelt viser svarene at respondentene opplever at den løsningen de har i dag fungerer fint for formålet.

Figur 8: Fasiliteter i dagens barneverninstitusjoner. Deloittes spørreundersøkelse til institusjonsledere og avdelingsledere, 2022

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til en rekke spørsmål knyttet til ulike faktorer ved institusjonsbygg og betydningen av disse for kvaliteten på hjelpen som gis til beboerne. De ulike faktorene er listet opp i tekstboksen til høyre. For samtlige av faktorene svarte 65 prosent eller flere av respondentene at faktoren har ganske stor eller svært stor betydning for kvaliteten på tjenestekvaliteten ved institusjonene. Svært få av faktorene hadde mer enn enkeltrespondenter som svarte at de har ganske liten eller ingen betydning for tjenestetilbudet.

Faktorene med høyest andel respondenter som svarte «svært stor betydning» er mulighet for fysisk aktivitet (41 prosent), utforming av private arealer (39 prosent) og lydforhold innendørs (36 prosent). Faktorene med høyest andel som svarte «hverken stor eller liten betydning», «ganske liten» eller «svært liten» betydning er lysforhold innendørs og uteområde. I samtaler på institusjonene vi har besøkt er det vist til at beboerne ofte tilbringer lite tid ute, og at uteområdene derfor oppleves å ha begrenset betydning. Videre er det vist til at uteområdene ofte er relativt dårlig vedlikeholdt, da det som regel er de ansatte som står for vedlikeholdet og dette ikke blir prioritert all den tid barna benytter utearealet i begrenset omfang.

Faktorer med betydning for kvaliteten i institusjonene

Faktorer som respondentene ble bedt om å vurdere betydningen av, på skalaen svært stor betydning til svært liten betydning:

- Materialvalg (møblement)
- Lysforhold innendørs
- Lydforhold innendørs
- Areal-/romutnyttelse
- Byggets standard
- Utendørs omgivelser
- Størrelse på bygget
- Mulighet for fysisk aktivitet
- Nærhet til kollektivtransport
- Nærhet til servicetilbud
- Nærhet til offentlige tjenestetilbud
- Utforming av private arealer
- Utforming av fellesarealer
- Uteområde

Svarene kan leses i sin helhet i vedlegg 3

4.1.4 Utvikling i utfordringsbildet på institusjonene med hensyn til helse og sikkerhet

Både i våre undersøkelser i forbindelse med dette arbeidet, i tidligere undersøkelser og i den offentlige debatten om institusjonsbarnevernet er det beskrevet økende utfordringer knyttet til å gi barn og unge med særlig komplekse problemer et hensiktsmessig tilbud. I Deloitte's kartlegging av institusjonstilbudet til barn i Norge og utvalgte andre land oppsummerte vi at

*Samtidig som både bruken av institusjoner generelt, og bruken av institusjoner for barn med alvorlige atferdsproblemer går ned, formidler alle landene en erfaring med at ungdommene som bor i institusjon har stadig mer komplekse og sammensatte problemer som institusjonene strever med å finne gode tilbud til. Dette gjelder på den ene siden en liten gruppe av kriminelle gjengangere, og på den andre siden unge med store psykiske vansker, komplekse traumer og alvorlige smerteuttrykk. Ungdom i atferdsinstitusjoner kjennetegnes i økende grad av at de har kompliserte og sammensatte tilstander, psykiske vansker eller rusavhengighet som må følges opp. Ettersom institusjonene ofte ikke er behandlingsinstitusjoner for disse vanskene, opplyses det i flere av landene at de ikke har tilstrekkelige ressurser eller kompetanse til å møte barna og de unges behov for hjelp knyttet til psykiske vansker eller andre helseutfordringer.*⁴⁷

Tilsvarende opplevelse er også formidlet i en rekke av samtalene vi har hatt ute på institusjonene og med andre fagmiljøer i forbindelse med dette arbeidet. Helsetilsynet gjennomførte i 2023 en gjennomgang basert i hovedsak på åtte saker der jenter i alderen 13-18 mistet livet mens de bodde i barneverninstitusjon.

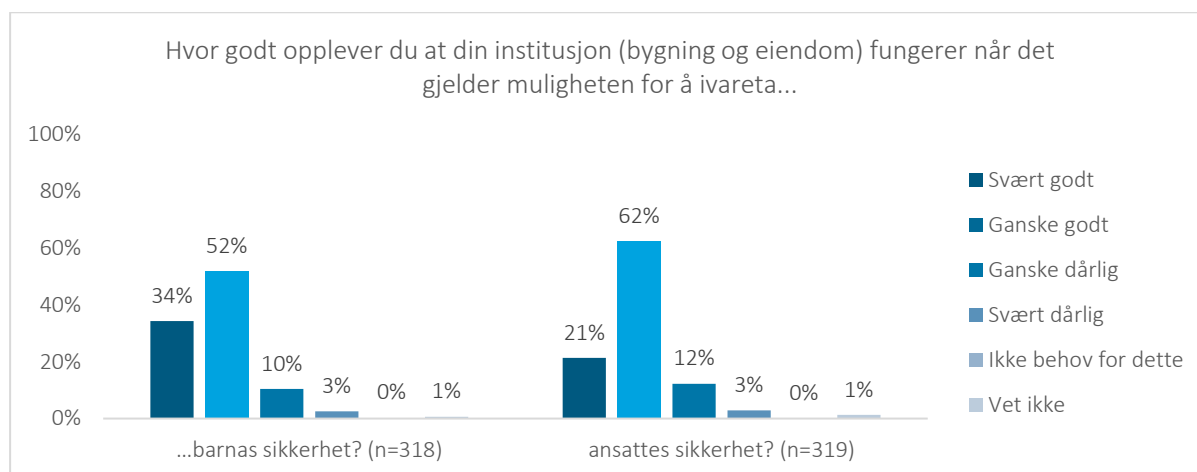
⁴⁷ Deloitte (2019) Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land, s. 4

Gjennomgangen viste at disse barna ikke fikk hjelp som var tilpasset deres behov i samhandlingen mellom barnevern og helse.⁴⁸

Samtidig er det rapportert om økende utfordringer knyttet til ulike sikkerhetsmessige forhold ved norske barneverninstitusjoner. Tall fra Bufdir viser at antallet branner på barnevernsinstitusjoner økte fra 49 i 2021 til 69 i 2022. Tallene kan være enda høyere fordi private og offentlige institusjoner har ulik praksis for å registrere branner.⁴⁹ I 2023 var omfanget noe redusert, og tall fra Bufdir viser 57 registrerte branntilløp i 2023. I 2022 rømte 491 barn fra norske barneverninstitusjoner.⁵⁰ I motsetning til i mange andre land har ikke Norge et sikret eller lukket institusjonstilbud i barnevernet for ungdom med alvorlige atferdsproblemer.⁵¹

I vår spørreundersøkelse i 2022 ble respondentene spurt om hvor godt de opplever at deres institusjon legger til rette for å ivareta sikkerheten for barna (n=318). Et klart flertall opplever at institusjonen fungerer ganske godt eller svært godt for dette formålet. 13 prosent av respondentene oppga at institusjonen fungerer ganske dårlig (10 prosent) eller svært dårlig (3 prosent) til dette formålet. 15 prosent oppga at institusjonen fungerer ganske dårlig (12 prosent) eller svært dårlig (3 prosent) for å ivareta sikkerheten til de ansatte (n=319). Det var lite variasjon på tvers av institusjonstypene i hvordan sikkerheten oppleves å være ivaretatt.

Figur 9: Opplevelse av hvordan dagens institusjoner ivaretar sikkerheten. Deloitte's spørreundersøkelse til ledere og ansatte ved barneverninstitusjoner 2022.

Ledere og avdelingsledere som deltok i spørreundersøkelsen fikk også spørsmål om hvorvidt institusjonen har et eget skjermingsrom (n=111).⁵² 22 prosent av respondentene svarer at de har det og at det fungerer fint, mens 14 prosent svarer at de ikke har det, men at det burde ha vært en mulighet. På den andre siden er det 37 prosent som svarer at de ikke har det, og at dette fungerer fint, og 27 prosent som svarer «ikke aktuelt» på spørsmålet. Ingen av respondentene som har skjermingsrom svarer at dette ikke burde være en mulighet.

Under institusjonsbesøkene observerte vi at det er tydelige variasjoner i hvilke sikkerhetstiltak som er iverksatt ved institusjonene. Dette gjaldt blant annet hvorvidt kjøkkenkniver og andre skarpe gjenstander er tilgjengelig eller avlåst, omfanget av løse gjenstander som står fremme, praksis for avlåsing av arealer og praksis for bruk av egne rom eller arealer for å separere enkeltbeboere fra resten av gruppen i en kortere periode. Samtidig er det enkelte tiltak som er innført ved de fleste institusjonene, herunder begrensninger knyttet til å åpne vinduer på beboerrom og økende bruk av sikkerhetsglass og ikke-brennbare materialer. En gjennomgående utfordring som omtales ved nesten samtlige institusjoner vi besøkte er at trapper utgjør en stor risiko. Ansatte har sjelden

⁴⁸ Helsetilsynet (2023): *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barneverninstitusjon har mistet livet*. Rapport 3/2023

⁴⁹ Tall fra Bufdir oversendt til Deloitte 01.03.2024

⁵⁰ [491 barn rømte fra institusjoner i barnevernet i fjor \(aftenposten.no\)](https://aftenposten.no). Besøkt 04.02.2024

⁵¹ Deloitte (2019): *Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land*.

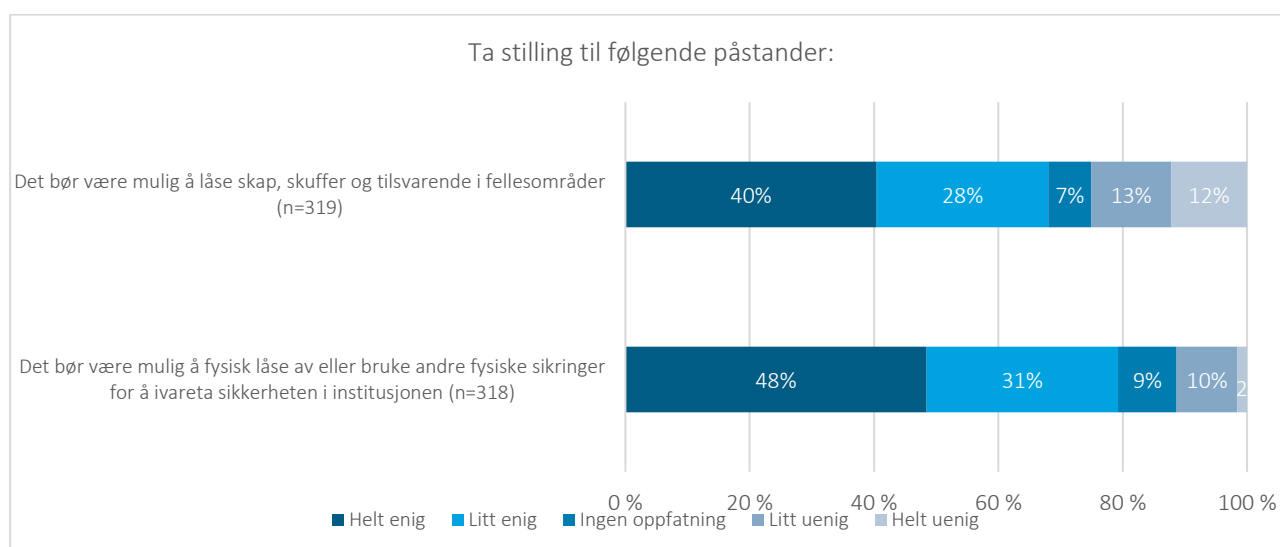
⁵² Begrepet ble ikke nærmere definert i undersøkelsen. Dette kan omfatte rom som brukes i forbindelse med kortvarig isolasjon av et barn ved akutt fare (jf. barnevernloven §10-7), men kan også ha blitt forstått av respondentene i videre forstand.

kontroll på hva som skjer på toppen av en trapp – og spesielt vinkel-trapper – og det fortelles om tilfeller av og risiko for farlige situasjoner som oppstår ved at gjenstander kastes ned på personer som er på vei opp, eller at personer dyttes ned trapp i forbindelse med en utagering. Flere steder har også et rom med døråpning like ved toppen av trappen, og det fortelles at dette innebærer særlig høy risiko, da utagerende ungdom kan gjemme seg bak døråpningen og overraske personer som kommer opp.

Flere avdelinger har prøvd ut med ulike måter å redusere risikoen ved trapper, ved eksempelvis å sette opp sperringer som hindrer ungdom i å kaste gjenstander ned i trappen, men dette har ved flere steder blitt tatt ned igjen eller revurdert fordi det blir et veldig synlig hinder som har en negativ, mer «fengselslignende» virkning på opplevelsen av stedet. Enkelte tilsvarende utfordringer er trukket frem med hensyn til gangareal, kontorer eller andre rom med begrenset rømningsmulighet i tilfelle farlige situasjoner oppstår. Ansatte uttrykker at det i utformingen av bygg i bør fokuseres på å redusere antall blindveier og ganger som personer kan fanges i.

I vår spørreundersøkelse ble respondentene bedt om å ta stilling til ulike påstander knyttet til hvordan barneverninstitusjoner burde være utformet, herunder enkelte påstander knyttet til sikkerhet. Som det fremgår av figur Figur 10 er et stort flertall helt enig eller litt enig i at det bør være mulig å benytte ulike former for fysiske sikringstiltak ved institusjonene. Samtidig er 25 prosent litt eller helt uenig i at det bør være mulig å låse skap, skuffer og tilsvarende i fellesområder.

Figur 10: Institusjons- og avdelingslederens oppfatning av sikkerhetstiltak. Deloitte's spørreundersøkelse, 2022

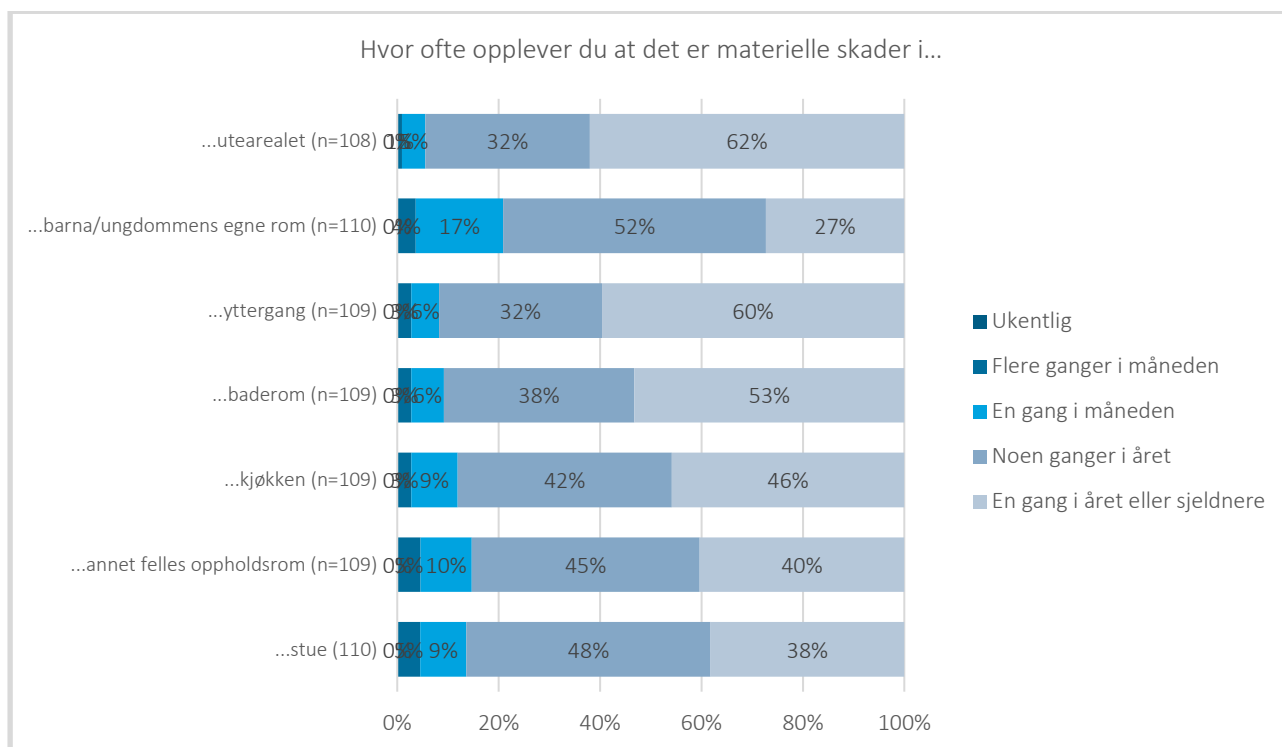

Tilnærmingen til sikkerhet i institusjonene vi har besøkt drøftes nærmere i kapittel 4.1.8.

Utover å ha konsekvenser for barnas og de ansattes sikkerhet kan konfliktfylte situasjoner og utagering medføre skade på bygningsmasse og inventar i institusjonene. I spørreundersøkelsen fikk lederne spørsmål om omfanget materiale skader ved institusjonene. Svarene viser at materielle skader forekommer, men at dette i hovedsak forekommer relativt sjelden. Unntaket er barnas egne rom, hvor nesten 75 prosent av respondentene oppgir at

dette skjer noen ganger i året eller oftere. Samtidig oppgir enkelte at skader forekommer flere ganger i måneden.

Figur 11 Omfang av materielle skader. Deloitte's spørreundersøkelse til institusjonsledere og avdelingsledere, 2022.

De samme respondentene fikk spørsmål om hvor godt de opplever at dagens institusjonsbygg fungerer med hensyn til å unngå materielle ødeleggelser ved institusjonen (n=112). Ni prosent av respondentene svarer «svært godt» og 57 prosent av respondentene svarer «ganske godt» på dette spørsmålet. 25 prosent av respondentene svarte at bygget i liten grad eller ikke i det hele tatt fungerer for dette formålet. Flere respondenter la til i fritekstsvar at skader og utagering avhenger av hvilke ungdommer som bor på institusjonen, og at eventuelle materielle skader skjer periodevis og/eller sjeldent. Videre svarte respondentene i fritekstsvar at unngåelse av skader i stor grad handler om bruk av godt og robust materiell. Flere respondenter trakk blant annet frem bruken av gipsvegger og store glassvindu som lite hensiktsmessig. Det ble også vist til at det kan være hensiktsmessig å bruke glass laget av plast, samt sikre en integrert innredning av institusjonen. I fritekstsvarene viste respondentene at det er en utfordring å balansere trivsel på institusjonen med sikkerhetshensyn. Flere pekte på at en koselig atmosfære på institusjonen kan bidra til mindre utagering og skader.

4.1.5 Pågående utviklingsprosesser knyttet til institusjonsbarnevernet

Parallelt med vårt arbeid er det gjennomført og gjennomføres det en rekke utrednings og utviklingsprosesser knyttet til institusjonsbarnevernet. Noen av disse er drevet av en rekke mediasaker og tilsynssaker de senere årene knyttet til manglende kvalitet og svikt i omsorgen for barna som bor på institusjon, andre av observerte og opplevde endringer i behovene både for målgruppene som bor i institusjonene og for det offentlige som styrer og finansierer tilbudet.

I oktober 2023 leverte Barneverninstitusjonsutvalget sin utredning NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit* til Barne- og familiedepartementet. Utvalget har gjennomgått en rekke sider ved institusjonsbarnevernet med særlig vekt på kvaliteten i tilbudet, og ga en rekke anbefalinger knyttet til fremtidig innretning av dette tilbudet. I utvalgets rapport er en rekke relevante perspektiver tilknyttet utforming av institusjonsbygg lagt frem. Utvalget anerkjenner blant annet betydningen av bygningsmassen som

en sentral innsatsfaktor for å skape gode rammebetingelser som tilrettelegger for tjenester av god kvalitet. «For at institusjonene skal kunne gi et godt og tilpasset tilbud til barn med ulike behov og uttrykk, må institusjonene være bygningsmessig tilpasset formålet».⁵³

Utvalget foreslår også en ny innretning av institusjonstilbudet. Dette innebærer blant annet en endring av dagens målgruppedifferensiering, nye driftsmodeller, lokalisering, bygningsmassen og størrelse på institusjonene og avdelingsstruktur.⁵⁴ Utvalget foreslår i tillegg en endring i bistandsplikten i form av at Bufdir skal lage en ny dimensjonering av institusjonstilbudet. Dimensjonering skal ta hensyn til retten til tilbud i egen region på tvers av alle målgrupper, men også ivaretagelse av mulig plassering utenfor regionen ved behov.⁵⁵

En mer omfattende oppsummering av utvalgets funn og anbefalinger med relevans for vårt arbeid er gjengitt i vedlegg 4.

Videre er det nylig igangsatt en områdegjennomgang av institusjonsbarnevernet som skal vurdere mulige tiltak for å forbedre forutsigbarhet og kostnadskontroll i institusjonsbarnevernet.⁵⁶

I vårt arbeid har det derfor vært avgjørende at analyser og vurderinger også tar høyde for at den faglige, regulatoriske og politiske innrammingen av institusjonstilbudet i barnevernet kan endres. På denne måten reduseres risikoen for at virkemidler og tiltak som foreslås skal oppleves som utdatert ved eventuelle nye politiske føringer. Samtidig er det en viktig erkjennelse at Bufdir også har et mer kortsiktig behov for å løse en eksisterende utfordring knyttet til nåværende eiendomsportefølje og et økende trykk på institusjonsbarnevernet. Funn, vurderinger og virkemidlene som legges frem i denne rapporten er også utformet for å kunne tas i bruk i vurderingen av tilpasninger og justeringer som kan gjøres i eksisterende bygg, eller ved anskaffelse av nye, eksisterende bygninger.

4.2 Erfaringen med dagens institusjoner

I vår datainnsamling har vi innhentet en rekke data om opplevelsen av hvordan dagens barneverninstitusjoner fungerer med hensyn til å sikre et best mulige tjenester til barna, både gjennom spørreundersøkelse til landets institusjoner og ved institusjonsbesøk.

Det er en overordnet tendens at majoriteten av ansatte og ledere ved institusjonene opplever at dagens institusjonsbygg legger godt eller svært godt til rette for å utøve god omsorg til barna. Figur 12 viser svarene i sin helhet. Som det fremgår av figuren er det samtidig enkelte områder hvor en andel av respondentene opplever at byggene fungerer mindre bra. Dette gjelder spesielt for *lydforhold innendørs*, og til dels *byggets standard*. Når det gjelder lyd er det i spørreundersøkelsen 75 prosent av respondentene som opplever av lydforhold innendørs har en ganske stor eller svært stor betydning for kvaliteten på hjelpen som gis til barna, og samtidig 44 prosent som opplever at dagens lydforhold ikke legger til rette for å utøve god omsorg til barna. Undersøkelsen viser at jo senere institusjonsbygget er oppført, desto bedre opplever ansatte at innendørs lydforhold fungerer.

Problemer knyttet til lydisolering ble også gjennomgående trukket frem under institusjonsbesøkene vi har gjennomført. Dette medfører utfordringer blant annet i situasjoner med behov for private samtaler, i «overlappsmøter» mellom ansatte eller i situasjoner med utagering.

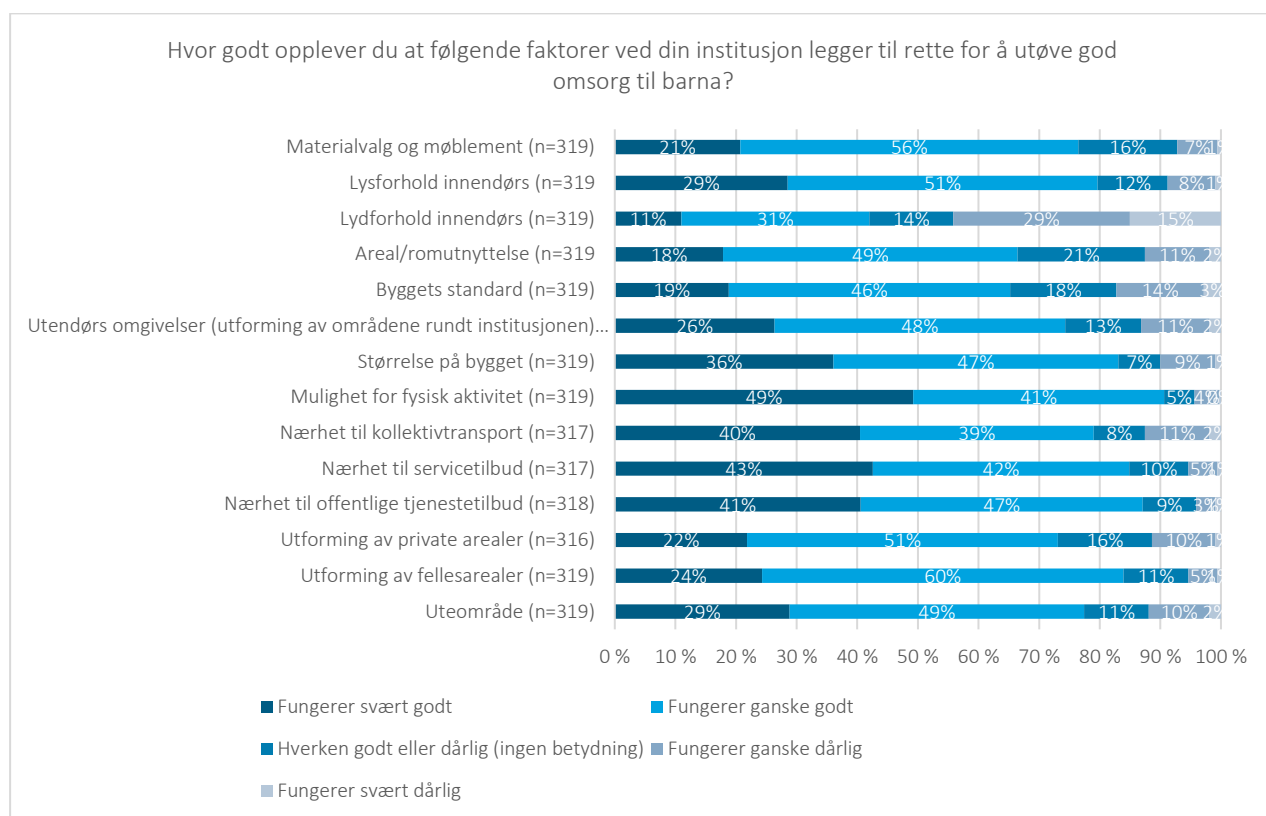
⁵³ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218.

⁵⁴ NOU 2023: 24 Med barnet hele vegen, s. 337.

⁵⁵ NOU 2023: 24 Med barnet hele vegen, s. 339.

⁵⁶ Deloitte utfører områdegjennomgangen i samarbeid med Oslo Economics

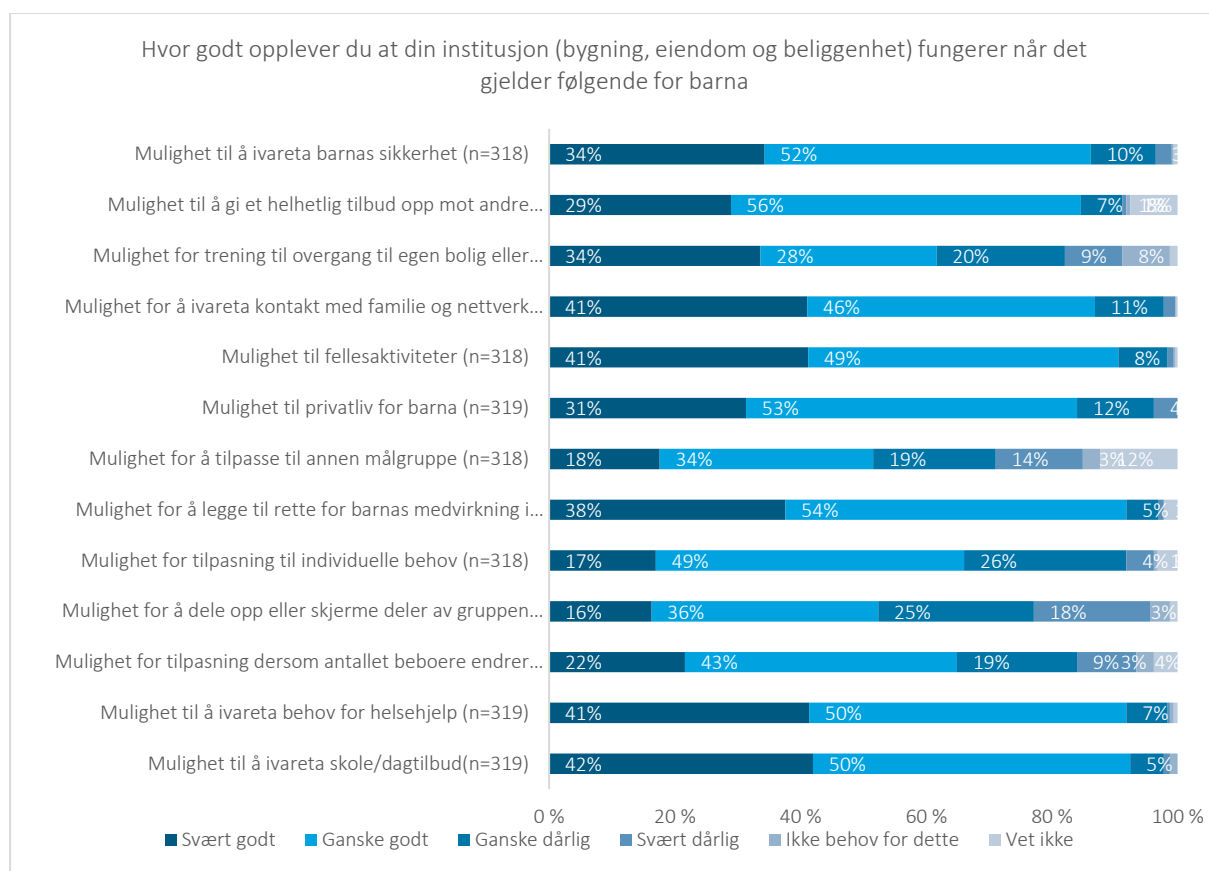
Figur 12 Ansatte og lederes opplevelse av dagens institusjonsbygg

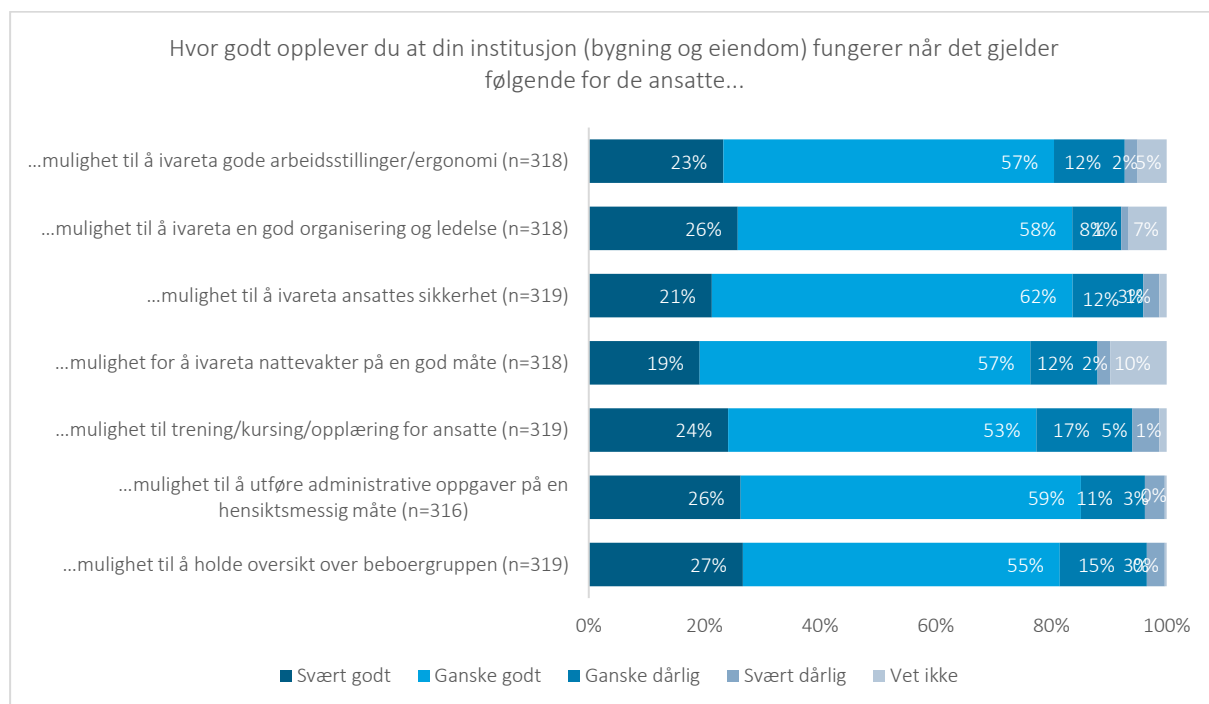
Videre ble respondentene i undersøkelsen spurt om hvor godt de opplever at institusjonen fungerer for en rekke behov som barna har. Svarene er gjengitt i Figur 13. Som figuren viser opplever også her de fleste at institusjonen de er tilknyttet fungerer ganske godt. Enkelte av disse faktorene er allerede omtalt i andre deler av kapittel 4.

En observasjon er at forhold som knytter seg til byggenes *fleksibilitet og tilpasningsevne*, det vil si mulighet for tilpasning enten til individuelle behov eller til endringer i målgruppe, oppleves å fungere dårligere enn ivaretagelse av andre behov. Også denne opplevelsen ble ytterligere underbygget under våre institusjonsbesøk. Mange av institusjonene, spesielt de som er av eldre dato og/eller bygget for andre formål, oppleves å ha begrenset grad av mulighet for å tilpasse til endringer i behov på kort eller lang sikt. Mange av arealene har relativt «låste» bruksområder med begrenset mulighet for endringer eller tilpasninger dersom det skulle være behov for det. Flere gir også uttrykk for at de ønsker seg arealer som kan benyttes for flere formål – for eksempel en treningshybel som også kan benyttes dersom enkeltbeboere har behov for å skjermes fra resten av gruppen i en periode eller til samvær og besøk fra familie. Videre er det enkelte steder pekt på ønske om arealer som kan benyttes til mer administrative formål som overlappsmøter, interne kurs eller møter med eksterne, for eksempel andre tjenester eller den kommunale barneverntjenesten. Dette fremgår også av Figur 14, som viser ledere og ansattes opplevelse av hvor godt institusjonen fungerer for å ivareta sentrale behov for de ansatte.

Figur 13 Ledere og ansattes opplevelse av hvordan institusjonsbygg ivaretar barnas behov. Deloitte's spørreundersøkelse 2022.

Figur 14 Ledere og ansattes opplevelse av hvordan institusjonsbygg ivaretar de ansattes behov. Deloitte's spørreundersøkelse 2022.

4.2.1 Institusjonsbesøk

I tidsperioden september – desember 2022 besøkte Deloitte totalt 19 avdelinger fordelt på 10 barnevernsinstitusjoner for å få en bedre forståelse for hvordan institusjonsbyggene som er i bruk i dagens tjenestetilbud fungerer. En rekke observasjoner fra disse besøkene er allerede omtalt tidligere i kapittelet, og i Vedlegg 3 finnes en helhetlig oppsummeringene av besøkene. Her har vi knyttet observasjoner, innspill og funn opp til konkrete rom og dimensjoner ved de enkelte institusjonsbyggene. I analysen av disse dataen er de ulike rommene og områdene gruppert i overordene kategorier og aktiviteter som beskriver sentrale funksjoner bygget bør legge til rette for.

Under følger en oppsummert presentasjon av de fem kategoriene i) samvær og samhandling, ii) privat og personlig, iii) oppbevaring og flyt, iv), administrasjon og drift og v) omgivelser og beliggenhet. Disse kategoriene omfatter samlet sett alle arealene som institusjonene rommer, men er gruppert for å tydeliggjøre faktorer som kan være relevante for flere rom med samme formål.

1. Samvær og samhandling

Et institusjonsbygg skal legge til rette for god samhandling og et positivt samvær mellom ansatte og beboere.

Under følger en oppsummering av observasjon for rom og områder som kan være særlig viktig for dette:

Rom/område	Oppsummering av observasjoner	Beboer og ansattes ønsker
Kjøkken	• Det er stor variasjon mellom institusjonene hvor i bygget kjøkkenet er plassert. Ved noen institusjoner er kjøkkenet adskilt fra resten av bygget i eget rom, mens det ved andre avdelinger er åpne kjøkkenløsninger. • Det er også stor variasjon i størrelsen på kjøkken. Ved noen avdelinger er det plass til spisebord på kjøkkenet, mens andre har det plassert i fellesarealet. Det er også varierende grad av benkeplass til samhandling. • Ungdom bruker generelt kjøkkenet lite i forbindelse med matlaging. • Ansatte trekker frem kjøkkenet som et viktig samlingspunkt og som et hjerte i huset.	• Ungdommene uttrykker at det er ønskelig at mat må være lett tilgjengelig • Ansatte ønsker seg god benkeplass for samhandling og at kjøkkenet burde plasseres sentralt i bygget med flere innganger/rømningsveier.
Fellesarealer	• Stuen er gjennomgående det mest brukte fellesarealet på ved institusjonene og består ofte av både sofa og tv. Standarden og størrelsen på stuen variere mellom avdelinger. Som vist på bildene varierer materialvalg og valg av møbler mellom parkett, linoleum, hjørnesofaer og flere mindre sofaer og lenestoler. • Plassering av møbler er i all hovedsak gjort slik at den har god oversikt over rommet, men det forekommer unntak	• Både ungdom og ansatte trekker frem at det er ønskelig at byggene har større og/eller flere fellesarealer som kan benyttes. • Både ungdom og ansatte uttrykker at det er ønskelig med fellesarealer som er tilrettelagt for aktivitet i form av spilling, musikk mv.

	• Flere påpeker at tilgang til flere fellesarealer gjør at det er enklere og mindre belastende for ungdommene å ta imot besøk • Det fortelles om gode erfaringer med bruk av bevegelsessensorer koblet til lyskilder i fellesarealer, da dette gir spesielt våkne nattevakter bedre oversikt over når noe skjer.	
Vaskerom	• Flertallet av de besøkte institusjonene har egne vaskerom. Vaskerommene er gjennomgående plassert på små rom og tørking av klær må ofte gjøres i ganger eller fellesarealet ved institusjonen. • Standarden på vaskerommet varierer på tvers av avdelinger, der noen er nyere med flislagte gulv, mens andre er av eldre standard. • Tørking av klær må ofte gjøres i andre rom eller gang grunnet plassmangel	• Både ungdom og ansatte uttrykker at det er ønskelig med bedre plass på vaskerommene • Flere ungdommer ønsker seg vaskerom hvor det er tilrettelagt for at ungdommene kan vaske tøy ved behov, også utover faste vaskedager.
Treningshybel og familieeilighet	• Det varierer om institusjonene har tilgjengelige treningshybler. • Treningshyblene er som regel kompakte og består av kombinert stue og kjøkkenløsning, et eller flere soverom og et mindre bad med egen vaskemaskin. Standarden på treningshybelen står som regel i samsvar med den som er på avdelingen for øvrig. • Behovet for ekstra plass for kontor og ansatte gjør det utfordrende å benytte hybler aktivt for selvstendighetstrening • Få av institusjonene er tilrettelagt for familiesamvær	• Det er ikke identifisert spesifikke ønsker fra ungdommene på dette området • Ansatte peker på at det er ønskelig at det er en egen del av institusjonsbygget som kan brukes til treningshybel/ familiesamvær.

2. Privat og personlig

Både beboere og ansatte skal kunne ha et privatliv ved en institusjon. Denne kategorien omhandler rom som er vurdert som særlig viktige for å sikre opplevelsen av å kunne trekke seg tilbake, ha et privatliv og hvor en kan sette sitt personlige preg på omgivelsene. Under følger en oppsummering av observasjon for rom og områder som kan være særlig viktig for dette:

Rom/område	Oppsummering av observasjoner	Beboer og ansattes ønsker
Ungdomsrom	- Ungdomsrommene er ofte delvis møblert med seng, pult og skap. I de fleste tilfeller er det nok plass på rommet slik at ungdom kan oppbevare tingene sine der. - På flere avdelinger har ungdom mulighet til å kjøpe inn møbler til rommet sitt, og å male veggene i en annen farge. - Det er ulik praksis fra institusjon til institusjon knyttet til krav om å ha åpen dør til ungdomsrom når ungdom har besøk. Der dette er tilfelle, så forteller ungdommene at de mister mye av det privatlivet de mener at ungdomsrommet skal gi dem.	- Ungdommene uttrykker gjennomgående at det er ønskelig med mer lydtette ungdomsrom - Flere ungdommer peker også på at det er ønskelig å kunne gjøre ønskede endringer på soverommene (valg av møblement, plassering av møblement, maling av vegger, o.l.) - Ansatte trekker frem at det er ønskelig unngå å ha soverom på bakkeplan for å redusere rømningsfaren.
Soverom for ansatte	- Det er i varierende grad hvorvidt avdelingene har dedikerte soverom til de ansatte. Også ved institusjoner med medlevertturnus forekommer det at er kombinert soverom og kontor for de ansatte. - Soverommene er ofte små og trange, og da spesielt i tilfellene der de benyttes både som soverom, kontor og oppbevaringsplass • - Mangelfull lydisolasjon er utfordrende, og spesielt hvis det er urolig på avdelingen samtidig som en ansatt har hviletid. - Ansattrommet er ofte enkelt innredet med 90 cm seng, pult og skap eller kommode til oppbevaring av klær.	- Ungdommene ønsker seg mer lydtette bygg, eller litt større avstand mellom ungdomsrom og ansattrom - Ansatte ønsker seg ansattsoverom som ligger i nærheten av hverandre, og helst egne soverom for hvilende nattevakter nærmere miljøet. - Ansatte viser også til at det er ønskelig med bedre skaplass/og eller hyller på soverommene for oppbevaring av private eiendeler.
Bad	- I hvilken grad ansatte har eget bad, eget toalett eller må dele fasiliteter med ungdommene varierer. - Med kun få unntak, så deler ungdom bad. Der ungdom har eget bad, uttrykker ungdom at badene er for små. - At bad og toalett er i ulike rom fremheves som positivt, da det gir mer fleksibilitet og tilgjengelighet.	- Ungdommen ønsker at badrom ligger i nærheten av soverommene. - Ungdommene ønsker seg gjennomgående eget bad, men viser til to vasker på bad som deles er et godt alternativ der det ikke lar seg gjennomføre. - Ansatte ønsker seg separate bad for ungdom og ansatte og at det ved

• Det fremheves som viktig at bad ikke er lokalisert for langt unna soverom, og helst bør de unngå å måtte gå gjennom fellesarealer.	institusjoner med flere bad er likest mulig standard på badene.
--	---

3. Oppbevaring og flyt

Når beboere og ansatte beveger seg i et institusjonsbygg, bør dette skje på en mest mulig trygg og praktisk måte. Samtidig er det viktig å ha gode oppbevaringsmuligheter for å redusere rot, løse gjenstander, og andre hindre som kan stå i veien for god bruk av rom. Under følger en oppsummering av observasjon for rom og områder som kan være særlig viktig for dette:

Rom/område	Oppsummering av observasjoner	Beboer og ansattes ønsker
Inngangsparti	• De fleste byggene har én inngang, mens andre har to, én til miljøet og én til administrasjonen. • Institusjonenes inngangsparti bærer ofte preg av lite oppbevaringsplass for sko og klær. • Det kan ofte bli fullt og hektisk i inngangspartiene, og særlig i forbindelse med «overlappsmøter» i forbindelse med vaktskifte. Dette gjelder spesielt ved tidligere eneboliger	• Ungdommene uttrykker at det er ønskelig at det ikke er store skilt merket «barnevernsinstitusjon» utenfor institusjonene • Både ungdommene og ansatte forteller at det ønskelig med ytterganger hvor det er tilstrekkelig med oppbevaringsplass • Ansatte trekker frem at det er ønskelig med strategisk plassering av speil for å gi bedre visuell oversikt rundt hjørner og lignende ved inngangspartier.
Ganger og trapper	• Det er en gjennomgående utfordring med bratte trapper og trange ganger på tvers av avdelinger • Det er en generell opplevelse blant både ungdommer og ansatte av at trappeoppganger er en stor risikofaktor, og at dette gjør det uheldig at avdelinger går over flere etasjer. • Samtidig erkjennes det at det å ha flere etasjer gjør det mulig å spre beboere mer ut i bygget, og at dette gir økt fleksibilitet.	• Ungdommene uttrykker at det er ønskelig med romsligere ganger og trapper • Ansatte ønsker seg ganger hvor det er plass til to i bredden • For bygg med flere etasjer uttrykker ansatte at det er ønskelig at byggene går over halve etasjer slik at trappene er korte og/eller at de på generell basis er både bredere og slakere.
Bod og lagerrom	• Det er varierende om avdelinger har boder til oppbevaring eller ikke. Av de avdelingene som har dedikert bodplass, har noen av avdelinger bod i direkte tilknytning til avdelingen mens andre har tilgang på større bod i andre bygg tilknyttet avdelingen.	• Ungdommene ønsker seg gjennomgående tilgang til eiendeler gjennom egen nøkkel eller egen bod • Ansatte viser gjennomgående til at det er behov for større oppbevaringsplass

4. Administrasjon og drift

En institusjon skal både være et hjem og en arbeidsplass, og må driftes på hensiktsmessig og forsvarlig vis. Dette stiller krav til kontorplass for ledere og merkantilt ansatte, møterom for møteaktiviteter, parkeringsplasser for institusjonsbiler, og andre driftsmessige hensyn. Under følger en oppsummering av observasjon for rom og områder som kan være særlig viktig for dette:

Rom/ område	Oppsummering av observasjoner	Beboer og ansattes ønsker
Kontor	• Økte forventninger om tilstedeværende ledelse ved avdelinger har vært en særlig utfordring for institusjoner i vanlige bolighus på grunn av plassmangel • Noen avdelinger har eget kontor til ansatte, mens andre avdelinger har kombinert soverom for de ansatte og kontor. Kontorene er ofte trange, og det sjeldent plass flere ansatte på kontoret på samme tid.	• Både ungdommer og ansatte viser til at det er ønskelig med mer lydtette kontorer slik at ungdommene ikke kan høre hva de ansatte snakker om • Ansatte trekker også frem at det er ønskelig at kontorer har egne rømningsveier.
Administrasjonsbygg	• Statlige institusjoner har som regel administrasjonen i eget bygg i direkte nærhet til institusjonen • Private institusjoner har en større andel av sentralisert administrasjonsbygg, alltid under 1 time kjøretur unna institusjonsbygget • Administrasjonslokale er i all hovedsak tilrettelagt for ulike typer møtevirksomhet og har i de aller fleste tilfellene tilstrekkelig kapasitet til å kunne benyttes til kursvirksomhet for de ansatte.	• Ungdommer ønsker seg at administrasjonsbygg skal være skjermet fra avdelingen med eget bygg eller inngang for å unngå eksponering av voksne mennesker som ikke er en del av bomiljøet deres. • Ansatte på sin side ønsker seg at administrasjonsbygg ligger nærmere hver enkelt avdeling slik at det er tilgjengelige for alle avdelingene på institusjonen

5. Omgivelser og beliggenhet.

Denne kategorien fokuserer på institusjonens eksterne omgivelser og områder, og løfter tematikker som tilgjengelighet, tilgang til skoler og aktiviteter, risikomomenter og andre forhold. Under følger en oppsummering av observasjon for rom og områder som kan være særlig viktig for dette:

Rom/område	Oppsummering av observasjoner	Beboer og ansattes ønsker
Uteområder	• Det er stor variasjon i utforming, standard og mulighetsrom i uteområdene tilknyttet dagens barnevernsinstitusjoner. Variasjonen spenner fra asfalterte gangveier og fravær av grøntområder til store hageområder med frukttrær, aktivitetsområder og plattinger. • Det varierer også i hvilken grad uteområdet er skjermet fra naboer eller andre omgivelser	• Ungdom ønsker seg uteområder med flere aktivitetssoner • Ansatte ønsker seg uteområder som krever begrenset med vedlikehold • Ansatte viser også til at det er ønskelig med trygge parkeringsmuligheter
Bygget	• Det er stor variasjon i utforming, standard og mulighetsrom i byggene som i dag benyttes som barnevernsinstitusjoner.	• Ungdommene viser gjennomgående til at det er

	• Det er stor variasjon i utformingen av bygg barnevernsinstitusjoner er plassert i. Det er alt fra eldre eneboliger og funkishus til bygg formet med et tjenesteformål, herunder barnevernsinstitusjon, hoteldrift og studenthjem • En fellesnevner for alle avdelinger der vi har fått snakke med ungdom – uavhengig av om de bor sentrumsnært eller ute i periferien – er at de foretrekker å bo i hus som ser ut som vanlige bolighus, og som ligger i «<i>vanlige områder</i>», og at det for utenforstående ikke er umiddelbart tydelig at vedkommende bor ved en institusjon.	ønskelig at institusjonen ser ut som «vanlige» boliger • Ansatte ønsker seg mer gjennomgående hensiktsmessig lydisolasjon i bygget • Ansatte ønsker større mulighetsrom (budsjett og handling) for å selv gjøre oppgraderinger for å redusere vedlikehold og styrke institusjonstilbudet.
Nærliggende omgivelser	• De nærliggende omgivelsene varierer på tvers av avdelinger. Noen avdelinger ligger i nærheten av havet, landlige omgivelser eller i nærheten av tettsteder. • Det varierer i hvilken grad det er kollektivtransport, skole, eller treningstilbud i nærheten av avdelingen.	• Ungdommene ønske seg nærhet til tjenestetilbud og aktiviteter • Ansatte trekker frem at det er ønskelig å unngå at for mange barnevernsinstitusjoner og avdelinger ligger i nærheten av hverandre.

4.3 Oppsummerende refleksjoner om dagens situasjon

Våre undersøkelser viser at det er store variasjoner i byggene som benyttes som barneverninstitusjoner i dag, både med hensyn til beliggenhet, standard og utforming. Variasjonen synes imidlertid ikke å kunne forklares av verken institusjonstype, målgruppe, geografi/regionstilørighet eller andre bakgrunnsfaktorer.⁵⁷ I vår datainnsamling har vi både innhentet svar i spørreundersøkelsen og besøkt institusjoner innenfor alle hovedkategoriene av institusjoner, og på tvers av regioner. Vi ser ingen systematiske forskjeller i hvordan institusjonene er utformet basert på hvilken hjemmel de er godkjent for. Mange institusjoner er også godkjent for flere hjemler på tvers av ulike målgrupper. I dag ser vi at det ikke er noen systematiske forskjeller i utformingen avhengig av plasseringsgrunnlag/institusjonstype. Utformingen av byggene synes derfor i større grad å være basert på handlingsrommet knyttet til bygget man har tilgjengelig, enn knyttet til kjennetegn ved målgruppen av barn og unge som bor der.

Etter hva vi får opplyst har det i begrenset grad vært etablert systematiske og klare kriterier for hva man bør se etter når eksisterende bygg skal tas i bruk som institusjoner, verken hos statlige eller private tilbydere. I samtaler med ledere er det vist til at det gjøres en skjønsmessig vurdering av aktuelle bygg når behovet oppstår. Vårt inntrykk er at dette ofte knytter seg til antall og fordeling av rom, samt beliggenhet i nærmiljøet. Relativt gjennomgående får vi inntrykk av at det er krevende å finne eksisterende bygg som egner seg godt som institusjoner og som er tilgjengelige for dette formålet, enten på grunn av størrelse og romløsning, byggets standard eller andre forhold. Byggets standard og muligheten til å tilpasse bygget ut fra enten, individuelle behov eller endringer i målgruppe, er faktorene hvor færrest respondenter i vår undersøkelse opplever at dagens institusjonsbygg fungerer svært godt eller ganske godt for formålet.

Samtidig viser undersøkelsen vår at de aller fleste respondentene opplever at bygget fungerer relativt godt for de fleste behov som en barneverninstitusjon skal ivareta. Etter å ha både besøkt institusjonene og gjennomgått plantegninger for en rekke institusjoner er vår vurdering at denne opplevelsen ikke nødvendigvis henger sammen med at byggene arkitektonisk sett er spesielt godt tilpasset bruken og formålet, eller de ansattes behov. Mange av byggene fremstår mindre hensiktsmessige med tanke på både effektiv drift og sikkerhet. Vårt inntrykk er derfor at opplevelsen av hvordan bygget fungerer har andre forklaringsfaktorer enn egenskaper ved bygget i seg selv.

For det første er det vårt inntrykk at man generelt tilpasser både egne forventninger og innretningen av tjenestetilbudet ut fra det bygget man har, og ikke hva man optimalt sett skulle ha hatt. Mange vi har snakket med har innspill knyttet til hvordan eksisterende institusjon ideelt sett kunne ha vært bedre, men det er få som har klare oppfatninger om hvordan en institusjon ideelt sett burde se ut. De aller fleste vi har innhentet erfaringer fra, opplever at utforming og fysiske omgivelser er viktig. Samtidig er det ingen konkrete forhold som peker seg ut ved å oppleves som mer eller mindre viktig, eller å fungere eller ikke fungere spesielt bra per i dag, med unntak av lydisoleringen innendørs. Vårt klare inntrykk er at ansatte ved institusjonene vi har besøkt legger stor innsats i å gjøre det beste ut av de byggene og fasilitetene de har til rådighet.

For det andre er det vårt inntrykk at de ansatte og barna legger stor vekt på at institusjonen i størst mulig grad skal gjenspeile et «ordinært» hjem. 97 prosent av respondentene i vår undersøkelse sa seg helt enig (79 prosent) eller litt enig (18 prosent) i påstanden om at «institusjoner bør i størst mulig grad fremstå som «hjemmekoselig» (n=319). Dette diskuteres nærmere i neste kapittel. I denne sammenheng mener vi det er relevant fordi dette kan medføre at referanserammen for de ansattes og barnas vurdering av hvor godt bygget fungerer ikke nødvendigvis er en institusjon som et formålsbygg, men en institusjon som et hjem. I likhet med de aller fleste andre hjem har institusjonene en rekke upraktiske og mindre hensiktsmessige løsninger, men vi oppfatter at dette i mange tilfeller oppleves som en del av normaliteten man ønsker å skape i institusjonen.

⁵⁷ Vi har besøkt kun én avdeling hvor det bor barn under 13 år. Bildemateriale og informasjon vi har fått i samtaler indikerer at institusjoner som er spesialisert til å ta imot yngre barn i større grad er utformet for å tilpasses denne gruppen barn enn ordinære institusjoner.

Vi ser også forskjeller i hvordan institusjonene er utformet med hensyn til sikkerhet, uten at dette følger av hvilke(n) målgruppe(r) institusjonen er godkjent for. Vi har besøkt omsorgsinstitusjoner hvor skuffer og skap er igjenlåst og det knapt er noen løse gjenstander fremme, og atferds- og akuttinstitusjoner med en rekke løse pyntegjenstander og med kjøkkenkniver og andre skarpe gjenstander liggende fremme. Gjennomgående får vi opplyst at sikkerhetstilpasninger gjøres med bakgrunn i individuelle risikovurderinger av ungdommene som tas inn på institusjonen. Bufdir opplyser at dette er i samsvar med føringene for arbeid med trygghet og sikkerhet.⁵⁸ Vårt inntrykk er samtidig at det er betydelige variasjoner i risikoaksepten, og i hvordan fysisk sikkerhet vektlegges i tilbudet til barna og arbeidsmiljøet for de ansatte på tvers av institusjonene. Disse variasjonene kan synes å ha større sammenheng med kultur og faglig syn enn systematiske risikovurderinger av driften. Ved besøkene på institusjon har det ved enkelte anledninger blitt vist til et ønske om å begrense de fysiske sikkerhetstiltakene for å unngå å gi institusjonen et sterkere «institusjonspreg».

Dette kapittelet har tegnet et bilde av dagens situasjon, og av hvordan barn, ansatte, ledere og andre relevante aktører opplever at den fysiske innrammingen av dagens barnevernsinstitusjoner fungerer, ut fra formål og innretningen av dagens institusjonsbarnevern. Samtidig har kapittelet vist at det er flere prosesser på gang som vil kunne ha konsekvenser for innretningen av institusjonsbarnevernet i fremtiden. Dette handler både om prosesser for bedre å ivareta barnas behov og kvaliteten i tjenestene, og prosesser for bedre å ivareta behovet for kostandskontroll i det statlige barnevernet. Fremtidens institusjonsbarnevern må derfor antas å kreve langt større fleksibilitet med hensyn til endringer i både individuelle og kollektive behov, bruksområder og drift.

For å utforme anbefalinger for fremtidens barnevernsinstitusjoner, er det derfor nødvendig å ikke bare legge til grunn funn og observasjoner knyttet til dagens situasjon, men også å ta høyde for fremtidige endringer og utvikling på barnevernområdet i årene som kommer.

5 Avveininger og dilemmaer i utformingen av institusjonsbygg

I dette kapittelet presenterer vi noen sentrale innsikter og refleksjoner fra vårt arbeid med å innhente kunnskap om hvordan barneverninstitusjoner best kan utformes for å understøtte målene med oppholdet i en institusjon. Kapittelet gir en innføring i noen avveininger og dilemmaer som er viktige premisser i arbeidet med å konkretisere noen prinsipper og virkemidler for utformingen av institusjonsbygg.

5.1 Sentrale observasjoner og utfordringer knyttet til utforming av institusjonsbygg

Gjennom arbeidet med både datainnsamling analyse har vi identifisert enkelte områder hvor utformingen av institusjonsbygg møter behov og ønsker som kan være motstridende eller som innebærer at ulike hensyn må veies opp mot hverandre. Dette er diskusjoner som både har oppstått i dialog med ungdom, ansatte, ledere, i referansegruppe, med oppdragsgiver og internt i prosjektgruppen.

I det følgende vil vi gjennomgå de mest relevante og hyppigst diskuterte dilemmaene som har dukket opp i løpet av prosessen, og vil for hver av dilemmaene gi noen veiledende spørsmål og innspill som kan hjelpe Bufdir i å gjøre informerte valg og prioriteringer.

De første fem dilemma som presenteres relaterer seg direkte til den fysiske utformingen av institusjonsbyggene og presenteres i iht. vår vurdering av viktigheten og relevansen av dilemmaene og de avveiningene som dilemmaene. De to siste dilemmaene (mobilitet og omgivelser) knytter seg til lokalisering og beliggenhet og er basert på innspill og refleksjoner fra ansatte vi har snakket med på institusjonene. Disse dilemmaene er i større grad enn de øvrige knyttet til helt spesifikke risikosituasjoner og dermed har dermed også noe mindre generell relevans. Vi vurderer det likevel som hensiktsmessig å trekke de frem som problemstillinger som bør tas inn i vurderingen ved valg og utforming av institusjonsbygg.

5.1.1 Hjem vs. institusjon

En forskningssammenstilling gjort av Deloitte viser forskningslitteraturen at institusjoner burde ha et «*hjemlig*» preg⁵⁹. Opplevelsen av viktigheten og betydningen av dette gjenspeiles også i spørreundersøkelsen omtalt i kapittel 4.2.1, der 97 prosent av respondentene svarte at de er helt enig eller litt enig i at barnevernsinstitusjoner i størst mulig grad burde fremstå som «*hjemmekoselig*». Dette er også et viktig element innen helende arkitektur og evidensbasert design, i den forstand at utformingen skal bidra til en ro og positiv atmosfære. En hjemlig atmosfære anses som viktig for beboernes trygghet og velvære, samtidig som pene og velholdte bygninger viser seg å være mindre utsatt for hærverk og ødeleggelser⁶⁰.

⁵⁹ Deloitte, 2020. Sammenstilling av relevante studier og nasjonal og internasjonal forskning på betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg.

⁶⁰ Ibid.

Samtidig identifiserer litteraturen utfordringer knyttet til å skape en genuin «hjemlig» følelse i institusjoner. Dette kan skyldes variasjoner i beboernes oppfatning av hva som er «hjem-lignende,» da begrepet *hjem* er subjektivt knyttet til identitet, sosiale omgivelser og tidligere erfaringer. Det følger fra dette at en ukritisk bruk av hjem-begrepet i denne forbindelse utgjør risiko for at det gjøres designvalg og prioriteringer som er grunnet i subjektive antagelser og erfaringer rundt hva et *hjem* skal være. Under institusjonsbesøk har dette vært et hyppig samtaletema, der det også i enkelte tilfeller eksempelvis er blitt løftet frem at valg knyttet til utsmykning som én ansatt vurderer at skaper en «hjemlighet» ikke nødvendigvis deles av andre ansatte. Dette er et tilsynelatende trivielt eksempel, men understreker viktigheten av å stille spørsmål rundt hvilke antagelser som en legger til grunn når man gjør valg for å gjøre en institusjon mer *hjemlig*.

Samtidig hviler ambisjonen om å skape et «hjem» i institusjoner tilsynelatende på et annet mer grunnleggende paradoks: Institusjoner er ofte tenkt som midlertidige oppholdssteder med klare regelbundne hensyn for oversikt, sikkerhet og behandling, og dette er ikke nødvendigvis forenelig med ideen om at institusjonen også skal oppleves som et hjem. I dette arbeidet mener vi dette ikke nødvendigvis er en motsetning. Dette understrekes av både barnevernsinstitusjonsutvalget og det tilhørende ungdomsutvalget i deres rapport fra høsten 2023.

Et viktig hensyn er at institusjonene skal oppleves som barnas hjem i perioden de bor der. Utvalget mener det ikke er en motsetning mellom at byggene er funksjonelle og at de innbyr til trivsel og tilhørighet. Ungdomsutvalget understreker at institusjonene bør se mest mulig ut som vanlige hus. Avdelingene bør ikke ha flere fysiske tegn på institusjonsdrift enn nødvendig og barn bør få sette sitt personlige preg på sine omgivelser. Byggene må også legge til rette for at de ansatte kan gjøre jobben sin på en god måte. Det krever fysisk tilrettelegging for administrative oppgaver, tilpassede møterom og tilrettelegging for samarbeid med andre tjenester⁶¹.

Vi deler disse vurderingene, og mener det er viktig å unngå et ensidig søkelys på «hjemlighet» og heller utforske hva som skaper en god atmosfære på barnevernsinstitusjonen; hvordan kan det legges til rette for at ungdommene opplever en form for *normalitet* ved institusjonen? Dette inkluderer å vurdere hvordan man gjennom utformingen av bygninger og rom kan skape et miljø som bidrar til en opplevelse trygghet, ro, omsorg og tilhørighet. Ved å bevege diskusjonen bort fra *hjem* – et ladet begrep som avhenger av subjektive vurderinger og erfaringer – og i retning av *normalitet*, så mener vi at det kan åpnes opp for et mer konstruktivt rom der det er plass for diskusjoner som ofte vil bli tatt for gitt når en tenker på *hjem*.

Dette er en problemstilling som rører ved kjernen av dette oppdraget, og virkemiddeloversikten som er lagt ved denne rapporten er ment å skulle gi Bufdir verktøy og en retning for arbeidet med å skape institusjoner som både ivaretar de funksjonelle kravene samtidig som de legger til rette for en opplevd normalitet.

5.1.2 Oversikt og sikkerhet vs. privatliv

FNs konvensjon om barns rettigheter fastslår barns rett til privatliv, og at ingen barn skal utsettes for tilfeldig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv. Disse rettighetene er også forankret i og regulert av norsk lovgivning, gjennom eks. barnevernloven og menneskerettsloven. Samtidig som barn har rett til privatliv, så har barnevernet et oppdrag om at barn og unge som opplever omsorgssvikt eller andre alvorlige problemer hjemme får nødvendig hjelp og omsorg i riktig tid. Dette kan i noen tilfeller kreve en aktiv inngripen i barnets private sfære for å forhindre skade i en eller annen form. I dette bor det et sentralt dilemma som også har kommet til uttrykk ved de fleste institusjoner og avdelinger som er besøkt i dette arbeidet; Hvordan kan institusjonens utforming ivareta både beboeres behov for privatliv, samtidig som det gir de ansatte den oversikten (både visuell og auditiv) og tryggheten som kreves for at de skal kunne gi den hjelpen de skal. *Kobling til helende arkitektur – at utformingen skal bidra positivt til behandling- eller opphold.*

Et grunnleggende grep som det er gjennomgående enighet om er at det må være et skille mellom privatrom og fellesarealet, og at alle beboere må ha muligheten til å kunne trekke seg tilbake til sitt eget rom når de ønsker

⁶¹ NOU 2023:24 *Med barnet hele vegen*, s. 218-219.

det. Disse rommene er der *for* å gi et privatliv, og vi har ikke observert at det er gjort konkrete utformingsvalg eller -justeringer for å skape bedret innsyn for de ansatte her. Når det gjelder kontroll og oversikt over hva som skjer på privatrom, så er dette i større grad bundet opp til praksis og utøvelsen av miljøarbeidet ved den enkelte institusjon. Eksempelvis observerer vi at enkelte institusjoner krever skal ha døren åpen mens de har besøk av venner, mens andre har ingen rutiner eller regler knyttet til dette. Det er naturlig å anta at dette også kan være konkrete tiltak som er iverksatt for enkelte ungdommer, og ikke gjelder som generelle regler.

Der privatrom kun i begrenset grad er tilgjengelig for ansattes kontroll og oversikt, så er fellesarealene ved institusjonen områder som de ansatte må ha oversikt over samtidig som det ikke skal virke inngripende for beboere. I denne sammenheng er den fysiske utformingen et av de viktigste virkemidlene for å sikre oversikt uten at det virker inngripende.

Eksempelvis vil det være hensiktsmessig å fokusere på en grunnleggende utforming som gir gode siktlinjer for de ansatte der antall døde vinkler er redusert til et minimum, og der elementer som vinduer og dører er strategisk plassert. På denne måten vil ansatte kunne ha et overblikk over situasjonen i fellesområder uten at beboere selv opplever at de overvåkes. Selv rom som er skilt med vegger kan «åpnes» ved at det eksempelvis brukes lydtette glassvegger eller lignende. I de tilfellene der en institusjon har fellesarealer som f.eks. befinner seg på ulike etasjer, så vil det være verdifullt at evt. lydisolering er utført slik at ansatte i en etasje vil kunne høre at det er aktivitet i en annen etasje enn de selv befinner seg i. I dette tilfellet vil det også være viktig at trappeløp er synlige og oversiktlige, og at det ikke eksisterer døde vinkler på bunn eller topp av trappeløp.

Som både innspill i spørreundersøkelser og diskusjoner ved institusjonsbesøk har vist, så er dette en balanse som er utfordrende å finne. Det er ikke realistisk at ansatte skal kunne ha full oversikt over hele institusjonen til enhver tid, og det er ikke til å unngå at det finnes enkelte dødsvinkler i bygget. I disse situasjonene kan innredning og bruk av teknologi kunne være med på å kompensere for manglende oversikt. Eksempelvis kan strategisk plassering av speil kunne bidra til å øke ansattes oversikt, for eksempel der inngangspartiet til bygget ikke er direkte synlig fra oppholds- og fellesareal fordi det ligger rundt et hjørne. Bruk av bevegelsessensorer som setter på lys kan hjelpe nattevakter med å bli oppmerksom på bevegelser og aktivitet uten at det krever at de har direkte oversikt over hva som skjer.

Uavhengig av hvilke løsninger man tar i bruk for å kompensere for dårlige siktlinjer eller manglende oversikt, så er det likevel slik at denne balansen mellom privatliv og oversikt er utfordrende, og vil variere fra de konkrete problemstillingene som hver enkelt ungdom står ovenfor. Å ha en bevissthet rundt dette dilemmaet er viktig, og for å skape denne bevisstheten bør disse forholdene vurderes aktivt ved utbygging eller anskaffelse av nye institusjoner:

- Har ansatte oversikt over hele fellesområder uavhengig av hvor de befinner seg i området?
- Hvor finnes det dødsvinkler eller blindsoner og er de døde vinklene i nærheten av typiske risiko-områder som trappeløp, korridorer eller inngangspartier?
- Finnes det områder der ansatte risikerer å måtte stå med ryggen mot beboere eller fellesområder, for eksempel kjøkkenbenk eller kontorplass?
- Finnes det områder hvor man ikke har rømningsmulighet ut av en situasjon, for eksempel dersom man sitter nederst i et hjørne ved kjøkkenbordet?
- Er trappeløp oversiktlige? Kan trappeløp unngås?
- Tilrettelegge for arealer som kan benyttes for å separere beboere i konfliktfylte situasjoner: Kan beboere separeres fra andre eller føres inn i institusjonen på en måte som ivaretar deres rett til privatliv og ikke sjenerer andre beboere, for eksempel ved å benytte en egen inngang?
- Finnes det potensielle utganger som kan benyttes for rømming og som ansatte ikke har oversikt over?

5.1.3 Ulike former for sikkerhet

Sikkerhetsaspektet ved institusjonsbygg har vært et gjentakende tema i hele denne prosjektperioden, og spesielt når det gjelder tematikker brannsikkerhet, hærverk, rømming og konflikter med eksterne (som ikke bor på institusjonen). Diskusjonene rundt dette ved institusjonsbesøk har omfattet ulike forhold, fra låserutiner på kjøkkenskap til parkering av personalbiler, kompetanseutvikling og brannsikre tekstiler. Som det er nevnt tidligere i rapporten, så erfarer vi at det er forskjeller i hvordan institusjonene er utformet med hensyn til sikkerhet, uten at dette følger av hvilke(n) målgruppe(r) institusjonen er godkjent. På den ene siden kan det se ut til at sikkerhetstiltakene som iverksettes er skjønnsbaserte og knyttet til en risikovurdering av den enkelte ungdom og situasjonen som ungdommen befinner seg i. Samtidig erfarer vi at den tilsynelatende subjektive, skjønnsmessige vurderingen behov for sikkerhetstiltak kan vitne om at ansatte ofte opererer med en bredere definisjon av sikkerhet, enn å begrense det til det som omtales som statisk sikkerhet.

En diskusjon rundt sikkerhetstiltak i et institusjonsbygg er bør ta utgangspunkt i en forståelse for kompleksiteten som ligger i sikkerhet ved en barnevernsinstitusjon og viktigheten av å innta et helhetsperspektiv, der ulike dimensjoner ved sikkerhetsbegrepet er med på å styrke hverandre. Godt miljøarbeid, gode relasjoner og en trygg atmosfære, vil eksempelvis kunne redusere behovet for tydelige, synlige og harde sikkerhetstiltak. For å gi et grundigere bilde av denne dynamikken, så kan vi vurdere sikkerhet ved barnevernsinstitusjoner som kategorisert i tre hoveddimensjoner⁶²: statisk sikkerhet (bygg og installasjoner), organisk sikkerhet (bemanningsnorm, regler og systemer) og dynamisk sikkerhet (metoder, ferdigheter, kunnskap og opplevd trygghet).

Statisk sikkerhet

Den statiske sikkerheten er av særskilt interesse i forbindelse med den fysiske utformingen av bygget, og viser til de fysiske sikkerhetstiltakene ved institusjoner. Dette kan være alt fra låsesystemer, skilting, plassering av låsbare skap til skarpe gjenstander, til utformingen av rom og bruk av brannsikre tekstiler. De er synlige og kan både ha en umiddelbar påvirkning på både den opplevde atmosfæren og det visuelle uttrykket ved institusjonen. Det er derfor viktig at hensyn til den statiske sikkerheten har stått sentralt i arbeidet med å designe nye institusjoner eller planlegge tilpasninger av eksisterende bygg.

Vier man ikke nok oppmerksomhet til den statiske sikkerheten og hvordan dette integreres best mulig i byggets utforming risikerer man at bygget fremstår som institusjonelt og kaldt, og motvirke andre initiativer som har til hensikt å skape ro, varme og trygghet. Ved å derimot integrere disse aspektene inn i det øvrige designarbeidet, vil tiltakene kunne ha en mindre synlig tilstedeværelse og fremstå som mindre invaderende, samtidig som det kan være enklere for de ansatte å regulere/tilpasse bruken av de ulike grepene etter den gjeldende risikovurderingen ved institusjonen^{63 64 65 66}. For eksempel vil viktige hensyn være å unngå bratte eller uoversiktlige trappeløp, unngå blindveier eller lange og trange korridorer, og å sikre at det er etablert tilgjengelige rømningsveier, samt lagt til rette for rom som egner seg for å separere beboere midlertidig ved konfliktfylte situasjoner.

Som et eksempel kan vi trekke frem en institusjon som har tidligere hatt en historikk med mye vindusknusing, og som derfor hadde gått til innkjøp av plexiglass som ble skåret til for å passe inn i vinduskarmene. Vi fikk opplyst at dette hadde redusert kostnadene knyttet til vindusknusing, og ble vurdert som en god strategi. I perioden hvor vi avla besøk hos dem så var de inne i en roligere periode med ungdommer med smerteuttrykk som manifesterte seg i andre former enn vindusknusing og hærverk, og de ansatte hadde derfor tatt ned plexiplatene og vært tydelige på at dette er et tegn på tillit.

⁶² Chalmers, 2018. *Lokaler för psykiatri*, s.l.: Program för Teknisk Standard.

⁶³ Chalmers, 2019. *SIS Vårdmiljö - En guide för lokalutveckling*, Stockholm: Statens institutionsstyrelse SiS

⁶⁴ Carlberg, N. & Lind, H. B., 2017. *Sociale Mursten - seks eksempler på arkitektur, som gør en forskel for socialt udsatte*, s.l.: Den A.P. Møllerske støttefond og Realdania.

⁶⁵ Chalmers, 2018. *Lokaler för psykiatri*, s.l.: Program för Teknisk Standard.

⁶⁶ Kriminalvården, 2018. *How architecture and design matter for prison services: A rapid review of the literature*, s.l.: Kriminalvården

Dynamisk sikkerhet

Den dynamiske sikkerheten dreier seg i hovedsak om de mer subtile, men like fullt kritiske aspektene ved institusjonens sikkerhetsarbeid, som f.eks. metoder, personalets ferdigheter og kompetanse, og den opplevde tryggheten til både ungdommer og ansatte. Det handler her om forståelsen av ungdommenes individuelle behov, og dynamikken i beboer- og ansattgruppen. Dynamisk sikkerhet handler, i det stor og hele, om å skape et miljø der ungdommene som bor ved institusjonen føler seg forstått og verdsatt, noe som igjen kan redusere behovet for mer restriktiv, statisk sikring.

Dynamisk sikkerhet er ikke eksplisitt bundet til de fysiske omgivelsene på samme måte som den statiske sikkerheten, men det er en helt tydelig *indirekte* kobling mellom disse to. Eksempelvis vil flere av virkemidlene som presenteres i dette arbeidet forventes å ha en *stressreducerende* eller *beroligende* effekt, for eksempel gjennom utarbeidelse av en gjennomtenkt farge- og materialplan, og ved bruk av naturelementer i innredningen.

Dette er effekter som ikke bare er ventet å bidra til å gjøre hverdagen enklere eller bedre for ungdommen, men også å gi de ansatte så gode forutsetninger som mulig til å utøve godt miljøarbeid og legge til rette for en positiv utvikling. Dette innebærer at det at bygget legger opp til stressreduksjon, ro og trygghet, i seg selv må vurderes som sikkerhetstiltak, gitt at dette reduserer behov for fysisk, statisk sikring.

Organisk sikkerhet

Organisk sikkerhet følger den dynamiske sikkerheten i at det handler om de menneskelige, relasjonelle faktorer, og rører i større grad *utøvelsen* av miljøarbeid ved institusjonene enn den fysiske utformingen. Tematikker som ligger innunder denne formen for sikkerhet er eksempelvis bemanning, regler og rutiner innad i institusjonen. Dette kan omhandle hvordan ansatte skal samhandle med ungdommene, hvilke rutiner som gjelder for den daglige driften, og hvordan regler ved institusjonen iverksettes og håndheves. Organisk sikkerhet vokser frem gjennom god opplæring av de ansatte, at regler og håndhevelsen av dem er konsekvente, og relasjoner mellom ansatte og ungdommer er forutsigbare og trygge.

Utformingen av institusjonene kan understøtte den organiske sikkerheten blant annet når det gjelder å ta utformingsvalg som bidrar til en opplevelse av likeverd (se omtale under kapittel 6), eller ved en planløsning som bidrar til forutsigbarhet, for eksempel dersom det oppstår en utagering eller ved å sørge for at rom hvor det skal foregå sensitive samtaler, har tilstrekkelig lydisolering.

En krevende balanse

Balansen mellom disse tre dimensjonene er utfordrende å treffe. Institusjoner som gjør godt miljøarbeid, har effektive rutiner og trygg bemanning, kan trolig kunne ha mindre behov for inngripende statiske sikkerhetstiltak. Likevel, så er det viktig å erkjenne at balansen mellom de tre dimensjonene kan endre seg over tid. Dette kan skyldes endringer i personalgruppen, ungdomsgruppen eller nye politiske føringer. Det følger fra dette at selv om den organiske og dynamiske sikringen (høy tillit, godt miljøarbeid, positive relasjoner, etc.) er god i en periode, så kan den oppleves som svakere på et senere tidspunkt. For å kompensere for lavere dynamisk og organisk sikkerhet, bør det derfor eksistere et minimumsnivå av tilgjengelige verktøy for statisk sikkerhet.

Ved institusjonsbesøkene som er gjennomført i denne prosjektperioden har vi i samtale med både ansatte og ledere diskutert sikkerhet sett fra alle disse tre perspektivene. En gjennomgående tone er at implementering av statisk sikkerhet, med unntak av helt grunnleggende grep, *i seg selv* ikke nødvendigvis er verken ønsket eller hensiktsmessig, og at alle tiltak må sees i sammenheng med ungdomsgruppen man må forholde seg til og de problemstillingene som følger fra dette.

5.1.4 Nærhet og spesialisering vs. sentralisering, fleksibilitet og stordrift

Som nevnt i kapittel Sentrale tema og problemstillinger 1.2 var det ved oppstart av vårt arbeid etablert tre scenarioer som Bufdir ønsket belyst gjennom en analyse av fordeler og ulemper. Scenarioene skiller seg fra

hverandre i hovedsak langs to dimensjoner: størrelse i form av antall plasser/sentralisering og grad av målgruppedifferensiering. Siden oppstart av arbeidet er det flere andre prosesser som berører lignende tema, blant annet barneverninstitusjonsutvalget, som både tar til orde for at barn skal ha rett på institusjonstilbud i sin region, og som foreslår en endring i målgruppeinndelingen i institusjonsbarnevernet.

Tradisjonen i det norske institusjonsbarnevernet ligger, som beskrevet i kapittel 4, nært opptil det som er beskrevet som scenario 1: Små institusjoner, større geografisk spredning og høy grad av differensiering på målgruppe. I vår datainnsamling ser vi at ansatte og ledere i institusjonsbarnevernet i dag gjennomgående legger til grunn at dette er den beste tilnærmingen. I spørreundersøkelsen svarer 94 prosent av respondentene (n=319) at de er helt enig (79 prosent) eller litt enig (15 prosent) i at institusjoner bør være spredd over hele landet. Mer enn 50 prosent av respondentene svarer at de er litt eller helt uenige i at barneverninstitusjoner gjerne kan være større enn de er i dag. Kun ni prosent sier seg helt enige i denne påstanden. Litt over 70 prosent sier seg helt eller litt enig i at institusjonene bør lokaliseres i nærheten av områder med god tilgang til kvalifisert arbeidskraft. Andelen som sier seg helt enig i dette er imidlertid lavere enn andelen som mener at institusjonene bør være spredd over hele landet. Som beskrevet i kapittel 4 mener et klart flertall at institusjonene bør være spesialisert til å ta imot spesifikke målgrupper.

Samtaler og intervjuer vi har gjennomført i forbindelse med institusjonsbesøkene underbygger også klart samme inntrykk – ansatte på institusjonene har en klar oppfatning av at små enheter og differensiering på målgrupper er viktig for kvaliteten i tilbudet. Argumentasjonen for dette synes å henge tett sammen en sterk tilslutning til tilnærmingen om at institusjonen i størst mulig grad skal gjenspeile normalitet og et ordinært hjem, og i minst mulig grad fremstå med «institusjonspreg». Det synes i denne sammenheng å være en sterk assosiasjon mellom «institusjonspreg» og det som vi i kapittel 2 beskrev som den tradisjonelle forståelsen av institusjoner som «sterile, mekaniske og lukkede». Vårt inntrykk er at oppfatningen om at dette er den faglig beste tilnærmingen er såpass etablert at eventuelle endringer i innretningen av tilbudet vil det ikke bare innebære en rekke «praktiske» konsekvenser, men også et systematisk arbeid for å forankre en eventuell ny tilnærming i fagmiljøet. Vi ser i vårt arbeid at blant annet muligheten for treningsfasiliteter, muligheten for å etablere en hybel for selvstendighetstrening og mulighet for å avskjerme enkeltungdommer ved behov er fasiliteter som både ansatte og ledere ønsker seg, og som vi observerer at kan ha en positiv påvirkning for kvaliteten i tjenestene. Videre vises det gjennomgående til behovet for en mer fleksibel bygningsmasse som kan tilpasses barnas behov og endringer i disse over tid. Dette er etter vårt syn fasiliteter som kan være krevende å ivareta i ordinære bolighus som tilpasses til å fungere som institusjoner.

Fleksibilitet refererer til bygningens evne til å tilpasse seg endringer i bruksformål eller teknologiske fremskritt over tid. Dette innebærer gjerne å designe åpne og modulære strukturer som kan tilpasses ulike behov. Barneverninstitusjonsutvalget foreslår i sin utredning å organisere de ulike byggene i institusjonene i en tun-modell for å legge til rette for fleksibilitet. Dette vil skape rom for å tilpasse gruppesammensetningen på institusjonen, og å bruke personalet på tvers av avdelingene. Basert på vårt arbeid mener vi at dette kan være en hensiktsmessig måte å organisere tilbudet på for å skape kontinuitet og forebygge brudd og flyttinger i institusjonene. På denne måten kan det legges til rette for at det enkelte bygget ivaretar en opplevelse av et trygt og oversiktlig miljø, samtidig som det gir muligheter for å gjøre endringer i tilbudet til den enkelte, eller til målgruppen i stort, dersom det er behov. Vi har i vårt arbeid reflektert rundt dette som «nærhet» i den forstand at dersom behovet for flytting oppstår i løpet av et institusjonsforløp skal flyttingen kunne skje uten store fysiske forflytninger og miljøforandringer.

Hvorvidt det kan eller bør gjøres endringer i gjeldende praksis og føringer når det gjelder størrelse, beliggenhet og målgrupper er barnevernfaglige og politiske spørsmål som våre undersøkelser i begrenset grad gir grunnlag for å mene noe om. I vårt arbeid har vi lagt til grunn at behovene og kvalitetene som et institusjonsbygg skal bygge opp under, og prinsippene for utforming av byggene, ikke i seg selv er avhengige av størrelse, beliggenhet eller målgruppe. Samtidig er det slik at byggenes størrelse og beliggenhet vil ha betydning for muligheten til å

ivareta prinsippene på en god måte, for eksempel når det gjelder tilpasningsdyktighet, aktivitet og mobilitet, som er viktige for nettopp å kunne ivareta ulike målgrupper, enten samtidig eller over tid.

Dette innebærer også at vi overordnet sett mener at behovene som vi har identifisert og konkretisert for brukerne av institusjonsbyggene kan ivaretas innenfor alle de tre scenarioene som er skissert opp så lenge det tas gjennomtenkte valg basert på de prinsippene og kvalitetene vi har kommet frem til.

Noen forhold som bør vurderes når det gjelder størrelse og sentralisering:

- Vil bygget kunne tilpasses for å ivareta barn med ulike behov samtidig uten at det går utover kvaliteten på tilbudet til den enkelte, for eksempel dersom et barn trenger særlig oppfølging eller spesielle fasiliteter i en periode?
- Har bygget mulighet til å tilpasse seg utviklingen i barnets behov, for eksempel mulighet for å bo i egen hybel?
- Er institusjonen lokalisert slik at den har tilgang på kvalifisert personell og bruk av personell på tvers dersom det er behov?

5.1.5 Tilpasningsmulighet vs. robusthet i innredning

I utforming av bygg kan det oppstå tilfeller der behovet for tilpasningsmuligheter må veies opp mot robusthet. Robusthet er knyttet til bygningens evne til å tåle eksterne påkjenninger som for eksempel menneskeskapte hendelser. Av robusthetshensyn kan man for eksempel tenke seg at det vil være hensiktsmessig med plassbygde møbler og inventar for at disse skal være varige over tid. Samtidig forutsetter dette at løsningen som er valgt også kan benyttes dersom behovene til brukerne eller institusjonen endrer deg.

I forlengelsen av dette vil det være en avveining mellom å tilby et trygt og stabilt miljø for ungdommene, samtidig som man gir dem muligheten til å gjøre individuelle tilpasninger og medvirke i sin egen hverdag. Et eksempel på dette er spørsmålet om fastmontering av senger og andre møbler på beboerrommene. På den ene siden kan dette gi en mer robust og stabil løsning som kan bidra til å redusere risikoen for skader og ødelagte materialer. På den andre siden kan dette gå på bekostning av ungdommenes behov for og ønske om å gjøre individuelle tilpasninger og ha en viss grad av kontroll over sitt eget rom. En fastmontert seng begrenser mulighetsrommet for å endre plasseringen av sengen på ungdomsrommet. Plasseringen av en seng kan være en potensiell trigger for utagering hos enkeltbeboere. Faktorer som nærhet til dører, vinduer eller høytrafikkområder kan påvirke følelsen av trygghet og personlig rom, og dermed ha innvirkning på reaksjoner og atferd.

Noen forhold som bør vurderes når det gjelder robusthet og tilpasningsmulighet:

- Vil valg av materialer, innredning og romløsning kunne tilpasses over tid dersom behovene til brukergruppen endres over tid?
- Gir innredning og romløsning mulighet til individuelle tilpasninger og medvirkning?

5.1.6 Mobilitet og beliggenhet: Selvstendighet og rømningsrisiko

Behovet for tilgang til mobilitetsløsninger er et forhold som ofte omtales som viktig i en ungdoms hverdag, ettersom det kan ha en positiv effekt på ungdommens opphold på barneverninstitusjon. Kollektivtransport og muligheten til å kunne reise uavhengig til skole eller andre fritidsaktiviteter, når det er vurdert som hensiktsmessig og forsvarlig, gir ungdommene anledning til å bevege seg fra A til B uten at ansatte må stå for transporten, og kan bidra til å gi en styrket følelse av selvstendighet og opplevelse av mestring.

Tilgang til kollektivtransport omtales av de vi har snakket med i vårt arbeid i all hovedsak som positivt. Samtidig er det enkelte utfordringer og risikoer som er trukket frem i vår datainnsamling som vi ser det som nyttig å presentere.

En bekymring som ansatte ved flere av barneverninstitusjonene som er besøkt i dette arbeidet uttrykker, er risikoen for rømning eller at ungdommene blir en del av et miljø med personer og dynamikk som virker negativt på ungdommen. Rømning er en tematikk som ansatte ved samtlige institusjoner som har deltatt i dette arbeidet har uttrykt. I hovedsak har dette blitt omtalt i forbindelse med den fysiske utformingen av institusjonen og betydningen som plassering av vinduer, soverom og utgangsdører kan ha. I forlengelsen av disse diskusjonene, så har tilgang til mobilitetsløsninger kommet opp som et risikomoment og noe som de hele tiden må ha et forhold til. Flere ansatte har fortalt historier om rømningsforsøk knyttet til nærliggende kollektivtrafikk. Spesielt er dette en utfordring ved institusjoner der kollektivtilbudet er betydelig, og veien til knutepunkt er kort – både fordi det er enklere for ungdommen å komme seg på en buss eller et tog som går vekk fra institusjonen, men også fordi antall mulige veier og ruter ut av nærmiljøet gjør arbeidet med å lete opp ungdommen betydelig mer komplekst.

Når spørsmål om mobilitet vurderes i forbindelse med beliggenhet, mener vi det er nyttig å vurdere enkelte forhold knyttet til kollektivtransport::

- Hvor god oversikt over omgivelsene rundt institusjonen har de ansatte ved institusjonen?
- Hyppigheten til nærliggende kollektivtilbud.
- Mulige destinasjoner fra nærliggende kollektivstopp. Hvor mange steder kan man reise med kollektivtransport fra umiddelbar nærhet til institusjonen? Jo flere destinasjoner som er umiddelbart tilgjengelig, desto mer kompleks kan en eventuell rømnings situasjon være.

5.1.7 Muligheter og risiko knyttet til umiddelbare omgivelser

Et sentralt aspekt ved faglige perspektivene som ligger til grunn for helende arkitektur er bruk av natur, naturlig lys og grønne planter i utformingen av bygg og fysiske omgivelser. Spesielt i en helse- og behandlingskontekst er dette omtalt som å ha flere positive effekter; det virker stressreducerende, fremmer velvære og god søvnhygiene, i tillegg til at natur og planter kan bidra til en mer behagelig og mindre institusjonell atmosfære.

Å introdusere natur og grønne vekster i barnevernsinstitusjoner er i seg selv noe som kan gjøres uavhengig av beliggenhet, men bruken av naturlige elementer er mer effektiv når byggene er plassert i nært friområder som skog, vann, parker eller har andre former for grøntområder. Utover de faglige vurderingene som ligger til grunn for dette, så omtales nærhet til slike områder gjerne som spesielt fordelaktig for barnevernsinstitusjoner. Nærhet til naturen legger til rette for utendørsaktiviteter og gir mulighet for en naturlig opplevelse av frisk luft og natur, noe som er vesentlig for både den fysiske og mentale helsen til beboere.

Samtidig er det ved enkelte av institusjonene vi har besøkt pekt på at det kan være risiko knyttet til enkelte typer umiddelbare omgivelser. Eksempelvis er det vist til at umiddelbar tilgang til vann (f.eks. fjord eller innsjø) *kan* medføre en økt risiko for suicid og enkel tilgang til løs stein av en viss størrelse *kan* øke faren for hærverk og ødeleggelser i forbindelse med utagerende adferd. Spesielt en av institusjonene vi besøkte opplevde dette som en til dels betydelig utfordring.

Dette er forhold som man ikke kan «lokalisere seg bort fra», all den tid fjell, vann og skog er noe som så godt som alle institusjoner må forholde seg til. Ved enkelte lokasjoner kan og bør det imidlertid vurderes om det skal iverksettes tiltak for å dempe risikoen knyttet til disse omgivelsene samtidig som man løfter frem og dyrker de positive aspektene som nærheten til naturlige omgivelser kan ha.

Det er viktig å understreke at enkel og umiddelbar tilgang til vann, skog og fjell i utgangspunktet vil være å anse som positivt. Institusjoner som har denne tilgangen gir uttrykk for at slike omgivelser gir muligheter for fiske, utflukter og båtturer på fjorden, og at det legges opp til regelmessig utendørsaktiviteter i naturen. I tilfellene der dette har vært omtalt som en utfordring, så er det gjerne i forbindelse med institusjonsbygg som ikke har umiddelbar nærhet til mer «harmløse» friområder som gressplener og parker, og en manglende tilgang til åpne arealer der det kan legges til rette for aktiviteter hvor beboere kan få utløp for energi og frustrasjoner.

I en situasjon der beliggenheten til en institusjon skal vurderes, så vil det være av betydning å vurdere hvordan tilgjengeligheten og oversikten rundt risikomomenter som vann, stein, skog, etc. er sikret og tilrettelagt. Forhold som vil kunne være hensiktsmessige å vurdere er:

- Hvor god oversikt har man over nærområdet fra institusjonsbygget (gjennom vindu, dører, balkong, etc.)?
- Er det faktorer knyttet til de umiddelbare omgivelsene som kan utgjøre en forhøyet risiko for personskade eller materielle skader?
- I hvilken grad er institusjonen omgitt av grøntarealer som motiverer til utendørsaktiviteter? Utforming, barrierer og siktlinjer kan bidra i å redusere tilgjengeligheten og tilgangen til områder som kan utgjøre en fare.

5.2 Oppsummerende refleksjoner om institusjonsbygg som formålsbygg

Noe av det barneverninstitusjonsutvalget peker på i sin rapport er at det er behov for å tydeliggjøre formålet med barneverninstitusjoner som tiltak.⁶⁷ Dette samsvarer godt med våre observasjoner og analyser. Utgangspunktet for vårt oppdrag har vært å undersøke og vurdere hvordan barneverninstitusjoner som *formålsbygg* kan utformes på en best mulig måte, det vil si, hvordan byggene som brukes som barneverninstitusjoner kan bidra til å understøtte formålet med oppholdet. Det foreligger imidlertid i liten grad konkrete definisjoner på hvilket formål institusjonene faktisk skal tjene, eller hva som er målet med oppholdet i en barneverninstitusjon - foruten at det i større eller mindre grad utarbeides individuelle mål for det enkelte barnet som plasseres i institusjon. Basert på samtaler og intervjuer i vårt arbeid er det også vårt inntrykk at myndighetene i begrenset grad gjør systematiske analyser eller vurderinger knyttet til utviklingen i etterspørsel og behov i institusjonsbarnevernet årene som kommer.

Det å skulle gjøre vurderinger av hvordan bygget kan utformes for å understøtte formålet med bruken av det, uten at formålet er spesielt tydelig, har vært en utfordring i vårt arbeid. Blant annet gjelder dette med hensyn spørsmålet om *hjemlighet*, som ble diskutert tidligere i dette kapittelet (kapittel 5.1.1). Dersom formålet med institusjonen er å være et mest mulig «ordinært» hjem for barna som bor der, bør andre utformingsprinsipper legges til grunn enn dersom formålet først og fremst er behandling over en kortere tidsperiode. I sistnevnte tilfelle vil man i langt større grad enn i førstnevnte kunne legge prinsipper fra helende arkitektur på helsefeltet til grunn.

I prinsippet kunne man se for seg at målgruppedifferensieringen av institusjonene kunne legges til rette for en differensiering også i utformingen av institusjonene, der hjemlighet eller normalisering tillegges større vekt i utformingen av omsorgsinstitusjoner og mer behandlingsrettede hensyn vektlegges i atferds/behandlingsinstitusjonene. Det er imidlertid flere utfordringer i praksis ved en slik tilnærming.

Barneverninstitusjonenes ansvar og oppgaver

Barnevernloven og forskrift om barns rettigheter i barneverninstitusjon gir enkelte føringer for tjenestetilbudet i barneverninstitusjon, som kan gi grunnlag for en overordnet forståelse av formålet med barneverninstitusjoner.

Barnevernloven §10-1

Barnevernsinstitusjonen skal gi barn som oppholder seg på institusjonen forsvarlig omsorg og behandling

Forskrift om barns rettigheter i barneverninstitusjon, §1

Institusjonen har et ansvar for å gi forsvarlig omsorg. Det innebærer blant annet å gi barnet vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av skole- og opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, samt å lære barnet respekt og toleranse.

Hva som er å anse som forsvarlig omsorg vil blant annet avhenge av barnets alder og modenhet og formålet med oppholdet.

⁶⁷ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 203.

For det første er institusjonene barnas hjem i den perioden de bor der, uavhengig av hvor lenge og på hvilket grunnlag. Barn som er plassert på atferdshjemmel vil heller ikke nødvendigvis ha et «ordinært» hjem et annet sted som venter på dem etter at oppholdet er avsluttet. Videre er det i både lovbestemmelsene beskrevet over og i Bufdirs egen tjenestekatalog på institusjonsområdet lagt til grunn at barn som bor i barneverninstitusjon i stor grad har tilsvarende behov som alle andre barn, men at de har *tilleggsbehov* som må ivaretas på best mulig måte. Også våre data peker i tydelig retning av at barn som bor i institusjon ønsker å være mest mulig «som alle andre», og at institusjonen ikke bidrar til at de opplever å skille seg ut mer enn de allerede opplever å gjøre. Institusjonene skal dermed være et sted der ungdommene kan lære og utvikle seg i en så normal hverdag som mulig, samtidig som det også i mange tilfeller også vil innebære utfordringer knyttet til både fysisk og psykisk helse som kan minne om problemstillinger som ellers håndteres i mer spesialiserte helsetjenester. Uansett hvilken plasseringshjemmel som ligger til grunn for at barnet bor i institusjon, vil det derfor være sentralt å skape miljøer som fremmer en følelse av normalitet, stabilitet og trygghet, kombinert med å understøtte helserelaterte hjelpebehov.

Også våre data peker i tydelig retning av at barn som bor i institusjon ønsker å være mest mulig «som alle andre», og at institusjonen ikke bidrar til at de opplever å skille seg ut mer enn de allerede opplever å gjøre. Uansett hvilken plasseringshjemmel som ligger til grunn for at barnet bor i institusjon, vil det derfor være sentralt å skape miljøer som fremmer en følelse av normalitet, stabilitet og trygghet.

Barnevernsinstitusjonsutvalget om målgrupper

Barnevernsinstitusjonsutvalget foreslår en endring i dagens målgrupper og institusjonstyper. Utvalget foreslår å endre dagens målgruppedifferensiering fra syv målgrupper til **tre institusjonstyper**:

- Akutt og utredning
- Omsorg og utviklingsstøtte
- Omsorg og utviklingsstøtte +

Videre foreslår utvalget at institusjonstypen skal velges på grunnlag av en **tværfaglig kartlegging**. Kartleggingen skal gjennomføres uavhengig av hjemmel (NOU 2023: 24 Med barnet hele vegen, s. 337).

Videre det i dag praksis svært mange likheter mellom barna som bor i en omsorgsinstitusjon og barna som bor i en atferdsinstitusjon. Som beskrevet i tidligere kapitler ser vi i liten grad tydelige forskjeller i vårt datamateriale som kan knyttes til typen institusjon når det gjelder hvordan institusjonene er utformet og fungerer i dag, eller hvordan de ansatte eller barna selv opplever at de *burde* utformes. Våre data indikerer at hjemmelen barnet er plassert på har begrenset betydning for kompleksiteten i utfordringene de opplever, eller for hvilke atferdsuttrykk de har. For eksempel vises det til ved flertallet av institusjonene vi har besøkt at barn som bor hos dem ofte har utfordringer knyttet til rusmisbruk uavhengig av plasseringshjemmel. Registerdata viser at omfanget av besøk hos BUP er relativt likt fordelt mellom barn som er plassert på ulike hjemmel.⁶⁸

. Både av hensynet til barnets beste og prinsippet om minst mulig inngripen, og av økonomiske hensyn – institusjonstiltak er langt

dyrere enn andre, mindre inngripende tiltak i barnevernet – vil det være naturlig å arbeide for at oppholdstiden i institusjon begrenses mest mulig. Dette vil i prinsippet kunne tale for at det ved utforming av utformingen av institusjonene kan legges til grunn at oppholdet skal være relativt kortvarig og målrettet, noe som også kunne tale for en mer «behandlingsrettet» utforming. I praksis bor imidlertid mange av barna i institusjon i lang tid. I 2019 var gjennomsnittlig oppholdstid i omsorgsinstitusjon 472 dager og i atferds-/behandlingsinstitusjon 284 dager.⁶⁹ For enkelte barn vil dermed institusjonen(e) være hjemmet deres i store deler av ungdomstiden.

Alle disse forholdene bidrar til at det å etablere prinsipper og virkemidler for barneverninstitusjoner som *formålsbygg*, er mer komplekst enn for eksempel for mer tradisjonelle helseinstitusjoner som sykehusbygg, som litteraturen om helende arkitektur ofte er rettet mot. Det vil til en viss grad være ulike behov, forventninger og krav som driver designvalgene på barnevernområdet enn innenfor helse. Dilemmaene beskrevet i dette

⁶⁸ Drange og Hærnes (2020) *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen*, s. 33.

⁶⁹ Ibid, gjengitt i Prop 133L 2020/2021, *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*

kapittelet underbygger noe av dette, blant annet med hensyn til å ivareta en kombinasjon av sikkerhet og hjemlighet, og behovet for tilpasningsdyktighet. Bruk av helende arkitektur i barnevernsinstitusjoner vil derfor strekke seg utover det rent medisinske for å skape en mer helhetlig tilnærming. Dette innebærer designvalg som både tar høyde for ungdommenes behov for omsorg, støtte og behandling, samtidig som det tilrettelegges for skolegang, fritidsaktiviteter og sosial interaksjon. Valgene som tas må også ta høyde for at de ansatte skal ha et funksjonelt og støttende arbeidsmiljø, som er til rettelagt for at de kan utøve godt miljøarbeid i samspill med ungdommene.

Samtidig er det nødvendig at valgene som tas for barnevernsinstitusjoner i dag, også er bærekraftige og fremtidssikre med hensyn til å imøtekomme fremtidens behov, inkludert eventuelle endringer i behovene, etterspørselen eller lovmessige, politiske og faglige føringer for bruken av barnevernsinstitusjoner.

For å komme frem til noen konkrete anbefalinger og vurderinger har vi derfor sett behov for å gå noen skritt tilbake for å kunne definere hvilke behov og formål en barnevernsinstitusjon skal ivareta, og for hvem. Denne prosessen og resultatene av den beskrives nærmere i neste kapittel. Samtidig har vi vært opptatt av å legge våre anbefalinger på et nivå som gjør at de er relevante også dersom det skulle komme endringer i rammebetingelsene for institusjonsbarnevernet. Våre anbefalinger bør derfor leses som innsikter fra vårt arbeid som vi mener er allmenngyldige uavhengig av den fremtidige innretningen av institusjonsbarnevernet.

6 Kvaliteter og prinsipper for utforming av barneverninstitusjoner

I dette kapittelet presenterer vi våre anbefalinger knyttet til kvaliteter, prinsipper og virkemidler for utforming av barneverninstitusjoner.

De foregående kapitlene har oppsummert sentrale observasjoner, innsikter og refleksjoner fra forskningen og fra datainnsamlingen vår, både ute på institusjonene og i samtaler med fagmiljøer og -personer. I dette kapittelet benyttes dette som et grunnlag for å utlede noen kvaliteter, prinsipper og virkemidler for utforming av barneverninstitusjoner.

Våre anbefalinger er resultatet av en innsiktsdrevet prosess der vi, ved bruk av metodeelementer fra tjenstedesign, har tatt utgangspunkt i brukernes behov for å identifisere hva som er viktig i utformingen av institusjonsbygg. Prosessen har bestått av flere steg.

Som beskrevet i kapittel 3 har dette prosjektet jobbet langsiktig med datainnsamling gjennom intervjuer, institusjonsbesøk og spørreundersøkelse. Innsikten fra ungdommene og de ansattes daglige erfaringer, utfordringer og ønsker, har dannet grunnlaget for utarbeidelsen av to «*personas*»: Ungdommen og Ansatte. Personasene beskriver noen sentrale kjennetegn ved brukerne av institusjonsbyggene og deres behov.

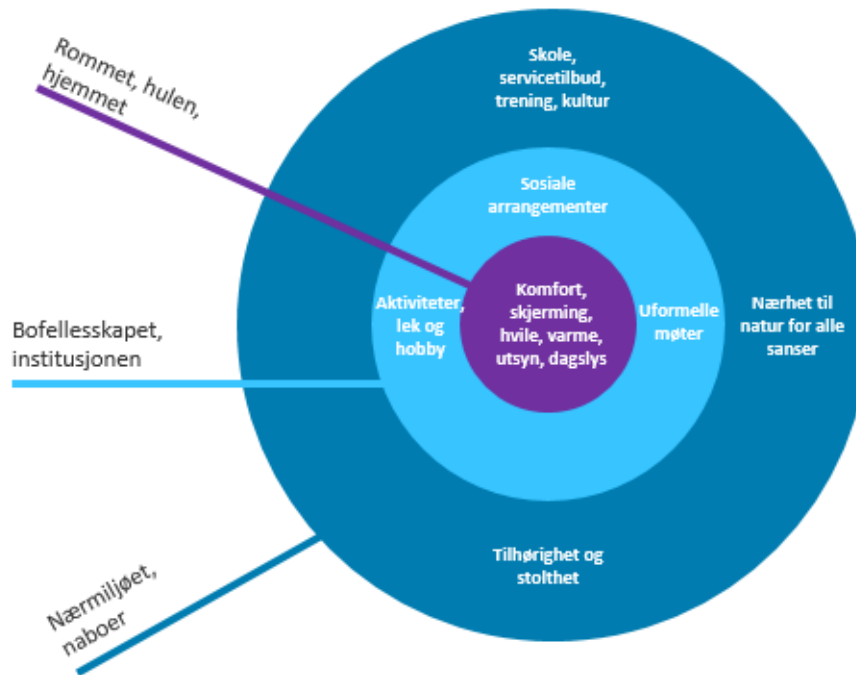
Vi har i prosessen også vurdert behov og forventninger som institusjonsansatte opplever fra både naboer og pårørende, og har tatt dette med i helhetsvurderingene som ligger til grunn for denne rapporten. Vi anerkjenner at disse kategoriene, og særlig ungdomskategorien, er bred og variabel, og at det kan argumenteres for at det burde utarbeides flere personas i ungdomskategorien basert på for eksempel målgrupper, alder eller kjønn. Mange av barna i institusjon vil bare ha noen av kjennetegnene som er beskrevet i personasen, og disse kan derfor anses som en samling av ulike utfordringer som ungdommene kan ha. Samtidig tilsier vår innsikt at det viktigste i dette arbeidet er å identifisere de felles, grunnleggende behovene som ungdommene har på institusjoner, fremfor å låse analysen vår i eks. målgrupper som er politisk bestemte. Som vi med stadighet ble minnet om ved institusjonsbesøk og samtaler med ansatte: Når alt kommer til alt, så er ungdom på institusjoner vanlige ungdommer som har litt ekstra behov for hjelp til å mestre hverdagen.

Med utgangspunkt i disse personasene har vi definert noen *kvaliteter* som vi mener alle institusjonsbygg skal bidra til å ivareta. Som diskutert i kapittel 5.2 har vi opplevd det som noe utfordrende at formålet med barneverninstitusjoner ikke fullt ut er definert. Kvalitetene er derfor å anse som vår forståelse av sentrale formål som institusjonene skal bidra til å understøtte, basert på innsikten fra vårt arbeid.

Med utgangspunkt i disse kvalitetene har vi i samarbeid med Nordic Office of Architecture utledet overordnede designprinsipper for utforming av institusjonsbygg. Disse prinsippene er retningsgivende og bør legges til grunn for valgene som tas når man ønsker skape miljøer ved barnevernsinstitusjoner som ikke bare er praktiske, men aktivt understøtter institusjonenes formål og fremmer barnas trivsel og utvikling, samtidig som de ivaretar et godt arbeidsmiljø.

Designprinsippene omfatter alle miljøene som utgjør en institusjon. Figuren under illustrerer dette gjennom tre nivåer: *det private rommet*, *felleskapet* og *nærmiljøet*. Samspillet mellom disse er viktig for å sikre en helhetlig utforming av institusjonen.

Figur 15 Virkemidler og behov i ulike miljøer i institusjonen

Proessen med å først identifisere kvaliteter som bygget skal skape, for så utarbeide designprinsipper som skal støtte opp om disse kvalitetene er inspirert av NTNUs arbeide med å oversette sitt Kvalitetsprogram for Campusutvikling ved NTNU til mer syv mer konkrete utformingsprinsipper. Ved NTNU er disse utformingsprinsippene videre brutt ned i delkonsepter som tas i bruk for å realisere prinsippene.

I dette arbeidet har vi ikke utarbeidet delkonsepter på samme måte, men i stedet utarbeidet en oversikt over *ulike virkemidler* som er sortert etter tidspunkt i bygge- eller tilpasningsprosessen, hva som omhandler den konkrete og mer strukturelle utformingen, og hvilke grep som kan gjøres på møblering og innredning.

Målet er at virkemidlene kan fungere som utgangspunkt for en verktøykasse som Bufdir kan benytte for å utvikle bygg og miljøer som ikke bare er funksjonelle, men som også fremmer velvære og personlig utvikling for ungdommene ved institusjonene og et godt arbeidsmiljø for de ansatte.

6.1 Nye bygg vs. eksisterende bygg

I dette arbeidet har det vært nødvendig for oss å operere med to tidshorisonter. På den ene siden har vi jobbet med en lengre tidshorisont og vurdert grepene som må tas for at Bufdir over tid har en verktøykasse som kan bidra i utviklingen *nye* institusjoner som passer til formålet de skal tjene. Samtidig har det vært viktig for oss at denne verktøykassen også bør gi verdi for Bufdir i arbeidet med å finne bygg og eiendommer som kan løse det kortsiktige behovet for institusjonsplasser.

Spørreundersøkelsen som ble gjennomført våren 2022 viser at 74 prosent av barnevernsinstitusjonene i undersøkelsen (n=112) i dag er bygget til et annet formål, og det er rimelig å anta at dette bildet ikke vil endre seg over natten. Selv om majoriteten av dagens barnevernsinstitusjoner opprinnelig var eneboliger, så er også

dette en lite homogen kategori; typen bygg og hvilke behov disse byggene vil ha for tilpasninger vil variere betydelig. Vi erfarer også at diskusjoner rundt utforming, tilpasninger og forbedringer ofte henger sammen med i hvilken grad institusjonene selv eier bygningsmassen eller er i et leieforhold. Der institusjonene selv eier (fortrinnsvis blant private og ideelle), så oppleves det en vesentlig større grad av fleksibilitet og tilpasningsevne enn i situasjoner der institusjonen enten leies av Statsbygg eller i det private markedet.

På grunn av variasjonen i den eksisterende bygningsmassen (byggeår, utforming, opprinnelig formål, eie/leieforhold, etc.) har det vært utfordrende å kunne konkretisere og tydeliggjøre hvilke konkrete virkemidler som skal gjelde for ombygg og hva som kan gjelde for nybygg. Listen over designprinsipper og virkemidler er derfor utformet uavhengig av dette, og vi har vektlagt å bruke formuleringer og beskrivelser som gjør at samtlige virkemidler bør kunne vurderes uavhengig av situasjoner, og uavhengig av om det handler om anskaffelse av en institusjon på leiemarkedet på kort sikt, eller i planleggingen av et helt nytt institusjonsbygg.

Ved identifisering av egnede eksisterende bygg til bruk som barneverninstitusjoner inneholder også kapittel 5 en rekke spørsmål og vurderinger som det bør sees hen til.

6.2 Brukergrupper og behov

Et av de grunnleggende hensynene vi har tatt i planleggingen av dette oppdraget er å sette behovene til de som bor og arbeider ved institusjonene i førerretet. Gjennom spørreundersøkelser og institusjonsbesøk har vi jobbet aktivt for å identifisere disse behovene, og lagt disse til grunn når vi i samarbeid med Nordic Office of Architecture har utarbeidet designprinsippene og virkemidlene som presenteres i kapittel 6. Under følger en punktvis oppsummering av behovene som er lagt til grunn – de fullstendige personene kan sees over de neste to sidene.

I tillegg til å vurdere behovene til ungdom og ansatte, så har vi også i begrenset omfang kartlagt hvilke behov som treffer naboer til institusjonen og ungdommenes pårørende. Vi har valgt å ikke utarbeide egne personas knyttet til dette, da kilden til denne innsikten i hovedsak er fra de ansatte og ungdommene selv. Vi har derfor integrert behov knyttet til naboer og pårørende inn i beskrivelsen av de ansatte og ungdommenes behov.

6.2.1 Ungdom

- Ungdommer i institusjoner har behov for miljøer som fremmer en følelse av tilhørighet og stolthet, uavhengig av ungdommens bakgrunn og utfordringsbilde.
- Det bør legges til rette for at ungdommene kan sette sitt eget preg på omgivelsene sine.
- Samtidig som omgivelsene skal legge til rette for tillitt og samhandling, både mellom beboere og ansatte og blant beboere selv, så bør beboere selv kunne regulere sin egen avstand til andre og ha tilgang til områder som respekterer behovet for privatliv.

6.2.2 Ansatte

- For ansatte er det viktig at bygget fungerer både som en effektiv arbeidsplass med god plass for å gjøre skrivearbeid og dokumentasjon, samt et behagelig miljø for samtlige ansatte, uavhengig av stilling, rolle og turnusordning.
- Dette inkluderer, blant annet, å ha tilgang til gode støttefunksjoner som garderober, egne toaletter og parkeringsmuligheter som ikke sjenerer ungdom eller naboer
- Ansatte har behov for lokaler til opplæring og kurs, og særlig innen trygghet og sikkerhet.

UNGDOM

«Jeg har flyttet fra sted til sted hele livet. Jeg opplever ikke tilhørighet noe sted og trenger et godt sted der jeg kan være meg selv uten å bli sett på som “annerledes”.»

Oppvekst preget av traumer

Jeg har hatt en oppvekst preget av (ubehandlede) traumer, utrygghet og manglende omsorg (overgrep, krig, rus, vold, psykisk vold, vitne til vold)

Flyttet fra sted til sted

Jeg har flyttet fra sted til sted hele livet, opplever ikke tilhørighet noe sted og trenger et sted å slå meg til ro over lengre tid

Havnet i skadelig miljø

Jeg har havnet i et miljø som er skadelig for meg og som trenger å distanseres fra.

Midlertidig kaos

Jeg trenger et midlertidig sted å bo på grunn av konflikter hjemme, og skal flytte hjem igjen når ting har roet seg

HVORDAN MIN HISTORIE PREGER MEG

Ikke forhold til et hjem

Hva er et hjem? For jeg som ikke har vokst opp i et “hjem”, hva er et hjem da?

Følelsen av å stå utenfor

Jeg opplever meg selv som annerledes/utenfor/ikke-normal (og skammer meg kanskje over det)

Jeg har vanskelig for å knytte meg til folk og få tillit til de rundt meg

Jeg savner vennene mine og familien min som jeg har måttet flytte langt vekk fra

Komplekse mentale utfordringer

Jeg har store og komplekse helseutfordringer (mental og/eller fysisk helse, rus)

Lav tillit til systemet

Jeg stoler ikke på systemet eller at noen vil kunne hjelpe meg

Elsk/hat forhold til institusjon

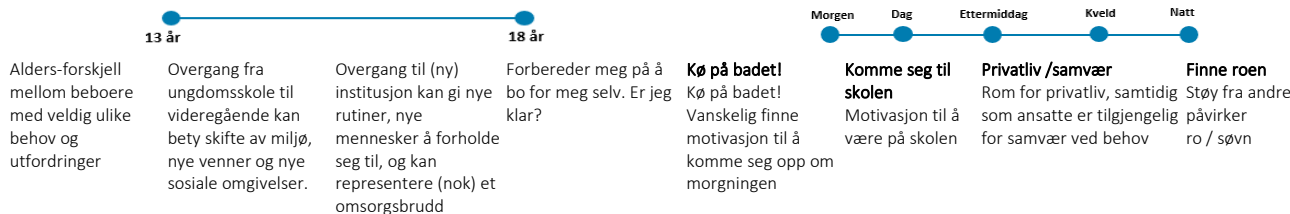
Jeg stoler ikke på systemet eller at noen vil kunne hjelpe meg

Jeg ser på institusjonen som et sted hvor jeg kan finne ro og tilhørighet

Ønsker ikke å bo på institusjon, har det fint der jeg er

TENÅRENE PÅ INSTITUSJON

DØGNET PÅ INSTITUSJON

PRIVATE BEHOV

Personlig hygiene

Ta vare på personlig hygiene, i en kropp jeg kanskje ikke trives i

Trekke meg tilbake

Å kunne trekke meg tilbake å være i fred, uten å nødvendigvis måtte sitte på eget rom

Trøst når det er vondt

Jeg trenger omsorg, at noen trøster meg når jeg har det vondt, at noen ser meg og støtter meg

Selvstendighet

Jeg trenger å lære å klare meg selv: hygiene, lage mat, vaske klær og rom, betale regninger, forholde meg til offentlige etater

Medvirkning

Jeg ønsker å kunne være med og bestemme selv over ting som er viktig for meg (alt fra praktiske ting til regler, behandling og bosted)

Hjelp til selvutvikling

Jeg trenger å pushes til å utnytte potensialet mitt for personlig utvikling (skole, arbeidsliv, ivareta min mentale og fysiske helse sosialt)

Ta vare på helse

Jeg trenger hjelp til å forbedre og tilværelsen på en institusjon for ungdom. Naboer har man stort sett uansett hvor man bor

BEHOV I SAMVÆR MED ANDRE

Fortrolige samtaler

Jeg ønsker å kunne ha fortrolige samtaler 1:1 uten at jeg risikerer at det høres fra andre ungdommer eller ansatte

Tilgang til ansatte

Jeg ønsker å enkelt kunne få kontakt med de ansatte, men samtidig ikke føle meg overvåket

Unngå konflikter

Slippe å være sammen med de jeg er i konflikt med, eller ikke bør bli påvirket av

Naboer som normaliserer hverdagen

Det er positivt å ha naboer i nærheten som kan bidra til å “normalisere” tilværelsen på en institusjon for ungdom. Naboer har man stort sett uansett hvor man bor

Være med venner og familie

Ta med venner og kjæreste hjem til et sted hvor vi kan være i fred og til et sted jeg ikke skammer meg over

BELIGGENHET OG LOKALISERING

Nærhet til venner, skolen og andre tjenester

Jeg trenger nærhet til steder hvor jeg kan få et avbrytning, eller treffe venner, familie og folk, få tak i det jeg trenger av ting og tjenester, og drive med fritidsaktiviteter, uten at jeg må bli kjørt over alt.

ESTETIKK

Gjøre det til mitt eget

Jeg trenger et varmt og robust sted som tåler meg, jeg vil gjøre rommet til mitt eget, gjerne med egen belysning så jeg kan styre lyssetting.

ASSOSIASJONER OG SYMBOLIKK

Bo som andre i mitt nærområde

Jeg trenger normalitet og tilhørighet og bo som andre i mitt nærområde, ikke på et sted som skriker INSTITUSJON. Jeg trenger pene og godt vedlikeholdt omgivelser som gir inntrykk av oss som bor her betyr noe

Ansatt

«Som ansatt ved en barnevernsinstitusjon har et behov for et trygt miljø der jeg kan være en god kollega samtidig som jeg er en tilgjengelig og god omsorgsperson»

TURNUS OG VAKTSKIFTER

Hvile Jeg trenger rom til å sove på medlevertturnus hvilerom til nattevakt	Oppbevaring Jeg trenger trygge rom til oppbevaring av tøy og eiendeler mellom skiftene mine	Overlapp Jeg trenger gode private rom for overlappingsmøter mellom skift	Oversikt over inn- og utgang Jeg trenger god oversikt over ungdommers inn- utgangsmuligheter fra ungdommenes soverom
--	---	--	--

KRITISKE SITUASJONER MED UNGDOM

Uro på kvelden Jeg trenger å være der for den ene mens jeg må ha oversikt over andre. Et bygg hvor det er mulig å flytte ungdom til egne rom uten at det er vesentlig belastning	Ungdom som utagerer Jeg trenger et sted hvor det er lett å lede utagerende ungdom til områder som er mer forsvarlige for fysisk håndtering uten at jeg setter meg selv i risiko for skade eller å bli fanget	Ungdom som rømmer Jeg trenger oversikt over ungdommen til en hver tid og et sted hvor det er utfordrende å rømme, uten at det oppleves som et fengsel for ungdommen
Forsoningstid Jeg trenger mulighet til å fortsatt være i miljøet og gi informasjon eller motivere til aktiviteter, og samtidig gi fysisk rom til ungdommen etter en uoverenskomst eller diskusjon	Hjemme fra skolen Jeg trenger mulighet til å utføre kontoroppgaver, handling og vedlikehold selv om ungdom er hjemme fra skolen grunnet omsorg og legetimer.	Samvær med familie Jeg trenger tilrettelegging for at ungdom kan være privat sammen med familie hvor jeg er tilgjengelig uten å være i veien

DØGNET

PRIVATE BEHOV

Personlig hygiene
Jeg trenger private baderomsfasiliteter for å ta vare på personlig hygiene

Sikkerhet
Jeg trenger en varm og trygg atmosfære som bidrar til mindre utagering og hvor min egen sikkerhet blir ivarettatt

SAMVÆR MED ANDRE

1:1 med ungdom
Jeg trenger områder skjermet fra miljøet hvor jeg kan snakke privat med ungdommen, samtidig som andre er hjemme uten at det føles som et avhørsrom

Samtaler mellom ansatte
Vi trenger steder hvor vi ansatte kan snakke privat sammen, ha overlappingsmøter eller fagdager for kompetanseheving

BELIGGENHET OG LOKALISERING

Mobilitet
Jeg trenger nærhet til mobilitetsløsninger som kan avlaste meg og bidra til selvstendighetstrening uten at det støtter meg på og gir faglig utvikling øker faren for rømming.

Nærhet til fagmiljø

Jeg trenger nærhet til et godt fagmiljø som jeg kan

Nærhet til helsetilbud

Jeg trenger nærhet til relevante helsetilbud når jeg følger ungdom slik at stress og tidsbruk kan reduseres for oss begge

Administrasjon og ledelse

Lesing og skriving
Jeg trenger ro til å skrive rapporter og planer og til å lese meg opp på foregående uker, spesielt ved langturnus, samtidig som jeg er nær miljøet.

Avdelingsledelse
Som avdelingsleder trenger jeg kontorfasiliteter iht krav om tilstedeværende ledelse

Samhandling med andre aktører

Jeg trenger steder å ha samhandlingsmøter med skole, BUP og andre.

Institusjonsledelse

Som institusjonsleder trenger jeg kontorfasiliteter med tilstrekkelig avstand fra miljøet slik at jeg ikke er "en del av det"

Kompetanseheving og kurs

Vi trenger å avholde kurs og trening uten at det i større grad påvirker bemanning og tilgjengeligheten for ungdom

6.3 Kvaliteter som institusjonsbyggene skal understøtte

Ut fra behovene som er beskrevet i de overstående personasene, arbeidet prosjektgruppen med å utlede noen konkrete verdier og kvaliteter som institusjonsbyggene skal bidra til å understøtte:

Kvaliteter

Kvaliteter som alle institusjonsbygg skal bygge opp under

Utvikling	Institusjonsbygget skal bidra til å ruste beboerne for et selvstendig og godt liv utenfor institusjonen og for å bli aktive samfunnsborgere. Institusjonsbygget skal legge til rette for de ansattes faglige utvikling og for utvikling av miljøterapeutisk arbeid.
Omsorg	Institusjonsbygget skal legge til rette for å ivareta barnas rettsikkerhet og privatlivets fred, og skal bidra til at beboerne opplever å bli tatt vare på av ansatte og av systemet de er en del av. Institusjonsbygget skal bidra til et godt fysisk bo- og arbeidsmiljø for ansatte.
Trygghet	Institusjonsbygget skal sikre ivaretagelse av beboere-, ansatte-, besøkende- og naboers sikkerhet og opplevelse av et trygt bo- og arbeidsmiljø. Institusjonsbygget skal legge til rette for å forebygge utagering og konfliktsituasjoner, samt å de-eskalere når slike situasjoner likevel oppstår mellom brukere av bygget (beboere, ansatte, besøkende og naboer).
Tilhørighet og inkludering	Institusjonsbygget skal bidra til å gi beboerne en opplevelse av et sted å høre til og komme hjem til i den perioden de bor der, og hvor de kan ta del i et fellesskap. Institusjonsbygget skal bidra til en opplevelse av normalitet og redusere opplevelsen av stigmatisering og skam for beboere, besøkende og naboer. Institusjonsbygget skal understøtte et godt psykososialt arbeidsmiljø for ansatte.
God helse	Institusjonsbygget skal bidra til å ivareta og fremme beboere og ansattes fysiske og mentale helse.

6.4 Prinsipper for utforming av institusjonsbygg

Med utgangspunkt i kvalitetene listet opp over, har vi konkretisert noen designprinsipper som bør legges til grunn for utvikling og tilpasninger av institusjonsbygg for at de skal istandsettes for å levere på kvalitetene beskrevet over.

DESIGNPRINSIPPER

Prinsippene	Beskrivelse
 Likeverd	Arkitektur, planløsninger og møblering skal utformes slik at brukerne er likeverdige medlemmer av fellesskapet i og rundt institusjonen, samtidig som deres privatliv ivaretas
 Sansestimulerende	Omgivelser, materialer, overflater, lys og lyd skal velges og utformes med utgangspunkt i kjent kunnskap om hvordan de påvirker brukerens opplevelse av rommet og omgivelsene
 Motiverende overganger	Omgivelser, planløsninger og møblering skal designes for å gi brukerne mulighet til å velge grad av sosial interaksjon, og skal motivere og invitere til deltakelse i fellesskapet.
 Aktivitet	Private rom, fellesrom og omgivelser skal ha fasiliteter for lavterskel fysisk, kreativ eller pedagogisk aktivitet. Dette kan også inkludere møter, kurs, besøk mv.
 Oversikt	Romorganisering, planløsninger og møblering skal sørge for gode siktlinjer og en opplevelse av oversikt, trygghet og orienterbarhet, uten å virke overvåkende
 Tilpasset mobilitet	Lokalisering bør ivareta en hensiktsmessig balanse mellom tilgjengelighet for beboere, ansatte og besøkende, mulighet for effektiv og faglig god drift, og rømningssikkerhet.
 Tilpasningsdyktighet	Bygningsmasse, romorganisering, planløsninger og møblering skal gi mulighet for tilpasning til ulike bruksbehov og målgrupper uten store inngrep eller kostnader
 Robusthet	Det skal velges materialer og løsninger som tåler slitasje og som gir inntrykk av et godt ivaretatt bygg

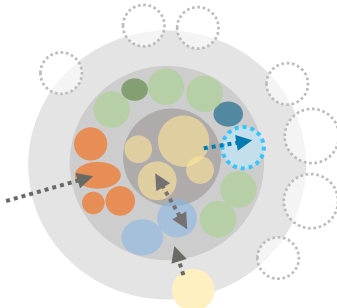
6.5 Virkemidler i utforming av institusjonsbygg

Under følger en oversikt over virkemidler som vi anbefaler at benyttes ved utforming av barneverninstitusjoner. Virkemidlene er på litt ulike nivå, og er delt inn i tre hovedkategorier: planlegging, utforming og møblering.

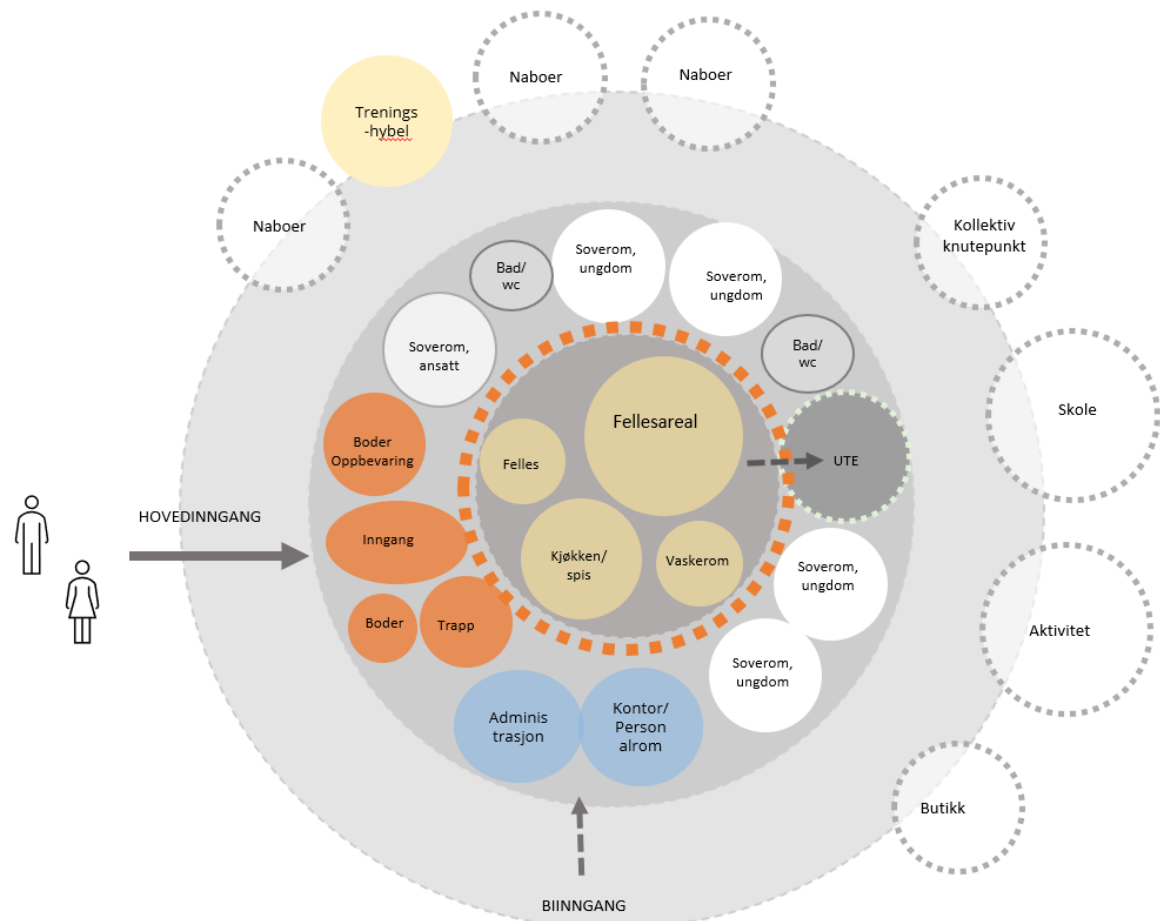
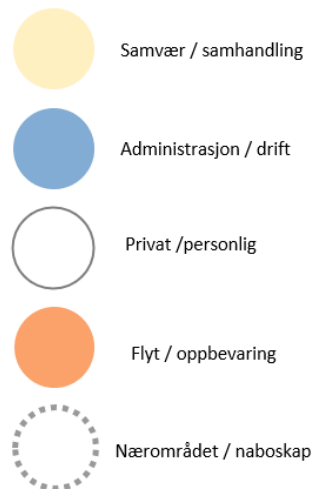
Alle er forankret i prinsippene og kvalitetene vi har beskrevet over.

På grunn av variasjonen i den eksisterende bygningsmassen (byggeår, utforming, opprinnelig formål, eie/leieforhold, etc.) er listen over virkemidler utformet slik at de kan vurderes uavhengig av om det handler om oppgradering/tilpassing av eksisterende bygg, anskaffelse av en institusjon på leiemarkedet på kort sikt, eller i planleggingen av et helt nytt institusjonsbygg.

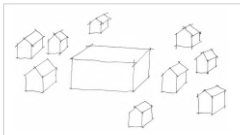
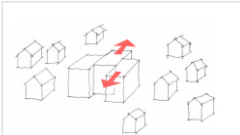
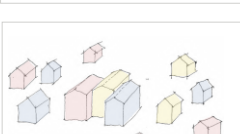
Figur 16 Virkemidler for utforming av institusjonsbygg

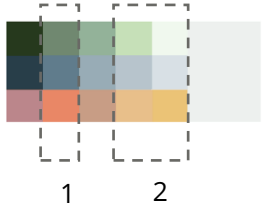
1. PLANLEGGING					
Virkemiddel	Beskrivelse	Utforming	Ønsket virkning	Konkrete eksempler	Bør unngås
<i>Navn/kort forklaring</i>	<i>Detaljer av hva virkemiddelet er og hvordan det kan gjøres.</i>	<i>Illustrasjon</i>	<i>Hvilken effekt skal virkemiddelet ha?</i>		<i>Hva bør man unngå å gjøre?</i>
Planlegging og programmering	Rammebetingelser og behov legges til grunn for utarbeidelse av et romprogram og en funksjonsbeskrivelse. Dette underlaget bør være godt forankret hos brukere av bygget- eksempelvis gjennom involvering av brukergrupper. Nærhetsbehov mellom funksjoner og rom bør kartlegges i denne fasen og være en del av funksjonsbeskrivelsen.	<i>Nærhetsbehov</i> <i>Se større eksempel – neste side</i> 	For å sikre et best mulig bygg for alle bør det settes av tid og ressurser til en god planleggingsprosess.	<u>Eksempel 1:</u> I programmeringsarbeidet kan nærhetsbehov til skole, aktiviteter, kulturtilbud, kollektivtilbud og andre sosiale møtepunkt i lokalmiljøet defineres og forankres. <u>Eksempel 2:</u> Korridorer, trapper og kommunikasjonsareal bør programmeres som rom og soner med funksjonskrav for å unngå at disse blir for små og utformet på en uheldig måte.	For liten tid til god planlegging i tidlig fase Unngå å «spare bort» involvering av fagkompetanse og involvering av brukergruppe i tidlig fase av prosjektet.

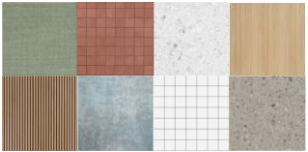
Nærhetsdiagram - eksempel

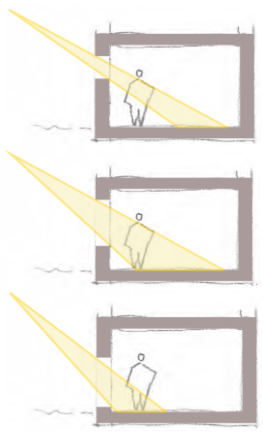

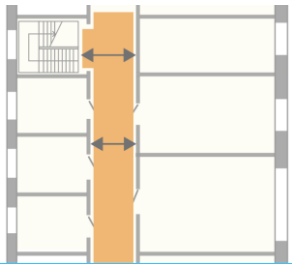
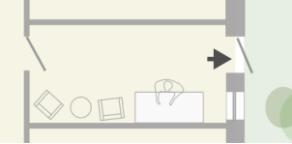
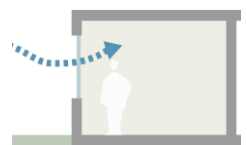
2. UTFORMING AV BYGG

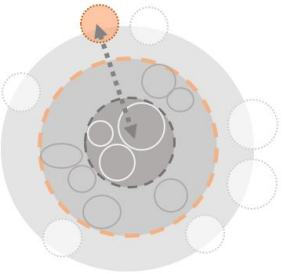
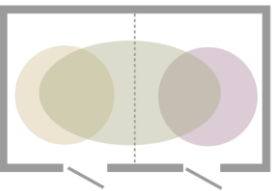
Virkemiddel	Beskrivelse	Utforming	Ønsket virkning	Konkrete eksempler	Bør unngås
<i>Navn/kort forklaring</i>	<i>Detaljer av hva virkemiddelet er og hvordan det kan gjøres.</i>	<i>Illustrasjon</i>	<i>Hvilken effekt skal virkemiddelet ha?</i>		<i>Hva bør man unngå å gjøre?</i>
Arkitektur som virkemiddel for å best mulig tilpasse formålsbygg i et naboskap.	Gjennom bevisst utforming av bygninger kan man tilpasse et formålsbygg på en god måte til et naboskap.	 1 2 3 4 <i>Eksempel: Diagrammer viser volumtilpasning til et nabolag gjennom nedbrytning av skala og tilpasning i form.</i>	Unngå institusjonspreg. Unngå stigma. Oppnå hjemlighet og opplevelse av normalitet ikke skille seg ut fra andre barn /ungdommer.	Nedbrytning av store volumer i høyde og bredde Tilpasse bygningsform til nabobygg Bevist materialbruk Landskapsbearbeiding Eksempel: Carpe Diem, Bærum	Unngå store skilt som signaliserer at det er en institusjon Unngå at kvalitetskrav utelukkes fra beskrivelse og prosjektforutsetning.

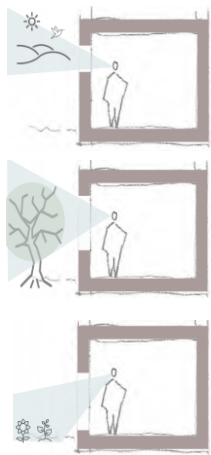
Fargekonsept	Farger er en viktig faktor for helse, trivsel og velvære. Noen farger kan ha en beroligende effekt, mens andre kan øke stressnivået. Det er viktig å utarbeide et tilpasset fargekonsept i alle prosjekter.	 <i>Eksempel på farger med høy metningsgrad (1) og farger med høyere hvithetsgrad (2).</i>	Skape et miljø som fremmer ro, konsentrasjon og energi, knyttet til rommenes bruksområde. Farger kan være stressreducerende og gi økt velvære	Farger med lav metningsgrad, men mye hvitt kan benyttes på store flater/hele rom Farger med høyere metningsgrad, og noe sort kan benyttes på større flater/en vegg Farger med høy metningsgrad kan benyttes på detaljer/rekkverk/møbler etc. Farger med høy sorthetsgrad benyttes i kombinasjon med lysere farger/materialer og på detaljer Fargevariasjon mellom ulike soner eller avdelinger bidrar også til å skape en tydelig identitet for hvert område og bidrar til lettere orienterbarhet	Unngå bruk av hvitt, sort og grått. Unngå bruk av mettede, sterke farger i oppholdsrom
Direkte tilgang til natur / hage	Lett tilgjengelig utgang som leder ut i natur/hage/atrium		Fremmer mental og fysisk helse Stressreducerende Regulerer adferd Økt velbefinnende Bedre arbeidsmiljø	Direkte utgang fra oppholdssone til uteareal gir en lavterskel mulighet for å nå kvalitative utearealer. Det bør også legges vekt på å skape tiltalende uteoppholdsrom med soner og sittegrupper	Utgang må plasseres riktig i forhold til innvendige funksjoner og området rundt slik at det ikke kommer i konflikt med andre aktiviteter/funksjoner

Materialkonsept	Materialbruk er en viktig faktor som påvirker funksjonalitet, estetikk, sanser, bærekraft mm. Det er viktig å utarbeide et tilpasset materialkonsept som gjenspeiler krav til holdbarhet, hygiene, sikkerhet og miljø for de ulike rom og soner		Stressreducerende Økt velvære Skape et miljø som føles trygt og velstelt, og som fremmer en opplevelse av ivaretagelse og det å tilhøre. Følelse av hjemlighet	Benytt tre og naturlige materialer der det er mulig. En robusthetsmatrise kan benyttes til differensiering mellom rom og funksjoner. <u>Eksempel:</u> • Møbler i laminert tre er sterkere enn møbler i heltre. • Naturtre bør brukes i møbler fremfor overflatebehandlede. De holder seg bedre over tid enn møbler som er påført beis eller dekkklakk.	Unngå at strengeste robusthetskrav legges til grunn for materialvalg i hele bygget slik at det blir vanskelig å oppnå hjemlighet/normalitet
Akustikknotat /Lyd	Et formålsbygg inneholder rom i hele spekteret fra privat og stille, til sosialt og støyende. Det er viktig med riktig støyisolering mellom rom, og akustisk demping i sosiale soner. Det er viktig å utarbeide et akustikknotat som beskriver de forskjellige funksjonskrav for rom og soner.		Fravær av uønsket støy Skape et miljø som fremmer ro, konsentrasjon og en energi som reflekterer rommenes bruksområde Gir økt velbefinnende Regulerer adferd	Det er spesielt viktig med god lydisolering mellom soverom og mot oppholds/samtale-rom Generell god akustikk er viktig i alle oppholdssoner	Dårlig lydisolering mellom soverom kan gi stress og dårlig søvnkvalitet og fortrolige samtaler blir også vanskelige å ha på rommet. Dårlig akustikk i fellesarealer kan utløse stress og resultere i at rom ikke blir brukt i henhold til intensjonen.

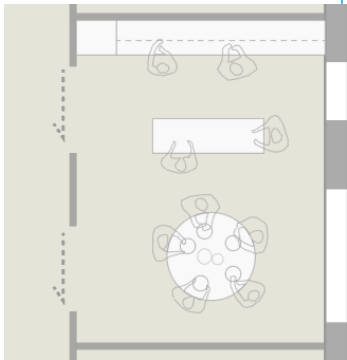
Belysningskonsept	Belysningen bør i sin helhet understøtte kroppens behov for en naturlig døgnrytme. Det er viktig å utarbeide et belysningskonsept som understøtter aktiviteten i bygget og det bør planlegges med en variasjon av naturlig og kunstig lys.	 <i>Eksempler på vindusplassering i forhold til dagslys</i>	Fremme en sunn døgnrytme og generelt velvære, samt å legge til rette for lysforhold og energi som reflekterer rommenes bruksområde og behov. Økt velbefinnende Styrke helingsprosess Regulere adferd Bedre nattesøvn	Generell belysning bør være jevn, myk og indirekte. Arbeids- og funksjonsbelysning bør gi direkte lys der det er nødvendig. Dimming av lys gir fleksibilitet i bruken av et rom.	Unngå bruk av spotlights i oppholdssoner
Robusthetsmatrise	En robusthetsmatrise beskriver hvor det bør gjøres særskilte tiltak for å ivareta sikkerhet og trygghet for beboere og personale.	Rom og soner defineres etter robusthetsnivå.	Bygget bør utformes etter prinsippet: «så åpent som mulig og kun lukket der det må».	<u>Robusthetsnivå:</u> Grønn: Ingen robusthetskrav Gul: Medium robusthetsnivå Oransje: Omfattende robusthetskrav Rød: Svært omfattende robusthetskrav.	Unngå at strengeste robusthetskrav legges til grunn for materialvalg i hele bygget slik at det blir vanskelig å oppnå hjemlighet/normalitet.

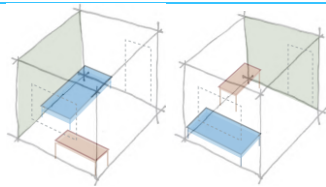
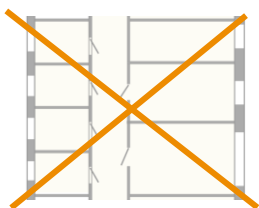
Tilstrekkelig kommunikasjons-arealer	Smale korridorer bør unngås da det kan skape en følelse av begrensning og trigge uønskede situasjoner.		Færre konfliktsituasjoner Regulering av adferd Fremme bevegelsesfrihet Mer åpenhet og oversikt		Unngå smale lange korridorer. Unngå for liten plass ved start og avslutning av trapper.
Rom bør utformes med mulighet for sirkulasjon og flere utganger	Enkelte rom bør planlegges store nok og med mulighet for flere utganger, for å gi en større sikkerhet for både ansatte og beboere.		Trygghet for beboere og ansatte Færre konfliktsituasjoner	Rom bør ha en ekstra utgang enten direkte ut eller til naborom og bør møbleres hensiktsmessig slik at både ansatte og beboer føler seg trygge.	Unngå for trange og små rom. Unngå å møblere slik at rommet blir uoversiktlig.
Luftemulighet	Legg til rette for åpningsbare vinduer eller andre luftmekanismer som gjør det mulig for beboere og ansatte til å slippe frisk luft inn i rom etter behov.		Stressreducerende Økt velvære Øke beboerens autonomi /normalisere Individuell tilpasning Bedre søvnhygiene	Vinduer kan tilpasses slik at de kun kan åpnes for lufting og ikke åpnes helt opp. Det kan etableres lufteluke i rommet som ikke er direkte tilknyttet vinduet.	Unngå støykilder i nærheten av luftemuligheter
Kontroll over inneklima	Velg systemer som gir beboer mulighet for å justere varme og lys i eget rom		Styrker beboerens autonomi Økt tilhørighet og eierskap til rom Økt velvære Normalitet	Plasser termostat lett tilgjengelig Velg lys som kan dimmes	Unngå i størst mulig grad ansatte-styring da dette fratar ungdommen medbestemmelse

Treningshybel	Det bør legges til rette for autonom botrening i en egen enhet, ikke for langt unna ansatte-arealer. En slik hybel kan også benyttes til familiesamvær eller andre funksjoner		Regulere adferd Økt velbefinnende Færre konfliktsituasjoner Stressreducerende		Det er uheldig om hybelen plasseres for tett på ansatte og andre beboere. Da vil hensikten med botrening svekkes og arealet vil ofte benyttes til annen bruk.
God visuell kontakt og oversikt	Tilstreb løsninger som gir god oversikt i rom og god visuell kontakt mellom soner	 <i>Eksempel på bruk av møbler som sonedeler samtidig som oversikt kan opprettholdes</i>	Trygghet for beboere og ansatte. Færre konfliktsituasjoner Regulering av adferd Innbyr til sosialisering De ansatte har oversikt uten at beboere føler seg overvåket	Dette kan oppnås gjennom god romorganisering, åpninger mellom rom, riktig størrelse på rom, og bevist plassering av løse og faste møbler	Unngå små og lukkede rom med begrenset plass rundt aktiviteter som skal foregå.
Fleksibilitet / elastisitet	Rom og soner bør dimensjoneres riktig for planlagt bruk.		Skape fleksible og tilpasningsdyktige rom som kan endres og rekonfigureres for å møte ulike behov og aktiviteter. Unngå trengsel som kan skape konflikter og at rommet ikke egner seg for ønsket bruk	Rom bør kunne endres i størrelse eller underdels ved bruk av foldevegger, flyttbare lettvegger, modulære møbler mm.	Unngå å skreddersy rommet til en spesifikk brukssituasjon.

Delta i felleskapet på egne premisser	Etablere soner/huler hvor man kan trekke seg unna uten å måtte forlate rommet	 Nisje med kontakt ut Nisje i korridor Nisje for konsentrasjon	Regulere adferd Økt velbefinnende Færre konfliktsituasjoner Stressreducerende	Nisjer kan etableres i forskjellige situasjoner og gi mulighet for at beboeren kan trekke seg tilbake, men fremdeles være en del av miljøet utenfor sitt eget rom Disse gir en romlig variasjon som kan tilby et mangfold av oppholdssoner	Unngå å lukke nisjene slik at de blir små rom.
Visuell kontakt med natur	Forholdet til natur og utekvaliteter er viktig for alle brukere av bygget.	 Eksempler på vindusplassering i forhold til utsyn	Beroligende effekt Økt velbefinnende Styrke helingsprosess	Gjennom en bevisst plassering og utforming av vinduer, glass og åpninger kan man oppnå en kvalitativ kontakt mellom ute og inne.	

3. MØBLERING AV BYGG

Virkemiddel	Beskrivelse	Utforming	Ønsket virkning	Konkrete eksempler	Bør unngås
<i>Navn/kort forklaring</i>	<i>Detaljerings av hva virkemiddelet er og hvordan det kan gjøres.</i>	<i>Illustrasjon</i>	<i>Hvilken effekt skal virkemiddelet ha?</i>		<i>Hva bør man unngå å gjøre?</i>
Ikke-hierarkisk utforming	Utforming som likestiller og som gir lik mulighet for deltagelse	 <i>Eksempel: Sirkulært spise/arbeids-bord</i> <i>Eksempel: Åpen kjøkkenløsning med en øy hvor alle kan bevege seg rundt.</i>	Fremme likeverd og inkludering Unngå konfliktsituasjoner Regulerer adferd Gi trygghet for beboere og personale	Kjøkkenøy med god plass på alle sider Tilstrekkelig plass for å møblere flere sosiale soner i fellesarealer Sirkulære spise/arbeids-bord	Rektangulært-langbord hvor plassen på enden gir en autoritet / et overtak i situasjonen. Trangt kjøkken med liten plass gir ikke mulighet til deltagelse for flere samtidig.

Personlig medvirkning	Muligheten for beboere å sette et personlig preg på eget rom gjennom valg av farger, dekorasjoner eller møbler med mulighet for ommøblering.	 <i>Eksempel: Alternative møbleringer av rom</i>	Styrker beboerens autonomi Økt tilhørighet og eierskap til rom Økt velvære	Løse møbler og mulighet for bilder/plakater eller at beboer kan male en av veggene/evt. et veggfelt i ønsket farge.	Unngå fastmonterte møbler
Gradvis overgang mellom private soner og sosiale felleskapsarenaer	Etablere løsninger som gir god visuell kontakt mellom rom og fellesarealer	 <i>Eksempel: Uheldig løsning med lang korridor uten åpenhet mot fellesrom</i>	Regulere adferd Økt velbefinnende Færre konfliktsituasjoner Stressreducerende		Unngå smale og lange korridorer som begrenser kontakt mellom det private rommet og felleskapet
Tydelige soner/ Riktige romstørrelser til funksjonsbehovet	Definere riktig romstørrelse og bevist organisering av møbler og designelementer for å understøtte planlagt bruk av rommet	 <i>Eksempel: Tydelige soner</i>	Bidrar til oversikt for brukere av bygget og hjelper beboere å finne og bruke områder på «riktig» måte. Regulerer adferd Økt velbefinnende	Definere tydelige soner for aktiviteter med ulikt intensitetsnivå.	Unngå forstyrrende trafikkareal gjennom oppholdssoner

7 Konklusjon

Formålet med arbeidet vårt har vært å fremskaffe kunnskap om betydningen av de fysiske omgivelsene i utformingen av institusjonsbygg, og å omsette dette til noen anbefalinger og prinsipper som bør ligge til grunn for utformingsvalg i fremtidige institusjonsbygg. Vi har i forbindelse med prosjektet besøkt en rekke institusjoner og snakket med ansatte og ungdom som bor der, og vi har hentet inn innspill og erfaringer gjennom spørreundersøkelse. Gjennom dette arbeidet har vi både fått inngående innsikt i hva som oppleves å fungere godt og mindre godt ved dagens institusjonsbygg, hvilke forhold ansatte, barn og fagmiljøer anser som spesielt viktige når det gjelder utforming av byggene og hvilke praktiske og prinsipielle problemstillinger som kan oppstå knyttet til byggene.

I denne rapporten har vi sammenfattet både de funnene vi har sett fra datainnsamlingen og dilemmaer og avveininger som vi mener det er viktig å være oppmerksom på når man enten skal bygge nye institusjoner eller finne egnede eksisterende bygg til bruk som institusjoner. Denne innsikten har vi kombinert med arkitekturfaglige vurderinger for å komme frem til noen prinsipper og virkemidler som vi mener bør ligge til grunn for utformingen av barneverninstitusjoner.

På mange måter er disse kvalitetene, prinsippene og virkemidlene allmenngyldige prinsipper for god arkitektur. Samtidig gjenspeiler de forhold som vi, basert på dette arbeidet, ser som særlig sentrale for barneverninstitusjoner, også sammenlignet med andre typer formålsbygg med mer klart definerte formål. For eksempel har vi lagt særlig vekt på både å fremheve behovet for tilhørighet og likeverd, og samtidig behovet for trygghet, sikkerhet og robusthet. Dette gjenspeiler at barna som bor i barneverninstitusjon har dette som sitt hjem når de bor der, samtidig som de kan ha utfordringer knyttet til psykisk helse, rus eller utagerende atferd som innebærer en sikkerhetsrisiko for dem selv og andre.

Videre har hensynet til fleksibilitet og tilpasningsevne vært viktig fordi barna som bor i institusjon kan ha vidt ulike behov og kan ha behov som utvikler seg over tid. Byggenes tilpasningsevne vil derfor være avgjørende for å kunne sikre et godt tilpasset tjenestetilbud for barna og et godt arbeidsmiljø for de ansatte både nå og i fremtiden. Av denne årsaken mener vi også at prinsippene vi har fremhevet ikke er avhengig av målgruppe, fordi de nettopp understøtter at byggene må kunne endre seg i takt med målgruppen og behovene til barna. I forlengelsen av dette ser vi, både gjennom våre besøk og gjennom svar på spørreundersøkelsen, at mye av dagens bygningsmasse har varierende, og til dels begrenset grad av tilpasningsevne. På den annen siden er det vårt klare inntrykk at ansatte og beboere i stor grad tilpasser seg for å gjøre det beste ut av de omgivelsene de har.

Basert på arbeidet vil vi trekke frem noen sentrale anbefalinger knyttet til utforming av nye institusjonsbygg, samt ved identifisering eller ombygging av eksisterende bygg som skal egne seg til institusjonsformål:

- Ved **bygging av nye institusjoner** bør det legges særlig vekt på å sikre at bygningsmassen samlet sett kan ivareta en fleksibilitet som gjør det mulig å tilrettelegge for ulike bruksområder og aktiviteter. Vi ser særlig at tilgang til treningshybel, mulighet for å adskille beboere eller gi enkeltbeboere et forsterket tilbud i perioder hvor det er nødvendig, samt gode fasiliteter for kursing og administrativt arbeid for ansatte er særlig viktig for å understøtte god tjenestekvalitet og drift. Videre bør det legges vekt på å tilpasse institusjonens arkitektoniske uttrykk til omgivelsene, for å bidra til en opplevelse av normalitet, likeverd og hjemlighet for beboerne.
- Ved **identifisering eller ombygging av eksisterende bygg** som skal egne seg til institusjonsformål bør det også, så langt det er mulig, etterstrebes en fleksibilitet i bygningsmassen som beskrevet i forrige punkt. Dette kan for eksempel ivaretas gjennom at det er tilgang til flere bygninger i tilknytning til hverandre,

eller ved at eksisterende romløsninger gjør det mulig å bygge om eller endre bruksformål uten store inngrep. Ved bruk av eksisterende bygningsmasse er det enkelte sikkerhetsmessige forhold som særlig bør vurderes. For eksempel bør bratte og uoversiktlige trapper, lange og smale korridorer og utganger som personalet ikke har oversikt over, unngås. Videre er muligheten for nødvendig lydisolering viktig.

- Prinsipper for **sansestimulerende omgivelser** kan og bør benyttes uavhengig av om det er nye eller eksisterende bygg. Dette gjelder for eksempel valg av farger, materialer, belysning og tilgang til naturområder, og det bør gjøres gjennomtenkte valg med hensyn til dette.

Vi mener våre funn i forbindelse med dette arbeidet underbygger at godt egnede bygg er en viktig innsatsfaktor, og suksessfaktor, i arbeidet med å sikre et best mulig institusjonsbarnevern. Dette gjelder både for å kunne gi et godt tilbud til barna, for å ivareta arbeidsforholdene for ansatte og for å ha god drift. Våre anbefalinger vil forhåpentligvis bidra til at det i fremtiden kan tas gode valg for å sikre at byggene er tilpasset brukernes behov, fremfor at brukerne og bruken må tilpasse seg til bygget.

Referanseliste

Lov og forskrift

Barne- og familiedepartementet. *Lov om barnevern (barnevernloven)*. LOV-2021-06-08-97.

Barne- og familiedepartementet. *Forskrift om krav til kvalitet og godkjenning av barnevernsinstitusjoner (kvalitets- og godkjenningsforskriften)*. FOR-2022-12-22-2474

Forarbeider, rundskriv, veiledere mv.

Barne- og familiedepartementet. *Prop. 133 L (2020–2021) Lov om barnevern (barneloven) og lov om endringer i barneloven*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/?ch=1>

Barne- og familiedepartementet. *NOU 2023: 24 Med barnet hele vegen – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*. 26.10.2023. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-24/id3005411/>

Øvrige kilder

Aftenposten (2023). *491 barn rømte fra institusjoner i barnevernet i fjor*. Hentet 4. februar 2024: <https://www.aftenposten.no/norge/i/8J9xaG/491-barn-roemte-fra-institusjoner-i-barnevernet-i-fjor>

Arge, K. & Landstad, K. (2012). *Generalitet, fleksibilitet og elastisitet i bygninger*, Oslo: Byggforsk

Barne- ungdoms og familiedirektoratet (2023) *Årsrapport 2022*. Barne- ungdoms og familiedirektoratet https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/arsrapport_2022_barne_ungdoms_og_familiedirektoratet.pdf

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (2024a) *Ulike typer barnevernsinstitusjoner*. Barne- ungdoms og familiedirektoratet. Hentet februar 2024: <https://www.bufdir.no/barnevern/institusjoner/#anchor-21114>

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (2024b) *Finn barnevernsinstitusjon*. Barne- ungdoms og familiedirektoratet. Hentet februar 2024: <https://www.bufdir.no/barnevern/finn-institusjon/?institutionTypes=Akutt+%C2%A7%C2%A7+4-1+og+4-2&institutionTypes=Akutt+%C2%A7+4-4&institutionTypes=Atferd+%C2%A7%C2%A7+6-1+og+6-2&institutionTypes=Omsorg+%C2%A7%C2%A7+3-2+og+5-1&institutionOwnerShipType=Ideell>

Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (2024c) *Barn i institusjon*. Barne- ungdoms og familiedirektoratet. Hentet februar 2024: <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/barnevern/Barn-i-institusjon#section-43>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2016) *Kunnskapsgrunnlag for arbeid med trygghet og sikkerhet i barneverninstitusjoner*

Carlberg, N. & Lind, H. B., 2017. *Sociale Mursten - seks eksempler på arkitektur, som gjør en forskel for socialt utsatte*, s.l.: Den A.P. Møllerske støttefond og Realdania.

Chalmers, 2018. *Lokaler för psykiatri*, s.l.: Program för Teknisk Standard.

Chalmers, 2019. *SiS Vårdmiljö - En guide för lokalutveckling*, Stockholm: Statens institutionsstyrelse SiS

Connellan, K., Riggs et al. (2013) *Stressed Spaces: Mental Health and Architecture*. HERD, 6(4), pp. 127-168

Deloitte (2019) *Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land*. https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kartlegging_av_institusjonstilbud_i_Norge_og_utvalgte_europeiske_land%20.pdf

- Deloitte (2020) *Sammenstilling av relevante studier og nasjonal og internasjonal forskning på betydning og ivaretagelse av fysiske omgivelser ved utforming av formålsbygg*.
<https://www2.bufoir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005280>
- Department of Health (2017). *Health Building Note 03-02: Facilities for child and adolescent mental health services*, London: UK Government
- Drange, N., Hærnes, Ø.M., (2020) *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen*. Rapport 3/2020. Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning.
https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp20_03.pdf
- Ekpo, N., (2023) *Exploring the incorporation of biophilic design features in orthopedic hospitals to accelerate recovery*, International Journal of Innovative Environmental Studies Research 11(4):70-74
- Folmer, M. B. (2014). *Helende Arkitektur: Rum og interaksjon*. Aalborg, Department of Architecture, Design and Media Technology.
- Frandsen, A. K. et al. (2011) *Helende Arkitektur*. 1 red. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Helsetilsynet (2023): *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barneverninstitusjon har mistet livet*. Rapport 3/2023 <https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2023/gjennomgang-av-saker-der-barn-med-tilknytning-til-barnevernsinstitusjon-har-mistet-livet/#>
- Kriminalvården, 2018. *How architecture and design matter for prison services: A rapid review of the literature*, s.l.: Kriminalvården
- Locum (2015) *Konceptprogram - lokaler för god vård*, Stockholm: Stockholms länds landsting
- Mortensen, Anne Katrine (2010). *Undersøkelse om religion 2008*. Undersøking koordinert og tilrettelagt av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Rapport nr. 126..
- Mushadik, M., & Rahayu, R.L., (2023) *The Application of Healing Architecture Concept in Type B Regional Hospital*, Karanganyar Regency, Central Java. *Lakar: Jurnal Arsitektur*. Vol. 6, No. 2, 2023.
- NO Ekpo (2023) *Exploring The Incorporation Of Biophilic Design Features In Orthopedic Hospitals To Accelerate Recovery*, <https://www.seahipublications.org/wp-content/uploads/2023/11/IJIESR-D-8-2023.pdf>
- NRK (2023) *Brannalarm: Sterk økning i antall branner på institusjoner i barnevernet – Møre og Romsdal*. Hentet 4. februar 2024: <https://www.nrk.no/mr/xl/brannalarm--sterk-okning-i-antall-branner-pa-institusjoner-i-barnevernet-1.15911264>
- Safeer Ahmad, Tanaya Verma, Mohammad Arif Kamal. *Evidence Based Design Guidelines for a Healthcare Environment: A Conceptual Framework*. American Journal of Civil Engineering and Architecture. Vol. 11, No. 3, 2023, pp 77-88.
- Shaw (2004) *Housing and public health*. Annual rev. Public Health 2003. 25: 397-418
- Ulrich, R., (2012). *Evidensbas för vårdens arkitektur 1.0*, Göteborg: Centrum för vårdens arkitektur

Statistikk

- Statistisk sentralbyrå SSB. *Tabell 11361: Barn i barnevernsinstitusjoner per 31. desember, etter region, alder, institusjonens eierskap og institusjonstype 2007 – 2022*. Hentet februar 2024: <https://www.ssb.no/statbank/table/11361>
- Statistisk sentralbyrå SSB. *Tabell 11362: Barn i barnevernsinstitusjoner per 31. desember, etter region, kjønn, institusjonens eierskap og institusjonstype 2007 – 2022*. Hentet februar 2024: <https://www.ssb.no/statbank/table/11362>
- Statistisk sentralbyrå (SSB). *Tabell 11363: Barnevernsinstitusjoner. Plasser, barn, oppholdsdager og belegg, etter region, institusjonens eierskap og institusjonstype 2007-2022*. Hentet februar 2024: <https://www.ssb.no/statbank/table/11363>

Statistisk sentralbyrå (SSB). *Tabell 12845: Barn 0-24 år med plasseringstiltak per 31.12., etter type plassering og lovheimel (F) 2015 – 2022*. Hentet februar 2024: <https://www.ssb.no/statbank/table/12845>

Kunstig intelligens

Consensus (2023), *ChatGPT 4*, <https://consensus.app/>

Vedlegg 1: Scenarier for fremtidens barneverninstitusjoner

- **Scenario 1**

- Små institusjoner, større geografisk spredning og høy grad av differensiering på målgruppe
- Robuste bygg med standardiserte funksjonelle løsninger som tar hensyn til fleksibilitet og tilpasningsmuligheter og slitasjesterke materialer som tar hensyn til estetikk
- Adgang til lokaler som er atskilt fra fellesareal, private rom og kontor i institusjonsavdelingen der det vil være mulig å yte omsorg og behandling ved behov for midlertidig separasjon fra resten av barne-/ungdomsgruppen

- **Scenario 2**

- Større institusjoner, sentral geografisk plassering og statlige tiltak med spesifikke målgrupper, mulighet for å samle tjenester og ha fleksibilitet mellom dem
- Robuste bygg med standardiserte funksjonelle løsninger som tar hensyn til fleksibilitet og tilpasningsmuligheter, herunder muligheter for inndeling i mindre avdelinger, og slitasjesterke materialer som tar hensyn til estetikk
- Adgang til lokaler som er atskilt fra fellesareal, private rom og kontor i institusjonsavdelingen der det vil være mulig å yte omsorg og behandling ved behov for midlertidig separasjon fra resten av barne-/ungdomsgruppen

- **Scenario 3**

- Større institusjoner, sentral geografisk plassering, flere målgrupper, men fysisk adskilt, i samme institusjon, mulighet for å samle tjenester og ha fleksibilitet mellom dem
- Robuste bygg med standardiserte funksjonelle løsninger som tar hensyn til fleksibilitet og tilpasningsmuligheter, herunder muligheter for inndeling i mindre avdelinger, og slitasjesterke materialer som tar hensyn til estetikk
- Adgang til lokaler som er atskilt fra fellesareal, private rom og kontor i institusjonsavdelingen der det vil være mulig å yte omsorg og behandling ved behov for midlertidig separasjon fra resten av barne-/ungdomsgruppen

Vedlegg 2 Oppsummering av spørreundersøkelse

Delrapport

Gjennomgang av funn fra spørreundersøkelse om fysisk utforming av institusjonsbygg

Deloitte, juli 2022

Innhold

- 1 **Oppsummering**
- 2 **Innledning**
- 3 **Respondentene i undersøkelsen**
- 4 **Utforming og plassering av dagens institusjonsbygg**
- 5 **Betydningen av institusjonenes utforming for tjenestekvaliteten**
- 6 **Oppfatninger om hvordan institusjonstilbudet bør innrettes**

Gjennomgang og beskrivelse av sentrale funn fra spørreundersøkelse gjennomført blant ansatte og ledere i norske barnevernsinstitusjoner

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet undersøker Deloitte, i samarbeid med arkitektkontoret Nordic Office of Architecture, betydningen av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg i barnevernet. Oppdraget skal bidra å gi Bufdir en kunnskapsbasert tilnærming til hvordan de barneverninstitusjonene som til enhver tid finnes bør utformes for å legge til rette for best mulig omsorg og hjelp til barna som bor der.

Våren 2022 ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant norske barnevernsinstitusjoner, der ledere og medarbeidere har fått anledning til å gi tilbakemelding på en rekke forhold som relaterer seg til institusjonsbyggenes utforming, kvalitet og virkning på tjenestene de leverer.

Denne rapporten gir en overordnet gjennomgang og beskrivelse av det vi anser som de mest relevante og sentrale funnene fra denne spørreundersøkelsen. Disse er organisert etter kategori, og gir et bilde av respondentenes opplevelse og mening om utforming og plassering av dagens institusjonsbygg, utformingens betydning for tjenestekvaliteten ved institusjonene, hvordan institusjonene legger til rette for utfordringer som for eksempel ivaretagelse av sikkerhet for barn og ansatte, samt respondentenes oppfatning av og mening om innrettingen av dagens institusjonstilbud.

INNLEDNING

Spørreundersøkelsen er distribuert til alle institusjonsledere og ansatte ved barnevernsinstitusjoner i hele landet

Distribusjon

Spørreundersøkelsen ble sendt ut til alle institusjonsledere og ansatte ved barnevernsinstitusjoner i hele landet. Den ble distribuert ved at Deloitte sendte informasjonsmateriell og lenke til spørreundersøkelsen til regionene i Bufetat, som videreformidlet til institusjonsledere i sin region. Institusjonsledere videresendte spørreundersøkelsen til avdelingsledere og ansatte ved institusjonen de har ansvar for.

Deltagelse

Det er totalt 319 respondenter som har svart på spørreundersøkelsen. På bakgrunn av distribusjonsmetoden er det ukjent om alle institusjonsledere og ansatte har fått tilsendt spørreundersøkelsen. Som er resultat av dette kan vi ikke konstatere med en total svarprosent på andel institusjonsledere og ansatte ved barneverninstitusjoner som har deltatt i spørreundersøkelsen, men vi anslår at omlag 56 prosent av landets barnevernsinstitusjoner har deltatt i spørreundersøkelsen. Estimater er basert på at vi har registrert svar fra 86 ulike barnevernsinstitusjoner, og at det er på Bufdir sine hjemmesider i dag* registret 153 ulike barnevernsinstitusjoner.

Pilotering

Spørreundersøkelsen ble sendt til referansegruppen for oppdraget samt to pilotinstitusjoner for gjennomgang og testing før utsendelse. Undersøkelsen ble også sendt til Bufdir for gjennomgang.

Utforming og ruting av spørsmål

Spørreundersøkelsen besto av både spørsmål med definerte svarkategorier og fritekstspørsmål. Spørreundersøkelsen besto av totalt 36 spørsmål, hvorav 26 var rutet til institusjonsledere eller avdelingsledere. Spørsmålene er i hovedsak knyttet til institusjonslokalenes beliggenhet og utforming.

I spørreundersøkelsen er følgende definisjoner benyttet:

- Med **funksjonalitet** mener vi hvor egnet bygget er til å ivareta behovene i en barnevernsinstitusjon.
- Med **innredning** mener vi muligheten til å sette et personlig preg på rommet, f.eks. muligheten til å påvirke plassering av møbler, valg av pyntegjenstander, o.l.
- Med **materielle skader** mener vi både påførte skader og slitasjeskader.

RESPONDENTENE I UNDERSØKELSEN

Geografisk representasjon og stillingskategorier

Respondentene i undersøkelsen er relativt jevnt fordelt over hele landet og om lag 36 prosent har lederstillinger

Geografisk plassering

Respondentene i spørreundersøkelsen er relativt jevnt fordelt mellom de ulike regionene. Regionen sør skiller seg noe ut med et lavere antall svar enn de øvrige.

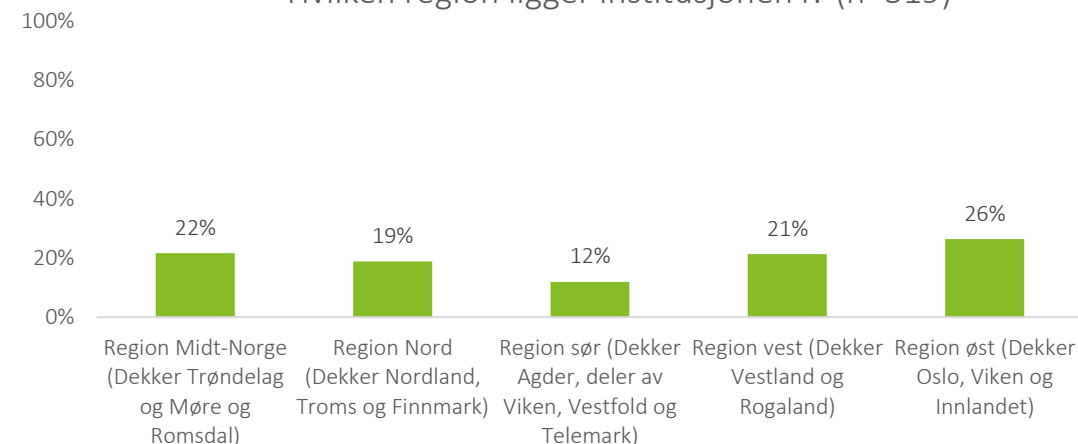
Stillingskategorier representert i undersøkelsen

Majoriteten av respondentene (51 prosent) i spørreundersøkelsen er miljøterapeuter. Av disse er flertallet i fast stilling, mens en mindre andel opplyser at de er i deltidsstilling eller vikariat.

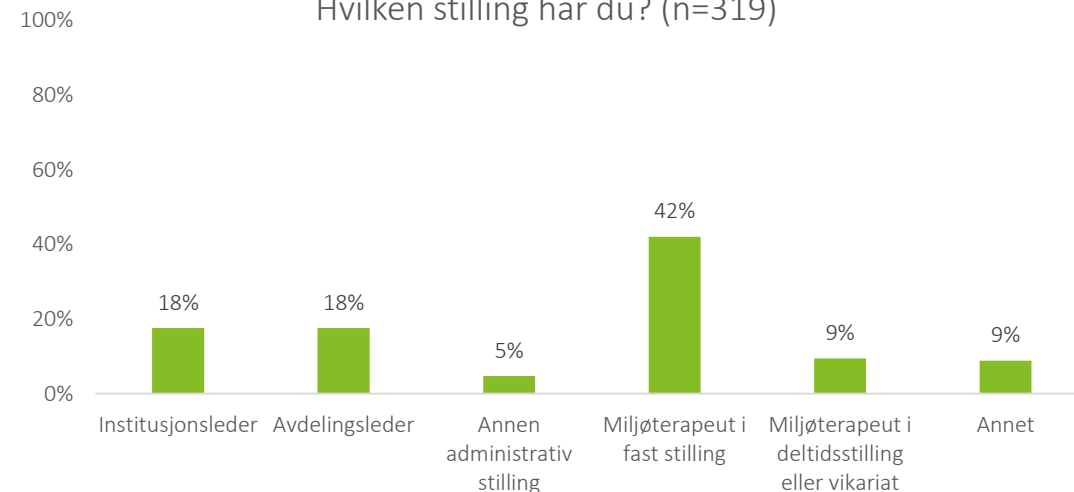
36 prosent av respondensene har lederstilling, enten som institusjonsleder eller avdelingsleder.

I kategorien «*annet*» opplyser flere at de har stilling som miljøarbeider. Det er også noen tilfeller av helsefagarbeider og nattevakt. Resterende opplyser at de er rådgiver, konsulent eller barne- og ungdomsmedarbeider/vernepleierstudenter.

Hvilken region ligger institusjonen i? (n=319)

Hvilken stilling har du? (n=319)

Målgrupper ved institusjonene

59 prosent av institusjonene er godkjent for omsorg og 25 prosent av institusjonene er godkjent for to eller flere målgrupper

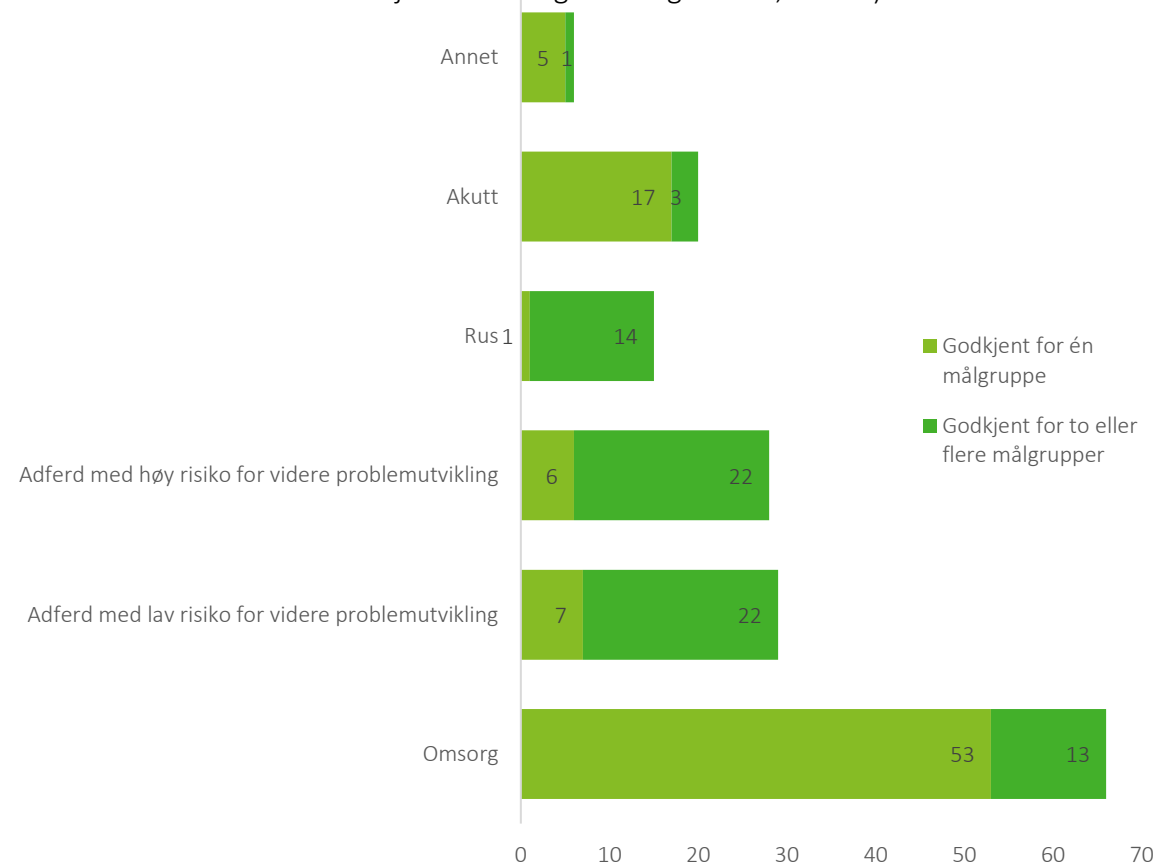
Respondenter som oppga at de var avdelingsledere eller institusjonsledere (totalt 112 respondenter) fikk spørsmål om hvilke(n) målgruppe(r) institusjonen er godkjent for. 66 av disse respondentene svarer at institusjonen de representerer er godkjent for omsorg. Av disse 66 er 13 godkjent for to eller flere målgrupper. Det utgjør om lag 20 prosent av alle institusjoner godkjent for omsorg.

Totalt har 75 av respondentene har krysset av for at institusjonen de svarer for er godkjent for to eller flere målgrupper. Dette tilsvarer om lag 67 prosent av alle respondentene som har svart på spørreundersøkelsen.

Blant respondentene som oppgir at institusjonen er godkjent for flere målgrupper, oppgir flest at institusjonen er godkjent for rus, eller adferd med både høy og lav risiko for videre problemutvikling. Respondentene som sjeldnest oppgir at institusjonen er godkjent for flere målgrupper representerer i hovedsak institusjoner som kun er godkjent for akutt.

Blant respondentene som har svart «*annet*» opplyses det at institusjonen er godkjent for ungdom som er til fare for seg selv eller andre, enslige mindreårige asylsøkere og psykisk helse.

Hvilken målgruppe er institusjonen godkjent for? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Turnustype

Det er varierende hvilke turnusordninger som praktiseres. Blant de som praktiserer langturnus er medleverturnus hyppigst brukt.

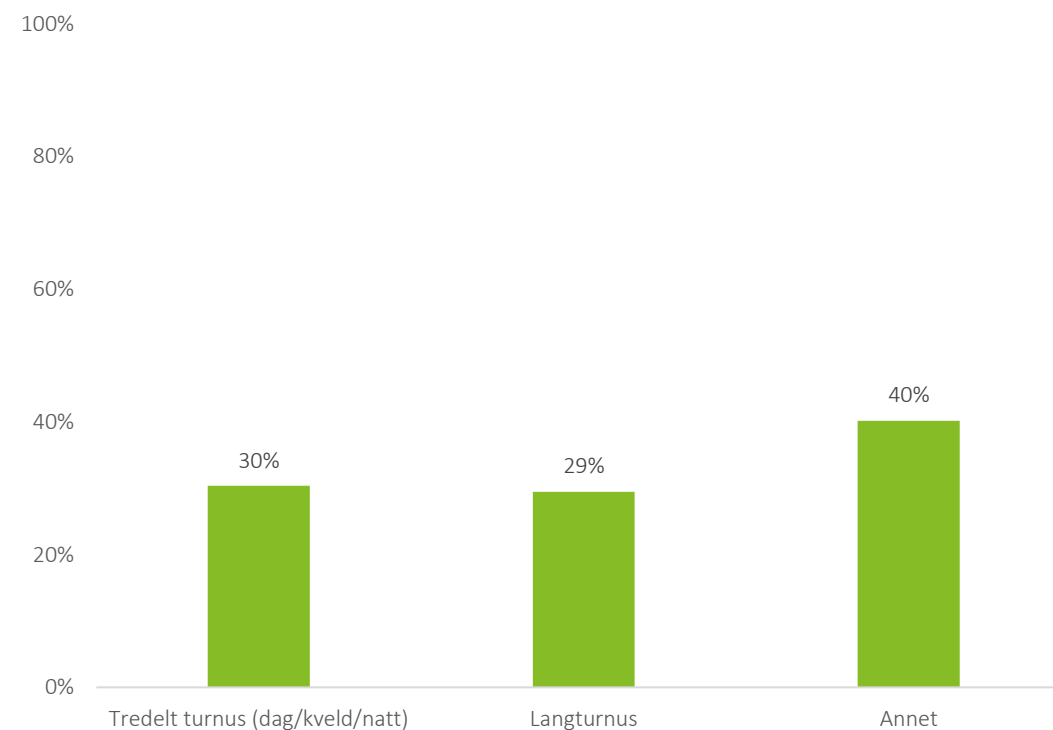
Respondentene som har svart at de praktiserer langturnus ved institusjonene de har svart for ble bedt om å beskrive hvordan turnusen er lagt opp.

Flertallet (22 av 33) av respondentene som har svart at institusjonen praktiserer langturnus oppgir at de praktiserer **medlever-turnus 3/7-4/7**. Dette innebærer at ansatte er på jobb i tre hele døgn, før de har en uke fri. Deretter jobber ansatte en periode på fire døgn for så å ha en uke fri.

Noen respondenter (8 av 33) svarer at institusjonene praktiserer statens **langturnus 2-7-2-7-3-7**. De ansatte arbeider to døgn før de har en uke fri, deretter to døgn etterfulgt av en uke fri og så tre døgn før de har en uke fri.

Noen av respondentene svarer at institusjonens ulike avdelinger praktiserer ulike turnuser, blant annet medlever-turnus og statens langturnus. Andre respondenter svarer at institusjonen praktiserer en medlever-turnus på 14 dager på jobb med påfølgende 14 dager fri, eller seks uker på og 14 dager av.

Hvilken turnusordning praktiserer institusjonen? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Størrelse på institusjoner

57 prosent respondentene oppgir at institusjonene de har svart for har 2-4 godkjente plasser og 55 prosent har 2-4 barn boende på institusjonen til enhver tid

I spørreundersøkelsen ble respondenter med lederstilling bedt om å oppgi antall godkjente plasser de har ved institusjonen, i tillegg til å oppgi et anslag av hvor mange barn som i snitt bor på institusjonene til enhver tid.

Antall godkjente plasser ved institusjonene

57 prosent respondentene oppgir at de har 2-4 godkjente plasser og 33 prosent oppgir at de har 5-10 godkjente plasser. 8 prosent oppgir at de har flere enn 10 plasser og kun 2 prosent opplyser at de har én godkjent plass ved institusjonen.

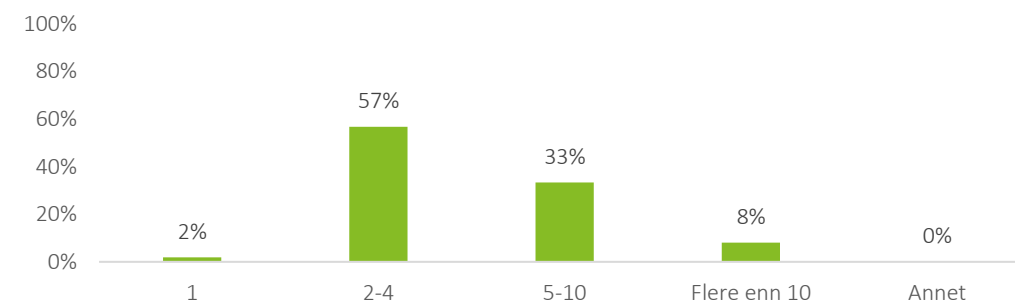
Antall barn som i snitt bor på institusjonene til enhver tid

I tillegg til å oppgi hvor mange godkjente plasser institusjonen hadde, ble respondenter med lederstilling bedt om å oppgi et anslag av hvor mange barn som i snitt bor på institusjonen til enhver tid.

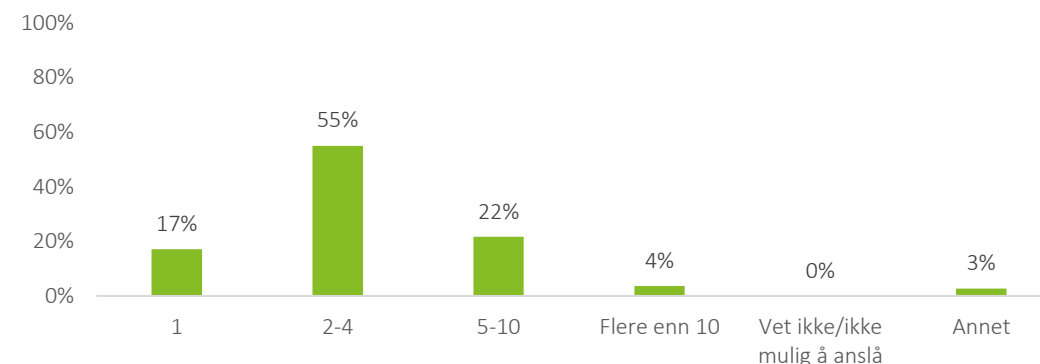
Litt over halvparten oppgir at det i snitt bor 2-4 barn ved institusjonen til enhver tid. 17 prosent opplyser at det i snitt bor ett barn ved institusjonen. Det fremkommer også at det i gjennomsnitt bor færre barn på institusjonen enn det institusjonen har godkjente plasser for.

Av de tre respondentene som har oppgitt «*annet*» opplyser to at det er 1-2 barn som i snitt bor på institusjonen, og en oppgir at det er 4-5.

Hvor mange godkjente plasser har institusjonen totalt?
(spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere,
n=111)

Hvor mange barn bor det i snitt på institusjonen til
enhver tid? (spørsmål til institusjonsledere og
avdelingsledere, n=111)

UTFORMING OG PLASSERING AV DAGENS INSTITUSJONSBYGG

Formål og tid for utforming av dagens institusjonsbygg

74 prosent av institusjonene benytter bygg som ble bygget for et annet formål enn å være barneverninstitusjon

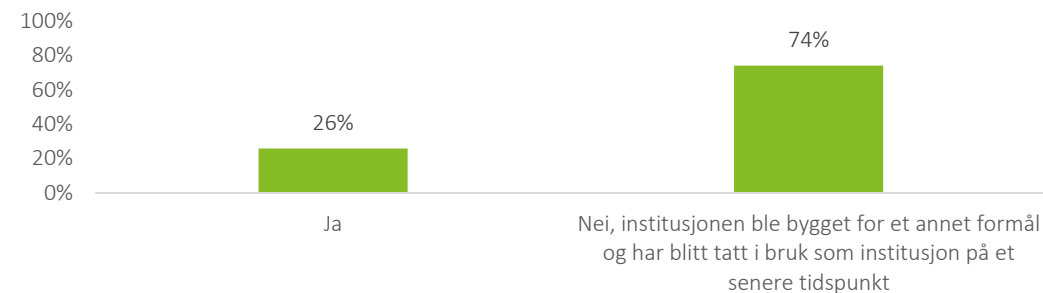
Respondentene ble bedt om å oppgi om byggene som i dag blir brukt som barneverninstitusjon ble opprinnelig oppført for dette formålet. To tredjedeler (74 prosent) av respondentene svarer at bygget som i dag benyttes som institusjon ble bygget for et annet formål og har blitt tatt i bruk som barneverninstitusjoner på et senere tidspunkt. Over 90 prosent av svarene som kommer fra region vest og nord forteller at dagens institusjonsbygg ble bygget for andre formål.

Respondentene ble i tillegg bedt om å oppgi hvilket år institusjonsbygget de benytter i dag ble oppført, og når det sist ble gjennomført vesentlige oppgraderinger ved bygget. Respondentene forteller at rundt 40 prosent av institusjonsbyggene har blitt oppført på 2000-tallet eller senere. I underkant av 25 prosent av bygningsmassen ble oppført før 1970-tallet.

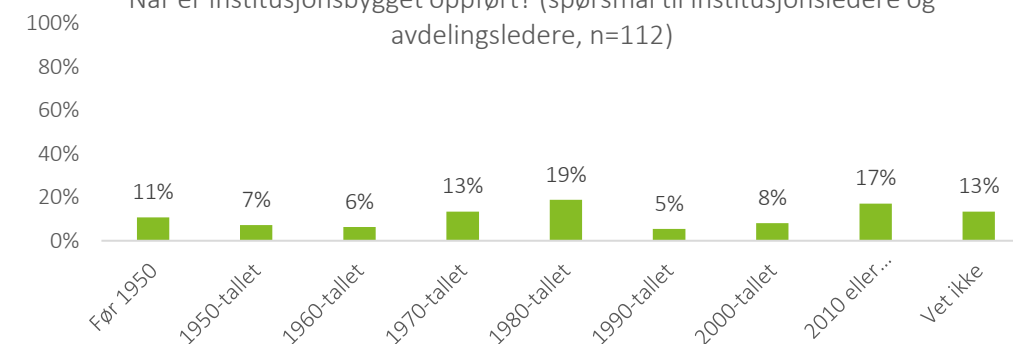
Det fremgår fra svarene i undersøkelsen at bygg oppført etter 2010 i stor grad (63 prosent) er bygget for å være et institusjonsbygg, mens massen oppført på 70- og 80-tallet (hhv. 6 prosent og 15 prosent) i all hovedsak ble bygget for andre formål.

65 prosent av institusjonsbyggene er blitt vesentlig oppgradert etter 2010. Om lag 20 prosent av bygningsmassen har ikke hatt noen vesentlig oppgradering siden 2000-tallet.

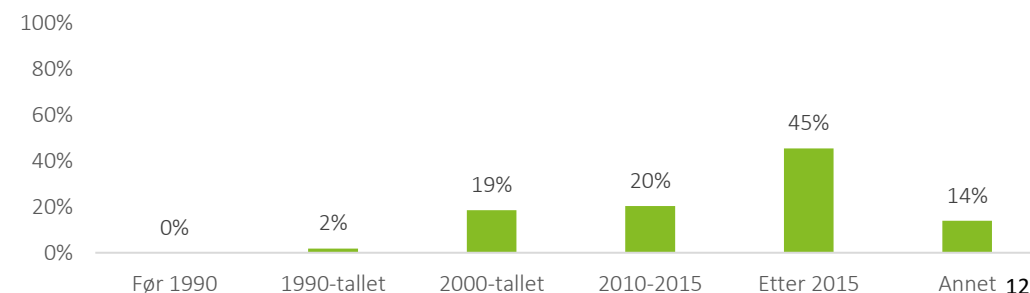
Ble institusjonen bygget for å være en barneverninstitusjon?
(spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Når er institusjonsbygget oppført? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Når ble det sist foretatt vesentlige oppgraderinger av institusjonen?
(spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=108)

Antall og bruk av bygninger ved institusjonene

55 prosent av institusjonene består av ett bygg og 76 prosent har beboerrommene samlet i ett bygg.

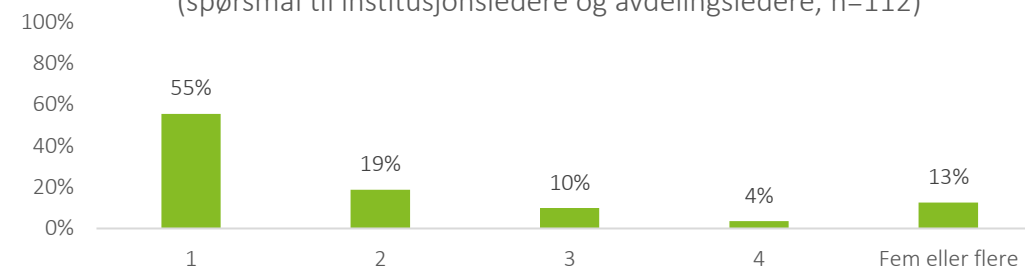
Respondenter med lederstilling ble bedt om å oppgi hvor mange bygninger institusjonen består av, hvor mange bygg beboerrommene er spredd på og om institusjonens administrasjon er adskilt fra beboerdelen.

25 prosent av respondentene forteller at de har beboerrom spredd på 2 eller flere bygninger. Dette er i all hovedsak institusjoner som oppgir at det består av tre eller flere bygninger, som totalt utgjør 27 prosent av institusjonene.

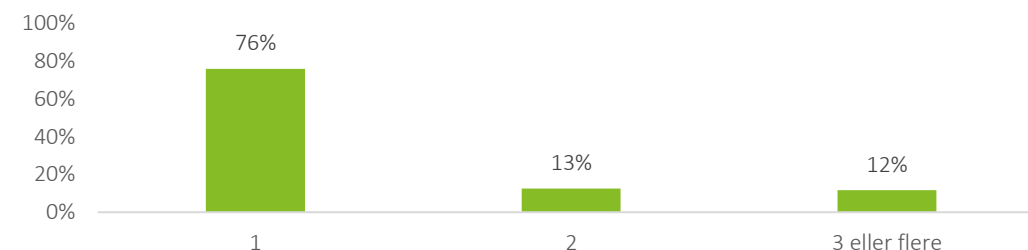
Om lag halvparten av respondentene oppgir at administrasjonen er adskilt fra beboerdelen, og desto fler plasser og fler bygg institusjonen oppgir å ha, jo mer vanlig er det at beboere og administrasjon er adskilt.

Blant de som har svart «*annet*» på spørsmålet om administrasjon og beboerdel er adskilt, så opplyser flere at institusjonen har kontor for institusjons og/eller avdelingsleder, men at selve administrasjonen har eget kontor i sentrum til tilhørende tettsted/by.

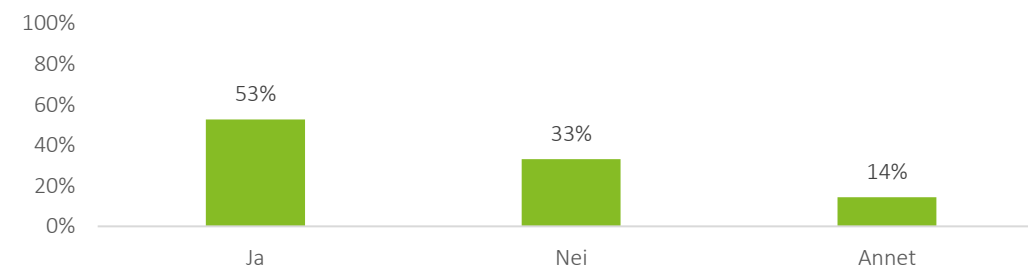
Hvor mange bygninger består institusjonen av totalt sett? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Hvor mange bygninger er beboerrom spredd på? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Er institusjonens administrasjon adskilt fra beboerdel (med egen inngang eller i eget bygg)? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Institusjonsbyggenes beliggenhet

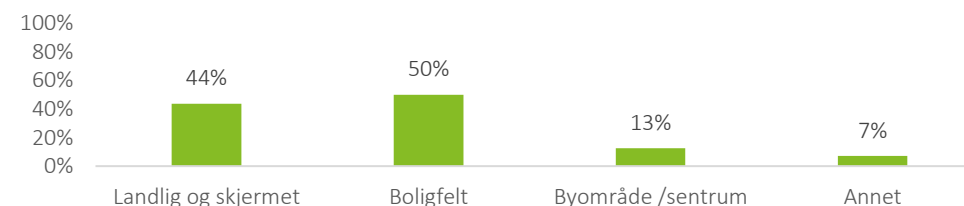
50 prosent opplyser at deres institusjon ligger i umiddelbar nærhet til boligfelt og 44 prosent opplyser at de ligger landlig og skjermet. 75 prosent ligger mindre enn 500 meter fra grøntområde eller annen natur.

Respondenter med lederstilling ble bedt om å beskrive institusjonenes umiddelbare beliggenhet. 50 prosent beskriver den umiddelbare beliggenheten som boligfelt og 44 prosent beskriver det som landlig og skjermet. 13 prosent opplyser at institusjonen ligger i byområde/sentrum. Over halvparten av institusjonene i boligfelt er omsorgsinstitusjoner. Institusjonene i byområde/sentrum er omsorgs- og akuttinstitusjoner.

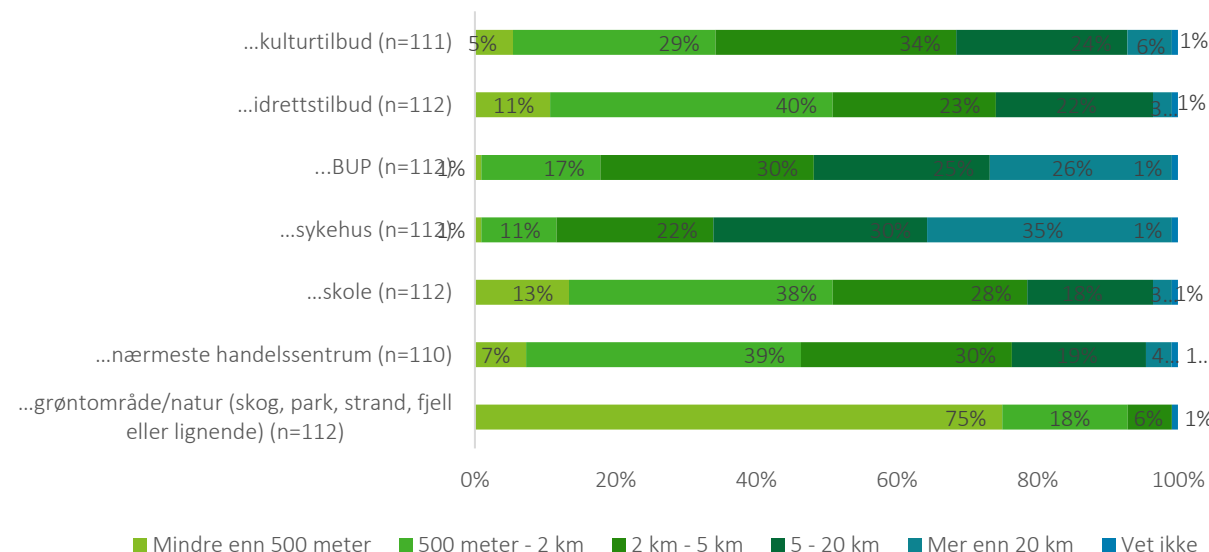
Blant respondentene som svarte «annet» oppgir flere at institusjonen ligger skjermet, men i nærheten av både boligfelt og sentrumsområder, hvor tettstedet og/eller bysentrum er av en størrelse som gjør at man opplever området som landlig. Det opplyses også om institusjoner som er plassert på en øy uten andre fastboende og institusjoner som er plassert i samme område som sykehus, legevakt og psykiatri.

Undersøkelsen viser at 75 prosent av institusjonene ligger mindre enn 500 meter unna grøntområder, og over 50 prosent ligger mindre enn to kilometer unna nærmeste skole. Helsetilbud er jevnt over rapportert å ligge lenger unna institusjonene: 35 prosent oppgir å være mer enn 20 km unna nærmeste sykehus, og 26 prosent er mer enn 20 kilometer unna nærmeste BUP.

Hvordan vil du beskrive institusjonens umiddelbare beliggenhet? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Ca. hvor langt er institusjonen beliggende unna...

Byggets utforming og standard

Majoriteten opplever at dagens institusjonsbygg legger godt eller svært godt til rette for å utøve god omsorg til barna

Både ledere og ansatte fikk spørsmål om hvordan ulike forhold ved bygget legger til rette for å utøve god omsorg til barna.

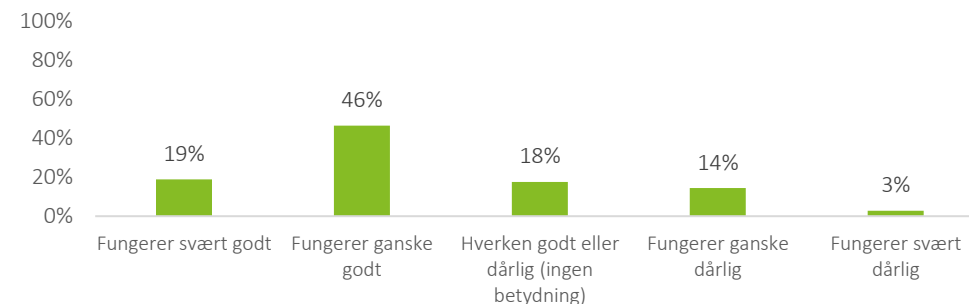
65 prosent av respondentene forteller at dagens institusjonsbygg har en standard som fungerer svært godt eller ganske godt til å utøve god omsorg til barna.

18 prosent opplever at institusjonsbyggets areal og romutnyttelse fungerer svært godt, mens 49 prosent opplever at areal og romutnyttelse fungerer ganske godt. 21 prosent av respondentene opplever at areal og romutnyttelse ikke har noe betydning for å legge til rette for å utøve god omsorg for barn. 13 prosent opplever derimot at areal og romutnyttelse fungerer ganske dårlig eller svært dårlig.

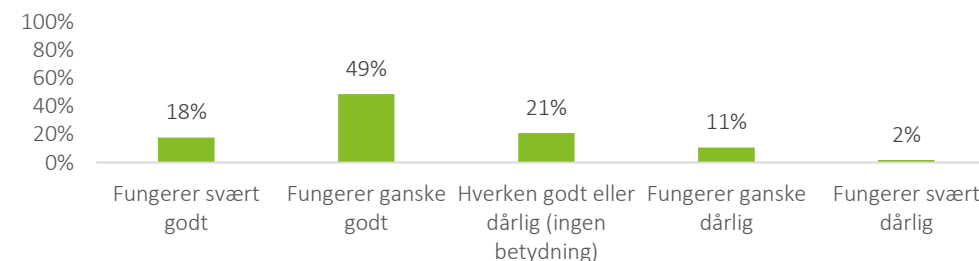
Mer enn halvparten av lederne som oppgir at institusjonen fungerer ganske eller svært dårlig har oppgitt at institusjonsbygget er oppført på 1980-tallet.

Undersøkelsen viser at 83 prosent av respondentene mener størrelsen på institusjonsbyggene fungerer svært eller ganske godt i forhold til utøvelse av god omsorg for barna.

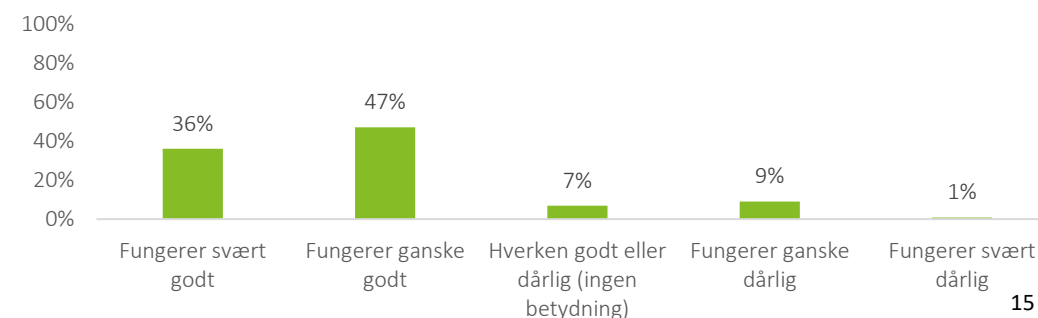
Hvor godt opplever du at byggets standard ved din institusjon legger til rette for å utøve god omsorg til barna? (n=319)

Hvor godt opplever du at byggets areal/romutnyttelse ved din institusjon legger til rette for å utøve god omsorg til barna? (n=319)

Hvor godt opplever du at størrelse på bygget ved din institusjon legger til rette for å utøve god omsorg til barna? (n=319)

Institusjonenes utforming

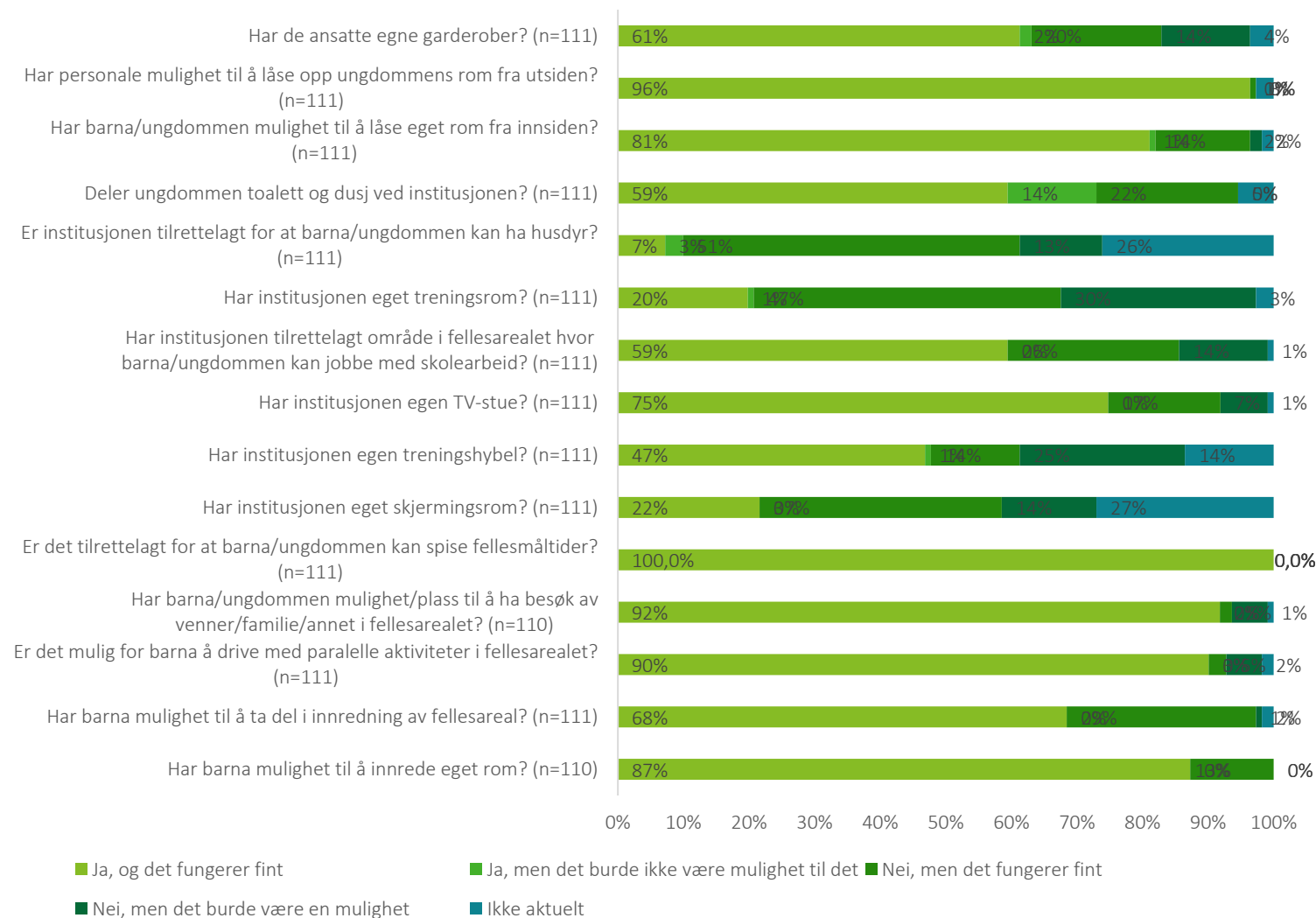
87 prosent opplyser at barna har mulighet til å innrede eget rom.

Respondentene ble bedt om å ta stilling til både hvordan institusjonen er utformet i dag og hvordan dette fungerer. Generelt viser svarene at respondentene opplever at den løsningen de har i dag fungerer fint for formålet.

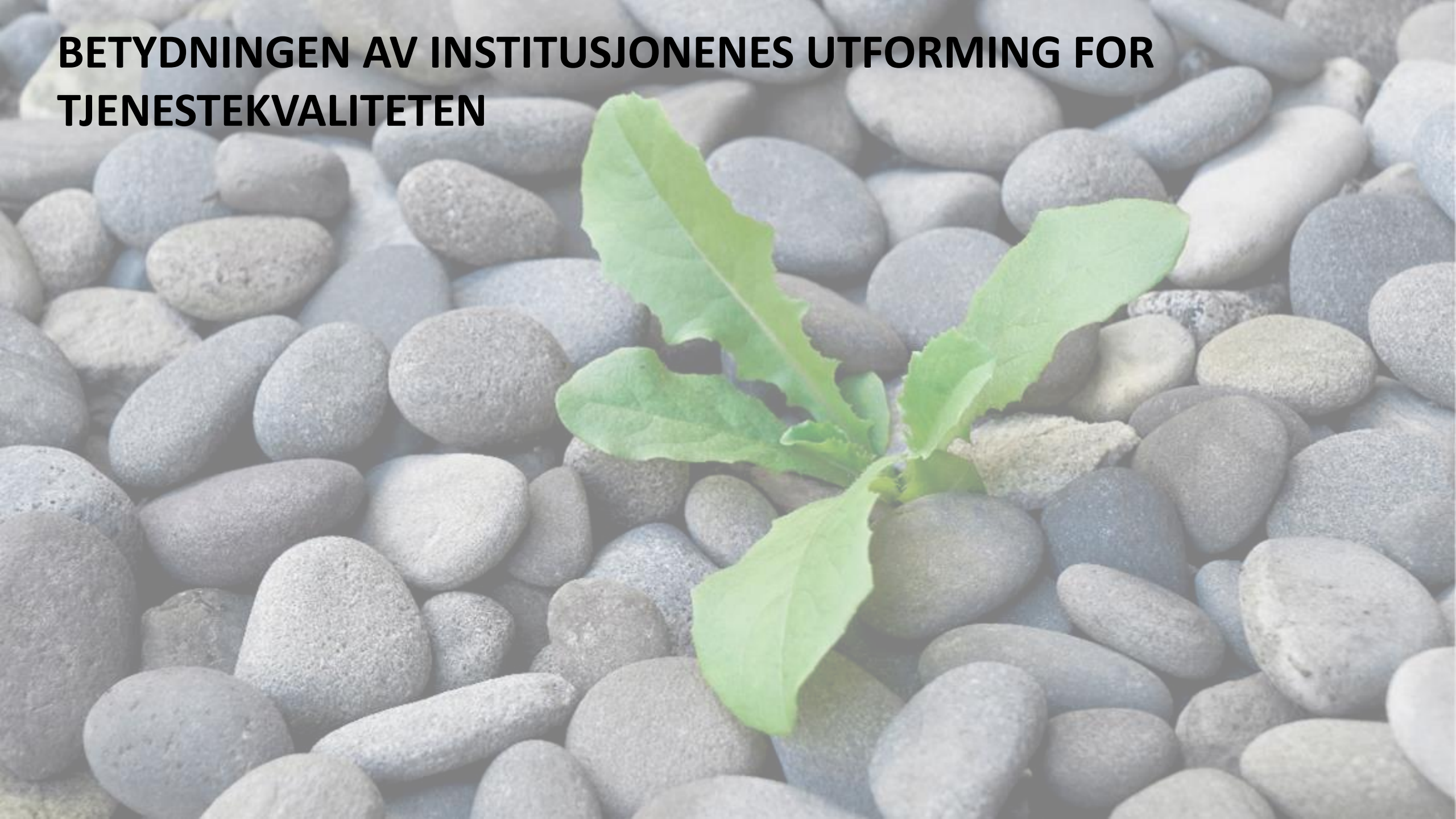
Majoriteten (59 prosent) opplyser at barn og ungdom deler toalett og dusj og at dette fungerer fint.

Ingen av institusjonene som *ikke* har tilrettelagt for at ungdommer har eget toalett og dusj ved institusjonen gir uttrykk for at det burde vært en mulighet og 14 prosent av institusjonene som har tilrettelagt for at ungdommen har egne toalett og dusj som mener at det ikke burde vært en mulighet.

Ta stilling spørsmålene nedenfor:

BETYDNINGEN AV INSTITUSJONENES UTFORMING FOR TJENESTEKVALITETEN

Opplevd betydning av ulike forhold ved byggets utforming kvaliteten på hjelpen som gis til barna

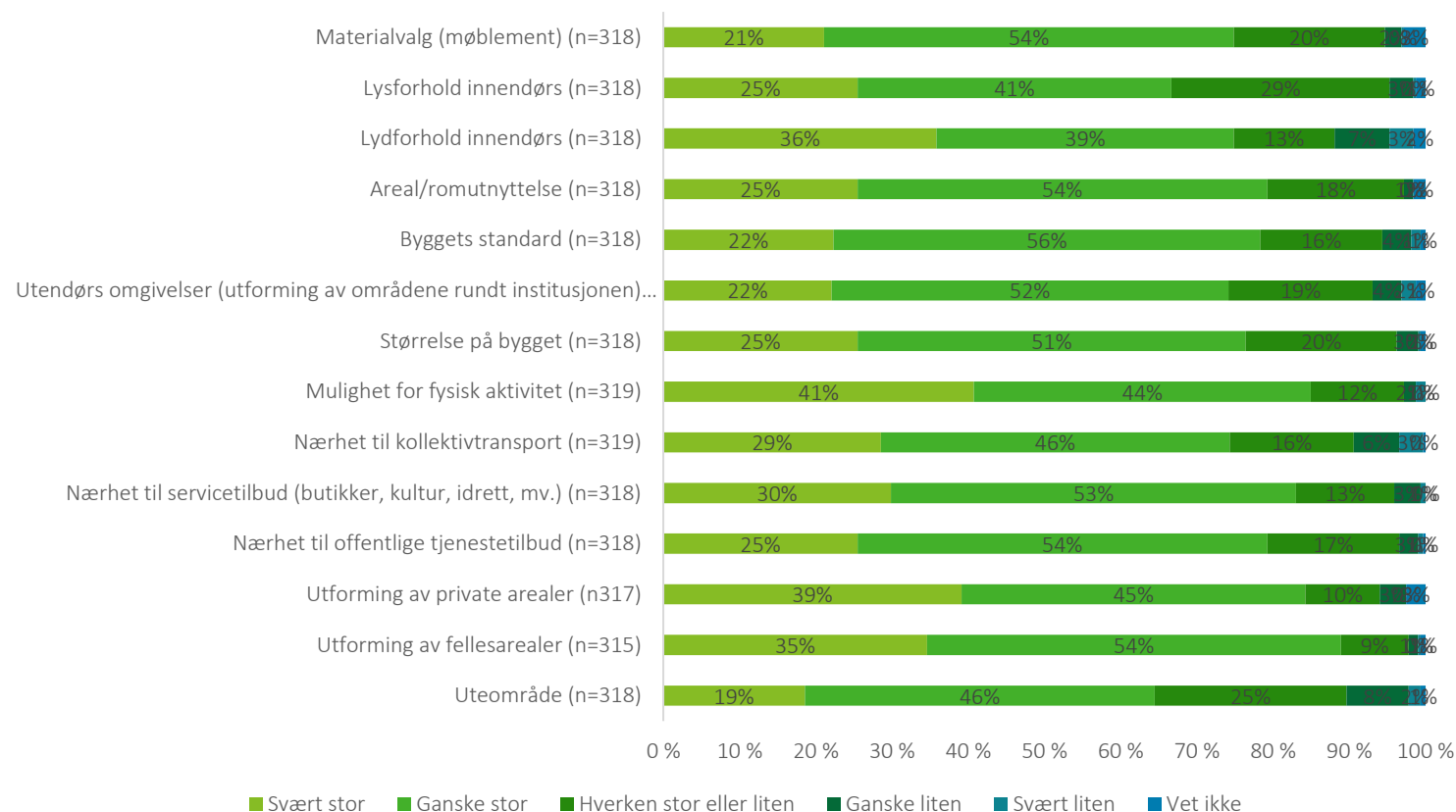
Det er stor enighet om at flere faktorer knyttet til institusjonsbyggenes plassering og utforming har ganske stor eller svært stor betydning for på tjenestekvaliteten ved institusjonene

Respondentene ble bedt om å ta stilling til en rekke spørsmål knyttet til ulike aspekter ved institusjonsbygg og deres betydning for kvaliteten på hjelpen som gis til beboerne. 65 prosent eller flere av respondentene svarer at samtlige aspekter har ganske stor eller svært stor betydning for kvaliteten på tjenestekvaliteten ved institusjonene.

De eneste områdene som skiller seg noe ut er:

- 17 prosent svarer «hverken stor eller liten betydning» nærhet til offentlig tjenestetilbud. Dette er i all hovedsak institusjonstyper med adferd, høyrisiko}
- 16 prosent svarer «hverken stor eller liten betydning» på nærhet til kollektivtransport. Denne er jevnt fordelt mellom alle de ulike typene
- 13 prosent «hverken stor eller liten betydning» på nærhet til servicetilbud (butikk o.l.) Denne er jevnt fordelt mellom adferd og omsorg
- 12 prosent svarer «hverken stor eller liten betydning» til mulighet til fysisk aktivitet. Dette er i all hovedsak omsorg

Hvilken betydning opplever du generelt at følgende er for kvaliteten på hjelpen som gis til barna:

Ulike faktorer ved dagens institusjoner som legger til rette for å sikre god omsorg til barna **Deloitte.**

Med unntak av lydforhold innendørs viser undersøkelsen en opplevelse av at institusjoner legger ganske eller svært godt for å utøve god omsorg til barna.

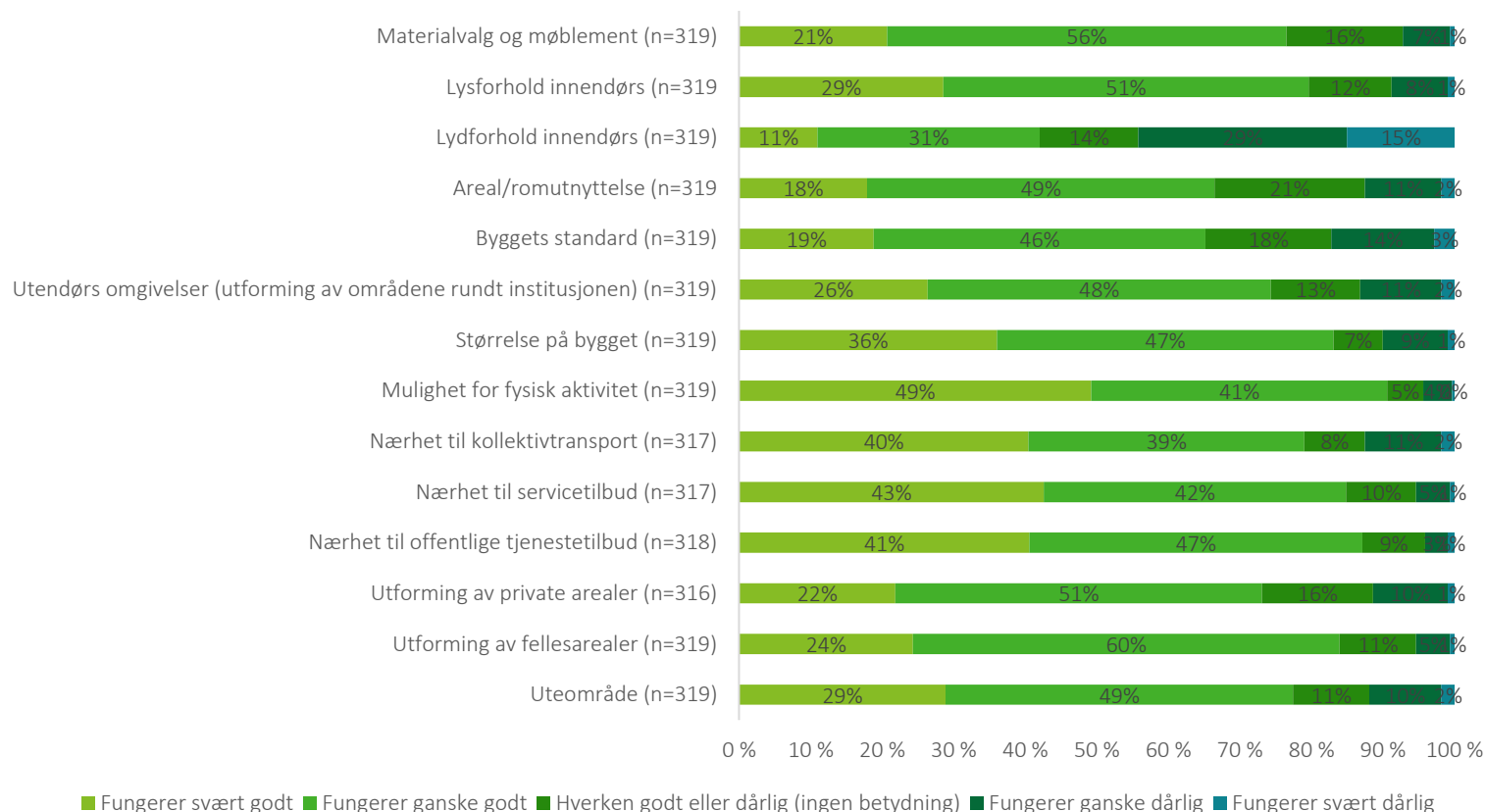
Respondentene i undersøkelsen opplever at dagens institusjoner i stor grad legger til rette for å utøve god omsorg til barna. I tillegg til å svare på hvilke faktorer som oppleves å ha betydning for tjenestekvaliteten fikk respondentene spørsmål om hvordan de samme faktorene fungerer ved institusjonen de jobber i dag.

Ifølge 90 prosent av respondentene fungerer muligheten for fysisk aktivitet svært godt eller ganske godt som en del av institusjonens tilrettelegging for god omsorg.

Den eneste faktoren som skiller seg ut i motsatt ende av skalaen er lydforholdene innendørs ved institusjonene. Nesten 45 prosent opplever at lydforhold innendørs fungerer ganske dårlig eller svært dårlig. Dette funnet omtales i mer detalj på neste side.

Byggets standard er den eneste øvrige kategorien hvor mer enn 15 prosent opplever at bygget fungerer ganske eller svært dårlig (totalt 17 prosent).

Hvor godt opplever du at følgende faktorer ved din institusjon legger til rette for å utøve god omsorg til barna?

Lydisolasjon

Et klart flertall opplever av lydforhold innendørs har en betydning for kvaliteten på hjelpen som gis til barna. Samtidig oppgir 44 prosent av respondentene at dagens lydforhold ikke legger til rette for å utøve god omsorg.

75 prosent av respondentene opplever at lydforhold innendørs i har ganske stor eller svært stor betydning for kvaliteten på hjelpen som gis til barna, men som den forrige siden viser er dette et område som oppleves å fungere ganske eller svært dårlig ved dagens institusjoner.

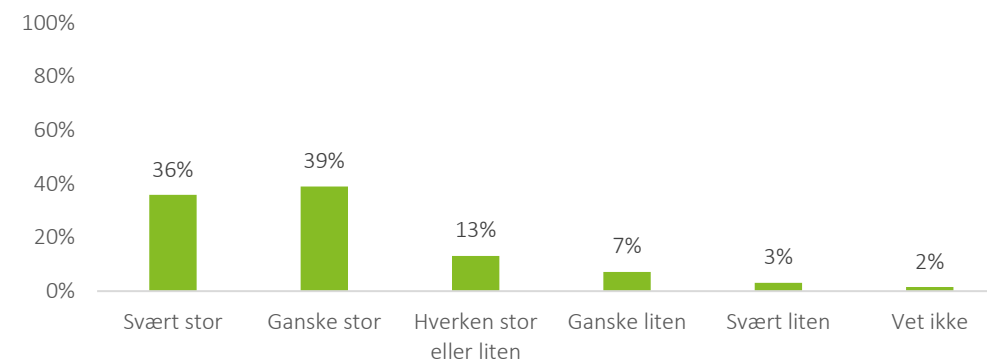
Lydforhold ved dagens institusjoner

42 prosent opplever at byggets lydforhold ved institusjonen fungerer svært godt eller ganske godt, 44 prosent opplyser at de opplever at det fungerer ganske dårlig eller svært dårlig.

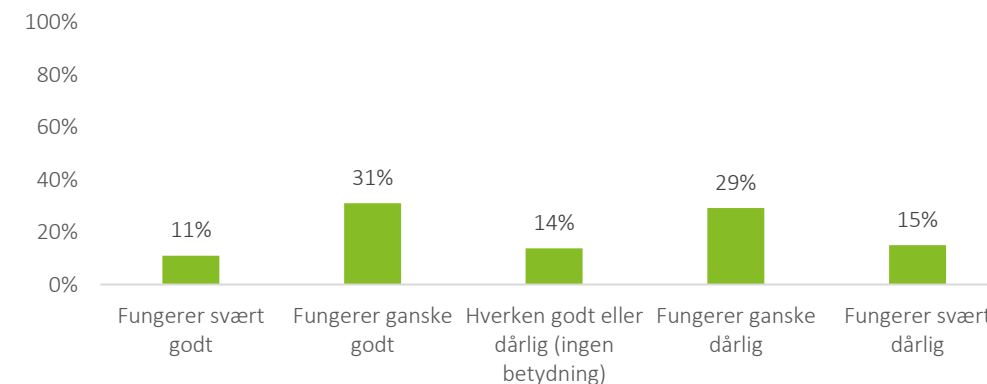
Undersøkelsen viser at desto senere institusjonsbygget er oppført, jo bedre er innendørs lydforhold opplevd å fungere. Samtidig er det fortsatt en relativt stor andel ansatte i nyere institusjonsbygg som opplever at dagens lydforhold innendørs ikke legger til rette for å utøve god omsorg til barna. 31 prosent av ansatte ved institusjoner bygd i 2010 eller senere oppgir at byggets lydforhold fungerer ganske dårlig eller svært dårlig.

Respondenter som arbeider ved institusjoner i region vest eller øst er i mindre fornøyd med dagens lydforhold enn respondenter i de andre regionene. Over 50 prosent i region nord, midt og sør opplyser at de opplever at dagsens lydforhold fungerer ganske godt eller svært godt

Hvilken betydning opplever du at lydforhold innendørs har for kvaliteten på hjelpen som gis til barna? (n=318)

Hvor godt opplever du at byggets lydforhold innendørs ved din institusjon legger til rette for å utøve god omsorg til barna? (n=319)

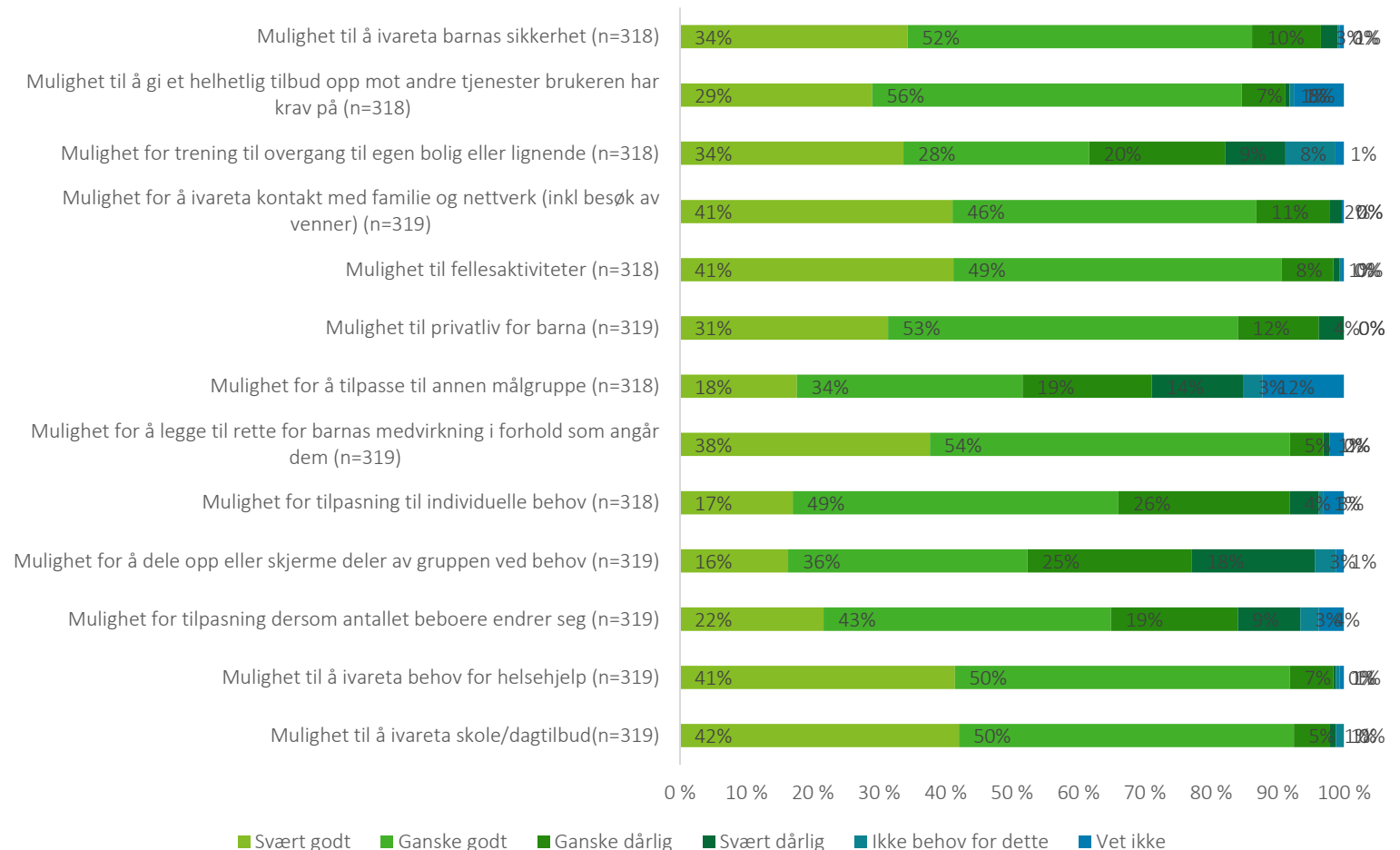
Institusjonenes mulighet og å ivareta behovene til barna

Respondentene opplever at institusjonene fungerer ganske godt eller svært godt når det gjelder å legge til rette for å ivareta barnas behov

Respondentene fikk spørsmål om å ta stilling til hvordan ulike forhold ved dagens institusjon fungerer for å ivareta ulike behov for barna som bor ved institusjonen. Undersøkelsen viser en opplevelse av at de fleste forhold fungerer ganske godt eller svært godt, og spesielt når det gjelder å legge til rette for felles aktiviteter, barnas medvirkning, behov for helsehjelp og ivaretagelse av skole/dagtilbud.

De områdene som skiller seg ut fra respondentenes eller positive opplevelser, angår tilpasningsmuligheter og skjerming. 33 prosent av respondentene opplever at det er dårlige muligheter for å tilpasse institusjonsbygget for andre målgrupper, og 43 prosent opplever at mulighetene for å skjerme deler av gruppen med beboere ved behov er ganske dårlige eller svært dårlige.

Hvor godt opplever du at din institusjon (bygning, eiendom og beliggenhet) fungerer når det gjelder følgende for barna

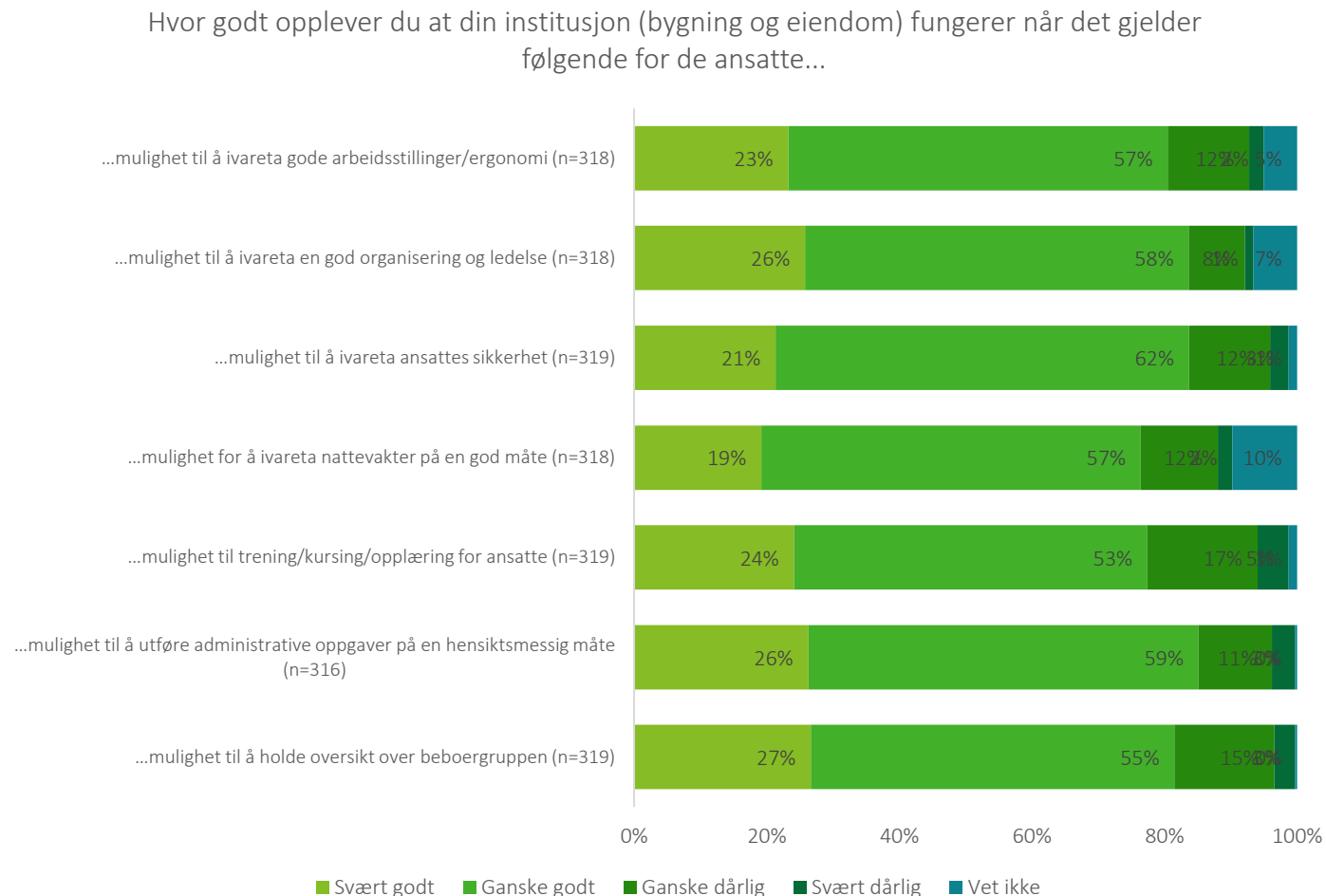
Forhold for ansatte i dagens institusjonsbygg

Dagens institusjoner oppleves i hovedsak å fungere godt når det gjelder ivaretagelse av ansattes behov

Respondentene fikk spørsmål om å ta stilling til hvordan ulike forhold ved dagens institusjon fungerer for å ivareta ulike behov for de ansatte som arbeider ved institusjonen. Undersøkelsen viser at ansatte ved dagens institusjonsbygg i stor grad mener byggene fungerer ganske godt eller svært godt til å ivareta viktige funksjoner for dem som ansatte.

Det fremgår av resultatene at 15 prosent av respondentene opplever at institusjonen *ikke* ivaretar de ansattes sikkerhet tilstrekkelig, og 14 prosent opplever at nattevakter ivaretas ganske eller svært dårlig (14 prosent).

De områdene som respondentene mener fungerer i størst grad er mulighet til å ivareta en god organisering og ledelse ved institusjonen (26 prosent), muligheten til å utføre administrative oppgaver på en hensiktsmessig måte (26 prosent), samt muligheten til å holde oversikt over beboergruppen (27 prosent).

Sikkerhet og låsbare rom

13 prosent av respondentene opplever at dagens institusjoner fungerer dårlig eller svært dårlig til å ivareta barnas sikkerhet

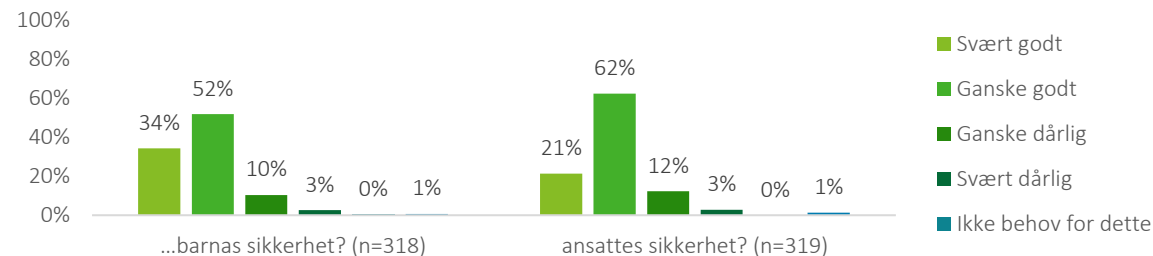
Respondentene er bedt om å svare på spørsmål om hvor godt de opplever at deres institusjon fungerer når det gjelder muligheten for å ivareta barnas sikkerhet og de ansattes sikkerhet. Spørreundersøkelsen viser at majoriteten av respondentene opplever at institusjonene fungerer godt når det gjelder å ivareta sikkerheten til både barn (86 prosent) og ansatte (83 prosent).

Som det fremgår av de foregående sidene opplever 13 prosent at institusjonen fungerer ganske eller svært dårlig for å ivareta barnas sikkerhet. 15 prosent opplever at institusjonen fungerer ganske eller svært dårlig til å ivareta de ansattes sikkerhet. Det er lite variasjon på dette på tvers av institusjoner godkjent for ulike målgrupper.

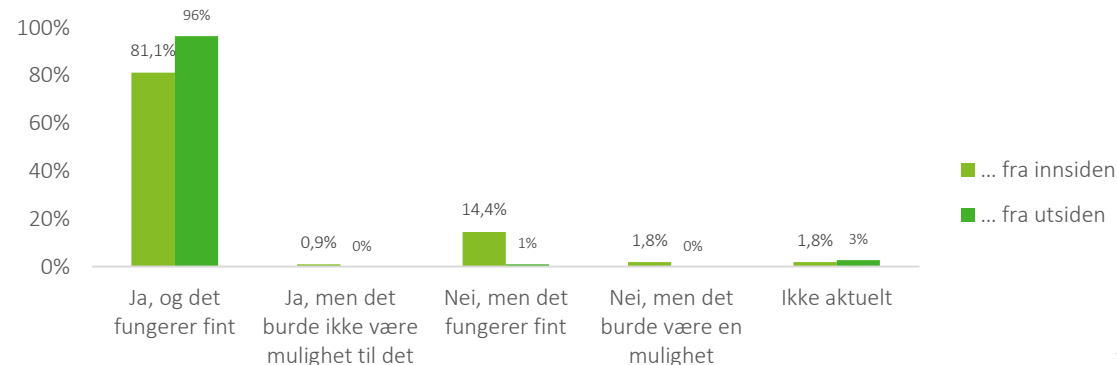
4 prosent av lederne ved institusjoner som er plassert landlig og skjermet opplever at institusjonens bygning, eiendom og beliggenhet fungerer dårlig til å ivareta ansattes sikkerhet, mot om lag 13 prosent av lederne for institusjoner som ligger i boligfelt eller byområder.

81 prosent av respondentene svarer at beboerne har anledning til å låse døren til sine egne rom fra innsiden.

Hvor godt opplever du at din institusjon (bygning og eiendom) fungerer når det gjelder muligheten for å ivareta...

Er det mulig å låse dør til eget rom ... (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=111)

Materielle ødeleggelser ved institusjonene

Majoriteten opplever at dagens institusjonsbygg fungerer godt med hensyn til å unngå materielle skader og opplyser at de materielle skadene som forekommer i all hovedsak forekommer i barnas/ungdommens egne rom.

Respondentene er bedt om å svare på hvor godt dagens institusjonsbygg fungerer med hensyn til å unngå materielle ødeleggelser, og hvor ofte de opplever at det er materielle skader ved institusjonen.

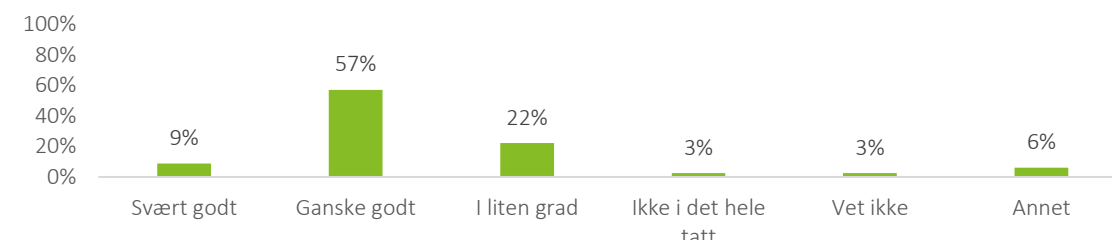
Det fremgår i undersøkelsen at majoriteten opplever at dagens institusjonsbygg fungerer med hensyn til å unngå materielle skader. Flere respondenter legger til i fritekstsvar at skader og utagering avhenger av hvilke ungdommer som bor på institusjonen, og at eventuelle materielle skader skjer periodevis og/eller sjeldent.

Videre svarer respondentene i fritekstsvar at unngåelse av skader i stor grad handler om bruk av godt og robust materiell. Flere respondenter trekker blant annet frem at bruken av gipsvegger og store glassvindu som lite hensiktsmessig. Det vises også til at det kan være hensiktsmessig å bruke glass laget av plast, samt sikre en integrert innredning av institusjonen.

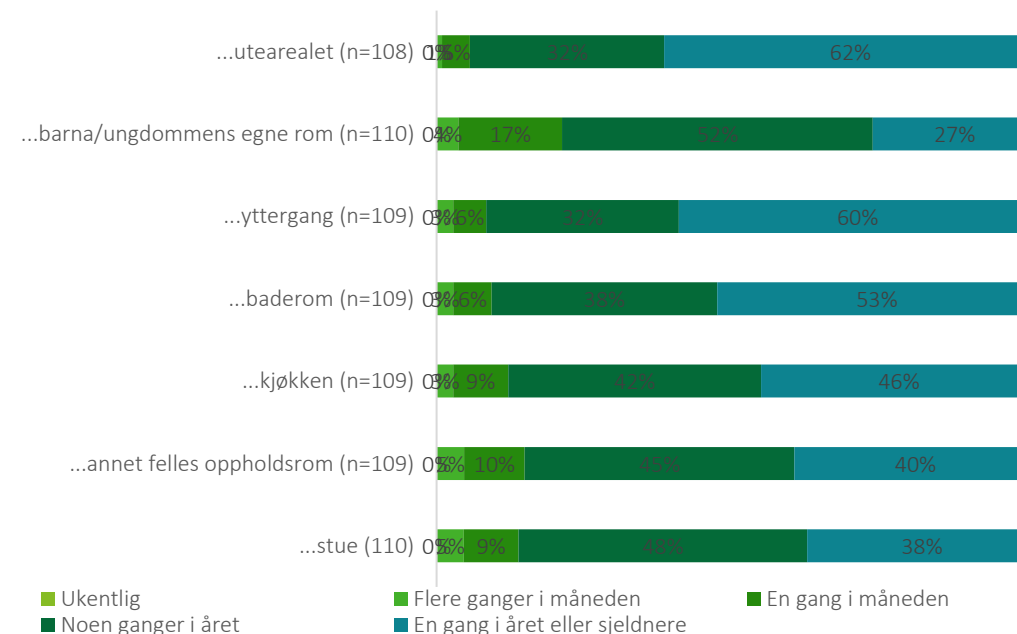
I fritekstsvarene viser respondentene at det er en utfordring å balansere trivsel på institusjonen med sikkerhetshensyn. Flere peker på at en koselig atmosfære på institusjonen kan bidra til mindre utagering og skader.

Respondentene opplever at det oftest skjer materielle skader på barnas egne rom, og at materielle skader sjeldnest oppleves å skje i yttergangen.

Hvor godt fungerer dagens institusjonsbygg med hensyn til å unngå materielle ødeleggelser ved institusjonen? (spørsmål til institusjonsledere og avdelingsledere, n=112)

Hvor ofte opplever du at det er materielle skader i...

OPPFATNINGER OM HVORDAN INSTITUSJONSTILBUDET BØR INNRETTES

Oppfatninger om hvordan institusjonstilbudet bør innrettes

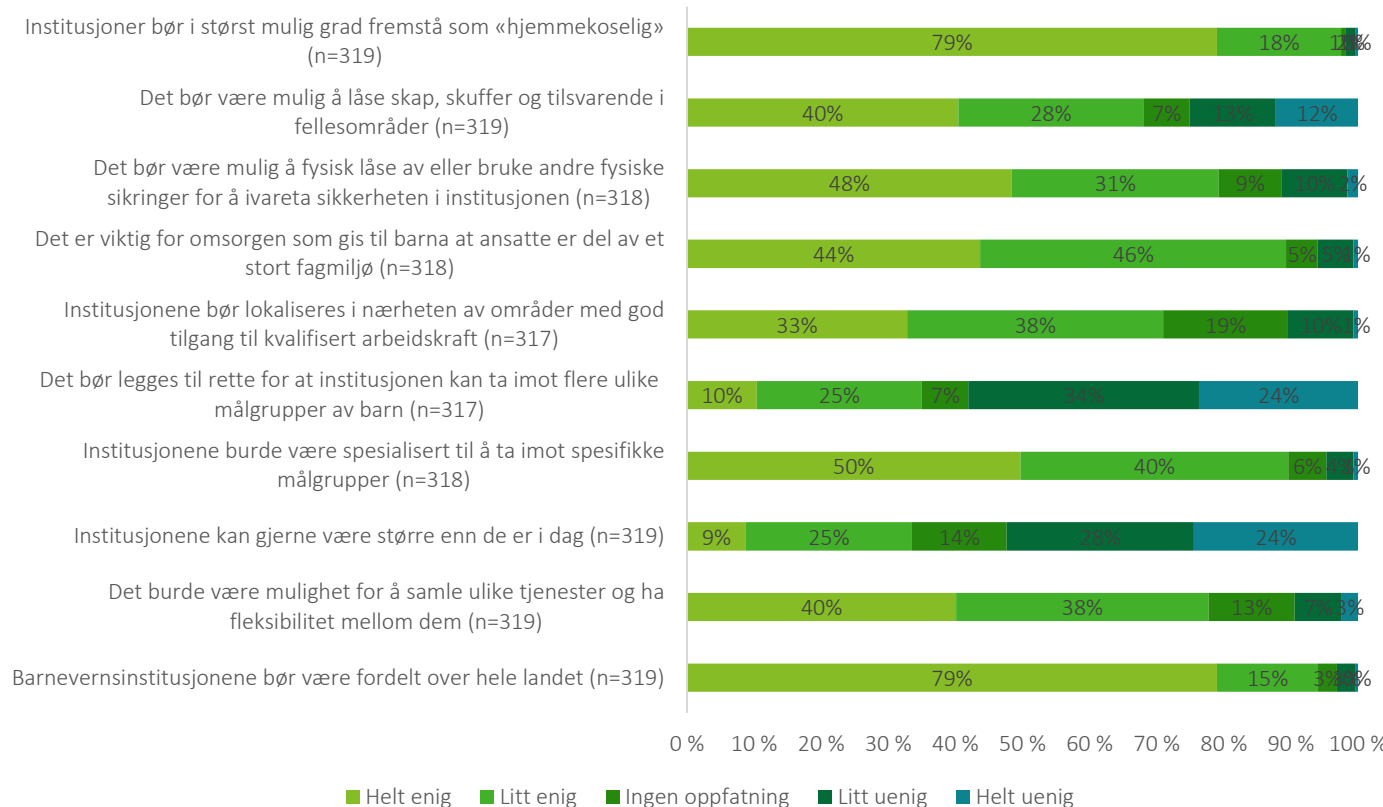
Majoriteten av respondentene mener at barnevernsinstitusjoner bør være fordelt over hele landet og i størst mulig grad fremstå som «hjemmekoselig»

Ledere og medarbeidere fikk spørsmål om å ta stilling til en rekke påstander knyttet til hvordan institusjonstilbudet i Norge bør innrettes.

Respondentene uttrykker en stor enighet om at barnevernsinstitusjoner bør være fordelt over hele landet, og at de bør i størst mulig grad fremstå som «hjemmekoselig».

Svarene i undersøkelsen uttrykker også at respondentene er litt eller helt uenig i at institusjoner bør spesialiseres til å ta imot spesifikke målgrupper. De er også litt eller helt uenige i at institusjoner gjerne kan være større enn de er i dag.

Ta stilling til følgende påstander:

Vedlegg 3 Oppsummering av institusjonsbesøk

Statusrapport

Oppsummeringer og funn fra institusjonsbesøk

Oppsummering av funn og innspill fra besøk og intervjuer ved norske barnevernsinstitusjoner

Hvor godt fungerer den fysiske innrammingen av dagens barnevernsinstitusjoner i Norge?

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet undersøker Deloitte, i samarbeid med arkitektkontoret Nordic Office of Architecture, betydningen av fysiske omgivelser ved utforming av institusjonsbygg i barnevernet. Bakgrunnen for oppdraget er at Bufdir ønsker en mer kunnskapsbasert tilnærming til hvordan de barneverninstitusjonene som til enhver tid finnes bør utformes for å legge til rette for best mulig omsorg og hjelp til barna som bor der.

I forbindelse med dette arbeidet har prosjektteamet i tidsrommet september – desember 2022 besøkt 19 avdelinger fordelt på 10 barneverninstitusjoner over hele landet for å få en bedre forståelse for hvordan institusjonsbyggene som er i bruk i dagens tjenestetilbud fungerer. Ved hvert besøk er det gjennomført intervjuer med ledelse og ansatte, samt at både ansatte og ungdommer har fått anledning til å gi omvisninger på institusjonen.

Det fremkommer fra dette arbeidet at det er en betydelig variasjon i hvordan dagens institusjonsbygg er utformet, og i hvilken grad byggene er tilrettelagt og tilpasset til institusjonsdrift. Med få unntak er institusjonene og avdelingene som er besøkt lokalisert i tidligere eneboliger, der boligens opprinnelige romløsning og utforming i stor grad er beholdt. Dette medfører at institusjonsdriften i større grad må tilpasse seg til fysiske forutsetningene, enn motsatt. Samtidig som begrensningene i de fysiske omgivelsene mange steder gir utfordringer knyttet til blant annet lydisolasjon, mangel på rom for ansatte og kontorer, så uttrykker ansatte at de likevel finner måter å håndtere situasjonen på. Flere intervjuede har pekt på at ingen hjem er perfekte og at det å være lokalisert i tidligere eneboliger har en rekke fordeler som man ikke har i formålsbygg: *det er lettere å skape et hjem i en enebolig*. Ungdommene vi har snakket med uttaler også at de selv foretrekker at en institusjon ser ut som et vanlig hjem fra utsiden, og at dette er noe som bidrar til å redusere opplevelsen av å være «annerledes».

I denne statusrapporten gis en deskriptiv gjennomgang av de mest sentrale funn, innspill og refleksjoner som er innhentet gjennom institusjonsbesøkene høsten 2022. Dataene som presenteres i denne statusrapporten vil, i kombinasjon med råmateriale fra besøk, datamateriale spørreundersøkelsen som ble gjennomført våren 2022 og foreliggende litteratur legges til grunn for det videre arbeidet med utarbeidelse av prinsipper for utforming av fremtidens barnevernsinstitusjoner.

Begrepsbruk og definisjoner

I gjennomføringen av datainnsamlingen som ligger til grunn for denne statusrapporten har prosjektteamet knyttet observasjoner, innspill og funn opp til konkrete rom og dimensjoner ved de enkelte institusjonsbyggene. I analysen av disse dataene har vi gruppert de ulike rommene og områdene i institusjonen i overordnede kategorier som beskriver noen sentrale funksjoner som bygget bør legge til rette for (første rad i tabellen under). Rapporten er bygget opp rundt disse kategoriene.

	Samvær og samhandling	Privat og personlig	Oppbevaring og flyt	Administrasjon og drift	Beliggenhet og omgivelser
Beskrivelse	Et institusjonsbygg skal legge til rette for god samhandling og et positivt samvær mellom ansatte og beboere. I denne kategorien beskrives rom og områder i bygget som er særlig viktige for å legge til rette for dette:	Både beboere og ansatte skal kunne ha et privatliv ved en institusjon. Denne kategorien omhandler rom som er vurdert som særlig viktige for å sikre opplevelsen av å kunne trekke seg tilbake, ha et privatliv og hvor en kan sette sitt personlige preg på omgivelsene.	Når beboere og ansatte beveger seg i et institusjonsbygg, bør dette skje på en mest mulig trygg og praktisk måte. Samtidig er det viktig å ha gode oppbevaringsmuligheter for å redusere rot, løse gjenstander, og andre hindre som kan stå i veien for god bruk av rom.	En institusjon skal både være et hjem og en arbeidsplass, og må driftes på hensiktsmessig og forsvarlig vis. Dette stiller krav til kontorplass for ledere og merkantilt ansatte, møterom for møteaktiviteter, parkeringsplasser for institusjonsbiler, og andre driftsmessige hensyn.	Denne kategorien fokuserer på institusjonens eksterne omgivelser og områder, og løfter tematikker som tilgjengelighet, tilgang til skoler og aktiviteter, risikomomenter og andre forhold.
Rom/områder	• Kjøkken • Fellesarealer • Vaskerom • Treningshybel	• Soverom, ungdom • Soverom, ansatt • Bad og toalett	• Boder og oppbevaringsrom • Trapper og ganger • Inngangsparti	• Kontor og personalrom • Administrasjon	• Bygget • Uteområder • Nærliggende omgivelser

Leserveiledning

Rapporten er bygget opp av to hoveddeler. I Del 1 gjøres det rede for metode og gjennomføring, kontekstuelle forhold som spiller inn på hvordan institusjonsbygget fungerer. I Del 2 gjøres en mer detaljert gjennomgang av de fem kategoriene som er beskrevet på foregående side. Hver seksjon inneholder følgende deler:

- Oppsummering av funn.** På disse sidene gis en oversikt over funn knyttet til hvert rom/område i den aktuelle kategorien og dimensjonene **funksjonalitet, estetikk, sikkerhet og generelt**. Innholdet i disse matrisene er rent deskriptive og er ment å gi et inntrykk av hvilke observasjoner, funn og innspill som har kommet innenfor de ulike dimensjonene
- Utfordringer og ønsker.** Denne sliden gir en oppsummering av konkrete utfordringer som de ulike rommene i kategorien har når det gjelder å ivareta behov for beboere og ansatte, samt en oversikt over hva ansatte og beboere eventuelt mener bør gjøres for å bedre situasjonen.
- Detaljering.** En mer detaljert beskrivelse av funn og vurderinger som er gjort for de ulike rommene og områdene i kategorien.

Alle observasjoner er beskrevet på bakgrunn av de avdelingene som er besøkt av prosjektteamet.

Privat og personlig Oppsummering av observasjoner

	Ungdomsrom	Soverom for ansatte	Bad
Funksjonalitet	- Gjennomgående er ungdomsrommerne gode, og disse er opplevd å ha god nok plass. - I noen få avdelinger har ungdom også bad i tillegg til soverom. - Soverommet blir også benyttet til gaming, leker og forberedelse med beboere og venner.	- Det er variasjon i hvor stor grad ansatte faktisk har egne soverom, og om det er nok soverom for de ansatte. - Ansattes soverom benyttes også for oppbevaring. - Generelt observerer vi at soverommene til ansatte også ofte blir tatt i bruk som kontor. - Enkelte rom har sofa/bank og gjør det vanskelig å utnytte ansett i rommet godt.	- I hvilken grad ansatte har eget bad, eget toalett eller må dele fasiliteter med ungdommene i nærheten. - Sted kun få unntak, så deler ungdom bad. Der ungdom har eget bad, uttrykker ungdom at badene er for små. - At bad og toalett er i ulike rom fremheves som positivt, da det gir mer fleksibilitet og tilgjengelighet.
Estetikk	- Generelt ansees et ungdomsrom for å være i god tilstand, og det er gode eksempler på rom som har med enkelte endringer (som f.eks. gaming, stol). - Ungdomsrom som får anledning til å velge farger på vegg selv har en tydelig tendens til å foretrekke mørkere farger og merne mønstre/tegninger. - En gjennomgående utfordring er mangel på lydskjerm, og at støy kan være et problem og være irriterende for både ungdomsromsrommet, men også for tilstøtende rom.	- Soverommene er ofte små og trange, og da spesielt i fellesene der de benyttes både som soverom, kontor og oppbevaringsrom. - Mangel på lydskjerm er utfordrende, og spesielt hvis det er støy i avdelingen samtidig som en ansatt har huset.	- Standard på bad og toalett/fasiliteter spenner fra nedslitt, elendig og med stort oppussingspotensial til mer moderne, ordene og pene overflater. - Det brukes hovedsakelig, og enkelte tilfeller er det bevisst brukt fargede fliser for å skape mer stiv i rommet.
Sikkerhet	- Soverommene er ofte utrustet for brannpåkretts, og institusjonene oppgir at det er en pågående prosess med å anskaffe mer brannsikringsutrustning til bruk som låser, langrenn, gardiner, etc. - Få steder benyttes sikkerhetsbånd på vindusom begrensning hvor barn/individer kan stikke seg.	Sikkerheten på disse rommene uttrykkes at i stor grad blir godt ivarett, med noen få unntak der soverom for ansatte eks. deler vegg med tilstøtende ungdomsrom.	- Som i mange andre rom, så er sikkerhetstilstanden som gitt på bad avhengig av ungdommene som bor ved avdelingen. - Spesielt er noen tilfeller byttet ut med ikke-sikkerhetsmateriale. - Bruk av sikkerhetsbånd slik at ansatte kan løse seg inn fra utsiden.
Generelt	Det er ikke praksis fra institusjon til institusjon knyttet til krav om å ha baderom i ungdomsrom når ungdom har baderom. Der dette er tilfelle, så forventer ungdommene at de mister mye av det private de mener at ungdomsrommet skal gi dem.	I hvilken grad det finnes soverom for ansatte er avhengig av turnusordningen.	Det fremheves som viktig at bad ikke er isolert for langt unna soverom, og helst bør de være i nærheten av gjennomgangspunkter i bad avdeling er det det bad, men hvor ungdommene har huset sin vask. Dette omfatter som vaskerom og rose som vaskerom forebyggende mot konflikter knyttet til dagg og bad.

© 2023 Deloitte AS

29

Privat og personlig Oppsummering av observasjoner

	Utfordring i dag		Ønsker seg		Tiltak
	Beboerens	Ansattens	Beboerens	Ansattens	
Soverom - Ungdom	- Soverommene er ikke lydtette. - Soverommene er delvis møblert, men det er ikke i praksis på tross av bygg hvilke endringer ungdomsrommene skal ha.	Soverom på bakplanen gir en rammingeffekt.	- Soverom som er mer lydtette. - Mulighet for ungdom å gjøre ansatte endringer på soverommet.	Soverom som ikke er på bakplan for å redusere rammingeffekten.	
Soverom - Ansatte	Når ansatte soverom ligger i vegg med ungdomsrom, så kan dette oppleves som irriterende for ungdomsromsrom lydsjansen er dårlig.	- Om det er ansattssom på avdelingen ligger disse ofte langt fra hverandre. Dette kan være en risiko ved utgang på natten. - Isen avdelinger har ikke ansattssom, da sover nattetid i fellesareal. - Ansattssom brukes til oppbevaring, men uten oppbevaringsplaner som hylle og skap på rommet.	Mer lydtette bygg eller litt større avstand mellom ungdomsrom og ansattssom.	- Ansattssom som ligger nærmere hverandre. - Eget soverom til nattetid. - Skap og/eller hylle på soverommet for oppbevaring.	
Bad	- Beboere må ofte gå gjennom fellesarealer for å komme til badet. Få steder ligger i nærheten av fellesarealer. I kombinasjon med at mange bygninger er lydtette skaper det spenning for ungdomsrom som er på badet. - Ungdom deler ofte bad med hverandre, dette kan være konfliktskapende.	- Stor variasjon i standard og størrelse på badene. - Det er tilfeller der ansatte kun har et toalett og ikke eget bad, og at de kan dele bad med ungdom.	- Beboerbad som ligger i nærheten av soverommet. - Bygg og badrom som er lydtette, og som ikke ligger i nærheten av fellesarealer. - Eget bad om mulig, ellers tiltak som toaletter på badet for å dempe støy.	- Uk standard på baderom og badene i bygningene. - Separate bad for ungdom og ansatte.	Vil utarbeides i neste fase

© 2023 Deloitte AS

30

Metode

Formål og utvalg

I perioden september – desember 2022 har Deloitte sitt prosjektteam besøkt 19 forskjellige avdelinger ved 10 barneverninstitusjoner fordelt over hele landet. Ved besøkene er det gjennomført semi-strukturerte intervjuer med institusjons- og avdelingsledere, i tillegg til at ansatte og ungdom har gitt de besøkende prosjektmedlemmene omvisning på institusjonen. Formålet med besøkene har vært å få en bedre forståelse for hva som fungerer godt og hvilke utfordringer som eksisterer i de fysiske omgivelsene til dagens barneverninstitusjoner, i tillegg til å innhente rikere og mer detaljert innsikt i temaene som ble undersøkt i spørreundersøkelsen som ble gjennomført vinter/vår 2022.

Utvalg

Utvalget av institusjoner som ble besøkt i tidsperioden ble gjort på bakgrunn av flere forhold og i dialog med Bufdir. I første omgang ble det tatt utgangspunkt i hvilke institusjoner som hadde besvart spørreundersøkelsen vår/vinter 2022, slik at vi kunne følge opp institusjoner vi allerede hadde noe data for. Videre ble følgende variabler vurdert for å sikre at mangfoldet av barneverninstitusjoner ble dekket:

- Geografisk plassering (region, sentralt/desentralt)
- Eierform (statlig, privat ideell og privat kommersiell)
- Målgruppe (omsorg, adferd, akutt).
- Antall godkjente plasser

Etter å ha utarbeidet en oversikt med potensielle institusjoner som kunne besøkes, ble det i god tid sendt ut forespørsler til alle på listen med invitasjon til å delta i arbeidet. Tabellen til høyre oppsummerer det endelige utvalget av institusjoner.

Totalt har vi, i tillegg til å intervjuer ansatte og ledere ved samtlige besøkte institusjoner, fått omvisning av og snakket med totalt 14 ungdommer.

Institusjon	Avdeling	Målgruppe	Region	Eierform
Institusjon 1	Avdeling 1	Akutt	Nord	Statlig
	Avdeling 2	Omsorg	Nord	Statlig
Institusjon 2	Avdeling 3	Omsorg/Rus/Atferd	Nord	Privat
	Avdeling 4	Omsorg	Nord	Privat
Institusjon 3	Avdeling 5	Atferd	Vest	Privat
	Avdeling 6	Omsorg	Vest	Privat
	Avdeling 7	Omsorg	Vest	Privat
	Avdeling 8	Atferd	Vest	Privat
Institusjon 4	Avdeling 9	Omsorg	Midt	Statlig
	Avdeling 10	Omsorg	Midt	Statlig
Institusjon 5	Avdeling 11	Atferd	Øst	Statlig
Institusjon 6	Avdeling 12	Omsorg	Øst	Ideell
Institusjon 7	Avdeling 13	Omsorg	Sør	Ideell
Institusjon 8	Avdeling 14	Omsorg	Vest	Statlig
Institusjon 9	Avdeling 15	Omsorg	Nord	Statlig
	Avdeling 16	Omsorg	Nord	Statlig
Institusjon 10	Avdeling 17	Omsorg	Sør	Privat
	Avdeling 18	Omsorg	Sør	Privat
	Avdeling 19	Omsorg	Sør	Privat

Metode

Gjennomføring av omvisning

Gjennomføringen av institusjonsbesøk

Alle institusjoner ble tilsendt informasjon om besøket i god tid, og detaljer rundt intervju, omvisninger og om ungdommer kunne tenke seg å snakke med oss ble avklart ca. en uke før besøket. Et typisk besøk ble, av hensyn som beskrives under, gjennomført over to dager, der vi på dag 1 snakket med og fikk omvisning av ungdom, og på dag 2 fikk omvisning av ansatte og gjennomførte intervju med ledelsen. Ved enkelte institusjoner var det av praktiske årsaker nødvendig å gjennomføre hele prosessen i løpet av en dag.

I forkant av denne prosessen gjorde vi en uformell innhenting av innspill og erfaringer fra organisasjoner og personer som har erfaring med å besøke institusjoner og/eller involvere ungdom i sårbare situasjoner. På bakgrunn av dette la vi opp til å snakke med ungdommene ved institusjonene først, og helst la dem gi oss en omvisning av bygget uten at ansatte var involvert.

Justering underveis

Vi besluttet å justere litt på programmet for institusjonsbesøkene etter at første besøk var gjennomført. Endringen handlet i hovedsak om at vi ikke lenger ønsket å samle ansatte for et gruppeintervju *før* vi fikk en omvisning, men at vi gjennomførte intervjuet som en samtale *mens* vi fikk omvisningen. På denne måten ble samtalen mer levende, og det ble enklere for både ansatte og prosjektgruppen å diskutere opplevelsen av rom, risikomomenter og erfaringer man har gjort seg i de ulike delene av bygget. I forbindelse med denne justeringen endret vi intervjuguiden til å være en sjekkliste med rom og nøkkelord, slik at vi holdt samtalen åpen hele veien.

Gjennomføring av intervju med ledelse

Intervjuene med ledere ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer, der én fra prosjektteamet ledet samtalen og den andre hadde ansvar for dokumentasjon.

Dokumentasjon

Umiddelbart etter institusjonsbesøket foretok prosjektdeltakerne som gjennomførte besøket en oppsummering av observasjoner og funn. Notater, refleksjoner og innspill som kom frem gjennom besøket dokumentert i et strukturert Excel-skjema, der de innsamlede dataene ble strukturert etter institusjon, avdeling og de ulike rommene og egenskapene som vi hadde fokus på under omvisningen.

Det er disse oppsummeringene, intervjunotater fra intervju med ledelsen og egne notater og refleksjonen fra besøkene som ligger til grunn for denne statusrapporten.

Rammebetingelser med betydning for utforming av bygget

Hvilken målgruppe institusjonen er godkjent for fremstår å ha liten betydning for institusjonens utforming, mens eier- og leieforhold har stor betydning for evnen til å gjøre nødvendige tilpasninger i bygget

I gjennomføringen av institusjonsbesøk har det fremkommet enkelte forhold som ikke vedrører fysiske forhold ved institusjonsbyggene, men som har en påvirkning på hvilke hensyn som kan ivaretas, samt hvilket handlingsrom institusjonsledelsen har til å gjøre ønskede eller nødvendige tilpasninger ved bygget. Dette handler i hovedsak om to forhold:

Eierskap og kontraktsforhold

Aktører som *eier* byggene som benyttes som institusjon har gjennomgående større handlingsrom til å tilpasse de fysiske omgivelsene til institusjonene – enten det handler om å male vegger, rette opp skader på interiør og vegger eller å utvide en terrasse. I situasjoner der private aktører leier eiendom på det åpne markedet er handlingsrommet til å gjøre tilpasninger bundet opp i relasjonen til utleier og kontraktsfestede betingelser. Flere leietakere uttrykker at de ofte må purre på utleiere for å få gjort nødvendig vedlikehold på fasade, og at det kan ta tid å forhandle frem mer omfattende oppussing eller vedlikeholdsarbeid på rom som bad og kjøkken.

Blant de statlige institusjonene uttrykkes det en bekymring for at Statsbygg ikke i tilstrekkelig grad forstår behovet for å gjøre tilpasninger og forbedringer på bygningsmassen. Det er vist til at dette omfatter både fra enkle endringer som å male en vegg i ny farge, til å endre materialvalg. For å illustrere dette poenget

ble det i ett tilfelle beskrevet at institusjonen har hatt langvarige problemer med at det ble slått hull i dører og gips-vegger, og at det var et ønske om å forbedre situasjonen ved å sette inn forsterkede dører og mer solide vegger. Institusjonens inntrykk er at det har vært billigere å reparere skaden fremfor forbedre bygget, noe som ifølge institusjonens ledelse har medført at hærverk har fortsatt over lang tid. Først etter flere år ble en mer varig forbedring gjennomført. Det ble pekt på at det har en negativ påvirkning på institusjonen og ungdommene å stadig måtte jobbe med utbedring av denne typen skader.

Målgruppe

I forkant av institusjonsbesøkene hadde vi en hypotese om at avdelingens utforming ville gjenspeile hvilken målgruppe den avdeling var godkjent for. I løpet av besøkene har denne hypotesen ikke blitt bekreftet, og vi erfarer at avdelingens utforming i mye større grad avhenger av byggets opprinnelige utforming og utfordringsbildet til de konkrete barna som bor ved institusjonen til enhver tid, fremfor at det er gjort generaliserte, målgruppe-spesifikke valg av materialer eller romløsninger.

Samvær og samhandling

Samvær og samhandling

Oppsummering av observasjoner

	Kjøkken	Fellesarealer	Vaskerom	Treningshybel og familieleilighet
Funksjonalitet	- Kjøkken benyttes for oppbevaring av matvarer samt tilberedelse av måltider, både for ansatte og ungdom - Det er gjennomgående lite benkeplass	Rom og områder for å kunne drive med ulike aktiviteter, både alene og i felleskap	- Det opplyses at vaskerom benyttes ofte for oppbevaring av vaskemidler, utstyr, og lager for badeartikler. - Ved flere av institusjonene er vaskerommet ofte låst, og derfor utilgjengelig for ungdom uten ansatte.	- Flere benytter treningshybel ved behov for skjerming av ungdommer fra hverandre - Flere benytter treningshybel som kontorplass eller soverom for ansatte. - Få institusjoner har egne leiligheter for familiesamvær
Estetik	- Mye slitasje på overflater - Kjøkkenfronter omtales av flere ungdommer som stygge, «institusjonskjøkken» eller kjedelig. - Gjennomgående at kjøkkenet benyttes for å spre «hjemlig» lukt	- Varierende praksis for involvering av ungdommen for valg av møblement og andre pyntegjenstander - Gjennomgående at man ønsker å bevege seg bort fra hvite vegger, og integrere mer duse, rolige farger inn i fellesarealer	- Bruk av lysrør oppleves at gir et skarpt og «hardt» lys - Mindre fokus på «hygge» på vaskerommet, og er ofte preget av å være uryddig og trangt.	Treningshybler følger i hovedsak samme estetiske «prinsipper» som institusjonen for øvrig, men gitt behovet for å integrere flere løsninger på mindre areal (kjøkken, soverom, stue, bad), så oppleves hyblene ofte som mer «kompakte».
Sikkerhet	- Ulike metoder og praksis for sikker oppbevaring av kniver og andre større elektriske artikler - Forekommer ofte at kjøkken ikke har rømningsvei og at både ansatte og ungdom blir «fanget» - Flere opplever kjøkkenøy som positivt for samhandling og sikkerhet	- Flere ulike fellesarealer og/eller soner i fellesarealet på avdelingen tilrettelegger for skånsom skjerming av enkeltungdommer ved behov - Store variasjoner i praksis for å ha pyntegjenstander og løse gjenstander som står fremme	- Gjennomgående trangt og plassert i rom som gjøre det vanskelig å trekke seg unna ved krevende situasjoner - Gitt at vaskerom også har vaskemidler og annet utstyr, så er dette rommet som oftest avlåst.	Mindre fokus på sikkerhet, men viktig at det er enkelt for beboer å få kontakt med ansatte ved behov
Generelt	- Ungdom bruker generelt kjøkkenet lite i forbindelse med matlaging - Trekkes frem som et viktig samlingspunkt og som et hjerte i huset	- Både ungdom og ansatte uttrykker at det er ønskelig med egne aktivitetsrom i fellesarealene, som er tilrettelagt for musikk, spill, o.l. - Flere påpeker at tilgang til flere fellesarealer gjør at det er enklere og mindre belastende for ungdommene å ta imot besøk - Det fortelles om gode erfaringer med bruk av bevegelsessensorer koblet til lyskilder i fellesarealer, da dette gir spesielt våkne nattevakter bedre oversikt over når noe skjer.	Tørking av klær må ofte gjøres i andre rom eller gang grunnet plassmangel	- Behovet for ekstra plass for kontor og ansatte gjør det utfordrende å benytte hybler aktivt for selvstendighetstrening - Få av institusjonene er tilrettelagt for familiesamvær

Samvær og samhandling

Utfordringer og ønsker

	Utfordring i dag		Ønsker seg		Tiltak
	Beboerhensyn	Ansattthensyn	Beboerhensyn	Ansattthensyn	Vil utarbeides i neste fase
Kjøkken	1. Ungdom benytter kjøkkenet lite til matlaging 2. Ungdom benytter kjøkkenet lite fordi de opplever at de ansatte ofte er på kjøkkenet 3. Ungdom uttrykker at de ofte ikke får anledning til å spise maten de ønsker, når de ønsker det	1. Begrenset med benkeplass reduserer muligheten for samhandling 2. Ansatte må ofte stå med ansikt vendt mot kjøkkenskap når de lager mat, og mister oversikt over hva som skjer i rommet 3. Kjøkken er ofte ugunstig plassert og med risiko for å bli fanget.	1. Det er ikke identifisert spesifikke ønsker på dette punktet 2. Det er ikke identifisert spesifikke ønsker på dette punktet 3. Mat lett tilgjengelig for ungdommen (dette kan og bidra til selvstendighetstrening)	1. Mer benkeplass på kjøkken 2. Kjøkkenøy 3. Kjøkken som er plassert mer sentralt med flere innganger	
Fellesareal	1. Fellesarealer kan oppleves som trange dersom det er for mange personer tilstede samtidig 2. Ikke alltid tilrettelagt for de aktivitetene som ungdommene ønsker å gjøre i fellesarealer	1. Stuen er det gjennomgående fellesarealet. Størrelsen på stuen er som oftest ikke stor nok til å fungerer som et samlingspunkt for alle som bor/jobber i bygget.	1. Skape fellesarealer som ungdom liker å oppholde seg i sammen med ansatte 2. Det er ikke identifisert spesifikke ønsker på dette punktet	1. Fellesarealer som er store nok til at alle som bor/jobber i bygget får plass.	
Vaskerom	1. Om bygget har vaskerom er det lite og trangt 2. Det er gjennomgående lite tørkeplass og klær må ofte henges til tørk i fellesområder og ganger 3. Det er rigide tider for når ungdommen kan vaske klær	1. Vaskerom oppleves i flere tilfeller som små, trange og lite trivelige. 2. Det er gjennomgående lite plass for samhandling og opplæring av ungdom	1. Gode oppbevaringsløsninger og bedre gulvplass. 2. Et vaskerom som er tilpasset behovet og er tilgjengelig for å vaske klær når det passer den enkelte beboer 3. Mer fleksible rutiner rundt bruken av vaskelister	1. Vaskerom må ha plass til at to personer kan oppholde seg i rommet samtidig 2. Eget vaskerom med plass til oppbevaring og tørking av klær.	
Treningshybel/ familiesamvær	1. Det er ikke identifisert spesifikke utfordringer på dette punktet	1. Få av byggene har treningshybel/familiesamvær.	1. Det er ikke identifisert spesifikke ønsker på dette punktet	1. Egen del av bygget som kan brukes som treningshybel/ familiesamvær	

Samvær og samhandling

Eksempler på typiske rom

Kjøkken

Det er stor variasjon mellom institusjonene hvor i bygget kjøkkenet er plassert. Ved noen institusjoner er kjøkkenet adskilt fra resten av bygget i eget rom, mens det ved andre avdelinger er åpne kjøkkenløsninger.

Det er også stor variasjon i størrelsen på kjøkken. Ved noen avdelinger er det plass til spisebord på kjøkkenet, mens andre har det plassert i fellesarealet. Det er også varierende grad av benkeplass til samhandling.

Fellesarealer

Stuen er gjennomgående det mest brukte fellesarealet på ved institusjonene og består ofte av både sofa og tv. Standarden og størrelsen på stuen variere mellom avdelinger. Som vist på bildene varierer materialvalg og valg av møbler mellom parkett, linoleum, hjørnesofaer og flere mindre sofaer og lenestoler.

Plassering av møbler er i all hovedsak gjort slik at den har god oversikt over rommet, men det forekommer unntak.

Samvær og samhandling

Eksempler på typiske rom

Vaskerom

Flertallet av de besøkte institusjonene har egne vaskerom. Vaskerommene er gjennomgående plassert på små rom og tørking av klær må ofte gjøres i ganger eller fellesarealet ved institusjonen.

Standarden på vaskerommet varierer på tvers av avdelinger, der noen er nyere med flislagte gulv, mens andre er av eldre standard.

Treningshybel

Det varierer om institusjonene har tilgjengelige treningshybler.

Treningshyblene er som regel kompakte og består av kombinert stue og kjøkkenløsning, et eller flere soverom og et mindre bad med egen vaskemaskin. Standarden på treningshybelen står som regel i samsvar med den som er på avdelingen for øvrig.

Samvær og samhandling

Detaljer - kjøkken

Kjøkkenet omtales gjennomgående som et av de viktigste rommene ved institusjonen, og av flere omtalt som «hjertet» av avdelingen og institusjonen. Kjøkkenet benyttes ofte aktivt for å spre «god lukt og varme» ut i institusjonen, og omtales som en viktig del av arbeidet med å skape en følelse av hjem. Til tross for at rommet har en viktig betydning, så observerer vi at det er store variasjoner i plassering, størrelse og utforming av kjøkkenet i institusjonene som vi har besøkt; Noen kjøkken er i egne rom, noen er eldre og slitt, mens andre er relativt moderne og plassert som en del av et større, åpent fellesareal.

At kjøkkenet er åpent og gjerne som en del av et fellesareal oppgis å gi større muligheter for å gjøre flere ulike aktiviteter samtidig, som f.eks. at det enklere for ansatte å ha kontakt med ungdommen som f.eks. sitter i sofaen på stua samtidig som de lager mat. Der kjøkkenet er på egne rom kan dette bli mer utfordrende, da vegger og dører kan hindre utsyn og redusere oversikten. Samtidig erfarer vi at kjøkken som ligger i åpne løsninger, enten i et hjørne eller i en forlengelse av stue, i større grad oppleves som utrygge fordi ansatte eller beboere lettere kan bli «fanget». Kjøkken som er lokalisert i egne rom har ofte innganger, og gir de som oppholder seg på kjøkkenet en mulig rømningsvei dersom en truende situasjon skulle oppstå.

Når det gjelder materialvalg uttrykkes det et behov for at kjøkkeninnredning og overflater er robuste og tåler mye bruk, og at man bør unngå en utforming som forsterker følelsen av å være på institusjon. Flere avdelinger viser slitasje på benkeplater, håndtak og skuffer, og uttrykker at dette er uheldig og gir avdelingen et «slitent» preg. Ved avdelinger med flere beboere (4+) oppleves det ofte stor slitasje på oppvaskmaskiner og at det er et stadig behov for utskiftninger av disse.

Enkelte institusjoner viser til gode erfaringer med kjøkkenøy, og fremhever at det gir bedre mulighet for de ansatte å stå ansikt-til-ansikt med beboere samtidig som man lager mat, og generelt ha en bedre og tryggere interaksjon med beboere når man oppholder seg på kjøkkenet.

Flere avdelinger vi har besøkt har matlager i et eget rom, separat fra kjøkkenet. På denne

måten kan de oppbevare mat som brukes i det daglige (brød, enkelt pålegg, melk, juice, etc.) tilgjengelig i et kjøleskap på kjøkkenet, mens annen mat holdes avlåst på eget rom.

Hva sier ungdommene?

I de tilfellene der vi har fått snakke med ungdom, så uttrykker at ofte at de synes kjøkkenet ser «kjedelig» eller «institusjonspreget ut». Dette gjelder i hovedsak materialvalg og kjøkkenfronter, der overflatene ofte *enten* oppleves gammelt og slitt, eller at det ved oppgradering er valgt hvite fronter som fremstår som «kalde». Én ungdom som har vært på flere institusjoner de siste årene påpekte at kjøkkenet der hen bodde i dag var omtrent identisk med nesten alle andre steder hen har bodd.

Både ansatte og ungdommer ved flere av institusjonene som vi har besøkt at ungdom ikke oppholder seg mye i kjøkkenet. Selv om det i utgangspunktet er ønskelig at ungdommer selv deltar i matlaging, så fortelles det at dette i praksis noe ungdom sjelden gjør.

Sikkerhet

Et viktig sikkerhetshensyn som må tas i kjøkken er oppbevaring av skarpe gjenstander, varmeavgivende apparater og elektrisk utstyr. Når det gjelder oppbevaring av skarpe gjenstander (kniver, sakser, etc.), så har vi i hovedsak observert fire ulike praksiser: Gjenstandene er innelåst i safe på kjøkkenbenk, safe i kjøkkenskap, safe på kontor, og låsbare skuffer.

I tillegg oppbevares det ofte glass, keramikk og andre knusbare gjenstander i kjøkkenskap, og vi har kun i et fåtall situasjoner blitt informert om at disse gjenstandene har blitt byttet ut med tilsvarende gjenstander i plast og papp. Gjennomgående uttrykkes det et ønske om å kunne bruke vanlig service og glass, men med utgangspunkt i løpende individuelle risikovurderinger av de enkelte ungdommene, så må man i perioder bytte dette ut.

Samvær og samhandling

Detaljer - fellesareal

Stue og spisestue

Alle avdelinger som er besøkt har hatt minst ett felles oppholdsrom der både ungdom og ansatte har tilgang på komfortable sittemøbler (stoler og sofa), stuebord og en TV, og gjerne et spisebord i de tilfellene der oppholdsrommet ligger i tilknytning til et kjøkken. Dette omtales som oftest som en stue, og ligger enten i et eget, ganske åpent område eller i tilknytning til et kjøkken. Det er stor variasjon på størrelse, standard og materialvalg, og i de fleste tilfellene fremgår det at interiørvalg i hovedsak er basert på hva man har tilgang og råd til fremfor å være basert på spesifikke kriterier eller preferanser knyttet til materialvalg og estetikk.

Selv om stuen i utgangspunktet er ment å være et rom hvor ungdommene skal kunne slappe av, se på TV og være sammen med ansatte eller venner, så benyttes også stuen svært ofte av ansattgruppen til mer administrative oppgaver. Spesielt gjelder dette i forbindelse med overlappsmøter ved skiftbytte, da institusjonsbyggene i flere tilfeller mangler tilstrekkelig med romslige nok møtefasiliteter til å gjennomføre dette i egne rom. Stue brukes også ofte som oppholdssted for våken nattevakt. Ved flere avdelinger oppgis det at ungdom, ofte bruker spisebord i oppholdsrommet for å gjøre lekser, i tillegg til at det ofte fungerer som et sentrum for gjennomføring av husmøter og andre sosiale aktiviteter som kort- eller brettspill. Dette skjer også ved stuebord, men flere oppgir at det ofte kan være utfordrende å gjøre dette pga. avstand til bord, sitte høyde, etc.

Flere avdelinger har to stuer, gjerne fordelt på ulike etasjer. Det vises til at dette kan fungere godt som en måte å gi ungdom større valgfrihet og personlig rom når de ønsker det, samtidig som det også gir mer fleksibilitet når det gjelder aktivisering av ungdommer. Stuer som er lokalisert lenger unna fra spisestue og kjøkken sees gjerne på som «den andre» stua, og det fremstår som at disse ofte benyttes mest av ungdommene som har soverom i nærheten av stuen.

Det er betydelig variasjon mellom avdelingene i hvordan stuer og spisestuer er innredet og

utformet, men det er gjennomgående vist til et ønske/en ambisjon om å skape en så hjemlig og trygg atmosfære som mulig. Dette gjøres for eksempel ved å bruke en del myke materialer (tekstiler, puter, etc.), varm belysning, grønne inneplanter og rolige farger, i tillegg til bilder og malerier på veggene. Samtidig erkjennes det at i hvilken grad dette lar seg gjøre, avhenger av ungdommene man har boende på avdelingen og hvilke tillatelser de har fra huseier til å gjøre endringer på fargevalg og utsmykning.

En gjennomgående utfordring som både ansatte og ungdom uttrykker er at det er dårlig lydisolasjon i bygget, og at det derfor kan være lytt mellom stue, oppholdsrom, soverom og andre deler av avdelingen. Utover at dårlig lydisolasjon kan være til sjenanse for både beboere og ansatte (ift. søvn, konsentrasjon, privatliv, etc.), fortelles det at dette gjør seg spesielt gjeldende i situasjoner der stue benyttes for overlappsaktiviteter og det er ungdom som ikke er på skolen. Det er en bekymring for hvor mye av det som diskuteres som faktisk kan høres av ungdommen.

Aktivitetsrom

Fellesaktiviteter er ikke noe som kun skjer i fellesområder som stue og kjøkken, men også i ulike former for aktivitetsrom. Flere institusjoner som er besøkt har egne rom eller områder der ungdom har tilgang til materialer for å tegne, male, spille instrumenter (som oftest gitar eller piano), eller andre aktiviteter som bordtennis eller fotball. Det er stor variasjon i hvor godt dette tilbudet er, og det varierer fra mindre rom i kjeller som er dårlig utstyrt og som fremstår tydelig slitte og nedprioriterte, til fine, nye lokaler som fungerer som en gymsal. Vi observerer at institusjonene som har større aktivitetsrom og –områder i eksterne bygg ofte forteller at terskelen for å ta lokalene i bruk er opplevd å være ganske høy. Avdelinger som har «enklere» aktivitetsrom (rom inne i avdelingen med bord, stoler og utstyr for kreativ lek) forteller i de fleste tilfeller at disse rommene blir hyppig brukt. Disse rommene er ofte mindre pyntet, har ofte et hardere, hvitere lys som oppleves som kjølig, og bærer preg av å være et sted der ungdommen får utfolde seg kreativt.

Samvær og samhandling

Detaljer – vaskerom og treningshybel

Vaskerom

Alle avdelinger vi har besøkt har vaskerom der ungdom skal ha anledning til å vaske og tørke klær. Disse rommene er ofte preget av å også fungere som et oppbevaringsrom for diverse rengjøringsprodukter og en rekke andre gjenstander. I de fleste tilfellene observerer vi at rommene er små og lite tilrettelagt for aktivitetene som egentlig bør kunne foregå i et vaskerom. Det er sjelden plass til å kunne tørke klær inne på vaskerommet, og i de fleste avdelinger vi har besøkt må klestørking skje i fellesområder, ganger eller inne på soverom. Det uttrykkes av flere en bekymring for luftkvaliteten, og at det blir varmt og fuktig i området nært vaskerom og der klær henges til tørk.

Ved flere avdelinger er det en badstue i tilknytning til det som fungerer som vaskerom i dag, men disse er kun brukt som oppbevaringsplass. Ansatte påpeker at dette arealet burde vært brukt på en mer effektiv måte.

Der rommene er små, uttrykker de ansatte en gjennomgående frustrasjon over at det ikke er nok plass til at ansatte kan veilede og hjelpe beboere i arbeidet med klesvask. Dette anses av flere som et viktig element i selvstendighetstrening, og mangelen på denne plassen utfordrer ambisjonen om at beboerne skal være ansvarlig for egen vask.

De fleste institusjoner har en praksis med vaskelister, der ungdommene har tilgang til vaskemaskin og evt. tørketrommel én eller to dager i uken, og dersom de har andre aktiviteter på ettermiddag eller kveldstid den dagen kan de måtte gå flere dager før de får vasket klær.

Ungdommene som vi har snakket uttrykker at de setter pris på å ha tilgang til et vaskerom, men de fleste uttrykker samtidig en frustrasjon over at praksisen med vaskelister kan medføre at de må vente flere dager på å få vasket skittentøy.

Treningshybel

Flere av avdelingene vi har besøkt har hatt tilgang til egen treningshybel for ungdom som er på vei ut av institusjon, men hvordan disse treningshyblene er plassert og utformet varierer mye. Flere avdelinger som er plassert i eldre eneboliger har en kjeller som kan benyttes som en sokkelleilighet, mens nyere bygg eller bygg som er tidligere bygget som formålsbygg har egnede hybler i et nærliggende bygg. I tilfellene der hybler ligger i en kjeller på en enebolig, så observerer vi at disse sjelden faktisk blir brukt som hybel, men heller som et ekstra oppholdsrom for ungdom, som møterom for ansatte eller for samvær med familie. I ett tilfelle ble kjøkkenskapene i treningshybelen benyttet som lagringsplass for sengetøy og håndklær – i mangel på andre, egnede oppbevaringsløsninger.

Hyblene er gjennomgående utformet og utstyrt for at ungdommen som bor der skal kunne klare seg selv, og har både kjøkken, bad, stue og soverom.

Privat og personlig

Privat og personlig

Oppsummering av observasjoner

	Ungdomsrom	Soverom for ansatte	Bad
Funksjonalitet	- Gjennomgående at ungdom har egne rom, og disse er opplevd å ha god nok plass. - I noen få anledninger har ungdom også bad i tilknytning til soverom - Soverommet blir også benyttet til gaming, lekser og i forbindelse med besøk av venner.	- Det er variasjon i hvor stor grad ansatte faktisk har egne soverom og om det er <i>nok</i> soverom for de ansatte. - Ansattes soverom benyttes også for oppbevaring - Generelt observerer vi at soverommene til ansatte også ofte blir tatt i bruk som kontor. - Enkelte rom har skråtak og gjør det vanskelig å utnytte arealet i rommet godt	- I hvilken grad ansatte har eget bad, eget toalett eller må dele fasiliteter med ungdommene varierer - Med kun få unntak, så deler ungdom bad. Der ungdom har eget bad, uttrykker ungdom at badene er for små. - At bad og toalett er i ulike rom fremheves som positivt, da det gir mer fleksibilitet og tilgjengelighet.
Estetik	- Generell praksis er at ungdom får anledning til å påvirke innredning på rom, og gjerne tar med enkelte eiendeler (som f.eks. gaming-stol). - Ungdom som får anledning til å velge farger på vegg selv har en tydelig tendens til å foretrekke mørkere farger og mørke gardiner/rullegardiner. - En gjennomgående utfordring er mangel på lydisolasjon, og at støy kan være til sjenanse og virke triggende for både ungdommen på rommet, men også de i tilstøtende rom.	- Soverommene er ofte små og trange, og da spesielt i tilfellene der de benyttes både som soverom, kontor og oppbevaringsplass - Mangelfull lydisolasjon er utfordrende, og spesielt hvis det er urolig på avdelingen samtidig som en ansatt har hviletid.	- Standard på bad og toalettfasiliteter spenner fra nedslitt, ødelagt og med stort oppussingsbehov, til mer moderne, stilrene og pene overflater. - Det brukes i hovedsak flis, og i enkelte tilfeller er det bevisst brukt fargede fliser for å skape mer «liv» i rommet.
Sikkerhet	- Soverommene er ofte utsatt for brannpåsettelse, og institusjonene oppgir at det er en pågående prosess med å anskaffe mer brannsikre materialer til bruk som laken, sengetøy, gardiner, etc. - Flere steder benyttes sikkerhetslås på vindu som begrenser hvor åpent vinduet kan settes - Ved ungdomsrom på bakkeplan øker rømningsrisikoen	- Sikkerheten på disse rommene oppleves i hovedsak som godt ivaretatt, med noen få unntak der soverom for ansatt eks. deler veranda med tilstøtende ungdomsrom - I enkelte tilfeller er et ansattrom og ungdomsrom lokalisert tett ved hverandre, men med lang avstand til øvrige oppholdsrom for ansatte og begrenset mulighet for kommunikasjon ved risikofylte hendelser	- Som i mange andre rom, så er sikkerhetstiltakene som gjøres på bad avhengig av ungdommene som bor ved avdelingen. - Speil er i noen tilfeller byttet ut med ikke-knuselig materiale - Bruk av sikkerhetslås slik at ansatte kan låse seg inn fra utsiden
Generelt	Det er ulik praksis fra institusjon til institusjon knyttet til krav om å ha åpen dør til ungdomsrom når ungdom har besøk. Der dette er tilfelle, så forteller ungdommene at de mister mye av det privatlivet de mener at ungdomsrommet skal gi dem.	I hvilken grad det finnes soverom for ansatte er avhengig av turnus-ordningen.	- Det fremheves som viktig at bad ikke er lokalisert for langt unna soverom, og helst bør de unngå å måtte gå gjennom fellesarealer - Ved én avdeling er det delt bad, men hvor ungdommene har hver sin vask. Dette omtales som velfungerende og noe som virker forebyggende mot konflikter knyttet til deling av bad.

Privat og personlig

Oppsummering av observasjoner

	Utfordring i dag		Ønsker seg		Tiltak
	Beboerhensyn	Ansattthensyn	Beboerhensyn	Ansattthensyn	Vil utarbeides i neste fase
Soverom - Ungdom	1. Soverommene er ikke lydtette 2. Soverommene er delvis møblert, men det er ikke lik praksis på tvers av bygg hvilke endringer ungdom får gjøre på rommene selv.	1. Soverom på bakkeplan utgjør en rømningsfare	1. Soverom som er mer lydtette 2. Mulighet for ungdom å gjøre ønskede endringer på soverommet	1. Soverom som ikke er på bakkeplan for å redusere rømningsfaren	
Soverom - Ansatte	1. Når ansattes soverom ligger vegg i vegg med ungdomsrom, så kan dette oppleves som sjenerende for ungdommen dersom lydisolasjonen er dårlig	1. Om det er ansattsom på avdelingen ligger disse ofte langt fra hverandre. Dette kan være en risiko ved utagering på natten 2. Noen avdelinger har ikke ansattrom, da sover nattevakt i fellesarealet 3. Ansattrommene brukes til oppbevaring, men uten oppbevaringsløsninger som hyller og skap på rommet	1. Mer lydtette bygg, eller litt større avstand mellom ungdomsrom og ansattrom	1. Ansattsoverom som ligger nærmere hverandre 2. Eget soverom til nattevakt 3. Skap og/eller hyller på soverommet for oppbevaring.	
Bad	1. Beboer må ofte gå gjennom fellesarealer for å komme seg til badet. 2. Flere bad ligger i nærheten av fellesarealene, i kombinasjon med at mange bygg ikke er lydtette skaper det sjenanse for ungdom som er på badet 3. Ungdom deler ofte bad med hverandre, dette kan være konfliktskapende	1. Stor variasjon i standarden og størrelsen på badene 2. Det er tilfeller der ansatte kun har et toalet og ikke eget bad, og at de kan dele bad med ungdom	1. Beboerbad som ligger i nærheten av soverommet. 2. Bygg og bad som er med lydtette, og som ikke ligger i nærheten av fellesarealer 3. Eget bad om mulig, ellers tiltak som to vasker på badet for å dempe friksjon.	1. Lik standard på tvers av badene i byggene 2. Separate bad for ungdom og ansatte	

Privat og personlig

Eksempler på typiske rom

Soverom - Ungdom

Ungdomsrommene er ofte delvis møblert med seng, pult og skap. I de fleste tilfeller er det nok plass på rommet slik at ungdom kan oppbevare tingene sine der.

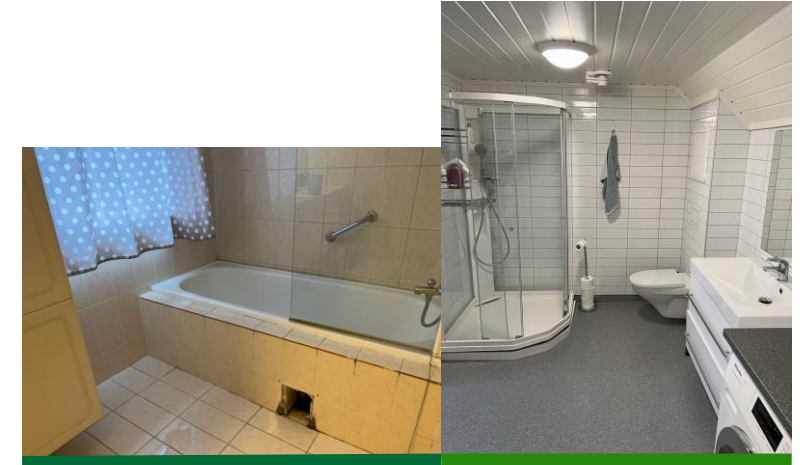
På flere avdelinger har ungdom mulighet til å kjøpe inn møbler til rommet sitt, og å male veggene i en annen farge.

Soverom - Ansatte

Det er i varierende grad hvorvidt avdelingene har dedikerte soverom til de ansatte. Også ved institusjoner med medlevertturnus forekommer det at det er kombinert soverom og kontor for de ansatte.

Ansattrommet er ofte enkelt innredet med 90 cm seng, pult og skap eller kommode til oppbevaring av klær.

Bad

Badene varierer både på størrelse og standard på tvers av avdelinger, og intern på avdelinger.

Noen av badene av større størrelse fungerer og som vaskerom.

Privat og personlig

Detaljer - soverom

Ungdomsrom

Et av de viktigste rommene ved en barneverninstitusjon er ungdommenes eget soverom. Dette rommet har flere funksjoner for ungdommen, og fungerer, utover som soverom, som oppholdsrom når de ønsker å være for seg selv, gjøre lekser, game, å være i fred med venner, se på film, osv. Ved de avdelingene der ungdommer har gitt omvisning, så er deres eget rom tydelig det som fremstår som mest betydningsfylt for dem – både fordi det er dette rommet som er deres private område i bygget, og det området hvor de i størst grad har anledning til å oppbevare personlige eiendeler.

Jevnt over er ungdomsrommene oppleves ungdomsrommene å være av god størrelse og er møblert med en seng, skrivebord, stol og klesskap eller kommode. Ungdommene har ved de fleste steder anledning til å gjøre enkelte valg når det gjelder innredning, og flere av ungdommene har eksempelvis hatt med egen gaming-stol, pult eller kommode. I hvilken grad de har anledning til å påvirke fargevalg på vegger, gardiner, etc., varierer fra institusjon til institusjon, og her ser vi også at private aktører som oftest gir et noe større handlingsrom. I tilfellene der ungdommene har muligheten til å male vegger i fargen de ønsker, så er det tydelig at mørke farger (eks. mørk blå, mørk grå/svart) er en preferanse, og det er at de foretrekker lystette rullegardiner fremfor ordinære gardiner. Enkelte institusjoner har begrenset muligheten for ungdommene til å male vegger selv fordi de ofte ikke fullfører jobben, noe som medfører at de ansatte må gjøre det.

Ungdommene har også gjennomgående et ønske om å kunne tilpasse belysningen i rommene, og dette gjøres i all hovedsak ved å ta i bruk LED-lysstriper som festes langs taklister, på hyller eller vegger. Dette gir ungdommene anledning til å selv styre «følelsen» i rommet, avhengig av form og humør. Ansatte opplever også at bruken av LED-lys er en fin måte å gi ungdommene mulighet til å påvirke rommet, uten at det blir for inngripende.

En gjennomgående utfordring ved ungdomsrommene er at avdelinger ofte har dårlig lydisolasjon og at dette kan være til sjenanse for både ungdommen på soverommet, så vel som for andre som er i bygget. Når soverom ligger i direkte tilknytning til fellesområde (enten vertikalt eller vegg-i-vegg), så erfarer ansatte at dette gjør at man må være varsom på hva som diskuteres ifm. overlappsmøter i forbindelse med vaktskifte eller sensitive samtaler med

beboere. Ungdommer forteller selv at de også synes det er veldig vanskelig i situasjoner hvor de selv utagerer eller gråter, hvis de vet at andre kan høre og la seg plage av dem.

Sikkerhetshensyn

Generelt sett er det stor variasjon i hvilke sikkerhetshensyn som tas ved soverom på de ulike avdelingene, og omfanget av dette må vurderes opp mot den enkelte ungdom som bor der til enhver tid. Likevel er det noen felles praksiser og grep som tas: Ved de fleste avdelinger er det begrensninger på hvor mye vinduer kan åpnes for å redusere rømningsrisiko og enkelte avdelinger har eller er i prosess med å bytte ut glassvinduer til sikkerhetsglass. Flere institusjoner lar ikke ungdommen lukke døren til rommet når de har besøk av venner.

En gjennomgående bekymring fra ansatte er brannsikkerheten, og her er det et pågående arbeid med anskaffelse av brannsikre materialer (sengetøy, laken, gardiner, etc.).

Flere institusjoner opplever at ungdom klatrer ut av vindu for å rømme, og da spesielt der soverom er lokalisert på bakkeplan. I flere institusjoner vil det også være mulig for ungdom å rømme gjennom inngangsdør eller kjellerinngang uten at ansatte merker det.

Soverom for ansatte

Ved institusjoner der det praktiseres medlever- eller langturnus, er det nødvendig for ansatte å ha egne soverom. Dette er gjennomgående en utfordring ved avdelingene, da det sjelden er tilstrekkelig med rom til at dette faktisk lar seg gjøre. Konsekvensen av dette er at ansatte ofte har en seng stående inne på et rom som også fungerer som kontor og oppbevaringsrom. Disse rommene er gjerne relativt små, og ansatte forteller at dette kan være svært utfordrende hvis det er ansatte som skal hvile eller sove samtidig som andre ansatte er nødt til å bruke PC i forbindelse med skrivearbeid. Ved enkelte avdelinger kan også ansatte benytte seg av treningshybel, en stue eller ledige ungdomsrom som soverom.

Privat og personlig

Detaljer - bad

Bad

Bad er et rom med en stor betydning for ungdommenes opplevelse av privatliv ved institusjonen. Vanlig praksis ved institusjoner er at flere ungdom (sjelden mer enn to) deler bad og toalett, og at dette er et rom som har en betydelig påvirkning på stemningen ved avdelingen. Fra ansatte er det pekt på at badet, oftere en andre rom, er en hyppig kilde til konflikter og uenigheter mellom ungdommene som deler rommet, og dette kan handle om flere forhold:

- Stjeling av klær, sminke eller andre toalettsaker
- Ulike rutiner og preferanser knyttet til renhold og ryddighet
- At enkelte bruker lang tid på badet
- Problemer knyttet til at selvskading ofte foregår på badet

Disse utfordringene omtales av ansatte som todelt, da det på den ene siden kan være kilde til konflikt, samtidig som det også er en god arena for ungdommene å jobbe med samhandling og samarbeid.

Ved de fleste avdelinger der ungdom deler bad uttaler både ansatte og ungdommer at de gjerne skulle hatt egne bad. Vi erfarer derimot at ved de institusjonene der ungdom faktisk har egne bad (to besøkte institusjoner), så er ikke dette en udelt positiv opplevelse. Der alle soverom har eget bad så oppleves det at inventaret og standarden er mer preget av sikkerhetshensyn (ikke tennbart, mindre løse gjenstander, mindre bruk av flis, speil som ikke er av glass) og som oppleves som billigere og mindre solide, i tillegg til at badene gjerne er mindre enn andre steder hvor flere deler bad. Den ene avdelingen som har vært tydelig på at de har en baderomssituasjon som er opplevd å fungere godt, har delt bad mellom to ungdommer, men der hver ungdom har hver sin vask. På denne måten har man tydelig eierskap og ansvar for et eget område på badet, og det blir lett synlig hvis man selv er slurvete

med renhold og vask.

Ved enkelte avdelinger har man toalett og bad adskilt fra hverandre, og dette er også opplevd å gi økt fleksibilitet da én person kan være på badet uten å samtidig okkupere toalettet.

Et annet forhold som fremheves av flere er plasseringen av bad i forhold til soverom. Det oppleves som uheldig der ungdom må bevege seg gjennom fellesarealer og over større områder for å kunne komme seg fra ungdomsrom til bad. Dette kan være til sjenanse for ungdommen selv, så vel som for andre.'

Når det gjelder materialvalg, så er det – til tross for relativt stor variasjon i både standard, kvalitet og fargevalg – gjennomgående foretrukket å bruke flis som er lett å rengjøre. Enkelte steder benytter fargede fliser i deler av badet for å bryte opp de hvite overflatene. I de aller fleste tilfeller er badet utstyrt med dusj og/eller badekar, vask, toalett skittentøyskurv og hylleplass for oppbevaring av toalettsaker, håndklær, etc. Standarden på badene varierer betraktelig, og enkelte baderom som vi har sett har fremstått som svært nedslitt, med eks. knuste fliser og ødelagte håndtak.

Fasiliteter for ansatte

Det er en stor variasjon i hvilken grad ansatte har tilgang til egne bad og fasiliteter, og ved enkelte avdelinger fortelles det at ansatte og ungdom faktisk må dele fasiliteter hvis alle plassene ved avdelingene er fylt. Der ansatte har egne bad og toaletter, så fremstår disse som oftest å være av god standard og godt ivaretatt. De ansatte uttrykker jevnt over at de er fornøyd med dette, med unntak av de som i perioder må dele med ungdom.

Oppbevaring og flyt

Flyt mellom rom og oppbevaring

Oppsummering av observasjoner

	Inngangsparti	Ganger og trapper	Bod og lagerrom
Funksjonalitet	- De fleste avdelinger har inngangspartier med plass for å henge fra seg klær og sette fra seg sko - Enkelte inngangspartier har også rom for enkel oppbevaring av utstyr til bruk i utendørsaktiviteter - Det er en betydelig variasjon på størrelsen til inngangspartier	- Avdelinger består ofte av flere etasjer der ansatte og beboere er avhengig av å benytte trapper for å bevege seg mellom rom - Trappeoppgangene er ofte smale og uoversiktlige - Enkelte avdelinger har smale ganger, der det eksempelvis vil være vanskelig å passere hverandre uten fysisk kontakt	- Mange avdelinger har mangel på oppbevaringsmuligheter i direkte tilknytning til andre rom med en spesifikk funksjon, som f.eks. oppbevaring av sengetøy, vaskeutstyr, i nærheten av vaskerom - Tilgang til oppbevaringsplass for utstyr knyttet til aktiviteter (ski, fiskeutstyr, sykler, etc.) er i stor grad avhengig lokalisering og type bygg. Eldre eneboliger har eksempelvis mindre oppbevaringsplass enn bygg formet med et tjenesteformål, herunder barnevernsinstitusjon, hotelldrift og studenthjem. - Det fremstår generelt å være en mangel på gode oppbevaringsløsninger
Estetikk		- I de fleste avdelinger uttrykkes det en frustrasjon over at trapper er knirkete og lager mye støy. - Trappetrinn har ofte glatte overflater, og ved enkelte institusjoner har dette medført fall	Der det er egne oppbevaringsrom eller lager brukes det mye trematerialer og «typisk» lagerrom-interiør
Sikkerhet	Bygg som tidligere har vært eneboliger har som hovedregel «enkel» sikkerhetslås i inngangsdøren, mens bygninger utformet med et tjenesteformål, herunder barnevernsinstitusjoner, hotelldrift og studenthjem har kodelås der man trenger tilgangskort.	- Smale og lange ganger kan utgjøre en risiko - Bratte trapper utgjør en risiko for å falle, og flere avdelinger benytter seg av «anti-skli-tape» for å redusere risikoen for dette - Vinkeltrapper er spesielt utfordrende, da ansatte har minimalt med oversikt over hva som befinner seg på toppen av trappen. - Trange ganger og bratte trapper med en dør like ved trapp er en risiko, da personer kan hjemme seg innenfor døra og dytte personer som kommer opp	Boder og oppbevaringsrom er som oftest avlåst med sikkerhetsnøkkel
Generelt	- De fleste byggene har én inngang, mens andre har to, én til miljøet og én til administrasjonen - Det kan ofte bli fullt og hektisk i inngangspartiene, og særlig i forbindelse med overlappsmøter i forbindelse med vaktskifte. Dette gjelder spesielt ved tidligere eneboliger	- Det er en generell opplevelse av at trappeoppganger er en stor risikofaktor, og at dette gjør det uheldig at avdelinger går over flere etasjer. - Samtidig erkjennes det at det å ha flere etasjer gjør det mulig å spre beboere mer ut i bygget, og at dette gir økt fleksibilitet	Flere bygg har oppbevaring utenfor huset i form av garasje eller utebod

Oppbevaring og flyt mellom rom

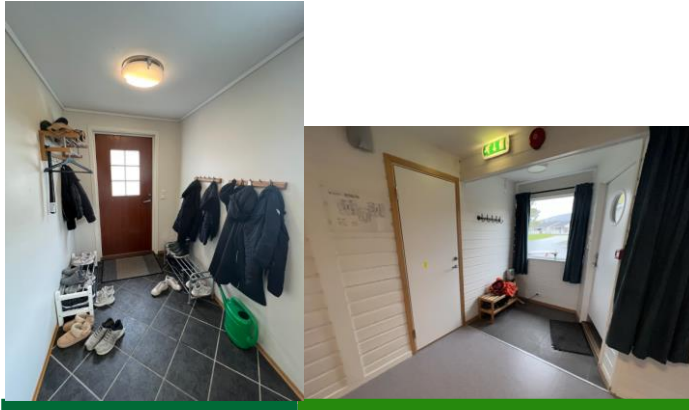
Oppsummering av observasjoner

Utfordring i dag		Ønsker seg		Tiltak
Inngangsparti	Beboerhensyn	Ansattensyn	Beboerhensyn	Ansattensyn
	- Ungdom uttrykker at det er uheldig med tydelige skilt utenfor bygget og ved inngangsdøren som indikerer at stedet er en institusjon. - Det er ofte ikke plass til å henge fra seg jakker og sko	- Inngangspartiene er ofte trange - Trange inngangspartiene kan utgjøre en risiko ved utganger. - Inngangspartier blir ofte fulle og rotete i forbindelse med vaktskifter, og spesielt der det er medlever- eller langturnus, og ansatte ikke har egne garderober eller oppbevaringsmuligheter for personlige eiendeler - Ansatte har ved enkelte avdelinger dårlig oversikt over inngangspartiet	- Ønsker at det ikke skal være skiltet utenfor - Større gang med nødvendig oppbevaringsplass	- Større inngangspartier med plass til nødvendig oppbevaring - Bredere inngangsparti - Bedre lagringsmuligheter for personlige eiendeler - Strategisk plassering av speil for å gi bedre visuell oversikt rundt hjørner
	Ganger og trapper			
	Smale trapper og ganger kan skape utrygghet	- Smale ganger er en risiko ved utganger - Smale og bratte trapper er en risiko ved utganger	Bredere ganger og trapper	- Bedre med bredere ganger der man kan gå to i bredden. - Byggene bør gå over halve etasjer slik at trappene er korte, eller ha bredere og slakere trapper.
Boder	Bodene står låst, ungdom har derfor ikke tilgang til eiendeler som er låst inn i boder.	Flere av byggene har lite oppbevaringsplass både til ungdoms personlige gjenstander som ikke oppbevares på soverommet, mat og utstyr	Tilgang til eiendeler i bod gjennom egen nøkkel, eller egen bod	Mer oppbevaringsplass

Vil utarbeides i neste fase

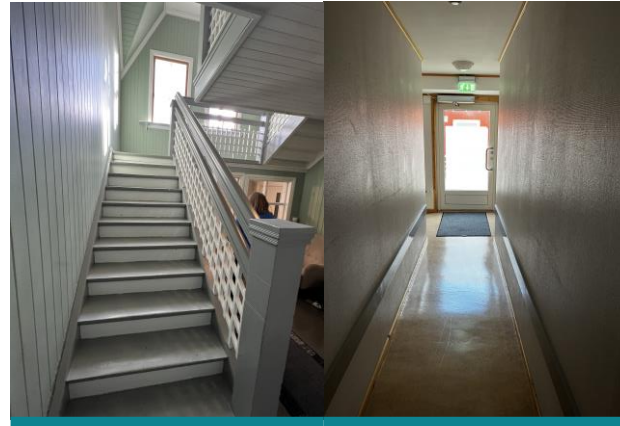
Flyt mellom rom og oppbevaring

Eksempler på typiske rom

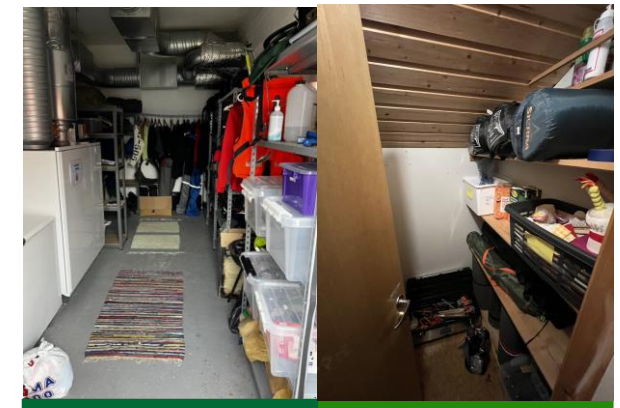
Inngangsparti

Institusjonenes inngangsparti bærer ofte preg av lite oppbevaringsplass for sko og klær.

Ganger og trapper

Det er en gjennomgående utfordring med bratte trapper og trange ganger på tvers av avdelinger.

Bod og lagerrom

Det er varierende om avdelinger har boder til oppbevaring eller ikke. Av de avdelingene som har dedikert bodplass, har noen av avdelinger bod i direkte tilknytning til avdelingen men andre har tilgang på større bod i andre bygg tilknyttet avdelingen.

Oppbevaring og flyt

Detaljer – oppbevaring og flyt

Oppbevaring

Ansatte ved institusjonene vi har besøkt uttrykker gjennomgående et behov for mer og bedre oppbevaringsplass. De fleste steder har enkle oppbevaringsmuligheter i tilknytning en garasje eller utebod, men utover dette er det stor variasjon. Eldre eneboliger i tette nabolag har gjerne større utfordringer rundt oppbevaring enn bygg som er utviklet for et tjenesteformål (hotell, institusjonsdrift, studentboliger, etc.). Per i dag er praksis ofte at ledige rom og områder som ikke er tatt i bruk benyttes for oppbevaring, og at gjenstander fordeles utover flere steder; garasje, badstu, vaskerom, ansattrom, treningshybler, ganger, etc.

Ansatte uttrykker et behov for å ha bedre oversikt og system på oppbevaring av alt fra utstyr for utendørsaktiviteter (ski, fiskestenger, sykler, etc.), kreative aktiviteter (maling, papir, tegneutstyr, etc.), til verktøy og materialer for vedlikehold.

Ganger og trapper

I dialog med ansatte fremkommer det at det er viktig å ha en god flyt i avdelingene, og at både ansatte og beboere må kunne bevege seg mellom områder av avdelingen på en god måte og uten hindringer. Dette betyr, eksempelvis, at ganger bør være brede nok for at personer kan gå forbi hverandre uten å stå i veien og komme fysisk for nære hverandre, og at trappeløp er utformet for å redusere risikoen knyttet til manglende oversikt. Ansatte uttrykker at det i utformingen av bygg i bør fokuseres på å redusere antall blindveier og ganger som personer kan fanges i.

En gjennomgående utfordring som omtales ved nesten samtlige institusjoner er at trapper utgjør en stor risiko. Sjelden har ansatte kontroll på hva som skjer på toppen av en trapp – og spesielt vinkel-trapper – og det fortelles om tilfeller av og risiko for farlige situasjoner som oppstår ved at gjenstander kastes ned på personer som er på vei opp, eller at personer dyttes ned trapp i forbindelse med en utagering. Flere steder har også et rom med døråpning like ved toppen av trappen, og det fortelles at dette innebærer særlig høy risiko, da utagerende

ungdom kan hjemme seg bak døråpningen og overraske personer som kommer opp.

Flere avdelinger har eksperimentert med ulike måter å redusere risikoen ved trapper, ved eksempelvis å sette opp sperringer som hindrer ungdom i å kaste gjenstander ned i trappen, men dette har ved flere steder blitt tatt ned igjen eller revurdert fordi det blir et veldig synlig hinder som har en negativ, mer «fengselslignende» virkning på opplevelsen av stedet.

Administrasjon og drift

Drift

Oppsummering av observasjoner

	Kontor	Administrasjonsbygg
Funksjonalitet	• Det er stor variasjon i størrelsen på kontoret • Det er stor variasjon i kontorfasilitetene ved institusjonene, og flere har kombinert soverom og kontor • Kontor er som oftest lokalisert i nærhet til fellesarealer, inngangspartier eller samme gang som soverom.	• Administrasjonsbyggene er i all hovedsak tilrettelagt for ulike typer kontor- og møtevirksomhet • Administrasjonsbyggene benyttes også til mye kursvirksomhet for de ansatte
Lyd, lys, luft og overflater	• Det er en gjennomgående utfordring med utilstrekkelig lydisolering mellom kontor og miljø • Kontorer som er kombinert med soverom har gjennomgående mindre arbeidsplass og begrenset med naturlige lyskilder	• Administrasjonsbyggene har varierende standard, men er i hovedsak tilrettelagt med god lydisolasjon og naturlige lyskilder. • Det rapporteres om varierende luftkvalitet i administrasjonsbyggene og flere forteller om eldre ventilasjonsanlegg
Sikkerhet	• Plassering av kontoret i bygget kan bidra til økt/reduert oversikt i bygget • Vanlig praksis ser ut til å være at kontorer har sikkerhetslåser på døren.	• Administrasjonsbygg som ligger i umiddelbar nærhet til institusjonene er som regel avlåst for ungdommen
Generelt	• Økte forventninger om tilstedeværende ledelse ved avdelinger har vært en særlig utfordring for institusjoner i vanlige bolighus på grunn av plassmangel	• Statlige institusjoner har som regel administrasjonen i eget bygg i direkte nærhet til institusjonen • Private institusjoner har en større andel av sentralisert administrasjonsbygg, alltid under 1 time kjøretur unna institusjonsbygget

Drift

Utfordringer og ønsker

Utfordring i dag		Ønsker seg		Tiltak
Kontor	Beboerhensyn	Ansattensyn	Beboerhensyn	Ansattensyn
	1. Det er ofte lytt mellom fellesarealer/ungdomsrom inn til/ut fra kontoret	1. Kontoret er ikke lydtett 2. Plassering av kontoret definerer om ansatte har god/dårlig oversikt over resten av institusjonen 3. Enkelte kontorer er uten rømningsvei 4. Kontorer der det ikke er plass til å drive med sikkerhets og trygghetstrening og fagdager	1. Mer lydtette kontorer slik at ungdom ikke hører hva de ansatte snakker om	1. Kontor som er mer lydtette 2. Om de ansatte ønsker oversikt over bygget fra kontoret bør det være sentralt plassert i bygget 3. Kontor med rømningsvei 4. Rom og fasiliteter for å gjennomføre treninger på avdelingen.
Administrasjon	Beboerhensyn	Ansattensyn	Beboerhensyn	Ansattensyn
	1. I de tilfellene administrasjonen er i samme bygg som avdelingen får avdelingen mye besøk, og folk som kommer og går. Dette kan bidra til å forsterke «institusjonsfølelsen»	1. Den enkelte avdeling har begrenset med plass for kursvirksomhet, og der administrasjonsbygg og kurslokaler er sentralisert kan dette gjøre det vanskelig å ta ansatte ut av miljø pga. kurs- eller møtevirksomhet.	1. For å hindre at ungdommer opplever mye trafikk av personer som ikke er en del av bomiljøet deres, så bør administrasjonsbygg enten være skjermet fra avdelingen, eller som ligger utenfor avdelingen.	1. Et administrasjonsbygg som ligger nærmere hver enkelt avdeling slik at det er tilgjengelige for alle avdelingene på institusjonen

Vil utarbeides i neste fase

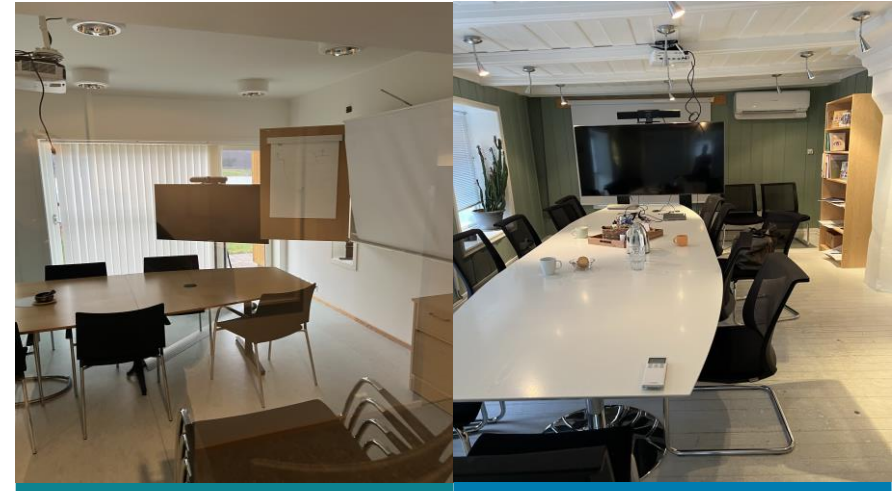
Drift

Eksempler på typiske rom

Kontor

Noen avdelinger har eget kontor til ansatte, mens andre avdelinger har kombinert soverom for de ansatte og kontor. Kontorene er ofte trange, og det sjeldent plass flere ansatte på kontoret på samme tid.

Administrasjon

Administrasjonslokale er i all hovedsak tilrettelagt for ulike typer møtevirksomhet og har i de aller fleste tilfellene tilstrekkelig kapasitet til å kunne benyttes til kursvirksomhet for de ansatte.

Administrasjon og drift

Detaljer – kontor og administrasjon

Kontor

Det er stor variasjon i plassering og kvalitet på kontorfasilitetene ved institusjonene. Ved noen avdelinger er kontoret plassert for å sikre at ansatte har god oversikt over avdelingen fra kontoret. Ved andre institusjoner er kontoret plassert slik at de ansatte har begrenset med mulighet til observere aktivitet i miljø.

Ved nesten samtlige institusjoner trekkes dårlig lydisolasjon frem som en vesentlig utfordring. Det er en omgående utfordring at det både er lytt fra miljø og inn til kontoret og at en kan få med seg hva som snakkes om på kontoret mens man er i miljø. Ansatte forteller om at de må være svært bevisste på hvem som er i nærheten av kontoret når de gjennomfører taushetsbelagte samtaler, overlapp eller har møter.

Flere av institusjonene også kombinert soverom for de ansatte og kontor. Tilfellene hvor soverom og kontor er kombinert har gjennomgående mindre arbeidsplass og begrenset med naturlige lyskilder. Dette er særlig en utfordring for avdelinger som ligger i typiske eneboliger. Det opplyses også at det etter kravet om tilstedeværende ledelse er blitt ekstra utfordrende å sikre at ansatte både har en gode arbeids- og hvileplass.

Videre er det også en overvekt av kontorer som er for små til at alle de ansatte på vakt, eller under overlapp, kan sitte sammen og gjennomføre møter. Det opplyses at ansatte ofte er nødt til å gjennomføre møter i fellesarealet. Ansatte prøver i best mulig å legge slik virksomhet i tidsrom hvor ungdommen skal være på skolen, men forteller at det ofte forekommer at ungdommen er hjemme og de må være særs forsiktige med hva de sier for å forhindre at ungdommen får med seg sensitiv informasjon eller andre bemerkninger som kan trigge uønsket oppførsel.

Sikkerhet:

Alle institusjonene har sikkerhetslås på kontorene, uavhengig av plassering og om rommet har flere formal. Den største sikkerhetsutfordringen med kontorene er gode rømningsvei.

Kontorer som også benyttes som soverom imøtekommer krav om rømningsmuligheter i henhold til brannforskriften, mens det ved enkelte institusjoner hvor det er egne rom dedikert til administrative oppgaver er begrenset eller ingen alternative rømningsveier.

Administrasjon

Administrasjonslokale er i all hovedsak tilrettelagt for ulike typer møtevirksomhet og har i de aller fleste tilfellene tilstrekkelig kapasitet til å kunne benyttes til kursvirksomhet for de ansatte.

Administrasjonslokalene har varierende standard, men er i hovedsak tilrettelagt med god lydisolasjon og naturlige lyskilder. Det rapporteres om varierende luftkvalitet i administrasjonsbyggene og flere forteller om eldre ventilasjonsanlegg.

Det er klar tendens til at institusjonens administrasjonen herunder avdelingsleder, enhetsleder, fagkoordinator og andre administrative stillinger sitter i et eget bygg. Noen av disse er i direkte nærhet til institusjonen, mens andre er opptil 1 time i kjøreavstand fra avdelingene. Kun to av de 19 avdelingene som er besøkt hadde administrasjon i samme bygg som institusjonsavdelingene. Institusjonene som har administrasjonen i samme bygg som institusjonsavdelingen har egen inngang på nedsiden eller baksiden av bygget.

Av de institusjonene som har plassert administrasjonen fra institusjonsavdelingene er gir både ansatte og administrasjonsledelsen uttrykk for at de opplever det som en hensiktsmessig organisering og trekker frem at det særlig for enhetsleder er viktig å ha en viss distanse til miljøet som legger til rette for en god virksomhetsstyring og mindre voksne mennesker for ungdommen å skulle forholde seg til. Samtidig peker ansatte og ledere ved institusjoner som har innlemmet administrasjonen i samme bygg til at de opplever at tilstedeværelse fra både avdelingsleder og enhetsleder har en positiv innvirkning på ansattes arbeidsmiljø og relasjoner mellom ansatte i miljø og administrasjon opp mot ungdommen.

Omgivelser og beliggenhet

Omgivelser og beliggenhet

Oppsummering av observasjoner

	Uteområder	Bygget	Nærliggende omgivelser
Funksjonalitet	- Det er behov for å ta imot et relativt stort antall biler samtidig - Det er i varierende grad tilrettelagt for at ungdommen kan utøve ulike aktiviteter i uteområdet tilknyttet institusjonen - Ved enkelte avdelinger fortelles det at bruken av og støy i uteområder benyttes kan påvirke relasjoner til naboer negativt	Flere av de offentlige eide institusjonene har tydelig skilting av institusjonen, private og ideelle institusjoner er ikke skiltet som barnevernsinstitusjon	- Positivt med nærhet til skole og treningsmuligheter/fritidsaktiviteter - De fleste institusjoner ligger i nærheten av et kollektivtilbud, men det er stor variasjon i hvilken grad kollektivtilbudet blir benyttet
Estetikk	- Vedlikehold av grøntområder rundt institusjonsbygg håndteres enten av ungdom (for ukepenger), ansatte eller eier av bygget. - I den grad utearealet benyttes av ansatte eller ungdom, så er det i forbindelse med uteaktiviteter som trampoline, ballspill, grilling, etc. Det fokuseres gjennomgående lite på de estetiske aspektene ved uteområder, utover grunnleggende vedlikehold	- Ungdom opplever det som viktig at bygget fremstår som et vanlig hus - Det er gjennomgående en stor utfordring med lydisolasjon ved alle barnevernsinstitusjoner	- De fleste institusjoner har lite innsyn fra naboer - Ungdom forteller av at institusjonsbygget ikke bør skille seg for ut fra den øvrige arkitekturen i området.
Sikkerhet	Ansatte ved enkelte avdelinger forteller at ungdom kan gjemme rusmidler eller andre gjenstander i bak busker eller trær i uteområdene.	- Alle institusjoner har i dag sikkerhetslåser - Flere institusjoner har utfordringer med glassknusing, og jobber for å få satt inn sikkerhetsglass eller finne alternative løsninger som f.eks. plexi-glass som kan settes foran glass ved behov.	- Nærhet til hovedvei og kollektiv-knutepunkter gjør det lettere for ungdommen å få hjelp av utaførstående til å rømme - Ansatte forteller at nærhet til risikoelementer som trafikkerte veier, sjø og bruer kan være utfordrende hvis de har ungdom med suicidal adferd
Generelt	Det er stor variasjon i utforming, standard og mulighetsrom i uteområdene tilknyttet dagens barnevernsinstitusjoner. Variasjonen spenner fra asfalterte gangveier og fravær av grøntområder til store hageområder med frukttrær, aktivitetsområder og plattinger.	Det er stor variasjon i utforming, standard og mulighetsrom i byggene som i dag benyttes som barnevernsinstitusjoner.	Institusjonene som er besøkt er lokalisert nært bymiljøer, i landlige omgivelser og i tilknytning boligfelt i utkanten av byer.

Omgivelser og beliggenhet

Oppsummering av observasjoner

	Utfordring i dag		Ønsker seg		Tiltak
	Beboere	Ansatte	Beboere	Ansatte	
Uteområde	1. Det er begrenset med uteområder tilpasset ungdommens foretrukne aktiviteter	1. Det er ressurskrevende å vedlikeholde uteområde 2. Mangel på trygge parkeringsplasser	1. Uteområder med flere aktivitetessoner som gjør at ungdom vil være mer ute.	1. Uteområde som har et begrenset behov eller er lett å vedlikeholde 2. Flere trygge parkeringsplasser	Vil utarbeides i neste fase
Bygget	1. Både ungdom og ansatte ved de fleste institusjoner som er besøkt uttrykker at de mener det er viktig at institusjonene fremstår som et vanlig hus.	1. Gamle bygg har gjennomgående flere utfordringer som brannfare og dårligere standard. 2. En gjennomgående utfordring er dårlig lydisolasjon 3. Flere institusjoner opplever det som utfordrende å få reparert skader på avdelingene	1. Bygg som ser ut som vanlige eneboliger.	1. Oppgradering av eldre bygg for å redusere vedlikeholdskostnader og bidra til å styrke institusjonstilbudet. 2. Bygg som er mer lydtette 3. Bedre dialog og samarbeid om retting av skader og slitasje på avdelingene	
Nærliggende omgivelser	1. Særlig i diskriktene er det store avstander, og ungdom forteller at de opplever det som utfordrende å være <i>avhengig</i> av at ansatte kan kjøre de steder for å besøke venner eller delta på fritidsaktiviteter	1. Nærhet til hovedvei gjør det lettere for ungdommen å rømme 2. Nærhet til andre institusjoner og belastede miljøer oppleves som utfordrende pga. smitteeffekt	1. Nærhet til tjenestetilbud og aktiviteter	1. Det er ikke identifisert spesifikke ønsker på dette punktet 2. Unngå å etablere avdelinger i områder der det er mange andre institusjoner.	

Omgivelser og beliggenhet

Eksempler på typiske rom

Uteområdet

Det er i varierende grad tilrettelagt for at ungdommen kan utøve ulike aktiviteter i uteområdet tilknyttet institusjonen.

Det varierer også i hvilken grad uteområdet er skjermet fra naboer eller andre omgivelser.

Bygget

Det er stor variasjon i utformingen av bygg barnevernsinstitusjoner er plassert i. Det er alt fra eldre eneboliger og funkishus til bygg formet med et tjenesteformål, herunder barnevernsinstitusjon, hoteldrift og studenthjem

Nærliggende omgivelser

De nærliggende omgivelsene varierer på tvers av avdelinger. Noen avdelinger ligger i nærheten av havet, landlige omgivelser eller i nærheten av tettsteder.

Det varierer i hvilken grad det er kollektivtransport, skole, eller treningstilbud i nærheten av avdelingen.

Omgivelser og beliggenhet

Detaljer – uteområder og bygget

Omgivelser

Det er variasjon i størrelse, utforming og bruk av utearealer og omgivelsene til de ulike institusjonene som er besøkt. I grove trekk observerer vi at de fleste institusjonsavdelinger, med enkelte unntak, har en privat hage, en veranda eller terrasse som gir et relativt bredt mulighetsrom for utendørsaktiviteter som grilling og samvær, eller andre lavterskel-aktiviteter som trampoline, enkelt ballspill eller hagearbeid/grønnsaksdyrking eller lignende.

Bruken av grøntområdene er vekslende og avhengig av interessen og situasjonen til ungdommene som til enhver tid bor på institusjonen. De ansatte uttrykker likevel at det er verdifullt å ha tilgang til en privat hageflekk der beboere og ansatte sammen kan være i aktivitet eller nyte litt solskinn i gresset uten at det krever for mye logistikk, transport og organisering.

De umiddelbare omgivelsene til institusjonene omtales som viktige for at ungdommenes trivsel og velvære, men at de har også en viktig praktisk betydning. En gjennomgående utfordring som institusjoner står ovenfor er mangel på gode parkeringsmuligheter. Det er vist til at parkeringen ideelt sett bør løses på en måte som både ivaretar hensyn til naboer, reduserer synligheten av at eneboliger er institusjoner, sikrer tilgang for utrykningskjøretøy og sikrer at ansatte kan parkere personbiler uten å risikere at de påføres skader og hærverk som ikke dekkes av forsikringer.

Når det gjelder institusjonens omgivelser *utenfor* institusjonens grenser, forteller ansatte at det er viktig å være bevisst risikoelementer som er i umiddelbar nærhet og hele tiden vurdere disse opp mot situasjonen til ungdommene som bor på institusjonen. Dette kan handle om nærhet til sjø og elver, høye broer, toglinjer eller tungt trafikkerte veier, og er spesielt aktuelt hvis avdelingene har ungdom med suicidal adferd. Nærhet til hovedveier omtales også som en utfordring, da dette kan senke terskelen for, og gjør det enklere å planlegge, rømning.

Beliggenhet

Institusjonene som er besøkt i dette arbeidet er lokalisert i alt fra nært bysentrum, i boligområder i utkanten av byer til en lengre kjøretur unna nærmeste bysentrum eller tettsted. Ansatte så vel som ledere forteller at det er vanskelig å gi et fasitsvar på hvilken beliggenhet som er «riktig», men at alle valg av beliggenhet har sine fordeler og ulemper, og at evt. risikoelementer som følger av

beliggenheten må vurderes opp mot de behovene som den enkelte ungdom faktisk har i forbindelse med inntak.

Eksempelvis forteller ansatte og ledere at en avdeling er lokalisert langt utenfor et bymiljø kan være effektivt og virkningsfullt hvis ungdommene som bor der har en vedvarende rusproblematikk eller er regelmessig utsatt for negativ sosial kontroll fra nettverket sitt i byen. Avstanden til disse miljøene reduserer risikoen for at ungdommen blir oppsøkt av bekjente, det er vanskeligere å få tilgang til rusmidler, og det er betydelig mer utfordrende for ungdommen å selv reise inn til byen uten av de ansatte har kontroll over situasjonen.

På den andre siden opplever eksempelvis både ungdom og ansatte ved omsorgsinstitusjoner ofte at en for stor avstand til bymiljøer, skole og andre former for samlingssteder kan være en belastning, da det krever mye logistikk, planlegging og transport, og at dette hever terskelen for at ungdommen faktisk tar del i aktiviteter.

Flere ledere som er intervjuet forteller at spørsmålet om beliggenhet er vanskelig, da man gjerne ønsker en nærhet til kollektivtransport, skole og fritidsaktiviteter, ettersom deltakelse her og det å komme seg fra *a* til *b* på egen hånd er et viktig element av selvstendighetstrening. Det fortelles også det at det er viktig å unngå å plassere institusjoner for nært andre belastende miljøer og institusjoner, da smitte-effekten er høy og personer fra de ulike miljøene med enkelhet kan oppsøke hverandre.

«*Et vanlig hus*»

En fellesnevner for alle avdelinger der vi har fått snakke med ungdom – uavhengig av om de bor sentrumsnært eller ute i periferien – er at de foretrekker å bo i hus som ser ut som vanlige bolighus, og som ligger i «vanlige områder», og at det for utenforstående ikke er umiddelbart tydelig at vedkommende bor ved en institusjon. Flere har fortalt om en følelse av lettelse når de har kommet til institusjonen de bor på og sett at det «bare er et vanlig hus» fra utsiden, og at dette har gjort det betydelig enklere å akseptere situasjonen. Frykten som det fortelles om er at boligen har et tydelig skilt som indikerer at stedet er en institusjon, og at den gjennom utforming, aktiviteter og trafikk av ansatte bidrar til å understreke opplevelsen av å ikke passe inn.

Vedlegg 4: Oppsummering av relevante perspektiver i NOU 2023:24

22. juni 2022 ble barnevernsinstitusjonsutvalget oppnevnt av regjeringen. Mandatet til utvalget har vært å utrede oppgavene, rammene, omfanget og hvordan institusjonsbarnevernet skal være organisert i fremtiden, basert på barnas behov. Utvalget leverte sin rapport *NOU 2023: 24 Med barnet hele veien – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*, til Barne- og familiedepartementet 26. oktober 2023.⁷⁰

I NOU-ens kapittel 26 presenteres utvalgets 50 anbefalinger, og flere av disse er relevante for arbeidet med utforming av institusjonsbygg. Utvalgets anbefalinger kan påvirke hvilke egenskaper, kvaliteter og fasiliteter et institusjonsbygg skal inneha, og hvilke fasiliteter omgivelsene til institusjonene bør ha i fremtiden. Anbefalingene som er særlig relevante for oppdraget er presentert under:

Forslag 1: Felles faglige føringer for helsetjenestene og barnevernet	Forslag 17: Særregulering for bruk av kommunale botiltak som barnevernstiltak
Forslag 2: Flere langtidsplasser i PHBU	Forslag 29: Ny innretning av institusjonstilbudet
Forslag 3: Det etableres et eget sikkerhetspsykiatrisk tilbud for barn	Forslag 35: Rett til kontinuitet i opplæringen for barn i akutt- og utredningsinstitusjon
Forslag 5: Ungdomsenhetene utvides med lavsikkerhetsplasser	Forslag 41: Støttehjem for barn på institusjon
Forslag 6: Soning av straff med fotlenke i barnevernsinstitusjon	Forslag 42: Barn skal ha rett til å fullføre skoleåret på institusjon
Forslag 7: Tverrdepartemental oppfølging av tilbudet til barn som begår alvorlig kriminalitet	Forslag 44: Barn skal ha rett til institusjonsopphold i egen region
Forslag 8: Ansvar for å tilby dagens tverrfaglige helsekartlegging flyttes fra Bufetat til helseforetakene	Forslag 49: Formål for og styring av spisskompetansemiljøene tydeliggjøres
Forslag 9: Etablering av standard for tverrfaglig kartlegging for barn som skal flytte til institusjon	Forslag 50: Etablering av ny nasjonal godkjenningssenheter
Forslag 10: Hver barnevernsinstitusjon skal ha et helseteam tilknyttet seg	
Forslag 12: Ansvar for tilbudet til barn med behov for spesialisert rusbehandling legges til spesialisthelsetjenesten	
Forslag 16: Mulighet for bruk av kommunale botiltak som omsorgstiltak	

Kilde: NOU 2023: 24, Kapittel 26 Utvalgets forslag, s 333 -340.

I NOU-ens kapittel 17 *Innretningen av institusjonstilbudet* gjør utvalget blant annet rede for en alternativ målgruppedifferensiering. Forslaget til utvalget innebærer å etablere tre nye institusjonstyper: akutt og utredning, omsorg og utviklingsstøtte og omsorgs og utviklingsstøtte +.

*Utvalget mener at tiden i akuttinstitusjon er viktig, og må utnyttes bedre. Stabilisering, trygghet og omsorg vil være det primære behovet for mange barn i en akutt fase, men akuttinstitusjonene bør også ha et tydelig kartleggings- og utredningsmandat. Formålet med oppholdet bør både være omsorg og beskyttelse av barn i en akutt situasjon, som i dagens tilbud, men også nødvendig avklaring av barnets behov og situasjonen for å definere videre forløp. [...] For å legge til rette for gode overganger bør akutt- og utredningsavdelingene helst organiseres innenfor enheter som også har avdelinger for omsorg og utviklingsstøtte. Noen vil også ha avdeling for omsorg og utviklingsstøtte +.*⁷¹

Avdelingene for omsorg og utviklingsstøtte skal gi et godt og tilpasset tilbud til majoriteten av barn på institusjon. Målgruppen vil kunne inkludere både barn som i dag er på omsorgshjemmel og på behandlingshjemmel. Utvalget mener at institusjoner med en tydelig faglig plattform, fysisk tilrettelegging for ulike behov og muligheter for fleksibilitet i gruppesammensetning og -størrelse vil kunne tilpasse seg en større bredde i barnas behov, også når

⁷⁰ Regjeringen. NOU 2023: 24. 26.10.2023.

⁷¹ NOU 2023:24 Med barnet hele veien, s. 216.

disse endrer seg over tid. Det vil innenfor denne kategorien også være rom for å utvikle egne avdelinger som skal ivareta særskilte behov, for eksempel for de yngste barna eller barn som skal bo lenge.⁷²

Institusjoner eller avdelinger for omsorg og utviklingsstøtte + vil i hovedsak være et tilbud for en mindre gruppe barn som har behov for tettere oppfølging og andre rammer enn barna i de ordinære tilbudene. [...] Utvalget mener at det nye tilbudet for omsorg og utviklingsstøtte + skal driftes i statlig regi. Dersom et barn har akutt behov for plass, og det foreligger en risikovurdering og øvrige forhold som tilsier at barnet har behov for et forsterket tilbud, bør det legges til rette for at institusjon for omsorg og utviklingsstøtte + kan motta barnet akutt. Dette for å redusere antall flyttinger for barnet og for å raskere komme i gang med stabilisering og endringsarbeid.⁷³

Utvalget viser til at det skal gjennomføres en tverrfaglig kartlegging som skal avgjøre valg av institusjon og institusjonstype. Kartleggingen skal gjennomføres uavhengig av hjemmelen for oppholdet på institusjon. Det går frem at alle institusjonstypene bør være etablert i alle regioner, slik at barn og unge kan bo på en institusjon i egen region. Videre peker utvalget på at organiseringen av barnevernsinstitusjonene bør være større enheter, men med flere mindre avdelinger.⁷⁴

Enhetene bør ligge relativt sentralt av hensyn til samarbeid med andre tjenester, tilgang på skole og fritidsaktiviteter, og rekruttering av personale. Utvalget vektlegger at det må tilrettelegges for tilstedeværende og aktiv ledelse i avdelingene for å sikre samkjørte og stabile personalgrupper.⁷⁵

Utvalget anbefaler at det utvikles et felles faglig kunnskapsbasert innhold og tydelige driftsmodeller for de tre institusjonstypene, uavhengig av eierform. Utvalget legger stor vekt på at en slik retning vil skape et mer tilgjengelig og likeverdig tjenestetilbud til barn og kommuner i hele landet, bidra til kontinuitet og ro, og i større grad enn i dag være tilbud som tilpasser seg barns behov.⁷⁶

«For at institusjonene skal kunne gi et godt og tilpasset tilbud til barn med ulike behov og uttrykk, må institusjonene være bygningsmessig tilpasset formålet».⁷⁷ Utvalget viser til at institusjonene skal oppleves som et hjem, og på samme tid skal institusjonsbygget bidra til å skape et godt arbeidsmiljø for de ansatte, og ivareta de sikkerhetsmessige behovene. For å skape fleksibilitet på barnevernsinstitusjonene foreslår utvalget å organisere de ulike byggene i en tun-modell. Dette vil skape rom for å tilpasse gruppesammensetningen på institusjonen, og å bruke personalet på tvers av avdelingene.⁷⁸ Utvalget har i sin rapport illustrert hvordan tun-modellen kan se ut. Dette er presentert Figur 17: Illustrasjon av barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag til organisering av institusjonene, og illustrasjon av hvordan institusjonsopphold med behov for flyttinger kan se ut

Figur 17: Illustrasjon av barnevernsinstitusjonsutvalgets forslag til organisering av institusjonene, og illustrasjon av hvordan institusjonsopphold med behov for flyttinger kan se ut

⁷² NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 216-217.

⁷³ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 217.

⁷⁴ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 215.

⁷⁵ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 215.

⁷⁶ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 216.

⁷⁷ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218.

⁷⁸ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218.

Utvalget har noen konkrete innspill til hva slags type rom, egenskaper og fasiliteter et institusjonsbygg bør ha. Innspillene utvalget trekker frem dreier seg om konkrete rom tilrettelagt for ulike aktiviteter, samvær, institusjonsbyggets størrelse og utseende, fasiliteter rett mot de ansatte og sikkerhet. Innspillene er presentert i tekstboksen under:

For å sikre tilstrekkelig kvalitet og fleksibilitet i tilbudet fremover, anbefaler utvalget at tjenesteutviklingen går mot institusjonseenheter som er noe større enn i dag. Utvalget har ikke gjort grundige vurderinger av hva som er en hensiktsmessig størrelse, men peker i retning av enheter med 2-4 avdelinger, som kan gi et samlet, men fleksibelt tilbud til 10- 15 barn. Organisering av driften må hensynta behovet for god, stedlig ledelse i enheten og avdelingene. Utvalget anbefaler ikke at det bygges store institusjonsbygg, men enheter som rommer ulike typer avdelinger og bygg. (NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218).

Byggene må legge til rette for sosiale aktiviteter, samspill mellom barna og mellom barn og voksne. Det vil være behov for musikkrom, gamingrom, biljardrom, treningsmuligheter eller liknende. Institusjonene må videre være tilrettelagt for samvær med familie og nettverk, blant annet gjennom egne familieleiligheter med mulighet for overnatting (NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218).

Et viktig hensyn er at institusjonene skal oppleves som barnas hjem i perioden de bor der. Utvalget mener det ikke er en motsetning mellom at byggene er funksjonelle og at de innbyr til trivsel og tilhørighet. Ungdomsutvalget understreker at institusjonene bør se mest mulig ut som vanlige hus. Avdelingene bør ikke ha flere fysiske tegn på institusjonsdrift enn nødvendig og barn bør få sette sitt personlige preg på sine omgivelser. Byggene må også legge til rette for at de ansatte kan gjøre jobben sin på en god måte. Det krever fysisk tilrettelegging for administrative oppgaver, tilpassede møterom og tilrettelegging for samarbeid med andre tjenester (NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218-219).

Det må også legges stor vekt på sikkerhet, både i valg av materialer og i utforming. Institusjonene må være langt bedre rustet for å håndtere branntilløp og kraftig utagering enn mange av dagens institusjoner. I dag medfører slike hendelser stor fare for både barn og ansatte, og at hele institusjoner må stenge ned i lengre perioder. For at institusjonene skal være robuste nok til at barna skal få bli boende, selv i perioder hvor uttrykkene eskalerer, må enhetene også ha mulighet til å skjerme barn som trenger det i kortere perioder. (NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 218-219)

NOU-en peker på at det bør formuleres tydelige driftsmodeller for barnevernsinstitusjonene som legger til rette for stabil og langsiktig drift. For å sikre stabil og langsiktig drift er det flere hensyn som bør tas, og tre av hensynene dreier seg om utformingen av institusjonsbygget: «Lokalisering som gir tilstrekkelig tilgang på kvalifisert personell, Bygningsmasse som understøtter fleksibilitet og stabilitet, Størrelse på institusjon og avdelingsstruktur som understøtter fleksibilitet og stabilitet, og bruk av personale på tvers av avdelinger». ⁷⁹

Utvalget gjør, i NOU-ens kapittel 21 *Ansattes rammebetingelser* rede for hva som kan gjøres for å skape stabile rammebetingelser for de ansatte. Det som trekkes fram som særlig relevant er driftsmodellene som også er vektlagt i NOU-ens kapittel 17.

En viktig forutsetning for forslaget er blant annet felles driftsmodeller som sikrer tilstrekkelig bemanning, ledelsesressurser og støttetjenester for ledelsen, samt institusjonsbygg som understøtter fleksibilitet og stabilitet. Dette vil gjøre institusjonene bedre i stand til å håndtere barn med sterke uttrykk, og bidra til økt sikkerhet og mindre fysisk og psykisk belastning for ansatte.⁸⁰

I kapittel 23 *Inntaksprosessene og dimensjonering* kommer utvalget med følgende forslag:

Barn skal ha rett til institusjonsopphold i egen region [...] Bistandsplikten for tilbud om institusjonsplass på omsorg og utviklingsstøtte + gis en nasjonal avgrensning og innebærer at barn kan få denne typen institusjonsplass i alle landets regioner. Ansvar for inntak ligger også her på regionsnivå. Bufdir må lage en ny samlet plan for

⁷⁹ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 224.

⁸⁰ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 272.

dimensjonering i tråd med utvalgets forslag om regional bistandsplikt. Planen må sikre at de ulike regionene har tilstrekkelig kapasitet til å ivareta sine forpliktelser etter bistandsplikten.⁸¹

Samlet sett har utvalget presentert en rekke relevante betraktninger og forslag for fremtidens barnevernsinstitusjoner. De perspektivene som er presentert over er de mest relevante for utformingen av institusjonsbygg. Samtidig er det sentralt å legge til at det er andre perspektiver fra NOU-en som ikke er inkludert her, og som kan ha påvirkning på hvordan fremtidens institusjonsbygg kan se ut.

⁸¹ NOU 2023:24 Med barnet hele vegen, s. 306.

Deloitte AS and Deloitte Advokatfirma AS are the Norwegian affiliates of Deloitte NSE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte Norway conducts business through two legally separate and independent limited liability companies; Deloitte AS, providing audit, consulting, financial advisory and risk management services, and Deloitte Advokatfirma AS, providing tax and legal services.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services. Our network of member firms in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500® companies. Learn how Deloitte's 330,000 people make an impact that matters at www.deloitte.no.

© 2024 Deloitte AS